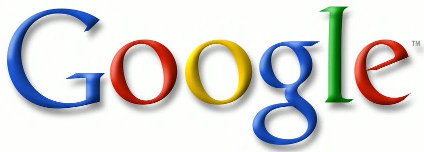
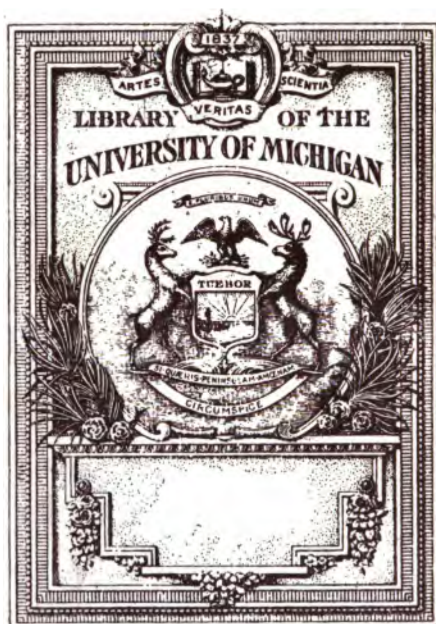

1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

ACHTSTE DEEL.

VADERLANDSCHE
HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN.

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigste Schryvers en egte Gedenkstukken zamengesteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

ACHTSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY

JOHANNES ALLART.

MDCCXCII.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

EEN EN TWINTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Aanmerkingen van zyne Hoogheid en den Raad van Staaten, by het overleveren der Petitie en den Staat van Oorlog voor den Jaare MDCCLXXXIV. *Bedenkingen van Holland by het toestaan der Petitien. Hoe veel Holland op de Zeezaaken voor uit betaald hadt. Dit Gewest beklaagt zich over de betaaling der andere Bondgenooten. Bedreiging van 't zelve, ingevalle 'er geene verandering in kwame. Op welk eene wyze Friesland toestemde. Bewilligingen in de Zeelasten. Verscheide Rampen 's Lands Schepen van Oorlog overgekomen. De Zeeraaden dringen aan op vermeerdering van Zeemagt. Verzoek van de Bestuurderen des Levantschen Handels. Convoy aan de Schepen na en uit de Oostzee verleend. De Vice-Admi-* XXI. BOEK.

XXI. BOEK.

raal ZOUTMAN, *een Jaargeld van vier en twintig honderd Guldens toegelegd. De Tweedragt in den Lande neemt toe. Voorstel van* F. G. BEOK *in de Leydsche Vroedschap. Prysvraagen door de Gewapende Genootschappen te Utrecht en in Friesland uitgeschreeven. 't Werk de Grondwettige Herstelling getyteld, onderscheiden beoordeeld. Voorstel der Stad Goes ter Zeeuwsche Staatsvergadering. Brief van Zeeland aan de Bondgenooten, over het beleggen eener Algemeene Vergadering in 's Gravenhaage. Veelen oordeelen het daar in voorgestelde Ontwerp niet voldoende. Besluit der Staaten van Holland op den Brief van Zeeland. Friesland en Utrecht stemmen met Holland in. Het eenpaarig Besluit der Bondgenooten. Staaten van Friesland houden by zyne Hoogheid aan, om Opening wegens de Generaliteits Kas. Rondgaande Brief des Stadhouders aan de Gewesten. Goedkeuring van dien Brief door de Ridderschap van Holland. Gelderlands Antwoord. Frieslands oordeel over dien Brief. Brief des Konings van Pruissen, wegens het ongelyk den Stadhouder aangedaan. Deeze Brief den Afgevaardigden van Amsterdam byzonder aangeboden. Antwoord van Amsterdam. Beklag des Pruissischen Gezants* VAN THULEMEYER, *wegens het schryven over, en beoordeelen van, den Brief zyns Konings. Besluit hier op by hun Hoog Mogenden. Wat deswegen by Staaten van Holland voorviel. Wat Amsterdam en Leyden hier op deedt. Hoe Staaten van Utrecht dit beantwoorden. Gelder-*

lands

lands gevoelen over den Brief des Konings van Pruisfen. Raadflag van Friesland deswegen. Befluit van Stad en Lande daar over. Zierkzee geeft by Staaten van Zeeland haar gevoelen over 's Konings Brief in 't breede te kennen. VAN THULEMEYERS *oordeel over deezen Raadflag van Zierikzee, door Staaten van Zeeland beantwoord. Wat Staaten van Zeeland aan den Koning van Pruisfen wilden gefchreeven hebben. De Pruisfifche Gezant herhaalt zyne klagten, over de onbeteugeldheid der Drukpersfe. De Koning van Pruisfen dringt aan om antwoord. Vergeefsch voorgeflaagene Bemiddeling des Konings van Pruisfen. Antwoord op 's Konings Brief van wegen de Algemeene Staaten. De zaak des Hertogs* VAN BRUNSWYK *komt weder ter baane. Gerugten wegens de Acte van Confulentfchap. Zierikzee brengt deeze zaak by Staaten van Zeeland ter tafel. 's Hertogs oogmerk, om des iets in 't licht te geeven, uitgefteld. Eene Bezending uit Staaten van Holland benoemd om onderzoek na die Acte te doen. Inhoud der Acte zelve. Brief van zyne Hoogheid, nevens de Acte aan Staaten van Holland. Brief tot geleide aan hun Hoog Mogenden, en de Staaten der overige Gewesten. Verfchillende Oordeelvellingen over die Acte. Raadflag der Staaten van Friesland over dezelve. De Meerderheid in Staaten van Holland wil den Hertog verwyderd hebben. Bezending van Dordrecht, Haarlem en Amfterdam by zyne Hoogheid over de wyze van verwyderinge. Antwoord des*

XXI. BOEK.

XXI. BOEK.

Stadhouders. Rotterdam bekomt op ſoortgelyk een voorſlag als de drie Steden, 't zelfde antwoord. Beſluit der Meerderheid van Holland tot Afzetting van den Hertog. Handeling der Ridderſchappe, ten voordeele van den Hertog. Welke Steden met de Ridderſchap, ten voordeele des Hertogs ſtemden; en welke de Meerderheid te zyner veroordeeling uitmaakte. De Aantekening der Ridderſchappe, onderſcheiden beoordeeld. Inhoud dier Tegenaantekeninge. Tegenaantekening der Meerderheid daar op. Brief des Hertogs aan vyf Gewesten. Gelderlands Gedrag in deezen. Zeelands Beſluit. Utrechts Raadſlag. De Hertog neemt zyn ontſlag. Vertrekt na Aken. Geſprekken van zyne Hoogheid met DE GYZELAAR *en* VAN BERCKEL. *Het voorgevallene wegens de Verbintenis met Frankryk. Vrugtlooze pooging van* CAPELLEN TOT DE MARSCH *in 't Jaar* MDCCLXXXIII *in Gelderland.* CAPELLEN TOT DEN POL *yvert 'er, ten dien tyde, voor in Overyſſel. Verzoekſchrift der Deventerſche Burgeren, om eene Verbintenis met Frankryk, als mede van Enſchede en andere Steden. Verſchillende gevoelens der Landzaaten over deeze Verbinteniſſe. Gronden op welken men eene Verbintenis met Frankryk aanprees. Voorſtel van Utrecht by hun Hoog Mogenden, tot eene Verbintenis met Frankryk. Friesland ſtelt eene verdergaande Verbintenis voor. Zeeland raadpleegt deswegen met Holland. In Gelderland ſtaat de Meerderheid in 't gevoelen van Utrecht. Raadſlag*

daar

daar ingeleverd door Capellen tot de Marsch. *Besluit van vyf Gewesten om den Voorslag eener Verbintenisse aan Frankryk te doen. Gunstige vooruitzigten hier op. De Voorslag in Frankryk gunstig ontvangen, en een Plan ingeleverd. Besluit van Holland tot aanvaarding van 't zelve. Zes Gewesten besluiten tot een Beschermend Verbond. De Ridderschap van Overysfel geeft haare toestemming. Inhoud des Verdrags tusschen Frankryk en deezen Staat. Tekening en Bekragtiging van het Verbond. Verschil in Zeeland deswegen. Geschenken te dier gelegenheid. Vertoog van den Engelschen Afgezant hier toe betrekkelyk. Vreugde Maaltyden over het sluiten van dit Verbond te Amsterdam en te Zierikzee gehouden.*

XXI. BOEK.

By het overleveren der Petitie en Staat van Oorlog, voor den Jaare MDCCLXXXIV, beklaagden zich zyne Hoogheid en de Raad van Staaten, wegens de weinige Uitwerking hunner Verzoeken om eene gaave toestemming, op den gewoonen tyd, ja over het geheel tegenovergestelde van dezelve. De gedaane Afwyzingen, zo van *Holland* als van *Friesland*, omtrent de nog loopende Ordinaris Staat van Oorlog, strekten, huns agtens, hier van tot een zo uitmaakend, als allerbeklaaglykst, bewys. Zy wisten bykans niet meer, of het aandringen der nood-

Aanmerkingen van zyne Hoogheid en den Raad van Staaten, by het overleveren van de Petitie en voor dit Jaar.

XXI. BOEK. 1784. zaaklykheid van die Verzoeken verder in aanmerking kon komen, ja zelfs of het formeeren van ſtaaten van Oorlog, altoos aangezien als een band der Unie, en gehouden voor eene Verdeeling van de voormaals gewoone, of op nieuw toegeſtaane, Lasten, in evenredigheid voor alle de Bondgenooten, verder plaats zou kunnen vinden: dewyl thans, uit de houding van verſcheide Gewesten, en uit derzelver gedaane Afwyzingen, zonder Toeſtemming hunner Medebondgenooten, en dus alleen willekeurig, genoegzaam doorſtraalde, dat het alleen van het welbehaagen van ieder der Gewesten zou afhangen, wat, en hoeveel, zy, in die anders gemeene Lasten, zouden gelieven te draagen, en alzo de weg zou worden opengeſteld tot volkomen verwarring van alles wat, volgens de Aandeelen der onderſcheidene Gewesten, op ieder van dezelve, in evenredigheid op de Staaten van Oorlog zou gebragt worden; als op welker aanneeming en volle kwytinge voortaan geen den minſten ſtaat zou te maaken zyn; ingevolge waar van de Militie, zo hoognoodig ter algemeene Verdeediging van de Republiek, met veele andere onmisbaare zaaken, onbetaald zouden blyven; waar uit niet anders dan de droevigſte gevolgen en verwarringen konden gebooren worden.

Geenzins wilden zy, door deeze bedenkingen, afſnyden, of tegengaan, de billyke klagten van zommigen der Bond-

genooten; over de bezwaaren, wegens een te hoogen Aanſlag van hun Aandeel, naar evenredigheid van derzelver tegenwoordige geſteltenisſe en magt, in vergelykinge van voorige tyden: integendeel erkenden zy, dat, door het lang verloop der tyden, en de verandering der omſtandigheden daar in voorgevallen, in die Aandeelen thans eene onëevenredigheid zou kunnen plaats vinden; in welk geval eene Herziening dier Quotas zeer nuttig en noodig zou behooren aangezien te worden, en alle Gewesten daar in toe te ſtemmen. Dan, met dit alles gehengde, naar hunne gedagten, de band der Unie, voor altoos en onverbreekelyk by de Gewesten aangenomen, in geenen deele, dat één der Bondgenooten, om betering op zyne klagten te bekomen, zich van dien band willekeurig vermogt te ontſlaan, in zo verre dat men, op eigen goeddunken en verkiezing, zich aan een Last, met gemeene bewilliging op den Staat van Oorlog gebragt, zou kunnen onttrekken; zo als *Friesland* thans te werk was gegaan, als waar door niet alleen alle evenredigheid verlooren ging; maar het Vaderland in dien toeſtand werd gebragt, dat op alles, wat ter algemeene Verdeediging dienen moet, geen den minſten ſtaat zou te maaken zyn. XXI. BOEK. 1784.

Zy moesten 'er nevens voegen, dat de Voorziening by de Bondgenooten, onlangs goedgevonden, om de by *Friesland* afgeweezene Militie, by Leeninge uit de

XXI. BOEK. 1784. Generaliteits Kas, ten laste van dat Gewest, te doen afbetaalen, by aanhoudendheid, geenzins zou kunnen plaats vinden: dewyl *Friesland*, veele Millioenen boven andere Gewesten aan de Generaliteits Kas was schuldig gebleeven, en daar en boven, zonder eenige wettige reden, zedert twee Jaaren, aan dezelve hadt onthouden, de jaarlyksche Toelaage van 330000 Guldens, waar toe dat Gewest nogthans by de plegtigste Verbintenissen verpligt was, welke Penningen genoegzaam alleen moesten dienen, ter betaalinge van de jaarlyksche Intressen en Renten van Sommen, alleen ten dienste van *Friesland* opgenomen; zulks dat de schuld thans geklommen was ter hoogte van meer dan zes en een halve Tonne Gouds: weshalven, indien deeze jaarlyksche Toelaage niet afbetaald, maar steeds ingehouden wierd zulks, het Credit van de Generaliteit een onherstelbaar nadeel zou toebrengen, ja in staat zyn om haare Finantie geheel te bederven.

Voorts drongen zy, naar gewoonte, aan op Versterking der Landmagt; het bezorgen der Frontieren, en het voorzien der Magazynen; ten welken opzigte zy byzonder in overweeging gaven, dat zonder op de daar toe reeds in den Jaare MDCCLXXVIII gedaane Petitien te besluiten, en de Gelden op te brengen, alles zou moeten stilstaan en vervallen. Om 's Lands Zeemagt, thans in merklyk beter staat gebragt, daar in te houden,

maan-

maanden zy alle de Bondgenooten aan, het voetſpoor van *Holland* te volgen, welk Gewest, in deeze tyden, door de gegeevene Toeſtemmingen en daadlyke Geldſchietingen, zeer veel ten beste van de algemeene zaak hadt toegebragt (*).

XXI. BOEK. 1784.

Bedenkingen van *Holland* by het toeſtaan der Petitien.

Staaten van *Holland*, dus gelaakt en gepreezen, ſtemden in de Algemeene Petitie en Staaten van Oorlog, toe op den voet van het voorleden Jaar; doch op eene wyze, die hunne regtmaatige gevoeligheid aanduidde. De post van den by een eenpaarig Beſluit der Bondgenooten onlangs afgeſchaften Hoogen Krygsraad, op den tegenwoordigen Staat gebragt ziende, moesten zy betuigen, by hunne gedaane afwyzing wel uitdruklyk te volharden, en dat vervolgens daar op, van wegen hun Gewest geene zodanige betaalingen konden verwagt worden, welke tegen die daad aanliepen, en 'er niet mede waren overeen te brengen. — Zy wilden, verder, dat by het inleveren van deeze toeſtemming ter Algemeene Staatsvergadering, met allen aandrang, zou worden bekend gemaakt, dat hun Ed. Groot Mogenden zich op nieuws genoodzaakt vonden, om met geen minder ernst en nadruk, dan in de laatſte voorige Jaaren, hun zo grievend als gegrond bezwaar en beklag te moeten herhaalen en verdubbelen, wegens de ſteeds toeneemende traagheid en groote agterlykheid der verdere Bond-

(*) *Reſol. Gen.* 29 Dec. 1783.

XXI. BOEK. 1784. Bondgenooten omtrent een zo gewigtig voorwerp als de kragtdaadige voortzetting der zeer hoognoodige middelen tot herſtel, en behoorelyke verſterking van 's Lands Zeemagt, waar aan het behoud van 't geheele Gemeenebest ten ſterkſten verknogt was, en door verzuim of vertraaging van welke middelen het Vaderland, met alles wat in 't zelve waard en dierbaar is, aan een gewisſen ondergang zou blootgeſteld worden.

Hoe veel dit Gewest op de Zeezaaken vooruit betaald hadt.

Het Tafereel, 't welk zy daar van voor de oogen der Hooge Bondgenooten, te deezer gelegenheid, als ophingen, verdient met de eigene kleuren voorgeſteld te worden. „ Het was, om op „ dit zo weezenlyk ſtuk, zeer veel in „ een kort beſtek te bevatten, daar me„ de zodanig gelegen, dat, door deeze „ Provincie alleen, op alle onderſcheide„ ne Petitien tot de Extraordinaris Equi„ pagie ter Zee, en tot den aanbouw „ van Schepen van Oorlog, met en ze„ dert den Jaare MDCCLXVII, tot in „ 't midden van Slachtmaand des afgeloo„ pen Jaars MDCCLXXXIII, weinig „ minder dan *drie en twintig Millioenen* „ Guldens waren opgebragt; en welver„ re, dat tusſchen deeze zo aanzienlyke „ Fournisſementen en de daar tegenover„ geſtelde Betaalingen der overige Bond„ genooten, allen by één genomen, eeni„ ge evenredigheid, naar de van ouds „ vastgeſtelde Quotas, zou gevonden „ worden, bedroeg het ganſche beloop „ der

„ der Gelden, door de andere Provinci-
„ en te zamen, geduurende dien zelf-
„ den tyd, op dezelfde Petitien te ber-
„ de gebragt, geen *dertien Millioenen.* —
„ Dat deeze groote ongelykheid der Con-
„ tributien zich al verder op de zigt-
„ baarste wyze, en tot een steeds aan-
„ wassend bezwaar voor deeze Provin-
„ cie, in den loop van het voorleden
„ Jaar, hadt vertoond; daar, in dit Jaar
„ door *Holland* op de respective Zee-
„ petitien, weinig minder dan *zeven Mil-*
„ *lioenen* waren ten koste gelegd, en
„ door alle de andere Bondgenooten te
„ zamen, niet meer dan ruim *vier en*
„ *twintig Tonnen Gouds* verstrekt. Dat
„ daar deeze Provincie in de Petitie ter Ex-
„ traordinaris Equipagie van den acht en
„ twintigsten van Louwmaand des voor-
„ leden Jaars een spoedig en toereikend
„ Consent gedraagen, en met daadlyke
„ betaalingen bekragtigd hadt, de Pro-
„ vincie van *Gelderland* de éénige ge-
„ weest was, die, nog even voor het
„ uiteinde van 't gemelde Jaar, in dee-
„ ze Petitie hadt toegestemd, terwyl die
„ Petitie tot hier toe buiten Conclusie
„ gebleeven was, en daar op door geen
„ der andere Provincien eenige Fournis-
„ sementen gedaan waren.

Het beklaagt zich over de andere Bondgenooten

„ Dat dit beknopt Tafereel van de traag-
„ heid en agtloosheid der verdere Bond-
„ genooten, omtrent het geen 's Lands
„ Marine, en even daar door de wee-
„ zen-

XXI. BOEK. 1784.

„ zenlyke belangens van den Staat, zo
„ zeer van naby en zo gevoelig raakte,
„ niet weinig verzwaard wierd, door het
„ nu onlangs by zommige Provincien ge-
„ voerde Systema van Ongehoudenheid
„ om een gedraagen Consent op de eene
„ of andere Petitien, door reëele Four-
„ nissementen gestand te doen, vóór en
„ aleer die Petitien, met gemeene be-
„ williging van alle Bondgenooten, tot
„ Conclusie gebragt waren. — Eene
„ Stelling, die tot een Regel by het
„ Bondgenootschap aangenomen worden-
„ de, eene wyde deure zou openen en
„ een breeden weg baanen, om, met
„ losmaaking van de gronden der Unie,
„ zich aan de noodzaaklyke Contributi-
„ en, tot steun van de gemeene zaak,
„ naar welgevallen te onttrekken, en den
„ geheelen last daar van op de schoude-
„ ren van ééne Provincie alleen te wer-
„ pen.

Bedreiging, ingevalle 'er geene verandering in kwame.

„ Hunne Hoog Mogenden zouden zich
„ wel herinneren, den ernst en nadruk,
„ waar mede van deeze zyde, reeds ze-
„ dert een reeks van Jaaren, by alle ge-
„ legenheden, en byzonder by het ope-
„ nen der Consenten in de Staaten van
„ Oorlog, de verdere Bondgenooten
„ steeds ten kragtigsten waren aange-
„ maand om met deeze Provincie, tot
„ de noodzaaklyke voorzieningen, om-
„ trent de zaaken van de Zee, op de
„ efficacieuste en vrugtbaarste wyze me-

„ de-

„ de te werken; dan dat hun Ed. Gr. „ Mogenden deeze zo dikwyls vermeerderde Instancien en Representatien, by „ het voorig Consent in de Staaten van „ Oorlog, niet slegts herhaald; maar dezelve bovendien vergezeld en versterkt „ hebbende met een Denuntiatie, *dat* „ *Hoogstdezelve zich genoodzaakt zouden* „ *vinden, om, byaldien bevonden mogt wor-* „ *den, dat de Bondgenooten, of wel het* „ *meerendeel derzelven, by continuatie, zich* „ *zouden onttrekken, om de noodige Las-* „ *ten tot Herstelling en Conservatie van* „ *'s Lands Navale Magt te helpen draa-* „ *gen, serieuse Deliberatien in den haaren* „ *aan te leggen, om Hoogstderzelver Fi-* „ *nantien van minder noodzaaklyke Arty-* „ *kelen te dechargeeren; ten einde in staat* „ *te blyven, om in de Conservatie van 's Lands* „ *Zeemagt te kunnen voorzien;* als nu het „ Tydstip tot realiseering der gedaane „ Denuntiatie met groote schreeden, „ scheen te naderen; zo dat hun Ed. „ Groot Mogenden, by verdere voortduuring van het gegrond bezwaar dee- „ zer Provincie, eerlang gedrongen, en „ door het eigen gedrag hunner Medebondgenooten, gewettigd zouden zyn, „ om het gedenuntieerde ten uitvoer te „ brengen; zo als dan ook by hun Ed. „ Groot Mogenden, op heden, te gelyk „ met het arresteeren van dit Consent, „ de noodige Deliberatien waren aangelegd over de gevoeglykste wyze, op „ welke de gemelde Denuntiatie daad-

„ lyk

XXI. BOEK. —— 1784.

XXI. BOEK. — 1784.

„ lyk geëffectueerd en in 't werk zou „ dienen gesteld te worden (*)."

Op welk eene wyze *Friesland* toestemde.

By Staaten van *Friesland* baarde het bezwaar tegen hun ingebragt, door den Raad van Staaten en zyne Hoogheid, geene verandering. Zy stemden in de Staaten van Oorlog op de gewoone wyze toe; doch, dewyl de onevenredige en dus onbillyke en onregtmaatige Aanslag huns Gewests in de Lasten van de Unie, in vergelyking met die der Bondgenooten, volkomen beweezen was, by niemand werd tegengesprooken, en dit stuk tot nog onverholpen bleef, konden zy alle posten op hunne Verdeeling gebragt niet toestaan; maar vonden zich genoodzaakt, weder af te wyzen eenige Krygsposten, te zamen beloopende 323412 Guldens (†).

Hoe *Utrecht* bewilligde.

Bewilligden Staaten van *Utrecht* in de gedaane gewoone Petitien, zy drongen teffens aan op de meermaals voorgestelde Herziening der Quotas, en inzonderheid op het geregeld afdoen van de geëischten verminderden Aanslag van *Friesland*, om alle verwarring, die het aflaaten van zommige posten, ten laste van dat Gewest, op eigen gezag, moest naa zich sleepen, te voorkomen. Welk voorbeeld zy verklaarden, ingeval eens langer verwyls van herstel en verbetering, te zullen

(*) *Resol. van Holl.* 24 Maart 1784.
(†) *Resol. van Friesland* 11 Maart 1784.

len moeten volgen; en ook hun Gewest, niet min onder te zwaare Lasten dan *Friesland* gebukt gaande, door eene vermindering van één ten honderd te verligten, eene vermindering om welke zy reeds meer dan ééns hadden aangehouden (*).

Bewilligingen in de Zeelasten.

Hoe zich de onderscheide Gewesten in de byzondere Geldeischen voor de Landmagt en de Legerlasten gedroegen, hebben wy vermeld (†). Ten aanziene van het Zeeweezen, zo sterk door *Holland* aangebonden, betoonde zich *Gelderland* zeer gereed (§). *Utrecht* stemde gedeeltelyk toe, en met veele bepaalingen (**). *Friesland* gaf de lang wederhoudene bewilliging onder eenige bedingen, en wel bepaald dat het aandeel van dit Gewest niet hooger dan *f* 8 - 13 - 3. zou gesteld worden (††) —— 's Lands Zeemagt vondt zich thans in goeden staat, en volgens een opgemaakte lyst zou de Uitrusting deezes Jaars, van den eersten van Bloeimaand tot den laatsten van Wintermaand, 2639173. Guldens bedraagen, waarom de Zeeraaden, die door de gebrekkige opbrengingen der Penningen zich meer-

maa-

(*) *Resol. van Utrecht* 21 April 1784.

(†) Zie onze *Vaderlandsche Historie*, VII Deel bl. 375. 376. 386. 388.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 907.

(**) *Resol. van Utrecht* 17 Maart 21 April 1784.

(††) *Resol. van Friesland* 20 en 28 Feb. 1784.

XXI. BOEK. 1784. Verscheide rampen, 's Lands Schepen van Oorlog overgekomen.

maalen in groote verlegenheid vonden; op 't sterkst aanhielden, om in staat gesteld te worden tot betaalinge dier kosten (*).

Verscheide onheilen troffen 's Lands-schepen. Capitein ABERSON zondt het aandoenlyk berigt van de opeengestapelde rampen die zyn Schip beliepen in het mede overbrengen des Gezants VAN BERCKEL na *Noord-America*, tot dat het eindelyk verging met het verlies van drie honderd en drie zielen; hy alleen, met nog dertien Persoonen, werd gered. — De Capitein Grave VAN RECHTEREN kwam, als een Wrak in zee gedreeven hebbende, geheel ontredderd in *Cadix* binnen. — Een Orkaan, die volle twee Etmaalen aanhieldt, teisterde op het deerlykst een aanzienlyk Smaldeel in de *Middellandsche Zee* onder den Vice-Admiraal REYNST (†), alle liepen zy gevaar van vergaan. Een ongeluk 't welk het Schip *Drenthe* trof, als 't welk omsloeg en wegzonk, zonder dat 'er eeni-

(*) *Resol. Gen.* 9 Jan. 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 324. 552.

(†) 't Zelve bestondt uit

De Vryheid, Vice-Admiraal REYNST	74	Stukken.
Admiraal de Ruiter, Schoutbynagt VAN BRAAM	64	——
Prins Willem, Capitein VAN GENNIP	64	——
Drenthe, Capitein SMISSAERT	64	——
Noord-Holland, Capitein REYNEVELDT	64	——
Hercules, Capitein MELVILL	74	——
Medea, Capitein VAILLANT	44	——

eenige hulp aan kon worden toegebragt. VAN GENNIP behieldt ten nauwen noode zyn Schip, zonder zeilen, zonder bruikbaar roer, op een laager wal, vol steile en hooge rotzen, in eene allervreeslykste branding, naa 't verlies van alle ankers. Grootlyks dugte men voor 't Schip *Noord-Holland*, dat reddeloos door 't Fregat *Medea* op 't sleeptouw werd genomen; doch Capitein VAILLANT werd, door een nieuw opkomenden storm genoodzaakt, 't zelve te verlaaten, en voor zich zelven een goed heenkomen te zoeken. Capitein REYNEVELD, door VAILLANT als weg gerekend, kreeg op de hoogte van het Eiland *Corsica* hulp van vyftien Gondels, eene soort van Roeivaartuigen, die hem in de Haven van *Ajazzo* op dat Eiland binnen bragten. De *Fransche* Bevelhebber deedt hem alles, wat hy benoodigd mogt weezen, aanbieden: Gelukwenschingen wegens de behoudenis, werden gevolgd door vriendlyke onthaalingen, en eerbetooningen. Capitein VAILLANT, die in 't hevigst van den Storm eenig Geschut over boord hadt moeten werpen, bereikte, naa het doorstaan van veel Zeegevaars, de Haven van *Napels*, en vondt alle reden om, wegens de gedienstige behandeling hem daar aangedaan, ten vollen te vrede te weezen, en over de eere aan hem betoond, uit te weiden. De Vice-Admiraal REYNST, de Schoutbynagt VAN BRAAM en

XXI. BOEK. 1784.

XXI. BOEK. 1784. VAN GENNIP vielen in *Toulon* binnen.

Wegens 't lot van Capitein MELVILL was de Vice-Admiraal zeer ongerust; maar hy met zyn Schip behouden. Doch wanneer deeze, naa eenige weeken in 't Kanaal gekruist te hebben, in Slachtmaand voor *Vlissingen* ten anker kwam, bragt hy de onaangenaame tyding, dat 's Lands Kotter *de Ajax*, op dien Kruistocht, een lek onder water gekreegen hebbende, overzyde gevallen, en gezonken was; niet meer dan dertig van de vyf en zeventig Man hadt men met mogelykheid kunnen redden en bergen. De Luitenant PETERSEN, die deezen Kotter voerde, telde men onder de verongelukten: schoon hy op de *Hercules* met anderen hadt kunnen overgaan, wilde hy zyn bodem niet verlaaten, zo lang als zyn Manschap niet gered was (*).

De Zeeraaden dringen aan op in standhouding der Zeemagt. De gezamenlyke Zeeraaden, deeden by de Algemeene Staaten een Vertoog, dat de tegenwoordige hachlyke Tydsomstandigheden vorderden, om de Zeemagt der Republiek, in het aanstaande Jaar MDCCLXXXV, op denzelfden voet als dezelve tegenwoordig was, te houden: waarom zy hun Hoog Mogenden verzogten, daar van aan de Bondgenooten berigt te geeven, en den Raad van Staaten

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 331. 336. 567. 794. 1746.

ten te gelasten, eene buitengewoone Petitie van vyf Millioenen en 796,633 Guldens op te stellen. Ten aandrang van dit Voorstel voerden zy aan, dat zy verscheide Oorlogschepen, zo wel in *Europa* als ook in de *Oost-Indien* zouden noodig hebben; dat de op handen zynde Verbintenis met *Frankryk* hun zou verpligten, om altyd twaalf Oorlogschepen in gereedheid te houden, waarvan zes zich, op vordering van dit Hof, in geval van nood, derwaards zouden begeeven, waar dat Hof dezelve zou noodig oordeelen; terwyl de zes overige tot waarborgen moesten dienen, om, indien de omstandigheden zulks eischten, de plaats der andere te vervullen; en eindelyk, dat het hoog noodig was, geduurende het verschil met den Keizer, een Smaldeel Oorlogschepen aan den mond van de *Schelde* te houden, ter handhaavinge van het ontegenzeggelyk Regt op die Rivier. Ter Algemeene Staatsvergaderinge werd tot het doen dier Petitie beslooten (*).

XXI. BOEK.
1784.

Verzoek van de Bestuurderen des *Levantschen* Handels.

De noodzaaklykheid van het onderhouden en te werkstellen der Zeemagt, bleek uit een Verzoekschrift door de Bestuurders van den *Levantschen* Handel en Zeevaard in de *Middellandsche Zee* te *Amsterdam* by hun Hoog Mogenden in Wynmaand voorgesteld; waar in zy te kennen

(*) *Resol. Gen.* 24. Sept. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1611.

XXI. BOEK. 1784. nen gaven, dat de herinnering der ontel- baare schaden, door de handeldryvende Ingezetenen van den Staat, by den laatstgevoerden Oorlog met *Engeland* geleden, niet zonder reden, veroorzaakte, dat de algemeene gerugten, wegens de oneenigheden tusschen de Republiek en zyne Keizerlyke Majesteit, onlangs ontstaan, eenen meer dan gemeenen indruk op hunne gemoederen maakten. Dat de Verzekeraars, der voorige rampen nog indagtig, in het verzekeren der Koopvaardyschepen van deezen Lande zwarigheid vonden: zo dat 'er geene verzekering in 't geheel, of tot verbaazend hoogen prys, te bekomen was; en dat allen, die 't huis komende Schepen, gelyk dit Jaargetyde medebragt, te gemoet zagen, voor derzelver behouden overkomst bedugt waren. Dat het vertrouwen, waar mede hun Hoog Mogenden omtrent een aanzienlyken Tak van 's Lands Koophandel en Zeevaard hun vereerde, vorderde, dat zy de Vryheid moesten neemen, die hooge Vergadering onder 't oog te brengen, de nadeelige gevolgen, welke daar uit zouden kunnen en moeten ontstaan, voor hunnen naauwlyks weder ontloken Handel, zo men daar in niet voorzage. Weshalven zy verzogten om het afvaardigen der noodige bevelen tot het uitzenden eeniger Kruisfers, met last om hunne Koopvaardyschepen, door het *Kanaal* tot *Kaap Finisterre*, en van daar herwaards, voor alle moeilykheden en vyand-

vyandlyke aanvallen behoorlyk te beſchermen Dit was, huns inziens, het ééénig middel om hunne Schepen, ingevalle van eene Vredebreuk (*), terſtond eene vaardige en toereikende beſcherming te doen erlangen, en de ſtremming van de Koopvaard der Ingezetenen te voorkomen: terwyl, vermids de verſlaagenheid onder de Kooplieden ſterk was, en zy, in den rampſpoedigen Oorlog met *Engeland* ondervonden hadden, dat de eerſte ſlagen altoos de ſterkſte waren, het alleszins wenschlyk zou zyn, dat de gemelde voorziening, of zulke andere maatregelen, welke hun Hoog Mogenden, tot beſcherming van hunnen Koophandel, dienſtig zouden oordeelen, zo ſpoedig doenlyk, mogten worden werkſtellig gemaakt (†). — Reeds was, op hun verzoek in 't Voorjaar gedaan, ter gelegenheid van de gevreesde Onlusten met de *Venetiaanen*, een Convoy verleend van *Mallaga* af door de *Middellandſche Zee* tot *Smirna* toe (§).

XXI. BOEK. 1784.

Om aan het verlangen der Beſtuurderen van den *Oosterſchen* en *Moscoviſchen* Handel te voldoen, en tot zekerheid van de

Convoy aan de Schepen na de *Oostzee* verleend.

(*) Het gerugt liep, dat 'er zich te *Oostende* reeds een aantal tot Zeerovery bekwaame *Engelſche* Vaartuigen bevonden, gereed, om in dat geval, onder Keizerlyke Vlag, op onze Schepen los te gaan. *Post van den Neder-Rhyn* VI. D. bl. 1017.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1613.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1615.

XXI. BOEK. 1784.

de Bevragters der *Nederlandsche* Schepen, beslooten de Bondgenooten, hoe eer hoe beter, een Fregat, of ander Vaartuig van Oorlog, met de gereed zynde Koopvaarders te doen zeilen na *Elzeneur*, en de Schepen, die dit Jaar nog werden 't huis verwagt, herwaards te geleiden; als mede den Vice-Admiraal REYNST aan te schryven, om tusschen de *Maaze* en het *Kattegat*, te doen kruissen op de Schepen zo van *Archangel*, als uit de *Oostzee* ewagt wordende, om deeze, des noods, te kunnen dekken, en veilig in de Havens van deeze Landen te brengen.

Den Vice-Admiraal ZOUTMAN een Jaargeld van 2400 Guldens toegelegd

Genoot de dappere Vice-Admiraal ZOUTMAN, by het uitdeelen der Eerbelooningen, door den Admiraal Generaal, aan de *Doggersbanksche* Helden geschonken, een byzonder en wel verdiend voorregt (*); men was ten deezen Jaare bedagt, om zyn betoonden Heldenmoed op eene andere wyze te vergelden, en teffens door dit bedryf alle braave en kundige Zee-Officieren aan te prikkelen. De Admiraliteit op de *Maaze*, door zyne Hoogheid verwittigd, dat hy als nog geene bestelling zou doen, over de opengevallene Luitenant-Admiraals plaats by dien Zeeraad, schreef aan hun Hoog Mogenden, dat zy zeer geneegen zouden weezen, om, overeenkomstig met den Voorslag van zyne Hoogheid, de Dapper-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* III. D. bl. 334.

1784.

perheid van den Vice-Admiraal ZOUTMAN, op den vyfden van Oogstmaand des Jaars MDCCLXXXI, behoorelyk te erkennen, met aan denzelven, by dat Collegie overgeplaatst wordende, by voorraad, buiten benadeeling van hunne andere Vlag-Officieren, eene jaarlyksche Vereering van 2400 Guldens toe te leggen, zynde even zo veel als de gewoone Wedde eens Vice-Admiraals bedraagt; waarom zy volmagt verzogten, die penningen, 's jaarlyks, geduurende het openstaan der Luitenant-Admiraals plaats, aan hem te mogen uitkeeren (*). — Staaten van *Holland*, eerst beraadslaagd hebbende om de som op 3000 Guldens te brengen, beslooten, dien Heer 2400 Guldens 's jaarlyks, zyn leeven lang geduurende, toe te leggen, ten blyk van erkentenis, wegens diens goed beleid, in den Zeeslag op *Doggersbank*; dat hier van een Post op den buitengewoonen staat van Oorlog voor 't volgend Jaar zou gebragt, en dit Jaargeld gerekend worden, ingegaan te zyn, op den eigen dag des roemryken bevogten Zegepraals. Hier in stemden eerlang alle de Gewesten; *Overyssel* alleen was ongelast (†).

De tweedragt in den Lande neemt toe.

Aangroeijen des gevaars doet menigwerf Tweedragt wyken, althans voor een tyd ophouden, wanneer het om 't algemeen

(*) *Resol. van Holl.* 31. Maart 1784.
(†) *Resol. Gen.* 25. Maart, 21. Juny en 21. Oct. 1784. *Resol. van Holl.* 28 Mey 1784.

XXI. BOEK. 1784. meen belang der Tweedragtigen te doen is; deeze doorgaans gegronde aanmerking, ging hier te Lande niet door, by het meer en meer dreigen des Keizerlyken Oorlogs. Byzondere Regeeringsleden, Genootschappen, Steden, en Gewesten, betoonden, openlyk, hun misnoegen, en schreeuwden om herstel. Alles, hier van blyk draagende, kunnen wy niet ophaalen; dan wy zouden zeer gebrekkig dit Tydvak beschryven, indien wy geene stukken, hier van tot doorstaande bewyzen strekkende, mededeelden.

Voorstel van F. G. Blok in de *Leydsche* Vroedschap.

In *Leydens* Vroedschap liet de Heer F. G. Blok, dien wy voorheen, in *Leydens* Raadzaal, toen 'er over 't bekragtigen des Vredesverdrags met *Groot-Brittanje* gehandeld werd, met zo veel klems, hoorden spreeken (*), met den aanvang deezes Jaars, zich op nieuw hooren, wegens een Oorlog, die thans den Staat aangrimde. Na een breedspraakig Vertoog van 't geen, zyns oordeels, in den Zeeoorlog verzuimd, ongestraft, en onverbeterd was, haalt hy op, welke verkeerdheden, in den naderenden Landoorlog, zich reeds in de beginzelen vertoonden, en tot eene schrikbaarende hoogte dreigden aan te groeijen, en laat daar op volgen: „ Hun Ed. Groot Mogen„ den hebben, te vergeefsch, met eeni„ gen

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 110.

F. G. BLOK,
Raad en Vroedschap
der Stad Leijden.

„ gen der Bondgenooten, de wederregt-
„ lyke en onbestaanbaare zo genaamde
„ Militaire Jurisdictie vernietigd, te ver-
„ geefsch hebben zy eenige andere ver-
„ derflyke inkruipzels in het Militaire
„ Weezen afgeschaft, indien niet, op
„ denzelfden voet, de nog overige mis-
„ bruiken en ongeregeldheden, welke
„ daar in allerwegen nog gevonden wor-
„ den, desgelyks ten spoedigsten worden
„ geweerd, en de Bondgenooten niet
„ tot dezelfde maatregelen overgaan.
„ Zo lang de Grondwet, vervat in het
„ eerste Artykel der *Unie van Utrecht*,
„ en medebrengende, dat de gemelde Unie
„ *niet anders is opgeregt, dan onvermin-*
„ *derd een iegelyke Provincie haare byzon-*
„ *dere Privilegien, Voorregten, loflyke en*
„ *wel herbragte Gewoonten, en alle andere*
„ *Geregtigheden*, waar van de voornaam-
„ ste is, de opperste Magt, uitdruklyk
„ of ingewikkeld wordt in twyfel getrok-
„ ken —— Zo lang zommige Gedepu-
„ teerden, in de voornaamste Generaliteis
„ Collegien, de vrye Deliberatien hunner
„ hooge Committenten, in zaaken zelfs
„ van het hoogste aanbelang, door over-
„ ylde Besluiten, onverhinderd voorko-
„ men of beletten, of zelfs tegengaan.—
„ Zo lang het Financie weezen niet op
„ eenen eenpaarigen voet, overeenkom-
„ stig het vermogen der respective Bond-
„ genooten, bestuurd, en van alle nut-
„ looze, en zelfs schadelyke verkwisting,
„ gezuiverd wordt —— Zo lang de

XXI. BOEK. 1784.

„ willekeurige beschikking over de Land- „ en Zeemagt, het zy dan door geusur- „ peerde, of tegen de Souverainiteit stry- „ dige Orders, het zy door verkeerden „ en overheerschenden invloed, onge- „ merkt al verder en verder inbreekt — „ Zo lang het gemeene Volk op onze „ Oorlogschepen, zich, tegen het alge- „ meen gebruik van andere Natien, ver- „ genoegen moet met de Mondbehoeften, „ hoe sober, slegt en bedorven ook aan 't „ zelve door zommige Zee-Capiteinen „ aangeschaft, en 'er onloochenbaare be- „ wyzen overblyven, dat zommigen van „ die Officiers, ter onbetaamlyke ver- „ grootinge van hunne winsten, geene „ goede of genoegzaame Spyzen aan het „ Volk bezorgen —— Zo lang de thans „ eng bepaalde Grenzen van ons Gemee- „ nebest van den bloem, en het groot- „ ste aantal onzer Landtroepen, van wel „ voorziene Magazynen, en behoorelyke „ Ammunitie, verstoken blyven; onze „ Frontier-steden, volgens het getuige- „ nis van deskundige en geloofwaardige „ Lieden, in haare tegenwoordige ge- „ steldheid, geenen tegenstand aan den „ Vyand bieden kunnen; en, daarente- „ gen, hier of daar Burgeryen van Bin- „ nen-steden, voor al zulken, die meest „ in staat zyn om zich met haare eigene „ Wapenen te verdeedigen, bedreigd of „ gedrukt worden, door overtollige en „ onevenredige Bezettingen —— Zo „ lang de geduurige, en nu, zedert kor-

„ ten

„ ten tyd nog meer verhaaste en vermenigvuldigde veranderingen van Garnisoenen, het Gemeene Land met noodlooze lasten drukken, de Militairen met ondraaglyke of zelfs ruineuse kosten bezwaaren, hun aan ongemakken en gevaaren blootstellen, waar aan zy, in Oorlogstyden, binnen onze eigene Grenzen, ten naauwen noode behoorden onderhevig te zyn, en, al waren zy zelfs geboorene Ingezetenen van de Republiek, hun steeds van den Burger verwyderd houden, en, in hun eigen Vaderland, als Vreemdelingen doen leeven — Zo lang de doorgaans trotsche Vreemdeling, vooral in het Militaire weezen, met den Landzaat, alles gelyk staande, zelfs maar kan worden gelyk gesteld —— Zo lang de Militair, die zich, door een langduurigen dienst, of pligtmaatig gedrag, verdienstlyk heeft gemaakt, keuze maaken moet tusschen eene onderwerpelyke, en nu en dan zelfs tegen den wil zyner Souverainen strydende handelwyze en tusschen eene onwaardige agterstelling aan jongere en min verdienstlyke zyner Mede-officieren, ja zomtyds een geheel gemis zyner verdere bevorderinge, die buiten dat nog dikwyls afhangt van eenige onwaardige Gunstelingen of laagkruipende Vreemdelingen —— Zo lang dat geen, het welk in den Landdienst, in deeze en andere Provincien is afge-

„ schaft,

XXI. BOEK. 1784.

„ schaft, in het Zeeweezen met nog zo
„ veel willekeuriger schikking standgrypt,
„ dat niet slegts de Militaire Jurisdictie
„ aan de Admiraliteiten ontkomen, maar
„ zelfs, door wetlooze aanstelling van
„ gedelegeerde Regters, op naam der
„ respective Admiraliteiten, die zelfs eene
„ gedemandeerde Jurisdictie hebben, en
„ van den Admiraal Generaal, aan wien
„ geenerlei Jurisdictie competeert, voor
„ elke byzondere zaak, zomtyds buiten
„ kennis van hun Hoog Mogenden, en
„ de respective Bondgenooten, en op
„ het Souverain Territoir van deeze of
„ andere Provincien, geheel willekeurig
„ en eigendunklyk, tegen den inhoud
„ van *het derde Artykel van de Instructi-*
„ *en van hun Hoog Mogenden, voor de Col-*
„ *legien ter Admiraliteit van den der-*
„ *tienden Augustus des Jaars* MDXCVII,
„ uitgeoefend wordt —— Zo lang de
„ Militaire Vonnissen, en dus de goede-
„ ren, de eer en het leeven zelfs van
„ den Soldaat afhangen van de ap- of
„ improbatie van den Capitein en Ad-
„ miraal Generaal, een gezag, het welk
„ alleen aan den Souverain competeert;
„ doch van denzelven, althans in eene
„ Republiek, niet behoort uitgeoefend
„ te worden, en ook door den Souve-
„ rain niet uitgeoefend wordt, en zeer
„ ligtlyk, door eenzydige, en trouwlooze
„ informatien, tot een snood werktuig
„ van onverbiddelyke wraakzugt dienen
„ kan — Zo lang, eindelyk, in plaats

„ van

„ van een behoorlyk redres van zulke „ in 't oog loopende misbruiken en on„ geregeldheden te helpen tot ſtand bren„ gen, de welmeenende poogingen van „ waare Liefhebbers des Vaderlands, by „ aanhoudendheid, verydeld of gedwars„ boomd, de Natie met nietsbeduidende „ of zelfs ter kwaader trouwe ingerigte „ Voorſtellen, Rapporten, Berigten, Me„ morien, en Justificatien, te leurgeſteld „ en bedroogen, het kwaad of verſchoond „ of goed geheeten en beloond, de orde „ der zaaken als omgekeerd en eene ver„ derflyke Regeeringloosheid ingevoerd „ worde; —— Zo lang is 'er, in de daad, „ door de heilzaame Beſluiten van hun „ Ed. Groot Mogenden en de overige „ Bondgenooten, (het zy met eerbied „ gezegd,) niets verrigt, waar door die „ misbruiken en ongeregeldheden, welke „ in allen tyden, de zekerſte voorboden „ waren van eene geheele, ſchoon onge„ voelige, Staatsomwenteling, ook den „ ondergang van onze in en uitwendi„ ge conſtitutioneele Vryheid, en, met „ denzelven ook dien van onzen gehee„ len Staat, vroeg of laat, niet zouden „ daarſtellen."

Overeenkomſtig met deeze lyst van bezwaaren, oordeelde hy, als Regent, zich eer- en eedshalven verpligt, om in eene Vergadering, waar hy zo veele voortreflyke Liefhebbers van het Vaderland hadt leeren kennen, acht ſtukken voor te draagen, die zyns oordeels, om her-

XXI. BOEK. 1784.

herstel schreeuwden. „ Ik gevoel," betuigde hy, deeze aanvoerende, „ zeer „ wel de zwakheid myner geringe poo„ gingen, tot herstel onzer vervallene „ zaaken, en de onmogelykheid, om door „ de vereende maatregelen van alle de „ Leden deezer Vergaderinge, ja zelfs „ van de Leden van hun Ed. Groot „ Mogenden, en eenige Bondgenooten, „ alles, of het meerderdeel der Natio„ naale Bezwaaren, nog voor eerst ge„ heel te herstellen. Hy toch, die zich „ hier mede vleidde, zou geheel onkun„ dig moeten zyn van de kragt der ver„ ouderde Vooroordeelen, van de moei„ lykheid om ingebeelde Voorregten te „ laaten vaaren, en van dien Geest van „ nieuwe Staatkunde, waar van de grond„ slag is eene schandlyke voortrekking „ van vreemde belangen boven die van „ het waarde Vaderland, en waar toe „ zommigen door Eer- anderen door Heb„ zugt, en nog anderen door kruipende „ Vrees gedreeven worden. Maar ook „ dit moet niemand afschrikken, om, in „ eenen tyd, waar in wy nog overvloe„ dig voorzien zyn van die zelfde mid„ delen, waar door ons Gemeenebest „ groot en gedugt geworden is, alle zy„ ne kragten in te spannen, en alle mo„ gelyke drangredenen te gebruiken, om, „ ter bereiking der wenschlykste doel„ einden, door alle gepaste middelen, „ zich zelven en zyne Medeburgers op „ te wekken en aan te moedigen. Al-

„ thans

„ thans ik voor my, in de overtuiging,
„ waar ik in ben, dat dit de onvermy-
„ delyke pligt is van elken Regent; en
„ dat eene naalaatigheid daar in eene
„ medeverantwoordlykheid mede brengt
„ voor alle de gevolgen van Werkloos-
„ heid en verkeerde Directie, waar door
„ dit Gemeenebest hoe langer hoe meer
„ afwykt van zyne oorſpronglyke geſteld-
„ heid, vind geen ander middel, dan
„ door yverige, belanglooze en onophou-
„ delyke waakzaamheid voor 's Lands
„ dierbaarſte voorregten, gebruik te maa-
„ ken van het wel gering, maar egter
„ individueel regt, om myne ſtem te gee-
„ ven over zaaken, die daar toe betrek-
„ kelyk zyn, en ik zou my ten hoog-
„ ſten gelukkig agten, indien myne ſtem,
„ die van zo gering gewigt is, in deeze
„ Raadzaal, een der middelen zyn mogt,
„ waar door UEd. Groot Agtb. bewoo-
„ gen wierden, om uit naam deezer Ver-
„ gaderinge, by hun Ed. Groot Mogen-
„ den de Heeren Staaten deezer Provin-
„ cie, en door dezelven ter Vergadering
„ der Bondgenooten, eenigen meerde-
„ ren ſpoed by te zetten aan de af-
„ doening dier gewigtige zaaken, waar
„ in het gemeene Land zo veel belangs
„ heeft (*)."

De

(*) Zie dit geheele Voorſtel in de *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 150. en in de *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 553.

XXI. BOEK. — 1784. Prysvraagen door Genootschappen te *Utrecht* en in *Friesland* uitgeschreeven.

De Genootschappen in ons Vaderland, zints weinig Jaaren aangevangen, vermeerderden ten deezen dage grootlyks, en hadden dezelve onderscheide bedoelingen, dan de meeste liepen over Staatsen Krygszaaken. Een Genootschap te *Utrecht*, ter zinspreuk voerende GETROUW VOOR 'T VADERLAND, beloofde, by openlyke aankondiging eene Belooning van één honderd Gouden Dukaaten aan den Schryver, die op de klaarste en duidlykste wyze „ het Gedrag „ der Vaderlandschgezinde Regenten, en „ Ingezetenen, geduurende den loop van „ den *Engelschen* Oorlog, in tegenover„ stelling der onwaardige *Machinatiën* „ en Handelingen van de verdervende „ *Engelsche Factie* gehouden, zou be„ schryven, en dus de Eer van de Na„ tie, zuiveren van den laster der ge„ melde Factie, en klaar aantoonen dat „ dezelve ten onregte was beklad;" wie den bestgekeurden naast bykwam, werden vyftig Dukaaten toegezegd. — Het Genootschap van Wapenhandel, te dier zelfde Stede, onder de zinspreuk PRO PATRIA & LIBERTATE, oordeelde dit Voorstel gewigtig genoeg, om, boven de toegezegde Belooning, een Gouden Medaille met des Genootschaps Devisen uit te reiken, aan die geoordeeld werd de eerste, en een Zilveren, van gelyke Munte, aan die de tweede, Eerbelooning zou behaalen.

Zekere Vryheidlievende Maatschappy

van

van *Vrye Friezen*, gelyk zy zich tytelden, voor beweezen houdende, dat een Nationaal-Burger-Krygsweezen, meer of min overeenkomstig met het bedoelde by het VIII. Artykel der *Unie van Utrecht*, altyd en overal voor de Burgerlyke Vryheid en Veiligheid des Lands noodzaaklyk was, vroeg, met betrekking tot de Republiek in 't algemeen, en tot *Friesland* in 't byzonder, „ Hoe wordt zulk „ een Krygsweezen, zo ten Plattenlan„ de, als in de Steden, op de beste wy„ ze, tot stand gebragt? Welke Wetten „ en Regten worden 'er vereischt, om „ door deeze Instelling het hoogste nut „ te bereiken, en zonder inbreuk te ge„ nieten?" — Veertig Dukaaten werden den Overwinnaar, en twintig aan den hem naastbykomenden uitgeloofd. Het Genootschap van Wapenhandel te *Utrecht*, oordeelde de Beantwoording van dit Vraagstuk der *Friezen* niet min dan het Voorstel hunner Stadgenooten, waardig op gelyke wyze met Eer-goud en Zilver bekroond te worden (*). XXI. BOEK. 1784.

Geen

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 413. 415. *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl 503. De Eerpryzen op de Vraag der *Friezen* behaalde de Heer JOHAN GEORG HERBIG, Vaandrig in het Regiment van zyne F. D. den Heer Collonel Prinsse van *Hessen Darmstad*, ten dienste deezer Landen. Twee Mededingers na de Belooning in de tweede plaats toegezegd, kreegen dien Prys. De een was de Heer HERMANUS ONEIDES, Erfgezeten in *Exmorra*, en de Heer

XXI. BOEK. — 1784. 't Werk de Grondwettige Herstelling onderscheiden beoordeeld.

Geen tyd misschien, zo lang de Republiek gestaan heeft, was zo vrugtbaar in Staatkundige Geschriften als de tegenwoordige. Veele verdienden gewis geene, of weinig, andere, alle opmerking; de meeste aandagt trok, een Werk onder den Tytel, *Grondwettige Herstelling van Nederlandsch Staatsweezen, zo voor het algemeen Bondgenootschap, als voor het Bestuur van elke byzondere Provincie; geschikt om het voornaam doelwit aan te toonen, waar toe de poogingen van goede Regenten, en de Requesten van Vaderlandlievende Burgers moeten strekken* (*). —— Met een zeer onderscheiden oog aanschouwde men den arbeid der ongenoemde Opstelleren deezes Werks, dat zeer veel gerugts maakte. Eenigen doemden 't zelve, als vol gevaarlyke Nieuwigheden; zommigen waren het niet eens, of in 't zelve alleen de Middelen werden aangeweezen, om de oude en waare Staatsgesteldheid van ons Land van ingekroopene misbruiken te zuiveren, dan wel eene gansch nieuwe Regeerwyze in te voeren? Terwyl anderen 'er een zeer gunstig oordeel over velden, en 't aanzagen als, verre van eenige verdeeldheid der Gemoederen in de hand te werken, ver-

re

JACOB VAN MANEN *Adriaans Zoon*, Secretaris van het Genootschap van Wapenhandel *Pro Patria & Libertate* te *Utrecht*. *Post van den Neder-Rhyn* VI. D. bl. 1148. 1228.

(*) Te *Amsterdam* by J. ALLART.

te van eenig opzet, om de Regeerings- XXI.
vorm onzer Republiek te veranderen, en BOEK.
integendeel geschikt om de Gemoederen ——
te vereenigen, om eendragtlyk de hand 1784.
aan 't werk te slaan; ten einde het Gemeenebest, door het afwenden der ingesloopene Gebreken en het invoeren van heilzaame Schikkingen, weder te brengen tot deszelfs Grondwettige Gesteldheid, en zo veel mogelyk, den ouden luister te doen erlangen. Volgens deezer gunstig inzigt, was het eene welwikkende Staatkunde, die het nadeelige der *Democratie*, het haatlyke der *Aristocratie*, en het schadelyke van een te onbepaald *Stadhouderlyk Gezag*, in den grond doorzag, die de vroegere en tegenwoordige gesteldheid van de Republiek naauwkeurig gade sloeg; die, eindelyk, met eene bescheidene Vrymoedigheid, haare gedagten, op die kundigheden gevestigd, voorstelde, en met welberedeneerde voorstellingen aantoonde, wat 's Lands welzyn in deezen van Vaderlandlievende Regenten en Burgers vorderde —— zulk eene Staatkunde bestuurde, naar der zodanigen begrip, de pen der Opstelleren van dit Werk, waar in zy hunne oordeelkundige gedagten voor den agtbaaren Regterstoel der Natie openleiden. (*). Geen wonder

(*) *N. Nederl Jaarb.* 1784. bl. 1902. *Algem. Vaderl. Letteroeff* VII. D. I. St bl 209 Eerlang werd dit Werk bestreeden in een Stukje, getyteld, *De Souverainiteit der Staaten van Holland*

XXI. BOEK. 1784. der dat dit Boek het Huis- en Handboek werd van veelen in den Lande; en eerlang het Leesboek in deeze en geene Burger-focieteiten.

Vóorftel der Stad *Goes* ter *Zeeuwfche* Staatsvergadering.

Hoe een gedeelte der Volksvertegenwoordigeren in ons Gemeenebest dagt over deszelfs kommerlyke Gefteltenisfe, over de Bevrediging der zweevende Onlusten, en het onderftutten der verzwakkende Unie, zal ons het Voorftel der Stad *Goes*, de Brief der Staaten van *Zeeland*, en de antwoorden der Bondgenooten op denzelven best kunnen leeren, en het eenigzins breedvoerig vermelden, ten vollen wettigen. — De Afgevaardigden van *Goes* kwamen met het volgende Voorftel ter *Zeeuwfche* Staatsvergadering; dat de Regeering dier Stad, met de uiterfte aandoening, gezien hadt, hoe, zedert eenigen tyd, de openbaare Gefchriften en Gefprekken, in zommige nabuurige Gewesten vervuld geweest waren, met klagten over Misbruiken en Verkeerdheden in de behandeling van 's Lands zaaken, en over den Toeleg en werkelyken Indragt op de Voorregten der Ingezetenen; 't welk ten gevolge hadt een algemeen Wantrouwen, Beroering en Verwarring in meest alle Departementen: ter-

land verdeedigd tegen de hedendaagfche Leer der Volksregeering, zo als dezelve onder andere voorgedraagen wordt in een Gefchrift ten tytel voerende, Grondwettige Herftelling van Nederlands Staatswezen.

terwyl de groote Zaaken van de Republiek, zo wel ten aanziene van de buitenlandſche Belangen, als de inwendige Vastigheid en Orde der Regeering, onder de voortduurende Twisten moesten verwaarloosd worden. Een toeſtand, welken zy zo kommerlyk inzagen, dat, zonder een ſpoedig hulpmiddel, het Gemeenebest, midden onder de Voordeelen, welke de Godlyke Goedheid nog aanboodt, zou verlooren gaan. — Reeds lang hadden zy gewagt, dat uit een der Gewesten, dat de meeste reden daar toe vondt, een Voorſtel zou gedaan zyn, om toereikende Maatregelen uit te denken, zo wel tot een grondig Herſtel van weezenlyke Misbruiken, als tot Wegruiming van kwaalyk opgevatte Verdenkingen; maar konden zy zich niet langer wederhouden van deeze gewigtige zaak ter tafel van hun Ed. Mogenden te brengen: om dat zy het gevaar, van dag tot dag, zagen toeneemen, en zich verzekerd hielden, dat zulk een toeſtand van zaaken, als waar in de Republiek zich tegenwoordig bevondt, aan zich zelven overgelaaten wordende, niet kon verbeteren; maar op den duur moest verergeren, tot dat het Herſtel onmogelyk zou worden. —— Zy ſtelden daar om voor, het aanleggen van eene Raadpleeging, over de beste middelen, om, overeenkomſtig met de Conſtitutie en Regeeringsvorm van deeze Republiek alle redenen van klagten en wantrouwen

XXI. BOEK. 1784.

XXI. BOEK. 1784.

weg te neemen: de Misbruiken, die in het Landsbeſtuur mogten zyn ingeſloopen, overal te herſtellen; de Voorregten en Vryheden der Ingezetenen, te gelyk met de tegenwoordige Regeeringsvorm, op een vasten voet te vestigen, en daar door, onder GODS Zegen, de Republiek weder te brengen, tot den ouden luister en welvaard; en wenschten zy, dat die Raadpleegingen, met dien yver en ſpoed, mogten aangevangen en voortgezet worden, als het gewigt dier omſtandigheden, waar van 's Lands wel of kwaalyk vaaren afhing, noodwendig vorderde.

Brief van *Zeeland* aan de Bondgenooten.

Het leedt niet lang, of Staaten van *Zeeland*, met het zelfde oog, als de Regeering van *Goes*, de geſteldheid des Vaderlands inziende, zonden aan de Bondgenooten deezen opmerkelyken Brief.

„ Wanneer men met ernst naadenkt de „ Gebeurtenisſen, waar van deeze Re„ publiek, zedert de drie laatſte Jaaren, „ het ongelukkig tooneel is geweest, „ moet men verwonderd ſtaan, hoe het „ mogelyk zy, dat een Staat, weleer zo „ bloeiend in aanzien, en zo beroemd in „ wysheid der Regeeringe, in zulk een „ korten tyd, tot eene onvoorbeeldige „ laagte en verlegenheid is gebragt; maar „ de opmerking op 't geen daaglyks ge„ zien en gehoord wordt, laat ons niet „ lang onkundig, omtrent de oorzaaken „ van dit diep verval.

„ De menigvuldige klagten over de

„ mis-

„ misbruiken en verkeerdheden in het XXI.
„ Publyk Bestuur, en over toeleg of in- BOEK.
„ dragt op de Regten der Ingezetenen, ——
„ hebben aan allerlei standen van Men- 1784.
„ schen een zigtbaar ongenoegen en wan-
„ trouwen ingeboezemd: de denkbeelden
„ over het waar Belang van den Staat
„ zyn daar door in verwarring gebragt:
„ de poogingen tot vereeniging der ver-
„ schillende Gevoelens worden, aan de
„ eene of de andere zyde, mistrouwd,
„ en het noodzaaklyk gevolg van zoda-
„ nig eene gesteldheid kan niet anders
„ zyn, dan dat de groote zaaken van de
„ Republiek, zo wel ten aanzien van de
„ buitenlandsche Belangen, als de inwen-
„ dige Orde en Vastigheid van de Re-
„ geering, onder de voortduurende twis-
„ ten, moeten verwaarloosd worden.

„ Wy beschouwen deeze gesteltenis
„ als zo bekommerlyk, dat, zonder een
„ spoedig hulpmiddel, 't welk de een-
„ dragt en het onderling vertrouwen
„ herstelt, de Republiek, met al haare
„ magt en welvaard, binnen weinig tyds
„ zal verlooren zyn, en wy hadden der-
„ halven, reeds lang verwagt, dat uit
„ een der Gewesten, welke daar toe de
„ meeste reden hebben, een Voorstel
„ zou gedaan zyn, om den wortel van
„ het kwaad aan te tasten, zo wel tot
„ een grondig Herstel van de weezenly-
„ ke misbruiken en verkeerdheden, als
„ tot wegruiming van kwaalyk opgevatte
„ verdenkingen en misnoegens. Onder-

XXI. BOEK. 1784.

„ tusschen zien wy met aandoening de „ onlusten, van dag tot dag, toeneemen, en wy kunnen ons niet verbeelden, dat zulk een verwarde toestand „ van zaaken, als waar in zich de Republiek tegenwoordig bevindt, aan haare eigene redding wordende overgelaaten, zou kunnen verbeteren; maar dezelve moet, onzes inziens, noodwendig verergeren, en eindigen in uitersten, waar van de gevolgen eerder zyn te vreezen, dan te voorspellen, wanneer 'er misschien geen plaats voor redmiddelen zal overig zyn.

„ Deeze overleggingen hebben ons aangespoord, onze bekommering niet langer voor de Bondgenooten te verbergen; maar om Hoogstdenzelven, by al wat dierbaar is in het Vaderland, te verzoeken, met ons de handen aan 't werk te slaan, tot bevrediging van de oneenigheden. — Wy bekennen, dat het eene moeilyke taak is, om dat het kwaad reeds diep is ingeworteld; maar het komt ons niet onmogelyk voor, wanneer men slegts, zonder vooroordeel, met een bedaard overleg, geen ander belang voor oogen hebbende, dan dat van het Vaderland, het werk wil beginnen, en met ernst doorzetten.

„ De middelen, om zulk een gewenscht einde te bereiken, behooren met gemeenschaplyke raadpleegingen van de Bondgenooten te worden vastgesteld,

„ en

„ en met de magt van de gemeene Re-
„ geering uitgeoefend. En, om daar
„ toe te geraaken langs eenen weg, wel-
„ ken de Conſtitutie van de Republiek,
„ en het Voorbeeld van vroegere tyden,
„ aan de hand geeft, zouden wy voor-
„ ſtellen, juist dezelfde zaak in dezelf-
„ de bewoordingen, als de Heeren Staa-
„ ten van *Overysſel* by hun Ed. Mog.
„ Misſive van vier Augustus MDCCXVI,
„ aan de Vergadering van hun Hoog
„ Mogenden gedaan hebben, in eene
„ omſtandigheid van zaaken, daar het
„ gevaar minder dringend was dan te-
„ genwoordig, naamlyk; „ „ dat de re-
„ „ ſpective Bondgenooten met de an-
„ „ dere mogen convenieeren, om eeni-
„ „ ge weinige Gecommitteerden, uit
„ „ iedere Provincie na *'s Haage* te zen-
„ „ den, wel niet met dien grooten
„ „ omſlag, als in 't Jaar MDCLI op
„ „ de groote Zaal; maar egter met ge-
„ „ noegzaame magt en authoriſatie:
„ „ eerstlyk om te formeeren een Re-
„ „ gister van alle de poincten en de-
„ „ fecten in de Regeering, waar in ver-
„ „ betering en redres vereischt wordt,
„ „ en dan vervolgens, om op die
„ „ poincten ten meeste dienst en nut
„ „ van den Staat, tot beter onderhou-
„ „ ding van de Unie, op agreatie van
„ „ de reſpective Bondgenooten; te be-
„ „ raamen en vast te ſtellen, zodanige
„ „ Reglementen en Orders, waar door
„ „ alle misverſtand en oneenigheden in

 „ „ het

XXI. BOEK. 1784.

„ „ het toekomende geweerd, de Instructien naagekomen, en de ingekroopene abuisen en defecten verbeterd kunnen worden; dat de Heeren Gecommitteerden, over deeze zo nuttige en dienstige zaake besoigneerende, vooraf, onder solemneelen eede, behooren te verklaaren, dat zy zulks doen met postpositie van alle byzondere belangen van de Provincien, waar uit dezelve gecommitteerd zyn, den welstand van het Gemeen, en de behoudenis van het lieve Vaderland alleen voor oogen hebbende.""

„ Wy zullen geen meerder woorden gebruiken om een Voorstel van deezen aart aan te dringen; het pryst zich zelven aan by ieder, die de rust en bloei van het Vaderland hartlyk wenscht; en om 't zelve met eenen goeden uitslag te zien bekroonen, behoort 'er niets dan goede Wil, Verstand, en Cordaatheid: hoedanigheden, welke Gode zy dank! in onze Republiek nog niet geheel ontbreeken.

„ Wy betuigen, geen het minste oogmerk met deezen Voorslag te hebben, van ons te willen mengen, in zodanige zaaken, die het binnenlandsch Bestuur, de Hoogheid en Souverainiteit der byzondere Gewesten aangaan, en wy zyn, derhalven, verre af van te willen vooruitloopen, in de punten der Instructien, welke de Bondgenooten

„ aan

„ aan Hoogstderzelver Gecommitteerden „ zouden goedvinden te geeven: te meer „ om dat die Inſtructien waarſchynlyk „ onderſcheiden zullen zyn, naar maate „ van de verſchillende redenen van on- „ genoegens in de Provincien; maar wy „ maaken geene zwaarigheid, tot eene „ blyk van de gevoelens, welke wy in „ deeze Onderhandelingen zouden open- „ leggen, te verklaaren, dat wy, in dien „ gevalle, onze Afgevaardigden zouden „ gelasten, om, zo veel in hun is, zorg „ te draagen, dat de Vryheid en Onaf- „ hangelykheid der reſpective Provinci- „ en, behoudens de betrekkingen der „ Unie, als de Grondwet onzer Conſti- „ tutie, meer en meer mogen worden „ verzekerd, en dat te gelyk, de tegen- „ woordige Regeeringsvorm ongeſchonden „ moge worden geconſerveerd, en door „ de beste maatregelen op een vasten „ voet gevestigd; zodanig, dat het Erf- „ ſtadhouderſchap, waarlyk kan, en moet „ zyn, dat geene, waar toe het is in- „ geſteld, naamlyk de band van Eenig- „ heid tusſchen de Leden van deezen „ geconfedereerden Staat, de klem van „ de uitvoering der Reſolutien van de „ Hooge Regeering, en de Handhaaver „ der algemeene en byzondere Regten „ en Vryheden.

„ Dat, wyders, de tegenwoordig zwee- „ vende Geſchillen over de Militaire Ju- „ risdictie, zo verre dezelve niet voor „ afgedaan worden gehouden, over zom-

„ mige

XXI. BOEK. 1784.

„ mige bezwaaren met opzigt tot het
„ Bestuur der Landtroepen, Zeemagt,
„ en alle andere van gelyken aart, grondig
„ behooren onderzogt te worden,
„ met den Heer Prins Erfstadhouder
„ overlegd, en eindelyk, overeenkomstig
„ met de Grondwetten der Constitutie
„ en Regeeringsvorm, bepaald; op dat
„ al het twyfelagtige, eens voor altoos
„ worde weggenoomen, en zyne Doorlugtige
„ Hoogheid zelfs, en Hoogstdeszelfs
„ Naakomelingen, zo wel als de
„ Ingezetenen des Lands, mogen weeten,
„ waar aan zy zich behooren te
„ houden.

„ Eindelyk: zyn wy ook van oordeel,
„ dat, hoe zeer in een vry Land de
„ Tong en Pen der Ingezetenen moet
„ vry blyven, de Hooge Regeering,
„ egter, verpligt is toe te zien, dat de
„ vryheid van spreeken en schryven,
„ niet moge overslaan tot eene toomlooze
„ losheid; maar dat dezelve onderworpen
„ blyve aan zodanige Regelen,
„ welke de Welvoeglykheid en de natuur
„ van een beschaafden Burgerstaat,
„ noodzaaklyk maaken: in welken niet
„ alleen de Vryheid en Eigendom der
„ Ingezetenen, maar ook derzelver Eer
„ en goede Naam, onder de bescherming
„ der Wetten, behoort veilig te
„ zyn.

„ Wy vleien ons, met de aangenaame
„ hoope, dat, langs zulke of dergelyke
„ wegen, de gemeene Regeering van de

„ Re-

„ Republiek zoude herneemen die vigeur, „ die klem en activiteit, welke zy behoort te hebben, en zedert de droe„ vige onlusten verlooren heeft; dat zou„ de herbooren worden, het vertrouwen „ der Ingezetenen, en de bereidwillig„ heid van ieder Vaderlander, om, in „ zynen kring, werkzaam te zyn tot nut „ van 't algemeen; dat als dan ook de „ gelegenheid zal gegeeven worden, om „ het algemeen Systema van de Repu„ bliek, ten aanzien van haare Buiten„ landsche Betrekkingen te bepaalen, en, „ zo door Verbonden, als door een ge„ past gebruik van haare Magt, te ster„ ken; de verloopen in de Unie te ver„ beteren; de verdeeling der Lasten van „ het Bondgenootschap op een eenpaari„ gen voet, geschikt naar ieders vermo„ gen, te regelen: terwyl integendeel „ deeze zaaken, hoe hoognoodig zy zyn, „ vrugtloos zullen ondernoomen worden, „ zo lang de verwarring en beroering in „ den Staat blyft aanhouden (*)."

Veelen oordeelen dit Ontwerp niet voldoende.

Het voorgeslaagen Ontwerp der Staaten van *Zeeland* was een stuk van veelen in den Lande, zints lang, begeerd, die met het vermeerderen der Gebeurtenissen, welke eensgezindheid, moed en standvastigheid vorderden, reikhalsden na middelen, om uit den maalstroom der Staats-

(*) *Not. van Zeel.* 3 Mey 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 841 1017.

XXI. BOEK. 1784. Staatsverwarringen gered te worden; dan 't zelve het licht ziende, was 't verre van allen even zeer te behaagen, of die voldoening te schenken, waar mede zy zich gevleid hadden. Men vondt 'er, die betuigden, dat zy, wel verre van in dien rondgaanden Brieve zodanige middelen te hebben aangetroffen, welke geschikt waren om de oorzaaken van den vernederden toestand onzes Vaderlands weg te neemen, en 't zelve tot den voorigen bloei en luister weder te verheffen, vermeenden 'er stellingen en voorslagen in ontdekt te hebben, die van geen minder zorglyk vooruitzigt waren voor de Oppermagt der byzondere Gewesten, dan voor de Vryheid en Regten der Ingezetenen. —— Zy beschouwden den Voorslag om Gelastigden na *'s Gravenhaage* te zenden als eene loflyke pooging; als eene pooging, die wenschlyk ware dat met de verwagting van een goeden uitslag vergezeld mogt gaan; doch waar van zy zich weinig of geen heil voor het Vaderland, in de tegenwoordige gesteldheid van zaaken, konden voorstellen, om dat hun, zo lang de *byzondere Gewesten* zich zelven niet gezuiverd hadden van alle misbruiken in derzelver *eigen* Bestuur ingekroopen, het herstel van 't *algemeen* Bestuur onmogelyk voorkwam. —— Zy riepen hunne Landgenooten toe, het is tyd, meer dan tyd, dat, zal het Vaderland behouden worden, een ieder zich vereenige; en zyne vermogens aanwende,

de, om alle de misbruiken en verkeerdheden, in 's Lands Bestuur ingekroopen, weg te ruimen en te herstellen. Gedeeltlyke hervormingen verminderen het kwaad wel; doch, zo het niet met tak en wortel worde uitgerooid, zal eene nieuwe sprnit welhaast te voorschyn komen, deeze zal andere voortbrengen, en weinige Jaaren zullen 'er slegts noodig zyn, om ons weder in dat bederf, zo niet erger, te storten, waar uit wy nu naauwlyks ontkomen zyn. Bloei en Luister, Verval en Vernedering, Vryheid of Slaaverny, zyn de uitzigten, die zich vertoonen, en waar toe wy, naar maate wy ons gedraagen, voor zeker komen zullen. Deeze keuze staat voor ons nog open; eene keuze, die het geluk of ongeluk onzer Naakomelingschap, te gelyk met dat van ons zelven, zal uitmaaken, en die het hun niet zal vergund zyn te hebben. Kiezen wy den Bloei en Luister van het Vaderland, kiezen wy de Vryheid, wel aan! vervoegen wy ons, dan met eerbiedige Verzoekschriften tot onze wettige Overheden, en wekken wy Hoogstdenzelven op, om, op het voetspoor van *Utrechts* Staaten, een onderzoek in iedere Stad, in ieder Gewest, aan te leggen, over alle de misbruiken en verkeerdheden, op dat dezelve hersteld, en 's Lands Regeeringsvorm alzo op een vasten voet gevestigd worde. En, is dit gedaan, dan is het tyd, ook dan alleen, om door eene Vergadering van Gecommitteerden,

we-

XXI. BOEK. 1784.

wegens alle Bondgenooten, te beraamen, welke middelen 'er moeten in 't werk gesteld worden, om het verval in 't *algemeen* te herstellen, en, door eene behoorelyke Onderwerping van de *Uitvoerende* aan de *Wetgeevende Magt*, voor te komen de schandlyke vernedering, waar van *Nederland*, zints eenige Jaaren, het droevig voorbeeld heeft opgeleverd (*).

Besluit der Staaten van *Holland* op den Brief van *Zeeland*.

Dan laaten wy hooren wat Staaten van *Holland*, op den rondgaanden Brief van *Zeeland*, besloten. Zy verzekerden met dezelfde gevoelens bezield, en, van hunne zyde, alleszins geneegen en volvaardig te zyn, om, ter bereiking van dit heilzaam oogmerk, zodanige Voorslagen te omhelzen, als met de gronden van 's Lands Constitutie bestaanbaar waren, of daar mede overeen gebragt konden worden; doch dat zy zich genoodzaakt vonden van Staaten van *Zeeland* te moeten verschillen; zo omtrent de wyze, op welke de Staatsraadpleegingen over een zo gewigtig en wyd uitgestrekt onderwerp, met de meeste vrugt, en met den meesten spoed, zouden kunnen voortgezet worden; als in 't byzonder ten aanziene van de juiste Bepaaling der zaaken, tot welke de Staatsraadpleegingen zich zouden moeten uitstrekken.

Wat het eerste betrof, de ondervinding van vroegeren en laateren tyde hadt niet

(*) *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 742.

hiet dan te duidelyk geleerd, dat Groote of Extraordinaris Vergaderingen van het Bondgenootschap, met die Formaliteit vergezeld en in dier voege zamengesteld, als in de Jaaren MDCLI en MDCCXVII, weinig geschikt waren om het verlangde oogmerk te bereiken; waarom zy van gedagten zouden zyn, dat, om een spoedig herstel van zaaken te bekomen, de Onderhandelingen, met afsnyding van allen onnoodigen omslag, tot eene meerdere eenvoudigheid behoorden gebragt te worden.

XXI. BOEK. 1784.

Ten aanzien van het tweede, konden zy niet verbergen, dat, onder verscheide Voorwerpen, in den Brieve van *Zeeland* opgenoemd, de zodanige voorkwamen, welke geenzins gezegd konden worden, het algemeene Bondgenootschap aan te gaan; als daar waren *de verschillende redenen van het ongenoegen in de Provintien.* —— *De Voorstellen der tegenwoordige Regeeringsvorm binnen dezelve.* —— *Het Erfstadhouderschap.* —— *De Militaire Jurisdictie.* —— *En de Voorziening omtrent eene al te onregtmaatige Vryheid van spreeken en schryven.* Alle zaaken, welke, behoudens de Grondwetten van den Lande, nimmer tot onderwerpen der Raadpleegingen van de gezamenlyke Bondgenooten, of derzelver Afgevaardigden, konde gemaakt worden; neen, maar tot het Souverain Bestuur der Staaten van de byzondere Gewesten, ieder in de haare, byzonder behoorden, en daar van, zon-

XXI. BOEK. 1784. der verkorting der Regten aan de Provinciaale Souverainiteit, ontegenspreekelyk verknogt, niet afgetrokken konden worden; terwyl zy verder van begrip waren, dat al het geen het Politiek Systema van de Republiek, en de betrekking tot de andere Mogenheden betreft, waar van Staaten van *Zeeland* mede gewaagden, op den tegenwoordige voet aan de respective Bondgenooten, ieder in de haare diende te verblyven, en op de gewoone wyze, zonder eenige verandering, behandeld moest worden.

Wegens de voorafgaande vastftelling der Onderwerpen, waar omtrent de Raadpleegingen der gezamenlyke Bondgenooten, of derzelver Afgevaardigden, werkzaam moesten zyn, drukten zy zich in deeze bewoordingen uit. —— „ Dat de „ zaaken, die de *Unie* en het *Generaale* „ *Bondgenootschap* aangingen, en welke „ een zo spoedig als vrugtbaar redres ver„ eischten, tot twee onderscheide Hoofd„ deelen behoorden gebragt te worden. „ Waar van het eerste alle die punten „ in zich zou moeten bevatten, welke „ het Financieele weezen betroffen; ter„ wyl het tweede, de Middelen van de „ generaale Defensie, geschikt naar de „ Financieele Vermogens van het Bond„ genootschap in 't generaal, en van ie„ der der Bondgenooten in 't byzonder, „ tot onderwerp zou moeten hebben.

„ Dat, met opzigt tot het eerste „ Hoofddeel, in byzondere aanmerking

zou-

„ zouden moeten komen, de twee vol- XXI.
„ gende punten. —— *Eerstlyk*, het na- BOEK.
„ der reguleeren der Provinciaale Quo- ——
„ tas, in evenredigheid van de waare 1784.
„ Vermogens der Bondgenooten, tot het
„ draagen der Lasten van het geheele
„ Bondgenootschap. —— *Ten tweeden*,
„ de staat van de Generaliteits Kas-
„ se, als mede het gebruik, het welk
„ daar van tot soulaas van de Bondge-
„ nooten, met betrekking tot de gene-
„ raale Defensie van den Lande, zou
„ kunnen worden gemaakt. Dat het exa-
„ men der voorschreevene Financieele
„ Punten, den grondslag en het rigtsnoer
„ zullende moeten opleveren, waar op,
„ en waar volgens, alle Schikkingen om-
„ trent het Militaire weezen, zo te Wa-
„ ter als te Lande, zullen worden ge-
„ bouwd en ingerigt, dit Onderzoek ook
„ eerst en vóór alles by de hand zou
„ dienen genomen te worden: dan dat,
„ gelyk het examen dier Punten veel-
„ vuldige preparatoire Besognes zou ver-
„ eischen, zy van gedagten waren, dat
„ daar toe eene Personeele Commissie
„ zou behooren te worden gedecerneerd,
„ bestaande uit eenige weinige Leden,
„ ten dien einde, door ieder Provincie
„ te decerneeren, geadsisteerd met hun-
„ ne Ministers, en met adjunctie van
„ eenige Commissarissen uit den Raad
„ van Staaten en Generaliteits Rekenka-
„ mer, door welke Personeele Commis-
„ sie de noodige Voorslagen en Plans tot

 „ Re-

XXI. BOEK. 1784. „ Redres in de Provinciaale Quotas, en „ omtrent de Emploi van de Generaliteits Kasse, zouden moeten geformeerd „ en daar van een omstandig Rapport „ ter Generaliteit gedaan worden, op „ dat de Bondgenooten dat Rapport overneemende, deswegen in de byzondere Gewesten konden raadpleegen, en „ besluiten. — En dat voorts, ten einde aan dit Personeele Besogne alle zodanige ouvertures, aangaande de waare gesteldheid der Finantie van de Generaliteit, te doen geworden, de Raad „ van Staaten en de Generaliteits Rekenkamer zouden worden geauthoriseerd en gelast aan het voorsz. Besogne dien aangaande alle gevorderde „ opening te geeven.

„ Dat, betreffende het tweede Hoofddeel, de Deliberatien der gezamenlyke Bondgenooten zouden moeten loopen over het werk der Generaale Defensie van de Republiek, geschikt naar „ de Financieele Vermogens van het „ Bondgenootschap in 't byzonder; mitsgaders over het beraamen der middelen, welke daar toe in Vredestyd op „ een bestendigen voet gereguleerd, en „ door het brengen van permanente posten op den Staat van Oorlog geconsenteerd en vastgesteld zouden behooren te worden.

„ Waar omtrent, vervolgens, de voornaamste Objecten der Deliberatien zouden moeten bestaan. — *Vooreerst*, in

„ een

„ een naauwkeurig Onderzoek van den XXI.
„ ſtaat van 's Lands Zeemagt, Frontie- BOEK.
„ ren, Magazynen, en Arſenaalen, als
„ mede van de Redresſen, die daar in 't 1784.
„ algemeen, en ook in de reſpective Ad-
„ miraliteits Collegien, in 't byzonder
„ zouden behooren gemaakt te wor-
„ den. —— *Ten tweeden*, in een Onder-
„ zoek, welke nadere Voorzieningen om-
„ trent de Dispoſitie over 's Lands Mili-
„ tie, zo te Water als te Land, mits-
„ gaders omtrent het Beſtuur van de-
„ zelve, en vooral in tyd van Oorlog,
„ door het benoemen van eenige Leden
„ en Ministers der Regeeringe om den
„ Capitein Generaal en Admiraal te as-
„ ſiſteeren, zouden kunnen en behooren
„ gedaan te worden; en ook in 't by-
„ zonder aangaande het werk der Paten-
„ ten, waar van de beheering, door de
„ Bondgenooten, tot kennelyk weder-
„ zeggen toe, was opgedraagen. ——
„ En *laatstlyk*, in een Onderzoek, op
„ welk eene wyze het werk der Disci-
„ pline en Jurisdictie Militair, voor zo
„ verre de Generaliteits Landen byzon-
„ der betrof, zou behooren te worden
„ gereguleerd.

„ Alle welke ſpeciaale Punten, aan
„ het Examen van eene tweede Perſo-
„ neele Commisſie, (naardien het werk
„ van de Finantie alleen, een byzonder
„ Beſogne vereischte,) zouden behooren
„ gedemandeerd te worden; tot welk
„ Beſogne ook eenige weinige Leden

D 3 „ uit

XXI. BOEK. 1784.

„ uit de byzondere Gewesten moesten „ afgevaardigd worden, om de noodige „ Plans en Redresſen te ontwerpen, en, „ op de bovengemelde wyze, ter Raad- „ pleeging der gezamenlyke Bondgenoo- „ ten te brengen (*).

Friesland en Utrecht ſtemmen met Holland in. Het eenpaarig beſluit der Bondgenooten.

Friesland ſtemde in dit Staatsbeſluit van *Holland*, zonder benadeeling egter van het Regt van de Patenten, door de Afgevaardigden van hun Gewest, den vierden van Bloeimaand des Jaars MDCCXLVII ter Vergadering van hun Hoog Mogenden aan zich voorbehouden (†). — *Utrecht* wilde het zelfde ſpoor tot Herſtel als *Holland* betreeden hebben (§). — Staaten van *Zeeland*, het gevoelen van *Holland* en de toeſtemming van nog twee Gewesten met hetzelve vernomen hebbende, traden te rugge van de bepaaling der Onderwerpen, in den eerſten Brief opgegeeven, en vervoegden zich by de opgegeevene Punten van een algemeener aart; niet twyfelende, dat, de bereidwilligheid van vier Gewesten tot dit Onderzoek daar zynde, de andere ook zouden toetreeden (**). Gelyk eerlang de Bondgenooten daar toe beſlooten (††).

In-

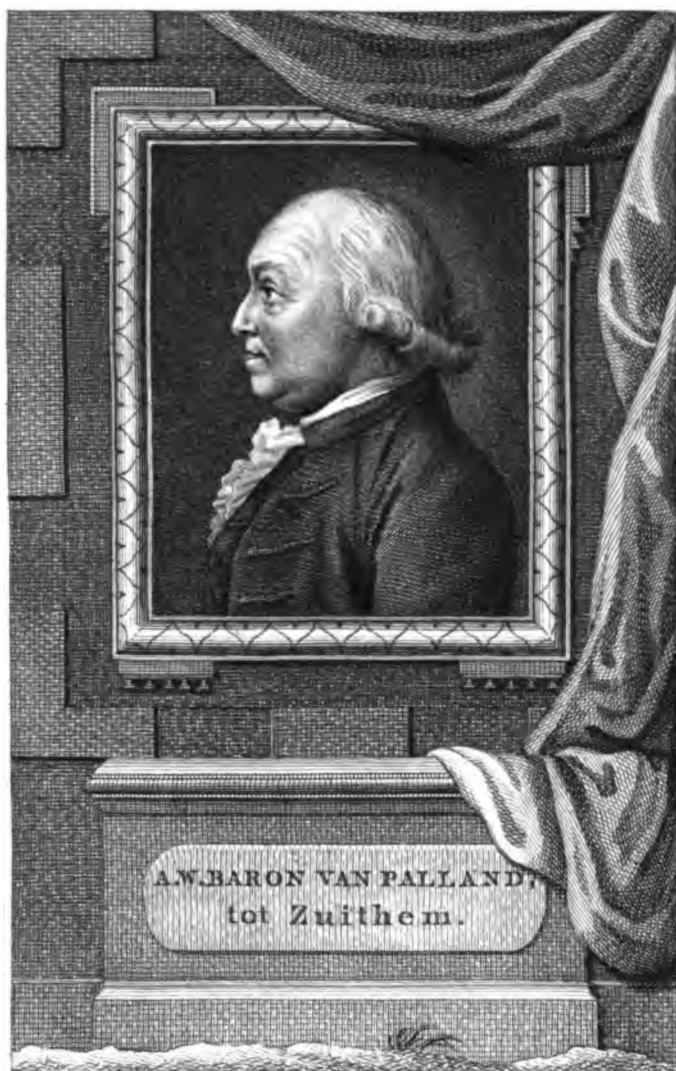
(*) *Reſol. van Holl.* 12. en 15. Nov. 1784.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1946. Zie ook onze *Vaderlandſche Historie*, VII. Deel bl. 54.

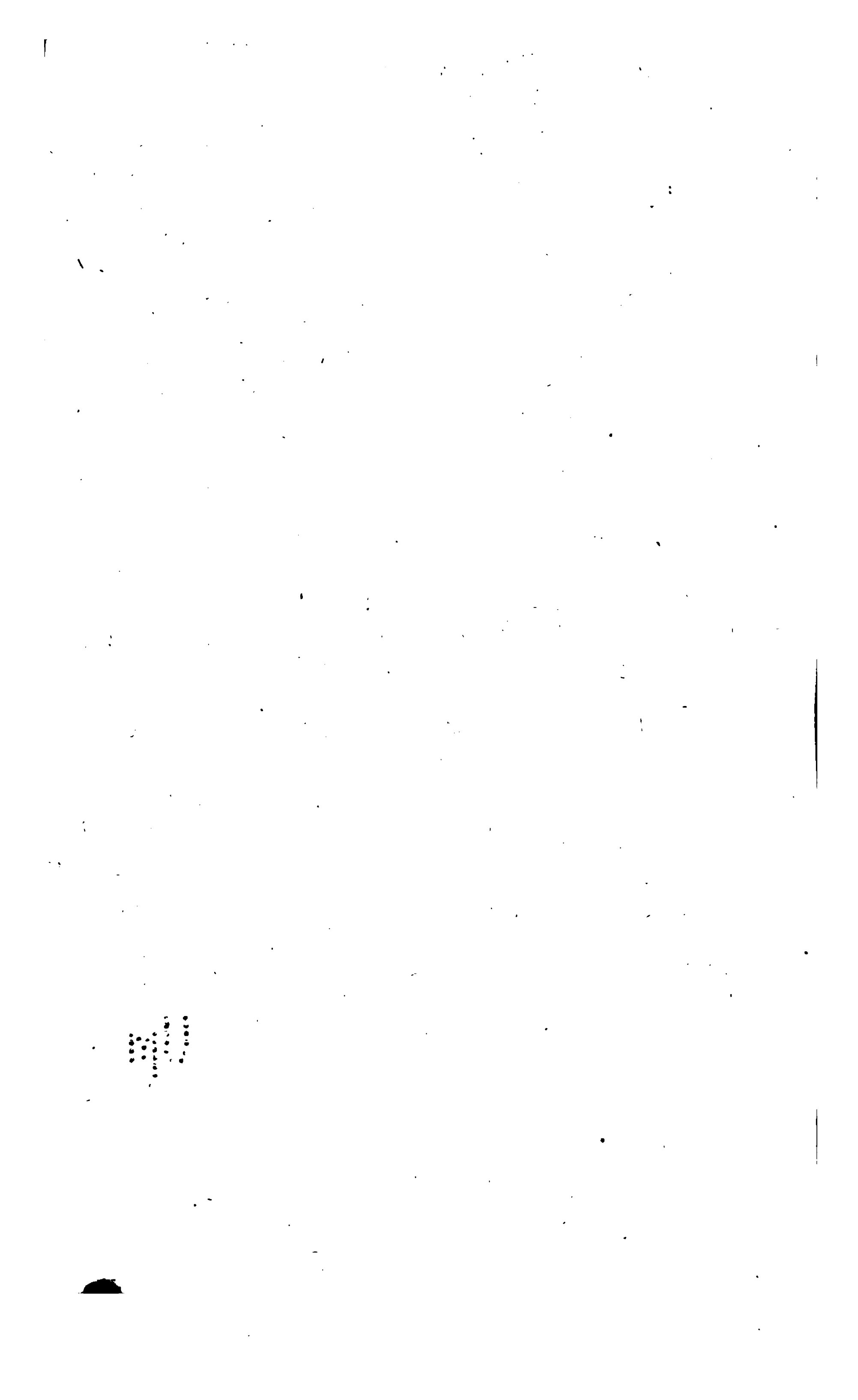
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1785, bl. 293.

(**) *Not van Zeel.* 14. April 1785.

(††) *Reſol. Gen* 4. Mey 1785.

Rein. Vinkeles, sculp.

XXI. BOEK. 1784.

Inmiddels hielden Staaten van *Friesland* aan, om de zo dikmaals, en tot nog vergeefsch, verzogte, opening van den toeſtand der Kasſe van 't Algemeene Bondgenootſchap; en vervoegden zich by eenen Brieve aan den Stadhouder, naar hun ſchryven, van wegen alle de *Vereenigde Gewesten*, geplaatst aan het Hoofd van den Raad van Staaten, en aan wien dus met dien Raad het beheer van die Kas was toevertrouwd, van welke tot hier toe geene opening aan de Bondgenooten was gegeeven; en daar zy grond meenden te hebben, om te verwagten, dat in dezelve, eene Overwinst van veele Millioenen moest plaats hebben, zonder dat de Ingezetenen van *Friesland*, door al die Overwinst, eenige verligting van Lasten konden erlangen, hoopten zy dat de Stadhouder, door zynen veelvermogenden invloed, eindelyk eenmaal eene voldoende Opening zou bewerken (*). — In *Overysſel* roerde PALLANDT TOT ZUITHEM de ſnaar om van de Bondgenooten die Opening, te vorderen; doch kon 'er geen beſluit, hoe genaamd, op bewerken (†).

Staaten van *Friesland* houden by zyne Hoogheid aan om Opening van de Generaliteits Kas.

Ten zelfden tyde als de Staaten der meeste Gewesten zich onledig hielden met beraadſlaagingen over de beste Ontwerpen, om het verdere verloop der Staats-

Rondgaande Brief des Stadhouders aan de Gewesten.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1457.
(†) *Courier van Europa* I. D. bl. 172. *Post van den Neder-Rhyn*, V. bl. 521.

XXI. BOEK. 1784.

Staatszaaken te weeren, vaardigde de Prins Erfstadhouder aan de Staaten van *Holland*, en alle de Gewesten, eenen Brief af van den volgenden inhoud; „ Het is „ niet dan met eene grievende aandoe„ ning, dat wy, zedert een geruimen „ tyd, zo geduurende den loop, als naa „ het eindigen der hostiliteiten van den „ ongelukkigen Oorlog, waar mede dit „ Gemeenebest onverhoeds, door het „ Ryk van *Groot Brittanje* is overvallen, „ hebben ondervonden, te moeten bloot„ staan voor de verregaandste verdenkin„ gen, beschuldigingen en wantrouwen, „ welke overal, door de gansche Repu„ bliek, tegen ons en ons Bestuur zyn „ verwekt en ontstaan; in zo verre zelfs, „ dat wy, hoe zeer voor GOD en ons „ Gemoed overtuigd, van de zuiverheid „ en opregtheid onzer bedoelingen en „ oogmerken, ten beste van het lieve „ Vaderland, daar uit hebben zien ge„ booren worden, een yver en begeerte „ om ons te betwisten Voorregten en „ Prerogativen aan onze erflyke Digni„ teiten verknogt, en waar van wy, in „ gelykheid onzer Voorzaaten, waren in „ eene posfesfie, gegrond op de respec„ tive Opdragten der Erfstadhouderlyke „ en andere Waardigheden, zo aan ons, „ als aan onze Voorzaaten gedaan, en „ welke wy daar om ook hier toe, niet „ anders dan als geheel wettig en aan „ ons competeerende, hebben kunnen aan„ zien, en dus ook niet hadden kunnen

„ wag-

„ wagten, dat zulks aanleiding zou heb-
„ ben kunnen geeven, tot al zodanige
„ Onlusten en Verwarringen als daar
„ uit zyn voortgekomen, en welke, ver-
„ der toeneemende, de allerbedenklykste
„ gevolgen, en een onvermydelyk bederf
„ schynen te zullen naa zich sleepen.

„ Hier van zyn wy innig gepenetreerd,
„ en de Geschiedenissen van alle tyden
„ en Volken bevestigen, dat 'er voor
„ eenen Staat in 't generaal, en voor
„ eene Republiek in 't byzonder, en al-
„ lerbyzonderst voor deeze Republiek,
„ niets schadelyker of verderflyker kan
„ worden uitgedagt, dan het verwekken
„ en aankweeken van Partyschappen en
„ Dissentien.

„ *Zo* onschuldig als wy ons kennen,
„ aan de rampen van den Oorlog, zo
„ vuuriglyk als wy, ten allen tyde, ge-
„ wenscht hebben, om het Gezag, ons
„ opgedraagen en toebetrouwd, te doen
„ dienen tot bevordering van de Vry-
„ heid, Vrede, Voorspoed en Welvaard
„ van het Vaderland, het welk ons, bo-
„ ven alles, dierbaar is, zo ongeneegen
„ zyn wy altoos geweest, zo aliëen zyn
„ wy als nog, en zo afkeerig zullen wy
„ altoos bevonden worden, van de idée,
„ om dat Gezag, door welke middelen
„ ook, verder dan deszelfs wettige paa-
„ len te willen uitbreiden.

„ Geen den minsten toeleg hebbende,
„ om op iemands Regten en Vryheden
„ inbreuk te doen, oordeelen wy ook

XXI. BOEK. 1784. „ met regt te kunnen vorderen, dat op „ onze wettige Regten geen inbreuk ge„ daan worde, en dat wy, in het onge„ stoord bezit worden gelaaten van de „ Voorregten en Preëminentien, aan on„ ze Waardigheden verknogt, of van „ welke onze Voorzaaten hebben ge„ jouisseerd, en byzonder van zodanige „ Regten, tot onze erflyke Digniteiten „ behoorende, van de Exercitie van „ welken de Erfstadhouder in der tyd, „ behoudens het algemeen belang, niet „ kan worden ontzet. En kunnen, wy„ ders, aan U Ed. Groot Mogenden „ betuigen, met genoegen te zullen „ zien, dat alles, wat tot de Constitu„ tie van de Regeering deezer Landen „ eenigzins relatief is, met eendragt en „ onderlinge harmonie, zodanig moge „ worden gedefinieerd, dat alle gelegen„ heid tot verwydering, daar uit voort„ spruitende, eens vooral wierde voorge„ komen.

„ Wy hebben, om deeze redenen, „ noodig geoordeeld, om aan U Ed. „ Groot Mogenden, en aan de Heeren „ Staaten der andere Provincien, ope„ ning te moeten geeven, van de bo„ vengemelde Sentimenten, die ons be„ zielen, en daar by teffens welmeenen„ de aan te bieden, alles wat in ons „ vermogen is, om te concurreeren tot „ de decisie en examinatie van alles wat „ betrekkelyk is tot den inwendigen „ staat van de zaaken der Regeering

„ dee-

„ deezer Landen, en tot verbetering XXI.
„ van den innerlyken ftaat van de ge- DORK.
„ heele Republiek.

1784.

„ Wy vertrouwen, dat dit ons Voor-
„ ftel, waar by wy niets anders beoo-
„ gen, dan de herftelling van de harmo-
„ nie, en het onderling vertrouwen, wel-
„ ke zo noodzaaklyk zyn, om met ver-
„ eenigde harten, en met een gegronde
„ hoop van fucces, werkzaam te kun-
„ nen zyn op den inwendigen Voor-
„ fpoed, den uitwendigen Vrede en
„ Veiligheid van dit Gemeenebest zal
„ worden aangezien, als een doorflaand
„ bewys van onzen yver voor het wel-
„ zyn en de waare belangen van het
„ lieve Vaderland, en van de valschheid
„ der Imputatien ons ten lasten gelegd.
„ Wy durven ons dan ook, van de
„ Landsvaderlyke zorge, en 't vooruit-
„ zigt van U Ed. Groot Mogenden,
„ en van de overige Bondgenooten, be-
„ looven, dat ons Voorftel, door Hoogst-
„ denzelven, zal worden beantwoord,
„ op eene wyze, die ons gelegenheid
„ geeve, om overtuigend aan den dag
„ te leggen, onze bereidwilligheid, om
„ van onze zyde te concurreeren tot
„ alles wat dienen kan om de inwendige
„ rust in den Lande, onderling, en het
„ vertrouwen tusfchen Regenten en In-
„ gezetenen, op duurzaame gronden te
„ vestigen, en om, zo veel in ons is,
„ te contribueeren tot bevordering der
„ waare belangens van het lieve Vader-
„ land,

XXI. BOEK. 1784. Goedkeuring van deezen Brief door de Hollandsche Ridderschap.

„ land, en ons op deeze wyze van onze duure verpligting, met getrouwheid, te kwyten.”

Deeze Brief was ter Staatsvergadering van *Holland* niet ingeleverd, of de Ridderschap betuigde, niet genoeg te kunnen roemen, de regtgeaarte, vaderlandlievende, en hooglofiyke gevoelens door zyne Hoogheid daar in, met zo veel ernsts en nadruks, aan den dag gelegd, en van welke roemwaardige gevoelens zyne Hoogheid, gedurende den geheelen loop van deszelfs Administratie, zodanige doorslaande blyken hadt gegeeven, waar door men billyk hadt moeten verwagten, dat Hoogstdeszelfs Persoon en Bestuur verre boven het bereik van alle Verdenkingen, Insimulatien, en Wantrouwen, zou zyn gesteld geworden. Dat zy met zyne Hoogheid volkomen instemden, omtrent de zo nadruklyken voordragt der tegenwoordige gesteldheid van zaaken in de Republiek, en met de gevoeligste dankbaarheid aannamen het welmeenend aanbod des Stadhouders, ten vollen bereid, om mede te werken tot alle gepaste maatregelen, strekkende ter bereiking van de einden daar by voorgeslaagen. Zich gaarne verzekerd houdende, dat die zelfde Sentimenten, by alle de Leden der Souveraine Staatsvergaderinge gevonden zouden worden, niets zo vuurig en met meer yvers en hartlykheids wenschende, dan om met de verdere Leden op het kragtdaadigst daar toe

toe te kunnen medewerken, en om met vereenigde ſtemmen en de eenpaarige beſluiten van deeze Vergadering alles aan te wenden en toe te brengen, dat tot voorſtand en bevordering der waare belangens van het lieve Vaderland kon ſtrekken. — Verre waren de Steden deezes Gewests van eene zo vaardige goedkeuring en toeſtemming als het eerſte Lid uitboezemde. Zy verzogten Afſchriften van deezen Brief, om 't gevoelen hunner Zenderen, wegens den inhoud, te verſtaan (*).

XXI. BOEK. 1784.

Gelderlands antwoord.

Geen Gewest betoonde zich gereeder, om dit ſchryven des Stadhouders te beantwoorden, dan *Gelderland*. De Staaten namen de eerstmogelyke gelegenheid waar, om te verklaaren; hoe zy niet dan met een innig en hartlyk deelneemen de hachlyke Geſteltenis van het Gemeenebest, zints eenigen tyd, beſchouwd hadden; hoe zy voor zyne Hoogheid niet mogten verbergen, de gevoeligſte aandoening, wegens de onaangenaame omſtandigheden, die in dit tydsgewricht, zyne Hoogheid vergezelden; hoe zy de Voorſtellingen in den rondgaanden Brieve aanmerkten als vernieuwde blyken van des Stadhouders zuivere poogingen, om het waare welzyn van den Lande, op de beste wyze, te helpen bevorderen, en billyk gevreesde onheilen van hetzelve af te wenden; dat zy, voor het tegen-

(*) *Reſol. van Holl.* 4 Mey 1784.

XXI. BOEK. 1784.

genwoordige, niets anders konden doen; dan voorloopig te betuigen, hunne ernstige begeerte en bereidvaardigheid om, tot een zo heilzaam en allergewenscht oogmerk, zo veel zulks van hun zou afhangen, mede te werken. —— De Ridder VAN DER CAPELLEN TOT DE MARSCH kantte zich aan, tegen het ylings afzenden in den inhoud deezes Antwoords (*).

Frieslands oordeel over dien Brief.

Beter zou deeze *Geldersche* Edelman zich met Staaten van *Friesland* hebben kunnen veréénigen, die zich beklaagden, den Brief des Stadhouders eerst ontvangen te hebben, naa dat dezelve reeds alomme bekend, en in alle Nieuwspapieren geplaatst was. Dan eene aandagtige leezing en ernstige overweeging bragt een Antwoord te voorschyn, wyd verschillende van den Raadslag der Ridderschap in *Holland*, en 't gevoelen der *Geldersche* Staaten. Het was hun voorgekomen, dat de gegeevene Openingen, het Beklag, en de Aanbiedingen van zyne Hoogheid in zulke algemeene en onbepaalde uitdrukkingen gesteld waren, dat daar door aan het groot oogmerk, de herstelling, naamlyk van Rust en Eendragt, gepaard met Vertrouwen op, en Voortvaarenheid by, de Uitvoerende Magt, tot betere behartiging van 's Lands belangens, niet alleen zeer weinig zou kunnen

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 921.

nen worden beantwoord; maar dat zelfs, XXI.
by min doorziende of niet wel onderrig- BOEK.
te Perſoonen, onder wier oog de Brief
door het plaatzen in de Nieuwspapieren 1784.
gebragt was, daar uit geheel verkeerde en tegen de waarheid aanloopende begrippen, met betrekking tot *Friesland*, welligt zouden kunnen gevormd worden. —— Immers zouden uit de algemeene wyze van voorſtellen door zyne Hoogheid gebruikt, denkbeelden kunnen ontſtaan en gevolgen kunnen getrokken worden, van te veel belangs om dezelve, by deeze gelegenheid, onaangeroerd te laaten.

Voor eerst, dat in *Friesland* handelingen waren voorgevallen, die inbreuk deeden op de Regten en Prerogativen van het Erfſtadhouderſchap: ten minſten, dat die Regten aan zyne Hoogheid waren betwist geworden. Noch het een, noch het ander hier van, was hun kennelyk; maar wel het tegendeel. Uit volle overtuiging konden zy verklaaren, nooit andere bedoelingen gehad, nooit andere poogingen gedaan, nooit andere maatregelen genomen, nooit andere beſluiten ten uitvoer gebragt te hebben, dan welke konden ſtrekken tot inſtandhouding der Grondwetten, tot bewaaring van de Regten een ieder toekomende, zo met opzigt tot Regten en Preëminentien van zyne Hoogheid en de conſtitutioneele Vryheid, den Ingezetenen des Lands toebehoorende; ten einde door zulke hande-

lin-

XXI. BOEK. 1784. lingen, het algemeen belang behartigd; de bronnen van onrust en verdenking gestopt, de nuttige onderneemingen, tot 's Lands redding, van alle vertraaging ontheven, en de bloei van 't lieve Vaderland, met alles wat daar in dierbaar is, met de daad hersteld wierde.

Zy beriepen zich op hunne genomene Besluiten, geduurende den laatsten rampspoedigen Oorlog; op hunne Briefwisselingen met de Bondgenooten over de gemeene zaak, als mede op die met zyne Hoogheid daar over, en over de byzondere belangen van hun Gewest. In deeze alle meenden zy, dat ten klaarsten doorstraalde, een welmeenend oogmerk ter bevordering van 's Lands welzyn, behoudens de Constitutie, van bewaaring van ieders Regten, van handhaaving niet alleen der Regten en Waardigheden van zyne Hoogheid; maar om daar door te gelyk op 't kragtdaadigst te bewerken, dat die Waardigheden heilzaam voor de Republiek waren, eenen wenschlyken invloed op het algemeen belang des Lands hadden, en niet onnut gemaakt wierden door verdenking van *verkeerde Bestuuringen* en *schadeelige Raadgeevingen.*

Ten tweeden, zou men uit het schryven van zyne Hoogheid kunnen afleiden, als of in *Friesland* geen Eendragt en Vertrouwen tusschen de Regenten onderling, en tusschen die en de Ingezetenen, plaats hadt. — Het tegendeel greep 'er zo zeer stand, dat, wegens de goe-

de

de harmonie en verstandhouding tusschen de Regeeringsleden, de Raadpleegingen en Besluiten, 's Lands welzyn in 't algemeen en die van *Friesland* in 't byzonder betreffende, naa een bedaard onderzoek van zaaken, geleidlyk, zonder eenige verhaasting of vertraaging, gehouden en genomen wierden —— En wat hunne goede Ingezetenen betrof, zy zouden ongetwyfeld de grootste oneer aandoen aan derzelver denk- en handelwyze, indien zy niet rondtuit verklaarden, dat hun bestendig gedrag, zo wel de doorslaande blyken opleverde van bedaardheid, rustlievenheid en gehoorzaamheid aan 's Lands Wetten, als van waare agting en eerbied voor 's Lands Hooge Regeering, gepaard met vertrouwen, tevredenheid, en alle stille goedkeuring omtrent derzelver besluiten en verrigtingen.

XXI. BOEK. —— 1784.

Eindelyk zou uit de uitdrukkingen, in den Brieve van zyne Hoogheid, een vermoeden kunnen ontryzen, als of 'er in de Constitutie, of den inwendigen staat der zaaken van Regeering, zodanige twyfelingen waren, dat die herzien behoorden te worden. —— Dit was wederom op *Friesland* niet toepasselyk; vermids de Constitutie van Regeering, zo kort geleden opzettelyk overzien, en door het Reglement Reformatoir op vaste en zekere gronden gesteld zynde, klaar en duidelyk is, en volgens die Cynosure de zaaken van Regeering behandeld, by en-

XXI. BOEK. 1784.

kel voorkomende gevallen van nood daar volgens geschikt, en zonder de minste twyfeling uitgeoefend werden.

Verwonderd waren zy, dat zyne Hoogheid in het begrip stondt, van eerst door een ingekomen Antwoord op zynen Brieve in staat gesteld te kunnen worden, om het zyne te kunnen toebrengen tot herstel van de Harmonie en het Vertrouwen. —— Immers meenden zy, zedert lange, en by alle gepaste gelegenheden, hun Systema van denken en handelen, openhartig aan den dag gelegd, de bronnen van het kwaad aangeweezen en met alle gemaatigdheid, zodanige middelen tot herstel voorgeslaagen en aanmaaningen tot wegneeming van allen wantrouwen gedaan te hebben, dat daar van noch zyne Hoogheid, noch de Bondgenooten, eeniger wyze onkundig konden zyn. Zy hadden dus, van hunne zyde, zo veel doenlyk, steeds toegebragt tot alles, 't geen de inwendige rust en goede verstandhouding kon bevorderen en aankweeken.

Billyker wyze moesten zy, over zulks, verwagten, dat zyne Hoogheid, by zyne voordragt aan Staaten van *Friesland*, zich *niet bedienen zou van zulke generaale en vague uitdrukkingen over den tegenwoordigen toestand van zaaken*; maar zich zou hebben bepaald, of tot het opnoemen van byzonderheden, welke hy vermeende in *Friesland* plaats te hebben, en tot bevordering van rust en vertrouwen, her-

stel

stel te vereischen; of van zodanige Misslagen, welke de Bondgenooten in 't algemeen betroffen, die de dierbaare Zuilen van het Vaderland ondermynden, en zyne Hoogheid in verdenking bragten. XXI. BOEK. 1784.

Dan daar zy niets van dit alles in den rondgaanden Brieve opgenoemd vonden, en zich tevens volkomen verzekerd hielden, dat het geen, waar over zyne Hoogheid klaagde, met opzigt tot het inwendige van *Friesland* niet toepasselyk was, zo moeten zy, hunne eige ondervinding raadpleegende, en op al het gebeurde te rug ziende, noodwendig hunnen aandagt vestigen op zaaken het groot Bestuur der Republiek raakende. — En 't was hier in, dat zy, tot hun leedweezen, moesten bekennen, zints lange, in 't begrip gestaan te hebben, (trouwens zy hadden 't zelfs te meermaalen, nopens het een en ander gedeelte van de Directie in de Uitvoering aangetoond,) dat daar in Misslagen schoolen, van een allerverderflykste invloed op 's Lands welzyn, en zonder welker wegneeming en daadlyke verbetering 'er zich weinig gegronde hoop opdeedt, om het noodige Vertrouwen, den inwendigen Voorspoed, den uitwendigen Vrede, en de waare Veiligheid van dit Gemeenebest te herstellen, te bevorderen, en duurzaam te maaken.

Hartgrondig wenschten zy, derhalven, daar over van zyne Hoogheid eene nadere Particuliere onderrigting; ten einde

XXI. BOEK. 1784. het kwaad in deszelfs eigen aart en uitgestrektheid nog meer van naby hebbende leeren kennen, te beter in staat gesteld te geraaken, om, daar zy by alle gelegenheden onbewimpeld getoond hadde, niets vuuriger te verlangen, dan het zo noodig herstel in het vervallene, gebrekkige en verkeerde, ook daar door aan deeze hunne hartlyke en byblyvende begeerte eens met vrugt te kunnen voldoen, en door kragtdaadige middelen tot de *egte Verbetering*, even welmeenend als onvermoeid, mede te werken.

Zy verwagten hier omtrent by eene nadere Opening van zyne Hoogheid, onder andere zaaken, „ *dat Hoogstdezelve* „ *zich vooral zou uitlaaten, over de redenen en oorzaaken, welke de geheime Correspondentie*, (die voornaame zo niet „ éénige Leidstar in de groote Politique,) *dermaate hadt doen vervallen en* „ *inkrimpen*, dat, by voorbeeld, de Republiek, geene voorloopige kennis hadt „ gehadt van de Oorlogsverklaaring door „ de Kroon van *Groot-Brittanje* gedaan, „ waar door eene groote menigte Koopvaarders, gelyk ook zommige Oorlogs- „ en *Oost-Indische* Schepen, genoegzaam „ op denzelfden dag uitgeloopen, een „ prooy des Vyands waren geworden. — „ Dat de van tyd tot tyd geconferteerde Plans van Operatie, geduurende „ den Oorlog, grootendeels zyn te niet „ geloopen, zo dat onze zo kostbaare „ toerustingen aan het Vaderland geen

„ voor-

„ voordeel en den Vyand geen nadeel XXI.
„ hebben toegebragt. —— Dat, toen de BOEK.
„ Preliminaire Vredes Artykelen, door ——
„ de andere Mogenheden, getekend wa- 1784.
„ ren, de Republiek daar vóór af geen
„ kennis van droeg: 't geen ons in de
„ harde noodzaaklykheid bragt, om,
„ zonder iets goeds te kunnen bedingen,
„ de Wet van eenen niet genoeg af-
„ gematten Vyand te moeten ontvan-
„ gen. —— Dat eindelyk, om niet meer
„ op te noemen, een Changement van
„ Garnisoenen, in de *Oostenrykſche Neder-*
„ *landen*, het opzien gemaakt heeft en
„ doen gelooven, dat de Republiek reeds
„ vyandlyk wierd aangevallen. —— Im-
„ mers konden wy nimmer van Invasie
„ beveiligd blyven, zonder preallable
„ kennis van de beweegingen onzer Na-
„ buuren, met welke wy verſchillen te
„ vereffenen hebben, en dus in geene
„ volkomene Harmonie zyn.

„ Wy ſtellen," (op dat wy de ſlot-
woorden geheel afſchryven,) „ in dit
„ alles te meer belang, Doorlugtige
„ Vorst! om dat wy de ouverture van
„ deeze en andere importante materien,
„ benevens het herſtel daar in, waar het
„ noodig is, aanzien als een hoofdſtap
„ tot het herleeven van Vertrouwen op
„ de *Uitvoerende Magt*, waar aan wy
„ met aandoening moeten betuigen, *dat*
„ *het algemeen wel meest haapert*, en
„ waar van de Republiek de wrange

 „ vrug-

XXI. BOEK. 1784.

„ vrugten by aanhoudenheid zal blyven „ smaaken, zo daar aan niet, op alle „ mogelyke wyze, worde geremedi- „ eerd (*)."

Het ontbrak onder de Schryveren van deeze dagen niet aan de zodanigen, die, gebruik maakende van de Vryheid der Drukpersse, den Brief des Stadhouders met Aantekeningen op den inhoud, en hunne gedagten daar over, met geene geringe maate van scherpheid, te verstaan gaven (†).

Brief des Konings van *Pruissen*, wegens het ongelyk den Stadhouder aangedaan.

Omtrent gelyktydig met den Brief des Stadhouders ontvingen hun Hoog Mogenden een nader dringender Brief dan alle de voorgaande van zyne *Pruissische* Majesteit. Deeze maakte zeer veel geruchts, en verdient, zo van wegen den inhoud, als om de daar op volgende Staatsonderhandelingen, grootendeels hier plaats te vinden. „ Wy hadden," schryft zyne Majesteit, „ ons met de hoope „ gevleid, dat onze vriendnabuurlyke „ en welmeenende Vertoogen en Aan- „ maaningen (§), in haaren waaren zin „ zouden zyn opgenomen geworden, „ eene goede uitwerking gehad, en iets „ zou-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1156.
(†) Zie onder andere, den *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 687. enz. en bl. 755.
(§) De Koning oogt op de Stukken, voorheen door ons geboekt. Zie onze *Vaderlandsche Historie*, V. Deel bl. 287. VII. D. bl. 66.

„ zouden toegebragt hebben tot herſtel- XXI.
„ ling van de inwendige rust in den BOEK.
„ Vryen Staat der *Vereenigde Nederlan-*
„ *den*. Dan, tot Ons zeer groot leed- 1784.
„ weezen, moeten Wy, uit de alomme
„ bekende openbaare Gebeurtenisſen,
„ verneemen, dat recht in tegendeel,
„ eenige onrustige, eerzugtige, en al-
„ leen hun eigen voordeel zoekende
„ Perſoonen, beſtendig voortvaaren, met
„ det Prins Erfſtadhouder, op de vyand-
„ lykſte wyze, te vervolgen, en Hem
„ in zyn Perſoon, Waardigheid, Digni-
„ teiten en Prerogativen aan te vallen.
„ Het is wereldkundig hoe menigvuldig
„ en dagelyks hy, in alle deeze betrek-
„ kingen, by openbaare gedrukte Schrif-
„ ten, ſchimpagtig wordt aangerand; hoe
„ deeze Schriften eene beſtendige Be-
„ ſcherming vinden, en geen Verbod
„ of Straffe daar tegen by de Overhe-
„ den plaats heeft, en hoe dat, by ge-
„ volge, de Natie daar door, op eene
„ ongeoorloofde wyze, tegen den Per-
„ ſoon en Waardigheden van den Heere
„ Erfſtadhouder wordt aangeſtookt en
„ opgehitst; daar, in tegendeel, allen,
„ die voor hem ſpreeken of ſchryven,
„ vervolgd, mishandeld, verdreeven en
„ zelfs geſtraft worden.

„ Even zo wereldkundig is het, dat
„ men van het Erfſtadhouderſchap, het
„ een aanzienlyk en gewigtig Voorregt
„ naa het andere willekeurig afneemt.
„ Wy kennen de Conſtitutie van de Re-

XXI. BOEK. 1784.

„ publiek niet genoeg (*), en wy heb-
„ ben ook geen oogmerk om dezelve te
„ beoordeelen, veel minder te bedillen;
„ doch het is algemeen bekend, dat de
„ Algemeene Staaten, en dus de geza-
„ menlyke Republiek, by hunne Com-
„ misſie aan den Heer Vader van den
„ tegenwoordigen Erfſtadhouder, voor
„ Hem, en alle zyne Naakomelingen,
„ van beideriei Geſlacht, het Erfſtad-
„ houderſchap, met alle de Regten,
„ Eeren en Prerogativen, welke daar
„ mede verbonden en door de voorige
„ Stadhouders zyn bezeten geweest, uit-
„ druklyk, en onwederroepelyk verdrags-
„ wyze hebben opgedraagen; en het
„ ſchynt dus ontwyfelbaar te zyn, dat
„ die Voorregten, welke de tegenwoor-
„ dige Erfſtadhouder en deszelfs Voor-
„ gangers, werklyk hebben bezeten en
„ uitgeoefend, en waar toe die, welke
„ thans aangevallen worden, voor zo
„ veel Ons bewust is, buiten tegen-
„ ſpraak, behooren, aan Hem niet wille-
„ keurig, eenzydig, en zonder zyne be-
„ williging, en zonder medewerking der
„ geheele Republiek, veel minder door
„ enkele Steden of Landſchappen, *de*
„ *facto* kunnen worden afgenomen; en
„ voor-

(*) Hoe groote misvattingen hy deswegen hadt, toen hy de *Geſchiedenis van zynen Tyd* ſchreef, blykt met een opſlag van het oog Zie de *Nederduitſche Vertaaling der Nagelaaten Werken van* FREDERIK DEN II. I. Deel bl. 28.

„ vooral niet, wanneer de Heer Erfstadhouder daar van geen misbruik „ maakt, gelyk wy Ons van Hoogstdeszelfs welbekend rechtschaapen Character verzekerd houden, en waar omtrent Wy ook nimmer iets vernomen „ hebben, en, wanneer 'er ook zomtyds „ over deeze en geene Regten, of over „ derzelver uitoefening, eenige twyfelingen of verschillen mogten ontstaan, dan „ schynt de natuurlyke billykheid te vorderen, dat een zodanig Regt, door „ den Heer Erfstadhouder tot dien tyd „ toe bezeten, aan Hem niet terstond „ worde ontnomen, of maar gesequestreerd, zo als thans gemeenlyk geschiedt; doch naar billykheid moet hy „ in 't bezit blyven tot het uiteinde der „ zaake, en tot dat het Geschil tusschen „ den Heer Erfstadhouder en de geheele Republiek in haare Algemeene Vergadering, in der minne, of geregtlyk, „ zo als de Constitutie van den Staat „ medebrengt, zal onderzogt en afgedaan weezen.

„ Wy kunnen Ons niet voorstellen, „ dat U Hoog Mogenden, of eenig „ weldenkend Medelid van den Staat, „ voorneemens zoude zyn, om het Erfstadhouderschap wederom geheel af te „ schaffen, of hetzelve zodanig te beperken, dat alleenlyk de enkele Vertooning van eene ydele Waardigheid „ daar van overblyft. Het is veel eer „ te hoopen, dat elk Burger in de Re-

XXI. BOEK. 1784.

„ publiek, de zaak wel inziende, zich
„ met dankbaarheid zal herinneren, dat
„ de geheele Republiek voornaamlyk
„ door den onverzettelyken Moed, de
„ buitengewoone Voorzigtigheid, en zelfs
„ door het Bloed van de voortreffelyk-
„ ste Vorsten uit den Huize van *Oranje*
„ *en Nassau* is gevestigd, zedert twee
„ honderd Jaaren behouden, en uit de
„ grootste gevaaren gered geworden; ja
„ dat zelfs, in die tusschen tyden, waar-
„ in het Stadhouderschap is vernietigd
„ geweest, de Republiek zich slegter
„ heeft bevonden, en door inwendige
„ Onlusten zodanig is beroerd, en aan
„ den oever van 't verderf gebragt ge-
„ worden; dat, ten einde dezelve daar
„ van te bevryden, men altoos weder de
„ toevlugt heeft moeten neemen tot de
„ Herstelling van het Stadhouderschap.

„ Wy weeten, dat het Stadhouder-
„ schap wel eens is afgeschaft gewor-
„ den, door eene zekere bevreesdheid
„ voor de openbaare Vryheid; doch,
„ zonder te onderzoeken of zulks ge-
„ grond geweest is, dan niet, kan eene
„ dergelyke vrees, in de tegenwoordi-
„ ge tyden, met geen grond meer ont-
„ staan, daar in *Europa* eene zo regt-
„ vaardige als vaste Staatkunde de over-
„ hand heeft bekomen, dat de eene Mo-
„ genheid op het behoud van de ande-
„ re waakzaam is, en dat geen Staat de
„ geheele Omwenteling van eenen ande-
„ ren meerder zal toestaan, veel min

„ daar

„ daar in behulpzaam te zyn. Wy zou- XXI.
„ den de eerste weezen, die, wanneer BOEK.
„ iets dergelyks in of tegen *Holland*
„ werd ondernomen, daar tegen zouden 1784.
„ arbeiden. Wy kunnen mede van den
„ Heere Erfstadhouder en deszelfs naas-
„ te Erfgenaamen verzekeren, dat zy
„ zekerlyk nooit iets, noch tegen de
„ Vryheid, noch tegen het Welzyn der
„ Republiek, waar mede hun welzyn
„ zelve zo onafscheidelyk verbonden is,
„ zullen onderneemen, noch zulks ooit
„ denken, te doen, maar veel eer het
„ Erfstadhouderschap, en hunne hooge
„ Ampten, overeenkomstig den zin en
„ het Systema van uwe Hoog Mogen-
„ den, en van de Vereenigde Republiek,
„ zullen waarneemen, zonder daar van
„ ooit af te gaan, waar voor wy gaarne
„ altoos zullen instaan. Wy kunnen zulks
„ zo veel zekerder doen, daar de edele
„ gevoelens van den Heer Erfstadhou-
„ der en zyne Gemalinne aan Ons be-
„ wust zyn, als mede die, welke zy
„ hunnen Kinderen inboezemen, en daar
„ wy zelven, by alle gelegenheden, hun
„ aanraaden, om al hun Geluk en Wel-
„ zyn, op de Vryheid, Eendragt, en
„ den grootsten Bloei der Republiek;
„ en in 't byzonder op eene volmaakte
„ Verstandhouding met U Hoog Mo-
„ genden te bouwen.

„ Even hetzelfde vereischt de betrek-
„ king welke onze Staaten met de Re-
„ publiek hebben, en gelyk U Hoog
„ Mo-

XXI. BOEK. 1784.

„ Mogenden zulks aan Ons inzigt en „ veel jaarige ondervinding wel zullen „ willen toevertrouwen, zo hoopen Wy, „ dat U Hoog Mogenden de Voorstel- „ lingen, welke Wy thans aan dezelve „ doen, enkel en alleen zullen aanzien „ als een gevolg van Onze welmeenen- „ de en vriendnabuurlyke gevoelens; als „ mede van het aandeel, 't welk wy „ niet kunnen naalaaten te neemen in het „ lot van een Vorstlyk Huis, dat Ons zo „ na in Bloedverwandschap bestaat, en „ dezelve niet zullen aanmerken als of „ wy ons in U Hoog Mogenden inwen- „ dige aangelegenheden zogten in te drin- „ gen, en de zo wel verkreegene als be- „ vestigde Vryheid van hunnen Staat „ te na wilden komen.

„ Al het geen Wy dus verre hebben „ aangehaald is zo duidelyk, dat hetzel- „ ve aan geene de minste twyfeling on- „ derhevig kan zyn. Wy verzoeken U „ Hoog Mogenden, derhalven, op de „ nadruklykste en dringendste wyze, om „ de ontstaane Onlusten op het ernstig- „ ste te willen bemiddelen, en zodanige „ duurzaame maatregels te neemen, dat „ de thans zo gewoone hevige en na- „ deelige Geschriften, zo tegen het Erf- „ stadhouderschap, als van beide zyden, „ als waar door de verbittering maar „ vermeerderd en aangestookt wordt, in „ het byzonder ten strengsten mogen „ worden verboden, tegengegaan, en ge- „ straft, als wanneer even 't zelfde in

„ on-

„ onze nabuurige Landen zal geschieden; dat voorts de Vervolgingen en personeele Beledigingen van den Heer Erfstadhouder, en van die geenen welke zyne Vrienden zyn, nadruklyker, en meer overeenkomstig met de Wetten, worden tegengegaan; dat mede alle voorkomende Nieuwigheden en daar uit voortkomende Onlusten en Factien, op alle mogelyke wyzen, worden voorgekomen; dat verder getragt worde eene Verzoening en Eensgezindheid te bewerken, tusschen den Heer Erfstadhouder en die Persoonen, welke Hem tegen zyn; dat de Heer Erfstadhouder in het rustige bezit van alle die Regten en Prerogativen, welke hy tot nu toe heeft gehad, verblyve; dat geene van dezelve Hem willekeurig worde ontnomen; dat de zulke, welke Hem reeds ontnomen zyn, te rug gegeeven worden, en dat, in het vervolg, de zaaken van Staat met Hem, zo als de oude Constitutie het medebrengt, met onderlinge eensgezindheid en te vredenheid worden bezorgd en volbragt.

„ Wanneer dit geschiedt, zal daar door zekerlyk de rust en welstand der Republiek aanstodns wederom hersteld en bevestigd worden, en U Hoog Mogenden zullen niet alleen de goedkeuring van alle hunne welmeenende Medeburgeren; maar ook van geheel *Europa*, bekomen. Daar Wy in 't byzonder, naar de ligging van onze Staa-

„ ten

XXI. BOEK. 1784.

„ ten, en naar onze oude Verbinteniessen met de Republiek, zo wel aan de bestendigheid van haare tegenwoordige Constitutie, als aan het lot en het behoud van het Vorstlyk Huis van *Oranje* en *Nassau*, en deszelfs Erfstadhouderschap, het leevendigste aandeel moeten neemen, en eene verandering ten dien opzigte, Ons niet onverschillig kan zyn, zo hoopen Wy, dat U Hoog Mogenden Ons, omtrent den geheelen inhoud van deezen Brief, niet zullen verdenken; maar de daar by gedaane openingen zullen aanzien, als een opregten en welmeenenden Raad van een waar Vriend van hunnen Staat, en daar op eensgezinde reflectien zullen slaan, als mede aan de voorstellingen, die onze Gezant VAN THULEMEYER, by voorkomende gevallen, op onze byzondere bevelen, van tyd tot tyd, zal doen, een toegeneegen gehoor geeven (*)."

Deeze Brief by de Afgevaardigden van *Amsterdam* byzonder aangebonden.

Hoe veel belangs zyne *Pruissische* Majesteit in *Amsterdam* en den invloed dier Stad stelde, wees een Geschrift uit, aan de Afgevaardigden deezer Stad ter Vergaderinge van *Holland* overgeleverd; waar in de Afgezant VAN THULEMEYER de onmiddelyke bevelen openlei van zynen Meester om aan de Regeering van *Amsterdam* te herhaalen, den inhoud des boven geplaatsten Briefs, en dezelve uit te noo-

(*) *Resol. Gen.* 31. Maart 1784.

noodigen, om hunne aandagt te vestigen op de gewigtige Onderwerpen daar in vervat, en de heilzaame oogmerken daar in voorgedraagen met yver te omhelzen, en hun invloed op de Raadpleegingen der Leden van het Staatsbestuur aan te wenden, op dat het antwoord van hun Hoog Mogenden voldoen mogt aan de verwagting van zyne Majesteit, door het bevorderen van de voorgeslaagene middelen van Vereeniging. XXI. BOEK. 1784.

De Heeren Afgevaardigden, CORN. VAN DER HOOP *Gysbz.*, E. F. VAN BERCKEL en C. W. VISSCHER, kreegen van hunne Zenders dit antwoord in last; „ Dat de Heeren der Regeering „ van *Amsterdam* in 't byzonder zeer „ gevoelig zynde aan de Eere, die zy„ne Majesteit zich hadt verwaardigd „ hun aan te doen, van zich door de „ stem van haaren Minister tot hun te „ richten, om den inhoud des Briefs „ aan hunne Hoog Mogenden, te her„haalen, niet in gebreke zouden blyven „ om alle derzelver aandagt te verlee„nen aan de Onderwerpen daar in voor„gedraagen. Doch dewyl dezelve de „ eer hadden van één Lichaam uit te „ maaken met de Leden der Souverai„niteit van dit Gewest, konden zy niet „ treeden in een Examen van den in„houd des gezegden Briefs, zonder der„zelver medewerking. Ondertusschen „ maakten zy geene de minste zwaarig„heid, om aan zyne Majesteit van nu

Antwoord van *Amsterdam*.

„ af

XXI. BOEK. 1784.

„ af te verzekeren, dat hun niets meer „ ter harte ging, dan het Herstel der „ Binnenlandsche Rust, en het handhaa- „ ven van de Eensgezindheid onder de „ Leden van het Gouvernement der Re- „ publiek, als mede van de regtmaatige „ Stadhouderlyke Prerogativen. Zy zou- „ den altoos hun Glorie stellen, om meer „ en meer, voor zo veel het van hun „ afhing, de Fundamenten der Consti- „ tutie van deezen Staat te bevestigen, „ in welker handhaaving zyne Majesteit „ goedgunstig getoond hadt deel te nee- „ men; waar voor zy de eer hadden aan „ Hoogstdezelve hunne diepe erkentenis „ te betuigen (*)."

Beklag des *Pruisfischen* Gezants, wegens het schryven over, en het beoordeelen van dien Brief

Bykans ten zelfden tyde dat de Brief des *Pruisfischen* Monarchs aan hun Hoog Mogenden werd ter hand gesteld, en eenige dagen eer dezelve aan de Staaten der byzondere Gewesten werd afgezonden, zag men dit Staatspapier in de *Haagsche Courant*, en werd het te *Amsterdam*, afzonderlyk gedrukt, openlyk verkogt; ja, zo men wil, te *Rotterdam* voor niet verspreid, althans stelde het Gepeupel op deezen Brief een groot vertrouwen; een aanhitzende kreet was, *toe maar Jongens! onze groote* Frederik *zal ons wel helpen!* (†). Eene handelwyze die

(*) *N Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 689.

(†) *Rapport van de Commissie te Rotterdam*, bl. 130. 196. 246.

die de berispende aanmerkingen der Tyd-schrift-Schryveren niet ontgaan kon (*). Welhaast scherpten zich eenige pennen, om op dien Vorstlyken Brief aanmerkingen te maaken, denzelven te ontleeden, en met tegenbedenkingen onder 't oog der Landzaaten te brengen (†). —— De Heer VAN THULEMEYER vervoegde zich by de Algemeene Staaten, met betuiging, van niet verwagt te hebben, dat vermetelé Schryvers, den Eerbied aan eenen grooten Monarch, Vriend en Nabuur der Republiek, uit het oog zouden verliezen, in zo verre van zich het onderzoek aan te maatigen van een stap, die tot nog toe het voorwerp der Raadpleegingen van hun Hoog Mogenden niet hadt uitgemaakt; met een voorneemen, 't welk in staat was, om de zuiverheid der oogmerken, die denzelven hadden te wege gebragt, te vervalschen, en de oogen van een Publiek, reeds lang door hunne inblaazing misleid, te beguichelen. —— Hun Hoog Mogenden, voegde hy 'er nevens, zouden ligtlyk begrypen, dat eene zo toomlooze ongebondenheid niet dan de verontwaardiging des Konings, kon verwekken, en zy zouden ge-

XXI. BOEK.

1784.

(*) *Post van den NederRhyn* V. Deel bl. 684. *Courier van Europa* I. D. bl. 282.

(†) De voornaamste waren de *Post van den Neder-Rhyn* No. 226 en 228 de *Politique Kruyer* No. 122 de *Fransche Leydsche Gazette* No. 28. van den 5 April, en het *Supplement* van den 6. April, en de *Nederlandsche Courant* van den 28. April.

XXI. BOEK. —— 1784. gewisselyk in dat gevoelen deel neemen, indien zy hun aandagt vestigen op eenige Tydschriften (*). —— Hy vleide zich, dat hun Hoog Mogenden het niet zouden uitstellen van zyne *Pruisische* Majesteit, in deeze gelegenheid, nieuwe blyken te geeven van de wyze waar op zy de Vriendschap en Toegenegenheid van dien Monarch waardeerden, door, zo aan de Schryvers dier losbandige Schriften, als aan de geenen, die gelast waren, dezelve te drukken, en uit te geeven, een ongenoegen te doen gevoelen, geëvenredigd aan eene zo ernstige belediging. En maande hun aan, om de geschiktste maatregels te neemen, tot het stuiten der verbreiding van Schriften van dien aart; dewyl zy zich wel zouden herinneren, den aandrang door den Koning kortlings by hun gedaan.

Besluit hier op by hun Hoog Mogenden. Naardemaal de Schryvers, Drukkers en Uitgeevers der aangeduidde Dag- en Tydschriften in *Holland* en *Utrecht* woonden, besllooten de Algemeene Staaten terstond de Staaten dier Gewesten een Afschrift van die klagten toe te zenden; met aanmaaning om de Vervaardigers en Verspreiders dier Papieren, naar behooren, te bestraffen, en daar omtrent de noodige voorzieningen te doen, ter wegneeming van alle regtmaatige redenen tot klagten (†).

Op

(*) Zie dezelve opgenoemd op de voorg. bl. Aant. (†).

(†) *Resol. Gen.* 30. April 1784.

Op het ontvangen van dit aanschryven verstond men by Staaten van *Holland* om het gedaane Verzoek aan Burgemeesteren en Regeerders van *Leyden* en *Amsterdam* te laaten toekomen, dan bragten de Afgevaardigden dier Steden, waar in de *twee Couranten* en de *Politique Kruyer* het licht zagen, in 't midden, dat het ontydig gemeen maaken des Briefs van zyne *Pruisfische* Majesteit aanleiding tot de gemelde Geschriften gegeeven hadt. Waar op werd goedgevonden, dat door de Heeren van de Ridderschap en verdere Gecommitteerden tot het groot Besogne, zou worden ondergezogt, op welk eene wyze deeze indiscreete handelwyze voortaan gevoeglyk zou kunnen worden tegengegaan, en de Vergadering daar op met hunne bedenkingen en raad te dienen. De Heeren van de Ridderschap en Edelen, als mede de Afgevaardigden van *Delft*, *Brielle*, *Enkhuizen* en *Medemblik* betuigden zich niet te kunnen voegen, by het tweede Lid deezes Staatsbesluits; teffens van oordeel zynde, dat de reeds voor lang bepaalde Onderhandelingen behoorden te worden voortgezet; ten einde eens, op eene efficacieuse wyze, te stuiten de Licentie van zommige Courantiers, als mede het maaken en verspreiden van injurieuse Geschriften (*).

XXII. BOEK. 1784. Wat deswegen by Staaten van *Holland* voorviel.

Te

(*) *Resol. van Holl.* 5 Mey 1784.

XXI. BOEK. — 1784. Wat Amsterdam en Leyden hier op deeden.

Te *Amsterdam* werden, op deeze vernieuwde klagten des *Pruisischen* Afgezants, de Schryvers en Uitgeevers der Nieuwspapieren, waar op de aanmerking met naame viel, voor den Hoofd-Officier ontboden; doch deeze verklaarde Burgemeesteren hun berigt zodanig gevonden te hebben, dat, zyns oordeels, hun geene Crimineele Actie kon worden aangedaan. —— Dan kort hier op werden alle de Uitgeevers van Couranten en Tydschriften op 't Stadhuis voor Burgemeesteren ontboden, en hun aangezegd van geene Couranten, of andere Geschriften, te drukken, of uit te geeven, waar in men iemand beledigde, of Hooge Persoonaadien verongelykte (*).

De Regeering van *Leyden*, den Schryver van de *Fransche Courant* om schriftlyk berigt, op de tegen hem ingeleverde klagten, verzogt en 't zelve bekomen hebbende, schreef aan Staaten van *Holland*, „ dat zy, naa het bedaard overweegen van dat Berigt, niet gehesiteerd „ hadden te betuigen, geene Materie tot „ Correctie gevonden te hebben; maar „ geoordeeld veiligst te doen, van dit „ bekomene Berigt ter kennisse van hun „ Ed. Groot Mogenden te brengen, in het „ gerust vertrouwen, dat hun Ed. Groot „ Mogenden zonder de billykste redenen, „ van

(*) *Resol. van Holl.* 28. Mey 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 996.

„ van hun niet zouden vergen, dat zy een „ Ingezeten deezer Provincie, een Inboo- „ reling en Burger van hunne Stad, en „ wel zodanig een, welks gezeleerde „ inwooning hun ten nutte van anderen „ niet onverschillig was, in naam van „ hun Ed. Groot Mogenden eenige, ja „ zelfs de minste, Correctie zouden moe- „ ten geeven." —— Dit Berigt van Jean en Etienne Luzac behelsde eene meesterlyke Verdeediging tegen de opspraak hun Nieuwsblad aangewreeven, en plaatste het gehouden gedrag des *Pruissischen* Gezants, in een zeer ongunstig licht (*).

Hoe Staaten van *Utrecht* dit beantwoorden.

Een ontwykender Antwoord meenden Staaten van *Utrecht* te moeten geeven. Met ongenoegen hadden zy vernomen de verregaande Vryheid, die zommige Schryvers van Nieuwspapieren en andere Geschriften, zich, ten deezen aanziene aanmaatigden, en waren alleszins geneegen, daar tegen, zo veel in hun was, de noodige Orders te beraamen: dan konden zy niet naalaaten op te merken, „ dat zodanig eene Licentie, het natuurlyk gevolg was van de publique „ uitgave der Stukken, vooral indien „ dezelve met dien spoed, en dat em- „ pressement geschiedde, als waar mede „ deeze Misfive van zyne *Pruissische* Ma- „ jesteit gezegd werd, uitgegeeven en „ ge-

(*) *Resol. van Holl.* 29 Mey 1784.

XXI. BOEK. 1784. „ gedestribueerd te zyn geweest; als mede „ van de onbepaalde Schryfwyze welke, „ zedert eenigen tyd, zo algemeen binnen „ deeze Republiek hadt plaats gegree- „ pen."— Uit welken hoofde zy reeds voor lange van gevoelen geweest waren, dat zo wel het eene als het andere, door de meest gepaste middelen, op het kragtdaadigst, moest worden tegengegaan; zonder, nogthans, daar door de Vryheid der Drukpersse, voor zo veel die in een Land nuttig en noodzaaklyk is, en derhalven bewaard behoorde te blyven, te naauw te willen bepaalen. — Het begrip, dat eenige byzondere Orders in hun Gewest daar tegen gesteld, van weinig vrugts zouden kunnen zyn, hadt hun meermaalen dit ter kennisse der Hooge Bondgenooten doen brengen, op dat zy eenmaal, met allen ernst, daar aan gezamenlyk de hand geliefden te slaan. Zy herhaalden dit te deezer gelegenheid, en maanden alle Bondgenooten aan, om de noodige middelen van Verbetering daar te stellen; ten einde alle Oneenigheden binnen 's Lands, daar uit ontstaande, mogten weggenomen, en teffens allen grond van klagten en misnoegen der Nabuurige Mogenheden tegen deezen Staat geweerd en verder voorgekomen worden (*).

Gelderlands ge- Staaten van *Gelderland* stelden, op den Brief des Konings van *Pruissen* vast, om ter

(*) *Resol. van Utrecht* 2 Juny 1784.

ter Algemeene Staatsvergadering aan te dringen, dat, in alle Gewesten, ſtellige Orders werden bepaald, ter beteugeling der Nieuwsblad-Schryveren, en het beletten van het drukken en het verſpreiden van Libellen; voorts te verklaaren, dat by de Staaten van *Gelderland* geen Beſluiten genomen waren, eenigzins ſtrekkende om de Voorregten van het Stadhouderſchap te verminderen; dat zy zich ſteeds gezind vonden, om de eenmaal vastgeſtelde Regeeringsvorm te handhaaven; en zy wyders vermeenden, dat de aanleiding in den Brief van zyne *Pruisſiſche* Majeſteit gegeeven, tot Bylegging en Verzoening der ongelukkige binnen den Staat gereezene Verſchillen, behoorde omhelsd te worden, tot Herſtel der inwendige Rust, en zo noodige Eendragt, en om daar toe tevens, als een geſchikt middel, voor te ſlaan, eene Vergadering van Afgevaardigden uit alle de Gewesten. Ook wilden zy op een vaardig wederſchryven aan den Koning aangedrongen en van dit hun Beſluit aan diens Afgezant VAN THULEMEYER kennis gegeeven hebben (*). —— Alle *Gelderſche* Staatsleden, waren verre van hier in mede te ſtemmen. Eenigen wilden een Antwoord, met de Waardigheid des Gemeenebests meer overeenkomſtig, vervaardigd hebben. De Ridder CAPELLEN

XXI. BOEK. —— 1784. voelen over den Brief des Konings van *Pruisſen.*

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 955.

XXI. BOEK. —— 1784. Raadslag van Friesland deswegen.

LEN TOT DE MARSCH bragt het gevoelen der Minderheid in een klemmend Vertoog ter tafel. (*).

Veel uitgewerkter was de Raadslag der Staaten van *Friesland*. Zy merkten op, dat de betrekking, waar in de Erfstadhouder stondt, tot ieder Gewest, elk in zich zelven Souverain, zeer veel van elkander verschilde; dewyl in 't eene min, in 't andere meer, aan die hooge Waardigheid was opgedraagen: weshalven hun Hoog Mogenden, op de Vorderingen van zyne *Pruissische* Majesteit, uit naam van alle de Bondgenooten, geen voldoenend, en voor dien Vorst genoegzaam overtuigend, Antwoord konden vervaardigen, zonder daar toe vooraf van elk der Gewesten, de noodige onderrigtingen en stukken bekomen te hebben.

Alle Vertoogen en Aanmaaningen van zyne *Pruissische* Majesteit hadden zy altoos beschouwd als alleen de bevordering der inwendige rust van 't Gemeenebest beoogende. Tot deezer daadlyke behartiging hadden zy steeds volyverige poogingen aangewend, en daar in bleeven zy nog steeds volharden. —— Dat zy niet te min, noch eenige Regeering, in staat waren te weeren het gewoel van sommige onrustige Persoonen, en alleen hun eigen voordeel zoekende Lasteraars; waar omtrent men niet kon ontkennen, dat

(*) *Courier van Europa* II. D. bl. 2. en 3.

dat 'er onder de menigte, waarschynlyk het gemeenste slag van Lieden, hier en daar schoolen, wanneer men naging de wyze, waarop Staaten van *Frieśland* en van de andere Gewesten, zo wel als zyne Doorlugtige Hoogheid, in zommige Geschriften, waren behandeld en doorgestreeken. Doch dat *Friesland* deswegen niet verdagt kon gehouden worden, daar geene openbaare Geschriften, (zo veel men wist,) van dien aart geschreeven of gedrukt waren, en 't bekend was, dat men omtrent naamlooze, rustverstoorende, en eerroovende Libellen, tegen het *Huis van Oranje* alle werk- en waakzaamheid hadt aangewend; terwyl Staaten van *Friesland*, met een volkomen vertrouwen zich verlaatende op de bewustheid van hunne welmeenende, en het heil des Vaderlands opregt bedoelende handelingen, omtrent alles wat hun elders in Schimpschriften ten uitersten hoonend werd ten laste gelegd, het verre beneden hunne Waardigheid gerekend hadden, om daar op agt te slaan, en over zulks met een vergeetend stilzwygen beantwoord. Wegens de nadere klagten konden zy zich niet verder uitlaaten, dan dat zy verwagten, dat door den Souverain van die Gewesten, waar in men de opgenoemde Stukken gedrukt hadt, zodanige Orders zouden worden gesteld, als de Constitutie van de Regeering mede bragt.

XXI. BOEK. — 1784.

Dat Staaten van *Friesland* nooit eenig

XXI. BOEK. 1784.

merk gekoesterd, veel min eenigen ſtap gedaan hadden, om zyne Hoogheid in de Regten en Prerogativen, aan hem toekomende, en door een Provinciaale Commisſie opgedraagen, te bekorten, of af te gaan van de Fundamenteele Wetten, waar op de Conſtitutie der Regeering in 't algemeen, en van hun Gewest in 't byzonder, berustte. — Wel was, in zommige zaaken, en kenbaare misbruiken in de Regeering, van nadeeligen invloed op de Conſtitutioneele Vryheid van dit Land, de noodige verbetering gemaakt; maar dat de aart en grootheid dier misbruiken altyd getoest zynde aan 's Lands Grondwetten, het herſtel daar van, en van andere met den tyd ngedrongene uitbreidingen op wettig opgedraagen Gezag, ſteeds met die gemaatigdheid geſchied was, dat de inkruipzelen geweerd, en de uitoefening van Regten binnen derzelver ware en eigenlyke paalen gebragt waren. —— Eene handelwyze waar toe Staaten van *Friesland* zich Eeds- en Amptshalven onſlaakbaar verpligt vonden, en die tevens het merk droeg, dat aan zyne Hoogheid hier door nimmer eenig nadeel, noch in zyn Perſoon, noch in zyne Waardigheden, hadt kunnen toegebragt worden. —— Dat zo egter eenig denkbeeld van bekorting in Regten by zyne Hoogheid mogt opryzen, dit, buiten twyfel, alleen daar aan moest worden toegeſchreeven, dat, zo wel de Grondwetten, als de noodige Verbete-

rin-

ringen van 't geen daar van afweek, veel al aan den Stadhouder, door Persoonen aan *Friesland* vreemd, en niet door in de Constitutie genoegzaam bedreevene, en in dat Gewest meest gequalificeerde en daar toe geschiktste Lieden, onder 't oog gebragt en uitgelegd werden: waar van het onvermydelyk gevolg niet anders zyn kon, dan dat de zaaken veel al niet in het waare licht geplaatst, kwaalyk uitgelegd, en daar door verkeerde indrukzelen gegeeven wierden.

Hier aan moesten zy, met leedweezen, toeschryven, den weinig gunstigen uitslag, welken, tot nu toe, hunne welmeenende en yverige poogingen tot herstel van onderling Vertrouwen, en Eensgezindheid in het stuk der Regeeringe, tusschen zyne Hoogheid en de Regenten van de Republiek gehad hadden; uit welk Mistrouwen en Gebrek aan Eensgezindheid, de zeer hoogloopende verderflyke Onlusten in het Bondgenootschap dagelyks gevoed en vermeerderd moesten worden. —— Uit het bezef hier van, hadden Staaten van *Friesland*, bereids voor lange, gearbeid om deeze verderflyke bronnen van Oneenigheid te stoppen, en het Vertrouwen, zo onder de gebiedende en uitvoerende Magten, als onder de Natie zelve, te doen herleeven. —— Hier beriepen zy zich op 't geen zy, schoon met zo weinig vrugts, ten aanzien der verwyderinge des Hertogs VAN BRUNSWYK, en den te

niet

XXI. BOEK. 1784. niet geloopen Tocht na *Brest* gedaan hadden.

Meer zouden zy 'er kunnen byvoegen; doch het vermelde was, huns oordeels, overvloedig genoegzaam, om hun Hoog Mogenden, wegens *Friesland*, in staat te stellen, van, aan de eene zyde, in het Antwoord aan zyne *Pruissische* Majesteit, de eigenlyke Bronnen van het kwaad, zonder bewimpeling, te ontdekken, en alle verkeerde indrukken en begrippen zyner Majesteit, dien aangaande, teffens weg te neemen; en, aan de andere zyde, om klaarlyk te doen zien, de voorgaande denk- en handelwyze der Staaten van *Friesland*, zo in het bewaaren der Regten en Vryheden hunner Ingezetenen, als in het heilig in stand houden hunner Constitutie, en van de daar mede verknogte wettig toebehoorende Regten en Prerogativen van den Erfstadhouder huns Gewests. —— Met verzekering, dat hun niets aangenaamer zou zyn, dan gemeenschaplyk met de Bondgenooten, uit al hun vermogen, meer en meer te kunnen medewerken tot herstelling van de zo onmisbaare Eendragt tusschen alle de hooge Leden van 's Lands Regeering; ten einde alle Onlusten gedempt, de Rust en Bloei der Republiek daadlyk hersteld, en de zaaken van den Staat, volgens 's Lands Constitutie, met onderling Vertrouwen en Eensgezindheid, gelyk zyne *Pruissische* Majesteit zich uitdrukte, behandeld en vervolgens,

zon-

zonder vertraaging, mogten uitgevoerd worden. Dan wilden zy, dat hunne Afgevaardigden, het Antwoord, door hun Hoog Mogenden ontworpen, niet tot besluit zouden helpen brengen; maar overneemen, om 'er den naderen Raadslag hunner Zenderen op in te wagten (*).

Besluit van Stad en Lande daarover.

Staaten van *Stad en Lande* beriepen zich op de voorheen gedaane verzekeringen (†), en konden, met alle opregtheid, verklaaren, dat by hun, zedert dien tyd, niets gedaan of beslooten was, waar door de Regten en Prerogativen des Erfstadhouders meer of min rechtstreeks, of van ter zyde, benadeeld waren; dat zulks door niemand, wien de Constitutie van dit Gewest bekend was, met eenige mogelykheid kon worden veronderteld: alzo de Regten van zyne Hoogheid, by het Reglement Reformatoir van den Jaare MDCCXLIX, bepaald waren; en deszelfs onderhouding plegtig door alle de Leden der Regeering, zo wel als door zyne Hoogheid, bezwooren was: dat zy, om alle deeze redenen, de Stellingen in den Brieve van zyne *Pruissische* Majesteit voorkomende, zich niet konden aantrekken: te minder, daar zyne Hoogheid op geenerlei wyze ooit hadt te kennen gegeeven, door Staaten van *Stad en Lande*, ergens in te worden benadeeld, en dat

(*) *Resol. van Friesland* 15. Mey 1784.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VII. Deel bl. 71.

XXI. BOEK. 1784.

dat ingevolge van dien, het altoos ſtandhoudende vertrouwen eenigzins zou zyn verminderd. —— Ook was het 'er verre af, dat iemand in hun Gewest zou worden vervolgd om zyns Hoogheid wille; dat de Wetten, uitdruklyk gemaakt om Lasterſchriften tegen zyne Hoogheid te verbieden, en de Maakers door het belooven van hooge Belooningen te ontdekken, het tegendeel te kennen gaven; dat die, en andere Wetten tegen Schot- en Lasterſchriften, in volle kragt waren, en de Schuldigen by de ontdekking de geſtelde Straffen zouden ondergaan. Dan moesten zy 'er nevens voegen, niet te weeten, dat zodanige Geſchriften binnen hun Gewest gemaakt of gedrukt wierden. Zy vertrouwden, dat deeze openhartige en opregte verklaaring voldoende zou weezen, om weg te neemen alle nadeelige indrukken, die door de opgave van daar tegen ſtrydende gevoelens mogten zyn veroorzaakt (*).

Zierikzee geeft haar gevoelen over 's Konings Brief in 't breede te kennen.

In *Zeeland* was de Brief des grooten FREDERIKS niet bekend geworden, of de Raad van *Zierikzee* leverde ter *Zeeuwſche* Staatsvergaderinge een Raadſlag in, behelzende ten deezen opzigte, eenige Punten, welke zy meenden dat de aandagt van hun Ed. Mogenden, en van alle Regenten in *Zeeland*, behoorden bezig te houden. —— „ *Voor eerst*, welke „ Emi-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1445.

„ Eminente Charges, door eenige Bondgenooten, aan zyne Hoogheid benomen waren? en wie derzelven immer hadt voorgeslaagen, het Erfstadhouderschap af te schaffen? betuigende hun Ed. Agtbaaren, daar van ten eenemaale onkundig te zyn, en niet te weeten, dat 'er ooit, vooral in *Zeeland*, door eenigen der Staatsleden, eenige de minste blyk was gegeeven, dat men het Doorlugtig Huis van *Oranje* van deszelfs wettige Charges en Bedieningen wilde ontzetten. —— *Ten tweeden*, wie zyne Majesteit kon bedoelen door die Persoonen, welken, om hun eigen Voordeel, voortvoeren, met den Prins Erfstadhouder, op de vyandlykste wyze, te vervolgen? en welke Schryvers, ongestraft, zyne Hoogheid de Liefde en het Vertrouwen der Natie deeden verliezen? Daar het zeker was, dat het Gedrag van zyne Hoogheid zelve, in den Oorlog tegen het Ryk van *Groot-Brittanje*, de éénige oorzaak was van alle die haatlyke Verdenkingen tegen Hoogstdenzelven; dat de Schryvers, welke, op eene eerlooze wyze, zyne Hoogheid, deszelfs Gemalinne, en Huis, hadden aangevallen, door de Hooge Overheid waren vervolgd en groote Belooningen tegen het verspreiden van dergelyke Lasterschriften gesteld, daar, in tegendeel, de sterkste Schimp- en beledigende Schryvers, die het Gedrag van de Regenten in ver-

XXI. BOEK. —— 1784.

„ schei-

XXI. BOEK. 1784.

„ scheide aanzienlyke Steden hadden aan-
„ gerand, naauwlyks gestraft waren, en
„ aan het Hof van zyne Hoogheid eeni-
„ ge Protectie gevonden hadden. ——
„ Zy wisten niet, hoe dit, ten minsten
„ op *Zeeland*, kon toepasselyk zyn, en
„ vorderden daar van onderzoek, alzo
„ hun Ed. Agtbaaren, en alle de ande-
„ re Staatsleden, nimmer iets hadden
„ gedaan, of geraaden, om de tegen-
„ woordige Republicainsche Regeering,
„ met den Stadhouder uit het Huis van
„ *Oranje*, aan te vallen, of te vernieti-
„ gen. —— *Ten derden*, dat zy met het
„ hoogste genoegen wel hadden gezien,
„ het verzoek van zyne Majesteit aan
„ hun Hoog Mogenden, om de thans
„ zweevende Onlusten te willen bemid-
„ delen; maar tevens, met smerte en
„ leedweezen zagen, dat dezelve alleen
„ van den kant der Bondgenooten zouden
„ zyn ontstaan, en vooral aan derzelver
„ Gedraagingen werden toegeschreeven;
„ daar het onbetwistbaar zeker was, dat
„ dezelve, ten minsten in *Zeeland*, alleen
„ te zoeken waren, in de singuliere den-
„ kenswyze van zyne Hoogheid zelve,
„ die, op de kragtigste Verzoeken, Me-
„ morien, en Propositien van alle de
„ Bondgenooten, en ook van deeze Pro-
„ vincie, herhaalde keeren gedaan, om
„ die fataale Werkloosheid, die 'er in
„ deezen noodlottigen Oorlog tegen het
„ Ryk van *Groot-Brittanje* hadt plaats
„ gehad, te veranderen, en de Uitvoe-

„ ren-

„ rende Magt der Republiek in eene XXI.
„ meerdere Activiteit te converteeren; BOEK.
„ zeer weinig egard hadt genomen.

„ Dat hun Hoog Agtbaaren, egter; 1784.
„ die met zyne *Pruisſiſche* Majeſteit volkomen overeenſteimden en overtuigd waren van de edelmoedige denkwyze en yver van zyne Hoogheid tot het handhaaven der Vryheid van deezen Staat; en deszelfs alzins braaf Character, dat volſtrekt perſiſteeren in een Syſtema, zo zeer verſchillende van dat der Bondgenooten, en der geheele Natie, niet toeſchreeven aan zyne Hoogheid zelve; maar wel aan diens Raadslieden, die, of uit Onkunde, of uit Belang, zyne Hoogheid niet bedienden van zulken Raad als de Natie meent met haare waare Belangen overeen te komen. . . . . .

„ Zy vermeenden, dat het van het uiterſte belang voor Staaten van *Zeeland* was, te onderzoeken, wie alle deeze zaaken, op zulk eene verkeerde wyze, aan zyne Majeſteit hadt voorgedraagen; daar zy niet wisten, dat het zyne Hoogheid eenige keer was geweigerd, wanneer Hoogstdezelve wettige Bezwaaren by hun Hoog Mogenden, of de Staaten der byzondere Gewesten hadt in te brengen. — Wel hadden zy gewenscht, welke hooge gevoelens zy van de Billykheid en Wysheid zyner *Pruisſiſche* Majeſteit koesterden, dat Hoogstdezelve

XXI. BOEK. 1784. „ zich liever met de zaaken van de Republiek niet hadt bemoeid; vermits „ zyne Majesteit geen juist denkbeeld „ van dezelve hadt, noch de Constitutie van de Republiek genoeg scheen „ te kennen, om in deeze Onlusten, „ die zuiver Domestiek waren, tot zulke groote Veranderingen in de Constitutie, ten nadeele van den Heer „ Erfstadhouder, te besluiten; daar het „ onbetwistbaar zeker was, dat alle die „ Beweegingen, welke in deeze Republiek de aandagt van een ieder bezig „ hielden, zo over Politique als Militaire Schikkingen, niet bestonden in het „ veranderen der tegenwoordige Constitutie, noch in die van eenige Grondwetten, welke Buitenlandsche Mogenheden raaken; maar alleen tot verbetering van het inwendig Politiek Bestuur, waar in groot verval was gekomen."

VAN THULEMEYERS oordeel over deezen Raadslag van *Zierikzee* door Staaten van *Zeeland* beantwoord.

Deeze Raadslag van *Zierikzee* stootte den *Pruisfischen* Gezant VAN THULEMEYER zo zeer, dat hy aan een der Afgevaardigden van *Zeeland* ter Algemeene Staatsvergadering, een Berigtschrift overleverde, waar in hy dit stuk beoordeelde, de gevoelens, daar in voorgesteld, met den naam van *premature*, *partiale*, en *indecente Criticques* bestempelde. —— Staaten van *Zeeland* namen dit zo hoog op, dat zy betuigden, zich niet te kunnen verbeelden, dat zulke bewoordingen, op den uitdruklyken wil van zyne

he Majesteit, zouden gebezigd zyn. Vertrouwende dat de Koning, die deeze Republiek als eene vrye en onafhangelyke Natie aanmerkte, en geen oogmerk hadt om derzelver Constitutie te beoordeelen of te bedillen, ligt begrypende, dat die gevoelens met de gemelde uitdrukkingen tegen een der Leden van Staat gansch tegenstrydig waren, in 't vervolg zou voorzien, dat de Raadpleegingen van den Staat, zo min als van een van deszelfs Leden, op soortgelyke wyze gestremd wierden.

Wat Staaten van *Zeeland* aan den Koning van *Pruissen* willen geschreeven hebben.

Voorts waren zy van oordeel, dat de welvoegelykheid niet toeliet om den Brief van zyne *Pruissische* Majesteit onbeantwoord te laaten leggen; maar in tegendeel, dat zulks ten spoedigste behoorde te geschieden, in gepaste bewoordingen, zonder nogthans in eenige byzonderheden te treeden, aangezien het geene Vreemde Mogenheid toekwam, om zich in de Domestike zaaken van de Republiek te mengen: 't geen men, egter, zo door een geheel stilzwygen, als door het aanroeren van alle de deelen in den Brief, zou schynen toe te stemmen. Zy begeerden geschreeven te hebben, dat, schoon Staaten van *Zeeland*, aan den eenen kant, niet konden nalaaten, ten sterksten hunne bewondering te toonen, over de byzondere wyze, waar op het zyne *Pruissische* Majesteit behaagd hadt, zich over de Constitutie van de Republiek uit te drukken, en over de veron-

XXI. BOEK. — 1784. derstellingen en verzekeringen in dien Brieve te nedergezet, egter, aan den anderen kant, al het zelve wilden aanzien als een blyk van de toegenegenheid en vriendschap, welke zyne Majesteit, als een geneegen Nabuur, ten beste van de Republiek, wenschte aan te wenden. By dankzegging hier voor wilden zy, wyders, zyne Majesteit onder 't oog gebragt hebben, hun vertrouwen, dat Hoogstdezelve, belydende de Constitutie van de Republiek niet genoeg te kennen, en niet te bedoelen, daar over te oordeelen, ook nimmer eenigen hinder zou toebrengen aan de Raadpleegingen en Maatregelen, die de Souverain van den Lande, tot handhaaving van de vastgestelde Constitutie en Vryheid, noodig oordeelde te beraamen, en waar van zy aan geene Vreemde Mogenheid, wie dezelve ook mogt zyn, eenige verantwoording schuldig was.

Zy hielden zich verzekerd, dat zyne Majesteit zou moeten toestemmen, dat eene betaamelyke Vryheid der Drukpersse aan 's Lands Constitutie onafscheidelyk verbonden was; dat men 'er het onbetaamelyke dier Vryheid, door menigvuldige Wetten en Plakaaten, beteugeld hadt, en nog onlangs, in een byzonder geval, door buitengewoone Maatregelen, was tegengegaan: terwyl zy, ten vollen overtuigd van het nadeelige der Misbruiken daar van gemaakt, zo wel door Ingezetenen van den Staat, als door Onder-

derdaanen van zyne Majesteit, die op eene onbeschaamde wyze, de boosaartigste lasteringen tegen de Regeering van dit Gemeenebest uitbraakten, tot het verder beteugelen dier losbandigheid, gaarne, met medewerking der Bondgenooten, alle gevoegzaame middelen wilden aanwenden. —— Van dit Staatsbesluit oordeelden zy, dat de Heer VAN THULEMEYER berigt moest krygen, om het zyn Koning te kunnen mededeelen; vermids diens Brief misschien niet zo spoedig, als wel behoorde, zou worden beantwoord (*).

XXI. BOEK.

1784.

Deeze gissing der Staaten van *Zeeland* werd bewaarheid, en dit uitstel gaf stoffe aan het *Pruisische* Hof, om de klagten te herhaalen en te verdubbelen. Het voortvaaren der Schryveren in 't ontleden der Brieven en Vertoogen des Konings, wekte diens Afgezant op, om aan te houden op het beteugelen „ der „ Bladschryveren," gelyk hy schreef," „ die het ondernomen hadden, hunne „ zaak door redenen, zo beuzelagtig als „ onbetaamelyk, te verdeedigen, het ge- „ drag van den Koning voor hunne ge- „ waande Regtbank roepende (†)." Door zyne

De *Pruisische* Gezant herhaa't zyne klagten over de onbeteugeldheid der Drukpersse.

(*) *Not. van Zeel.* 8 en 15 April 6 Mey 21 Juny 7 en 19 July 1784.

(†) Hy wyst op No. 131 *van den Politieken Kruyer*, No. 232 van den *Post van den Neder-Rhyn*, en No. 67, 68, 69 en 72 van den *Courier van Europa*.

XXI. BOEK. 1784.

zyne Majesteit was hy gelast om van hun Hoog Mogenden, en van de Staaten der overige Gewesten, de stiptste Orders te eisschen, tot het eenmaal beteugelen van de buitenspoorigheid der Drukpersse, en dat de Schryvers, die niet bevoegd waren om het Volk te onderrigten, omtrent de belangen der Vorsten, derzelver Systema en Gedrag, de duidelykste blyken hunner verontwaardiging mogten ondervinden. „ Zyne Majesteit kon voor hun Hoog Mogen„ den, niet ontveinzen, dat een langer „ uitstel aan de voldoening van zyne „ billyke Eisschen, welke hy thans her„ haalde, niet anders dan ongunstig kon „ uitgelegd worden; de Koning zou „ zulks als eene minagting opvatten; „ ook zouden 'er de gunstige gevoelens, „ welke dien Monarch voor de Repu„ bliek bezielden, door lyden konnen; „ terwyl zyne Majesteit zich genood„ zaakt zou zien, om eene Voldoening „ te vorderen, evenredig aan de beledi„ gingen, waar over Hoogstdezelve re„ den hadt van zich te beklaagen (*)."

De Koning van *Pruissen* dringt aan om antwoord.

't Leedt niet lang, of der Staaten Gezant aan 't Hof van *Berlyn*, VAN RHEEDE, ontving van den Heer HERTSBERG een Vertoogschrift, uit naam des Konings, met verzoek om het ten spoedigsten aan hun Hoog Mogenden te laaten

(*) *Resol. Gen.* 11. Juny 1784.

ten toekomen; hoofdzaaklyk van deezen inhoud. Aan 's Vorsten verwagting is, tot heden, in geen eenig opzigt voldaan. Zedert vier maanden laat men zonder antwoord een vriendlyken Brief van een Koning, en verscheide Vertoogen door zyn Staatsdienaar den Heer VAN THULEMEYER overgegeeven. Ondertusschen laat men aan de Courantiers en andere byzondere Schryveren toe, om, zo wel den Brief des Konings, als de Vertoogen van zynen Staatsdienaar, te bedillen; op eene wyze, even zo onbetaamelyk, als gemaklyk te wederleggen, indien het gewigt der zaake anders gedoogde om zich met deeze onbevoegde Persoonen in te laaten, die zich opwerpen tot Regters en Beoordeelaars van de handelwyze en openbaare Stukken, die geenzins behooren aan byzondere Persoonen, en over welke hun Souverain deszelfs gevoelen en meening nog niet verklaard heeft. Men heeft zelfs met publieke authoriteit doen drukken eene voorgewende Verantwoording van de Schryvers der *Gazette van Leyden*, waar in zy zich met bitterheid, en op eene onvoeglyke wyze, tragten te verdeedigen tegen de klagten, welke de Heer VAN THULEMEYER, genoodzaakt geweest is deswegen by hun Hoog Mogenden in te brengen.

XXI. BOEK.

1784.

Terwyl men dus een ruim veld geeft aan byzondere Schryveren, om, door hunne onbetaamelyke Geschriften, de Tweedragt, die reeds diep by de Natie

XXI. BOEK. 1784. geworteld is, te onderhouden en aan te stooken, blyft de Doorlugtige Prins Erfstadhouder gestaadig blootgesteld, niet alleen aan hunne kwellingen; maar ook aan de menigvuldige aanvallen zyner Tegenpartyderen, zo omtrent zyn Persoon, als omtrent zyne Waardigheid, en Voorregten. En, offchoon dees Prins door zynen rondgaanden Brief aan de Staaten der byzondere Gewesten (*), en door andere poogingen, die gelyklyk zyne Wysheid en Patriottische Gevoelens aantoonen, alles gedaan heeft wat in zyn vermogen was, om zich te vereenigen, met hun, die met hem in tegenstrydige denkbeelden staan, en om daar door de voor den Staat zo gewenschte Eensgezindheid en goede Verstandhouding te herstellen, ziet men niet, dat de Republiek van haar kant, kragtdaadige en voldoende maatregels genomen heeft, ter bereiking van zulk een heilzaam en weezenlyk oogmerk, vooral in den toestand in welken zy zich tegenwoordig bevindt.

De Koning kan niet langer onverschillig zyn omtrent al het voorgemelde, noch naalaaten te kennen te geeven, hoe veel reden hy heeft, om zich te bevreemden, over eene handelwyze, die even weinig strookt met het waar Belang van de Republiek als zy weinig beant-

woordt

(*) Zie hier boven, bl. 55.

woordt aan het Vertrouwen, de opregte Vriendschap en de goede Geneigdheid, door zyne Majesteit in zynen Brief, en de Vertoogen van den Heer THULEMEYER, aan den dag gelegd. —— Hy verlangt vuurig, dat de Algemeene Staaten eindelyk in ernstige overweeging zullen neemen, en volgen al het geen zyne Majesteit hun hadt voorgesteld, als een Nabuur en Vriend, die een waar en opregt belang in hunnen welvaard nam; en dat zy eindelyk eens met kragt zouden overgaan tot billyke, kragtdaadige, en voldoende maatregelen ter beteugelinge van de Licentie der Courantieren en andere particuliere Schryveren; en inzonderheid om zich met zyne Hoogheid te verdraagen, op een regtmaatigen en vasten voet, omtrent al het geen waar over zy tot hier toe met hem in verschil zyn geweest, om hem te verzekeren de geruste genieting van zyne Regten en Voorregten, en dus doende weder te brengen en te herstellen de Rust, Eensgezindheid en goede Orde in 't geheele Lichaam van de Republiek.

XXI. BOEK.
——
1784.

Te verlicht zyn hun Hoog Mogenden, om niet te begrypen, hoe veel belangs zyne Majesteit in alle deeze zaaken neemen moet, daar zy van zulk een groot gewigt zyn voor een Prins, die Hem zo na bestaat, zo wel als voor de Republiek zelve, als een Staat aan de zyne grenzende; en hoe veel de Party, welke de Algemeene Staaten hier omtrent

XXI. BOEK. 1784.

Voorgeslagene Bemiddeling des Konings van *Pruisfen*.

kiezen zullen, natuurlyker wyze invloed moet hebben op de Denkwys en het Gedrag van zyne Majesteit omtrent de *Vereenigde Gewesten*.

De Heer MANDRILLON schreef aan den *Amsterdamschen* Pensionaris VAN BERCKEL een Brief; waar in hy verklaart, „ te *Berlyn* verscheide keeren ge„ legenheid gehad te hebben, om voor „ te stellen, hoe veel gronds de roem„ ryke Verdeedigers van het Vaderland „ en de Vryheid hadden, om hunne „ Regten, tegen de Inbreuken van het „ Huis van *Oranje*, te verdeedigen; „ en eindelyk, door een Volks-wetti„ ging, de uitgestrektheid en de gren„ zen van het Stadhouderschap te be„ paalen. Dat het heusch onthaal, waar „ mede men hem vereerde, den weg „ als gebaand, en, misschien beter dan „ iemand anders in staat gesteld hadt, „ om de waare oogmerken van den groo„ ten FREDERIK, ten opzigte van het „ Gemeenebest, te kennen: zodanig was „ ook de uitslag geweest van de gesprek„ ken door hem gehouden met den Re„ geerenden Hertog VAN BRUNSWYK, „ Hy geloofde te mogen verzekeren, „ dat het zeer gemaklyk zou vallen voor „ de Republiek, om te komen tot eene „ gelukkige Bevrediging, na welke alle „ goede Burgers haakten." —— „ Ik „ denk," vervolgt hy, „ dat in de „ hachlyken staat, waar in onze zaaken „ zich bevinden, het de beste party zou

„ wee-

XXI. BOEK. 1784.

„ weezen, de Heeren Staaten over te „ haalen, tot het benoemen eener Be„ zendinge, om zyne Majesteit, den Ko„ ning van *Pruissen*, te verzoeken, om „ Middelaar by de Republiek te weezen, „ en den Prins van *Oranje* te bewee„ gen, tot het doen van eenige Op„ offeringen, die, zonder benadeelinge „ van zynen wettigen Invloed op de „ Staatsonderhandelingen, egter aan den „ Souverain al deszelfs Gezag zou laa„ ten, zodanig dat de Uitvoerende Magt „ geheel onderworpen zou weezen aan „ de Wetgeevende. —— De Republiek, „ dit plan van Bemiddeling aanvaarden„ de, zou zyne Majesteit in de onver„ mydelyke noodzaaklykheid brengen, „ om voorwaarden eener eerlyke Ver„ zoeninge aan de Natie voor te stel„ len, en den Prins in die, om zich „ naar 's Konings raad te gedraagen. Ik „ geloof te mogen verzekeren, dat naar „ myne bevatting, zyne Majesteit zich „ gestreeld zou vinden, door zodanigen „ stap van onzen kant, en dat dezelve „ alle goede uitwerkzels, welken men „ daar van zou kunnen verwagten, zal „ voortbrengen. Men zou mistasten, „ indien men dagt, dat de Koning alle „ de Eischen van den Stadhouder goed„ keurt, en een hartlyk deel neemt in „ den daadlyken toestand van den Her„ tog Lodewyk. Onbekwaam om wil„ lekeurig te oordeelen, over die Familie„ zaak, geloofd hy in tegendeel, dat het

„ al-

XXI. BOEK. 1784.

„ alleen der Natie toekomt, in dergelyk „ een geval, uitspraak te doen, wel verzekerd dat haare beslissingen nooit het „ weezenlyk belang van zyne Doorlugtige Nigte zullen benadeelen.

„ Wat de Eischen van den Keizer „ aanbelangt, gy mogt u ten vollen verzekerd houden, dat de Koning wenscht, „ dat *Holland* den moed zal hebben, om „ hem wederstand te bieden, en den „ roem van over hem te zegepraalen: „ dat is althans het algemeen gevoelen „ te *Berlyn*." —— Deeze Brief hadt geen gevolg (*).

Antwoord op 's Konings Brief van wegen de Algemeene Staaten.

Het dringend Vertoogschrift van HERTSBERG namen Staaten van *Holland*, *Zeeland* en *Overyssel* over. Dan de Afgevaardigden van *Gelderland*, *Utrecht*, *Friesland* en *Stad en Lande*, verklaarden, zich houdende aan de voorheen ingebragte Staatsbesluiten hunner Gewesten, gereed te zyn om een ontwerp eens Antwoords op 's Konings Brief te vervaardigen. —— In Oogstmaand was men gereed met een Antwoord; waar in de Algemeene Staaten zich verontschuldigden over 't lang verwyl, 't zelve daar aan toeschryvende, dat de stukken, in 's Konings Brief vermeld, meerendeels niet behoorden tot de Algemeene, maar tot de Staaten der byzondere Gewesten. Dan dat zy, op den

(*) *Mem. pour servir a l'Histoire de la Revolution des Prov. Unies* en 1787. par Mr. JH. MANDRILLON, à Paris 1791. *Introd.* p. VIII.

den herhaalden aandrang van zyne Majesteit, schoon daar toe van wegen de onderscheidene Gewesten niet in staat gesteld, gemeend hadden; niet langer te moeten verwylen; doch, hoe eer hoe beter, daar toe overgaan. —— De Verklaaring van zyne Majesteit, *dat hy de Constitutie van den Staat niet genoeg kende*, deedt hun de vryheid neemen vóór af hem onder 't oog te brengen, welke de waare Aart en Constitutie was van dit Gemeenebest, voor zo verre zulks betrekking hebben kon tot de Onderwerpen in den Brieve vermeld; ten einde Hoogstdezelve uit het misverstand te helpen, waar in hy gebragt was door verkeerde onderrigtingen, en wel byzonder, als of hun Hoog Mogenden in derzelver Algemeene Vergadering alleen in staat waren over de punten en zaaken, in den Brieve van zyne Majesteit opgegeeven, kennis te neemen en te beslissen; dat hun Hoog Mogenden daar omtrent, in tegendeel aan zyne Majesteit moesten voordraagen. —— „ Dat hunne Vergadering, gecomposeerd uit Gedeputeerden der byzondere Provinciën, met hunne verbindende Instructiën voorzien, zich volstrekt niet occupeert, noch occupeeren kan, dan alleen met zodanige zaaken en poincten, welke door de eenpaarige bewilliging der Bondgenooten aan hunne Deliberatien waren geadfecteerd en toevertrouwd. Dat daar van geheel zyn geëximeerd en afgescheiden alle On-

„ der-

XXI. BOEK. 1784. „ derwerpen en Zaaken, die den interi„ euren staat der Regeeringe en Bestuu„ ringe van de respective Provincien in „ 't byzonder aangaan, als daar in vol„ komen onafhangelyk en op zich zel„ ven staande, aan den anderen onder„ ling, zo min als aan de respective Ver„ gadering van hun Hoog Mogenden „ eenige de minste rekenschap of ver„ antwoording verschuldigd."

Dit in 't oog houdende, konden zy niet onaangeroerd voorbygaan, de plaats waar in zyne Majesteit schreef, *zich niet te kunnen voorstellen, een voorneemen om het Erfstadhouderschap af te schaffen, of hetzelve zodanig te beperken, dat alleenlyk de enkele voorstelling van eene ydele Waardigheid daar van zoude overblyven:* hier omtrent moeten wy zyne Majesteit doen opmerken, en tot nader opheldering voordraagen, „ dat het Erfstadhouderschap „ tot het gemeene Bondgenootschap geene verdere betrekking heeft, dan voor „ zo verre hetzelve door hun Hoog Mogenden, op expresse Authorisatie en „ Resolutie van de byzondere Provinci„ en, aan den Heer Erfstadhouder is „ gedefereerd geworden; terwyl hetzel„ ve dan nog niet verder kan geëxten„ deerd worden, dan tot de Landen on„ der 't Ressort der Generaliteit behoo„ rende, en dus gesepareerd van de by„ zondere Provincien, welke ieder af„ zonderlyk over het Erfstadhouderschap „ hunner Provincien, zonder communi„ catie of verpligting van, of tot de

„ an-

„ andere Provincien hebben gedisponeerd. XXI.
„ En in gevalle daar over eenig verſchil- BOEK.
„ lend begrip mogt ontſtaan, ook alleen
„ ieder afzonderlyk in hunne Provincie 1784.
„ geregtigd zyn te cognosceeren en te
„ disponeeren." —— Terwyl hun Hoog Mogenden, in de bovengemelde betrekking, zyne Majeſteit konden verzekeren, dat 'er geen ſchyn of ſchaduw was, van den Erfſtadhouder, in diens wettige Regten, (zo als zyne Majeſteit verkeerdlyk ſcheen ingeboezemd te zyn,) by hun Hoog Mogenden aan Hem opgedraagen, te verkorten. Gelyk zy ook vertrouwden, dat 'er by de Gewesten daar toe geen het minſte oogmerk was. Zulks zou zyne Majeſteit kunnen verneemen, uit de wyze waar op *Gelderland*, *Utrecht*, *Friesland*, en *Stad en Lande* zich over dit onderwerp hadden geuit: de Beſluiten van welke Gewesten zy by deezen Brieve voegden (*).

Wat de inwendige geſteldheid van het Gemeenebest aanging, moesten zy, met leedweezen, bekennen, dat het; zedert eenen geruimen tyd, door een geſtadig toe-

(*) De andere Gewesten ſcheenen van oordeel, dat de Beantwoording, volgens de gewoone wyze van handelen met vreemde Mogenheden, alleen van wegen hun Hoog Mogenden moest geſchieden; dat het onvoorzigtig zou weezen voor zodanige Gewesten, welke zyne Majeſteit misſchien meer byzonder op 't oog hadt, op zich zelven met Hem in een twistgeding te komen. 't Geen in het tegenwoordig tydsgewricht voor *Holland* bovenal ongeraaden was.

XXI. BOEK. 1784. toegenomen Misnoegen en Wantrouwen, tot allerlei staaten en rangen van Menschen doorgedrongen, op eene hooggaande wyze geschokt en beroerd was; dat hier uit, door een noodlottig gevolg, aan zulke omstandigheden doorgaans eigen, gebooren waren allerhande lasterende Geschriften en Aantygingen, welke zyne Hoogheid even min hadt kunnen ontgaan als een groot aantal van Leden, de Hooge Regeering uitmaakende; en dat, hoe zeer tegen dezelve by 's Lands Plakaaten reeds was voorzien en gezorgd, hun Hoog Mogenden, egter, in dat stuk met de Staaten der byzondere Gewesten overeenstemmende, niet hadden nagelaaten, om, boven dien, op het eerste vermaan van zyne Hoogheid, nieuwe Voorzieningen te doen, te waaken tegen twee bekende Schimpschriften, en de uitvoering daar van, volgens de Constitutie der gewoone handhaavers des Regts aan te bevelen. Hadden deeze Voorzieningen niet genoegzaam en naar wensch van hun Hoog Mogenden gewerkt, om de Souveraine Regeering in 't algemeen, of zyne Hoogheid, of de Leden der Regeering op zich zelven, te kunnen hoeden voor verder openlyk doorgestreeken of gehoond te worden, dit moest, voor zo verre zy hadden kunnen nagaan en ontdekken, geenzins worden toegeschreeven aan een gebrek van kragt of ernst in de gemaakte Wetten; maar alleen aan zwaarigheden, waar aan de natuur der zaak, en de aart van het

het onderzoek, 't welk in zulke dingen, volgens de vastgestelde Constitutie moesten plaats hebben, de Justitie onvermydelyk blootstelde (*).

XXI. BOEK.

1784.

De zaak des Hertogs VAN BRUNSWYK komt weder ter baane.

De Verzoening der Partyen in ons Vaderland, waar op zyne *Pruissische* Majesteit zo sterk gedrongen, en die zyne Hoogheid, in den rondgaanden Brieve, aan de Gewesten voorgesteld hadt, en waar over dit Staatsbesluit een diep stilzwygen bewaart, scheen in dien tusschentyd, in stede van genaderd, veel verder verwyderd. Eene veel gerugts maakende Ontdekking, van grooten naasleep, gaf 'er aanleiding toe. Schoon de Hertog VAN BRUNSWYK *'s Gravenhaage* verlaaten hadt (†), ontbrak het niet aan vermoedens, dat diens Invloed nog werkzaam bleef, noch aan poogingen om hem geheel te verwyderen, en van alle Waardigheden te ontzetten.

De Baron D. W. VAN LYNDEN, voormaals Afgezant van deezen Staat aan het *Zweedsche* Hof, thans benoemd om die post aan dat van *Groot-Brittanje* te bekleeden, was, in den Jaare MDCCLXXXI bestemd geweest om het Gezantschap te *Weenen* waar te neemen; doch hadt zich daar van verschoond (§), en onder de redengeevingen voor dit zyn gedrag gesproo-

(*) *Resol. Gen.* 30 Aug. 1784.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* V. Deel bl. 65.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* IV. D. bl. 112.

XXI. BOEK. 1784. sprooken van den Invloed des Hertogs VAN BRUNSWYK op de Raadpleegingen van Staat, en het aan hun Hoog Mogenden en het geheele Bondgenootschap overgelaaten om te beoordeelen, „ of, en in hoe verre, door den Heer „ Hertog, by de Meerderjaarigheid van „ zyne Doorlugtige Hoogheid den Hee- „ re Erfstadhouder, ten Jaare MDCCLXVI „ poogingen waren aangewend, om zich „ als *Consulent* of *éénig Consiliarius* van „ het Eminente Hoofd deezer Republiek, „ te doen aanstellen, en erkennen, en „ daar door zyne Hoogheid te dispen- „ seeren van uit de bekwaamste en ge- „ trouwste Regenten en Ministers van „ den Staat te formeeren een Raad, „ waar in zo de binnen- als de buiten- „ landsche Aangelegenheden van de Re- „ publiek, naar behooren, geponder eerd, „ overlegd, en geprepareerd zouden wor- „ den, om vervolgens, ten besten van „ deszelfs goede Ingezetenen, door de „ Souveraine en Executive Magt ten uit- „ voer gebragt te worden."

Gerugten wegens eene *Acte van Consulentschap.*

Die aanduiding, toen niet scherplyk in agt genomen, werd, om deezen tyd, weder leevendig. In Gezelschappen mompelde men eerst, en sprak vervolgens, (meenende op het getuigenis van eenige Staatsleden zyne Hoogheid op verre na niet ongunstig, te mogen afgaan,) openlyker, wegens eene *Acte van Consulentschap* tusschen den Stadhouder en den Hertog, by diens Meerderjaarigheid, aan-

gegaan. Een alom geleezen Weekblad (*) verspreidde dit vermoeden door geheel het Land. XXI. BOEK.

1784. Zierikzee brengt deeze zaak by Staaten van Zeeland ter tafel.

De Regeering van *Zierikzee* gewaagde 'er eerst Staatsgewyze van ter Staatsvergadering van *Zeeland*. Met zeer veel bevreemding hadt dezelve „ in den *Post* „ *van den Neder-Rhyn* gezien, dat 'er „ tusschen zyne Hoogheid en den Her- „ tog VAN BRUNSWYK, eene Acte zou „ gepasseerd zyn, waar by zyne Hoog- „ heid zich zou verbonden hebben, on- „ der Eede om, ten allen tyde, den Raad „ van den Hertog te blyven inneemen „ en volgen, en denzelven in Hoogst- „ deszelfs Protectie te neemen, indien „ hy deswegen eenige tegenkanting mogt „ lyden." —— Zy voegden 'er nevens, „ te meenen dat zulke publieke Aantygin- „ gen behoorden onderzogt te worden, „ en zich te verwonderen, dat de Heer „ Hertog dezelve niet te keer ging, dat „ het van het hoogste aanbelang was „ voor hun Hoog Mogenden, om dit „ punt op het ernstigste te onderzoeken, „ alzo het, dus zynde, eene strafwaardi- „ ge Usurpatie zou weezen: daar zyne „ Hoogheid geene andere Raadslieden „ behoorde, noch vermogt te hebben „ over eenige Staatszaaken, dan hun Ed. „ Mogenden, of de Heeren Staaten der „ by-

(*) De *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 523—528.

XXI. BOEK. 1784.

„ byzondere Provincien, en geen *Vreemde*„ *deling* van hoe hoog een Character „ ook, eenige kennis van Staatsgeheimen behoorde te krygen: daar dezelve geen deel aan de Regeering hadt; „ maar een *loontrekkend Dienaar* der Republiek was, die bekwaame Lieden „ genoeg hadt, om zyne Hoogheid te „ raaden, en den dienst van den Heer „ Hertog in Staatszaaken zeer wel kon „ misſen (*).

's Hertogs oogmerk om des iets in 't licht te geeven, uitgesteld.

De Hertog wilde hier op in een *Kort Voorſtel* deeze Acte woordlyk plaatzen, en 'er een Verhaal byvoegen, van de gelegenheid by welke dezelve geſlooten was. Hy ſchreef daar over aan zyne Hoogheid, die het oogmerk des Hertogs goedkeurde; maar tevens wenschte, dat hy de volvoering nog eenigen tyd zou uitſtellen: dewyl hy in 't voorneemen ſtondt, om een Brief aan alle de Gewesten te zenden, met een Voorſlag tot herſtel der Eendragt (†). Welk eene uitwerking deeze Brief baarde, hebben wy vermeld (§).

Eene Bezeding uit Staaten van *Holland* benoemd

Wanneer de Afgevaardigden van *Dordrecht* ter Staatsvergadering van *Holland* inbragten, dat, kort naa de Meerderjaarigheid van den tegenwoordigen Erfſtadhouder, de Hertog VAN BRUNSWYK den

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1025.

(†) A. L. SCHLÖZER *Echte Beſcheiden wegens den Hertog van Brunswyk* II. D. bl. 12.

(§) Zie hier boven bl. 60, 61.

1784. om onderzoek na de Acte te doen.

denzelven zou hebben weeten te beweegen tot het sluiten van eene onderhandsche, doch met Eede bevestigde Acte, welker inhoud, naar bekomene onderrigtingen, van een ver uitzigt op den Staat zou zyn; en een voorstel deeden, dat deswegen een ernstig en naauwkeurig onderzoek, van wegen hun Ed. Groot Mogenden, by den Erfstadhouder, zou worden gedaan, werden daar op de Pensionaris dier Stad DE GYZELAAR, de Pensionaris van *Amsterdam* VAN BERCKEL, en de Raadpensionaris VAN BLEISWYK gelast dit te volvoeren, en den Stadhouder te verzoeken om de bovengemelde Acte, met de daad bestaande, dezelve door gemelde Heeren ter tafel en overweeginge van hun Ed. Groot Mogenden te brengen (*).

De

(*) *Resol. van Holl.* 12 Mey 1784. Vreemd, in de daad, dat de Raadpensionaris VAN BLEISWYK by het ontvangen van dien last, om, in gevalle deeze Acte in weezen was, dezelve af te vraagen, des geen stellige verzekering deed, zo hy anders, gelyk de Hoogl. SCHLÖZER beweert, de Man ware, die deeze Acte eigenhandig hadt opgesteld: immers schryft hy, den oorsprong van dit stuk vermeldende, met zo veele woorden; „de nog in leeven zynde Heer „VAN BLEISWYK, toen ten tyde Pensionaris „van *Delft*, thans Raadpensionaris van *Holland*, „benevens den Griffier FAGEL, en den toen„maaligen Raadpensionaris STEYN, alle drie „Mannen van doorzigt, algemeen geagte en „toenmaals ten minsten alle drie welmeenende „Staatsministers, waren van dit Opstel bewust;

„zy

XXI. BOEK. 1784. De Gelastigden ontvingen van den Erfstadhouder dit schriftlyk antwoord, „ Omtrent de Acte, die tusschen den „ Hertog VAN BRUNSWYK en My is „ gepasseerd, op den derden van Bloei- „ maand MDCCLXVI; doch welke nim- „ mer door my met Eede bevestigd is, „ hadt ik al, zedert eenigen tyd, by „ my zelven voorgenomen, verneemende „ de nadeelige, en van alle fundament „ ontbloote, gerugten, die nopens de ge- „ melde Acte verspreid werden, om de- „ zelve niet langer te secreteeren, en „ zal ik niet nalaaten, om binnen korte da-

„ zy wisten niet slegts daar van, maar spraa- „ ken daar ook niet tegen. Eerstgemelde VAN „ BLEISWYK concipieerde zelfs de Acte met „ mederaad des Griffiers, schreef het Concept „ met eigen hand, en de eerste Minister van „ Staat bekragtigde ze door zyne toestemming." A. L. SCHLÖZER *Echte Bescheiden, wegens den Hertog van Brunswyk* I. D. bl. 36. 41. II. D. bl. 17. Wy vinden nergens, daar het zeer te passe zou komen, iets van dit bedryf dier Staatspersoonen in 't vervaardigen deezer Acte vermeld. Zyne Hoogheid spreekt 'er geen woord van in de Brieven tot geleide der Acte zelve geschreeven, strekkende tot verontschuldiging van zyn gehouden gedrag en dat des Hertogs. — Den Gecommitteerden te *Amsterdam*, tot onderzoek deezer Acte aangesteld, was het voorgekomen, dat ook andere Persoonen tot het formeeren der Acte de hand geleend, en den Stadhouder tot het aangaan en ondertekenen bewoogen hadden; weshalven zy van oordeel waren, dat hier over een naauwkeurig onderzoek moest geschieden, in welk verstand ook *Schiedam* stondt. *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 915.

„ dagen, eene Copie Authentiek van de „ bewuste Acte aan hun Ed. Groot Mo„ genden te communiceeren." De Heeren van de Ridderschap, hadden in deeze Bezending niet toegestemd (*). XXI. BOEK. 1784.

Welhaast volbragt zyne Hoogheid die toezegging. De Acte, over welke zo veel te doen viel, was woordlyk van deezen inhoud. „ Naardemaal Wy op „ onze Meerderjaarigheid, en by den „ aanvang onzer Regeeringe, iterativelyk „ en serieuslyk in overweeging hebben „ genomen, hoe dat wylen onze Heer „ Vader, Hoogstzal. gedagtenisse, reeds „ in en vóór den Jaare MDCCXLIX, „ zeer ernstig bedagt is geweest, om „ den Heer Prins LOUIS VAN BRUNS„ WYK, die zich als toen in dienst van „ haare Keizerlyke en Koninglyke Ma„ jesteit bevondt, door alle meest krag„ tige instancien, te beweegen om in „ den dienst van de Republiek over te „ gaan, onder den naam en met den ty„ tel van Veldmaarschalk over de Troe„ pes van den Staat; maar in de daad „ en realiteit, om met Hoogstgedagten „ Onzen Heer Vader den geheelen last „ van het Militair Departement te hel„ pen draagen; om met Hoogstdenzel„ ven te weezen en geconsidereerd te „ worden, op den voet van een ver„ trouwd Vriend en Bloedverwant, om „ met

Inhoud der Acte van Consulentschap.

(*) Resol. van Holl. 15. Mey 1784.

XXI. BOEK. 1784. „ met denzelven Heere Prinsse de con„ cert te gaan, en van zyne talenten en „ wyze raadgeevingen gebruik te maa„ ken in alles, dat het Commandement „ van 't Leger en het Militaire weezen „ eenigzins zou mogen concerneeren, „ en vooral en voornaamlyk met dit „ groote oogmerk, en tot dit gewigtig „ einde, dat, indien het den Hemel be„ haagde, over zyne dagen vroegtydig te „ disponeeren, haare Koninglyke Hoog„ heid en Wy, nevens onze Vrouwe „ Zuster, in denzelven Heere Prinsse „ zouden vinden, een Vriend en Bloed„ verwant, wiens raad en assistentie voor „ Ons van zo groote nuttigheid, en van „ zo veel toeverlaat zyn konde; gelyk „ alle deeze energique betuigingen woord„ lyk voorkomen en gevonden worden „ in de eigenhandige Missives door On„ zen Heer Vader op den elfden No„ vember MDCCXLIX, en achttien „ January MDCCL, aan Hooggemelden „ Heer Prinsse geadresseerd. — Hoe „ dat Hoogstgemelde Heer Prinsse VAN „ BRUNSWYK aan alle die herhaalde „ instancien gecedeerd, het Hof van „ *Weenen*, alwaar Hoogstdezelve zich „ op een zeer avantageuse voet, en in „ de voordeeligste relatien van faveur „ en naauwe Bloedverwantschap, met „ haare Keizerlyke en Koninglyke Ma„ jesteiten geplaatst vondt, verlaaten heb„ bende, en herwaards overgekomen „ zynde, naa dat daar toe was geobti-

„ neerd

XXI. BOEK. 1784.

" neerd de aggreatie van haare Keizer-
" lyke en Koninglyke Majesteiten, aan
" wien Onze Heer Vader de overkomst
" en bezittinge van Hoogstdenzelven
" Heer Prinsse als een speciaal faveur,
" by Missive van den tienden Novem-
" ber MDCCXLIX, hadt verzogt, de
" zo goede en hoogst wyze voorzorge
" van onzen Heer Vader door Evene-
" menten, welke zedert gebeurd zyn,
" ten vollen is gejustificeerd, en voor
" Ons door eene daadlyke ondervindin-
" ge, van de hoogste utiliteit en van de
" allerheilzaamste gevolgen geweest is:
" terwyl het fataal tydstip, waar in Wy
" van Hoogstgedagten onzen Heer Va-
" der werden beroofd, het geval al vroeg
" heeft doen exteeren, waar in de salu-
" taire voorzieningen van Hoogstdenzel-
" ven, in het engagement en employ
" van den Heere Prinsse VAN BRUNS-
" WYK, voor Ons en Ons Huis van
" deeze zo nuttige uitwerkinge zyn be-
" vonden, dat wylen haare Koningly-
" ke Hoogheid, Onze Vrouw Moeder,
" Hoogstzal. gedagtenisse, niet heeft ge-
" hesiteerd om, by dispositie van uiter-
" sten wille Hoogstdenzelven Heer Prins,
" die altoen reeds door de Heeren Staa-
" ten der gezamenlyke Provincien tot
" Representant van den Capitein Gene-
" raal was aangesteld, tot Executeur te-
" stementair en Administreerende Voogd
" over Ons en Onze zeer beminde Vrou-
" we Zuster te verzoeken en te benoemen.

XXI. BOEK. 1784.

„ En hoe dat eindelyk het luctueus „ evenement, waar door haare Koning„ lyke Hoogheid, onze Vrouw Moeder, „ mede van ons is weggerukt, den za„ menloop der beide gevallen heeft daar „ gesteld, waar door de zo goede en „ hoog wyze voorzorge van wylen On„ zen Heer Vader, dit voor ons on„ waardeerbaar voorregt heeft uitgele„ verd, dat wy in den Hooggemelden „ Heer Prins VAN BRUNSWYK, door „ al het geen Hoogstdezelve aan Ons, „ zo ten aanziene van de Representatie „ van ons als Capitein Generaal, als in „ 't byzonder met opzigt tot Onze Edu„ catie heeft gepresteerd en beweezen; „ oneindig meer hebben mogen genieten „ en ondervinden, dan Hoogstgedagte „ Onze Heer Vader van de voorschree„ vene zyne zo goede en hoogst wyze „ voorzorge en van zyn volmaakt ver„ trouwen op Hoogstgemelden Heer Prins„ se zich ooit zou hebben kunnen be„ looven.

„ En naardemaal Wy gaarne wensch„ ten gelegenheid te hebben, om Ons „ nog voor eenigen tyd van den raad en „ assistentie van Hoogstdenzelven Heer „ Prinsse VAN BRUNSWYK te bedie„ nen, en Hoogstdezelven aan ons ge„ declareerd heeft, dat Hy door de sterk„ ste banden van tedere Liefde en Va„ derlyke adfectie aan Ons verbonden, „ genegen en bereid was, om zyne ver„ mogens, daar die voor Ons van eenig

„ nut

„ nut konden weezen, nog voor eeni-
„ gen tyd, aan Ons op te offeren.
„ Zo is 't, dat Wy met Hoogstge-
„ melden Heere Prins VAN BRUNS-
„ WYK wederzyds en onderling zyn ge-
„ convenieerd en verdraagen over de
„ poincten en in maniere hier naa vol-
„ gende
„ 1. Dat Hooggemelde Heer Prins VAN
„ BRUNSWYK zich aan Ons zal enga-
„ geeren en verbinden, zo als Hoogst-
„ gemelden zich aan Ons engageert en
„ verbindt by deezen, omme Ons in het
„ beleid der zaaken, zo wel van het Mi-
„ litaire Departement, als van alle de
„ verdere en andere Departementen, on-
„ der Ons gezag behoorende, met raad
„ en daad te zullen adsisteeren en by-
„ staan in alles, ten allen tyde, en zo
„ menigmaal Wy zulks van Hoogstden-
„ zelven zullen requireeren, en voor
„ Ons dienstig en noodig zullen oordee-
„ len.
„ 2. Dat Hoogstgemelde Heer verpligt
„ zal zyn om in alle zaaken, welke
„ door Ons in zyne handen zullen wor-
„ den gesteld, Ons getrouwlyk te die-
„ nen van Hoogstdeszelfs raad en advis;
„ daar in adviseerende en handelende zo
„ als in goede Conscientie, tot bewaa-
„ ring van Onze Hoogheid, Prerogati-
„ ven, en Geregtigheden, mitsgaders
„ ten meesten dienste en welvaard van
„ den Staat der *Vereenigde Gewesten*, zal
„ vermeenen te behooren, zonder daar

„ van

XXI. BOEK. 1784.

„ van af te wyken, door gunst of ongunst, voor eenige byzondere Provinciën, Steden, Collegiën of Leden van dien, of voor eenige particulaire Persoonen, het zy buiten of binnen de Regeering, ofte uit eenigerlei andere oorzaaken, hoedanig dezelve ook zouden mogen zyn, in alles anders niets voor oogen houdende, dan het geen tot voorstand van Onze waare en regtmaatige belangens, en ten gemeene beste, en tot bevordering van het meeste welzyn deezer Landen, op de efficacieuste wyze, zal kunnen en mogen strekken.

„ 3. Dat Hoogstgemelde Heer Prins VAN BRUNSWYK zich, ten voorschreeven einde, gestadig by en omtrent Onzen Persoon zal onthouden, en in 't byzonder verpligt zyn ons te accompagneeren op de reize, die Wy eerlang in de Provinciën, Steden en Plaatzen, onder Ons Erfstadhouderschap resorteerende, staan te onderneemen.

„ 4. Waar tegen Wy Ons, voor en ten behoeve van Hoogstgemelden Heer Prins, op het kragtigste engageeren en verbinden, om Hoogstdenzelven, ter zaake van al het geen Hy, tot prestatie van dit Engagement, en in het geeven van den gerequireerden raad en adsistentie zal hebben gedaan, en verrigt, van alle aanspraak, naamaaning en responsabiliteit, ten vollen en volkomenlyk zullen indemniseeren en be-

„ vry-

XXI. BOEK. 1784.

„ vryden, zo als Wy Hoogstdenzelven
„ daar van indemneeren en bevryden by
„ deezen, niet willende, dat Hoogstge-
„ melde Heer Prins, ter dier zaake, aan
„ iemand anders, dan aan Onze eigene
„ Persoon, eenige rekenschap of verant-
„ woording verschuldigd zal zyn; en,
„ in cas, aan Ons, geduurende dit En-
„ gagement iets menschlyks mogt over-
„ komen, willen en begeeren Wy, dat
„ Hoogstgemelde Prins VAN BRUNS-
„ WYK zal kunnen volstaan met op on-
„ ze geheime Secretarie over te leveren
„ en te doen depositeeren de Stukken
„ en Papieren tot ons bewind spectee-
„ rende, welken als dan onder Hoogst-
„ denzelven berustende zouden mogen
„ zyn, zonder dat Hoogstdezelve aan
„ Onzen Erven, Succesfeuren, of Regt
„ verkrygenden, tot het geeven van
„ eenige opening; veel min tot het doen
„ van verantwoording verpligt zal zyn,
„ ofte daar toe op eenigerlei wyze ge-
„ necesfiteerd zal kunnen of mogen wor-
„ den.

„ En dit alles alzo by provisie en tot
„ ons beiderzyds kennelyk wederzeggen
„ toe."

Wederzydsche Handtekeningen, en Zegels der Wapenen bekragtigden deeze Overeenkomst, terwyl de Hertog VAN BRUNSWYK den Eed op die Verbintenis in handen van zyne Hoogheid aflei.

Dit Affchrift deezer Acte deedt de Stadhouder vergezeld gaan van eenen Brie- Brief van zyne Hoogheid

XXI. BOEK. — 1784. Over en nevensde Acte aan Staaten van Holland. Brieve aan Staaten van Holland: waarin hy verklaarden niet te twyfelen of het leezen der Acte zelve zou hun overtuigen van de ongegrondheid der verspreide gerugten, en wel byzonder, dat de Hertog, kort naa 's Prinsen Meerderjaarigheid, misbruik maakende van diens gevoelens van vriendschap en genegenheid voor zyn Persoon, hem zou overgehaald hebben tot het aangaan eener Acte, waar by hy zich verbonden hadt om in alle zaaken des Hertogs raad te vraagen en te volgen, en dit stuk met Eede te bevestigen. — De Ridderschap verklaarde volkomen te berusten in het schryven van zyne Hoogheid, en daar uit met veel aangenaamheid gezien te hebben, de ongegrondheid van het verspreidde ten naadeele des Hertogs VAN BRUNSWYK, omtrent deeze Acte.

Brief tot geleide, aan hun Hoog Mogenden, en de Staaten der overige Gewesten. Aan hun Hoog Mogenden, en de Staaten der byzondere Gewesten, zondt zyne Hoogheid desgelyks een Afschrift. De Brief aan de Algemeene Staaten daar by gevoegd, behelsde eene Verantwoording van zyne Hoogheid, wegens zyn stilzwygen op de lasterlyke gerugten en naamlooze Schriften deeze Acte betreffende; dan hoe hy, door Staaten van Holland, om dezelve verzogt, ze niet alleen aan hun, maar ook aan hun Hoog Mogenden, oordeelde te moeten overleveren. Hy twyfelde niet of, op het leezen daar van, zouden alle gerugten deswegen verspreid, ophouden, en het blyken, dat

dezelve niets inhieldt, 't welk in 't minste als nadeelig voor den Lande zou kunnen worden aangezien; of als eene Verbintenis strydig met zyn pligt aangegaan; te meer daar hy, niet zonder voorkennis en goedkeuring van hun Hoog Mogenden, zich bediend hadt van den wyzen Raad en Bystand des Hertogs. Ten welken einde hy aanvoert het gebeurde by zyne Meerderjaarigwording, toen de hooge Vergådering, by eene plegtige Bezending, den Hertog bedankt hadt voor de uitmuntende diensten den Lande betoond, en op 't vriendlykst verzogt, om zyne groote vermogens, by aanhoudenheid, ten nutte van de Republiek te willen besteeden. Ten welken einde het verblyf des Hertogs, met toestemming van het Hof van *Weenen*, bewerkt was.— Voorts laat hy zich uit over den aart der aangegaane Verbintenisse zelve, als hem niet verpligtende om den Raad des Hertogs te moeten inneemen, veel min te volgen: en de daar uit voortvloeiende billykheid, om dien Prins van alle Verantwoording te bevryden: dewyl het hem vrystondt den Raad des Hertogs in te neemen, of niet in te neemen, en, denzelven ingenomen hebbende, te volgen of niet te volgen; met het omhelzen van diens Raad maakte hy zich dien den zynen, en nam de verantwoording der daar uit volgende maatregelen op zich.

XXI. BOEK. 1784.

Voor hun Hoog Mogenden kon hy niet verbergen zyn gevoelig leedweezen

over-

XXI. BOEK. 1784.

over de veranderingen in de begrippen van veele Leden der Hooge Regeering deezer Landen, zedert eenigen tyd, omtrent den Hertog; die, zonder dat, tot nog toe, iets bepaalds, op eene wettige wyze, tegen hem was ingebragt, veel min beweezen, by aanhoudenheid moest ondergaan, dat verscheide Leden zich niet ontzagen, om van hem met de allerhaatlykste uitdrukkingen melding te maaken; en hem te doen aanzien als de Autheur van de ongelukken, zedert eenigen tyd; het Vaderland overgekomen: „ daar Wy," voegt hy 'er nevens, „ gerustlyk kun„ nen, en gaarne openlyk willen verklaa„ ren, dat Wy verzekerd zyn, dat de „ Heer Hertog altoos heeft getragt, zo „ veel in hem is geweest, door raad en „ daad, het welzyn van het Vaderland te „ bevorderen, en den Lande, in de pos„ ten hem door hun Hoog Mogenden „ toevertrouwd, wel te dienen (*)."

Verschillende oordeelvellingen over die Acte.

Verschillend, zeer verschillend, waren de oordeelvellingen toen deeze Acte, waar over zo veel en zo lang gemompeld was, aan den dag kwam. *Zommigen* hielden staande, dat dezelve niets ten nadeele van een der beide zich verbindende hooge Persoonaadien behelsde. —— *Anderen* ontzagen zich niet, om de egtheid en volledigheid openlyk in twyfel te trekken. —— *Deezen* beschouw-

(*) *Resol. van Holl. en Gen.* 24 Mey 1784.

schouwden dit stuk als de volkomenste regtvaardiging van 's Volks haat tegen den Hertog VAN BRUNSWYK; *Geenen* als het duidelykst bewys van zyne onschuld, en der onbezonnenheid van den stap, reeds in den Jaare MDCCLXXXI, door de Regeering van *Amsterdam* ten zynen opzigte gedaan (*); noch *anderen* meenden 'er het voldingenst bewys in te vinden van de waarheid, dat, in het bestuur van dit Gemeenebest, gebreken hadden plaats gegreepen, die, naar gelange van het meerder bedekt en verborgen houden van derzelver oorzaaken voor het oog des Volks, des te gevaarlyker en heilloozer voor 't zelve moesten zyn; en uit dien hoofde ook niet hadden nagelaaten, dit Land op den rand des verderfs te brengen. Hun oordeels hadt men nu niet meer na de bron onzer rampen te zoeken, en was 'er niets blykbaarder dan dat de Hertog zich schuldig gemaakt hadt aan eene misdaad tegen de Hoogheid des Lands, en dus van alle Bedieningen behoorde ontzet te worden. De Acte zelve werd eerlang, op den vryen schryftrant dier dagen, met gispende aanmerkingen in 't licht gegeeven, en bleeven de Brieven door zyne Hoogheid tot geleide gezonden des niet vry (†). Schoon het aan geen Verdee-

XXI. BOEK.

1784.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* III. D. bl. 208.

(†) Zie, om geene andere op te noemen, den *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 713. 717. 761.

XXI. BOEK. deedigers van 't een en ander ontbrak (*).

1784. Dan vervoegen wy ons ter hooge Vergaderingen des Lands, om te verneemen wat 'er ten opzigte van den Hertog voorviel. Staaten van *Friesland* waren eerst gereed, hunnen Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering, last te geeven. Zy merkten op, hoe zy voormaals reeds, met zo veel ernsts als gemaatigdheid, den Heer Prins van *Oranje* onder 't oog hadden gebragt, het algemeen misnoegen der Ingezetenen over den Persoon en het Bewind des Hertogs VAN BRUNSWYK, en den haat, waar in dezelve by 't Volk gevallen was; met verder vriendlyk verzoek, dat Hoogstdezelve, uit aanmerking daar van, op de best mogelyke wyze, dien Prins zou overhaalen, om zich van het bestuur der zaaken te onttrekken, en uit de Republiek te begeeven; ten einde, door dit middel, allen argwaan weggenomen, de eensgezindheid algemeen hersteld en de goede Gemeente weder overgehaald mogt worden tot een onbepaald vertrouwen op die geenen, welken met de uitvoering van zaaken, tot 's Lands dierbaarste belangen strekkende, belast waren. Doch dat

Raadslag der Staaten van *Friesland* over de Acte.

761. enz. *Courier van Europa* I. D. bl. 318.

(†) Men zie, behalven veele andere, *de Vrede-Bazuin* No. 65. en *den Hardlooper van Staat* No. 5—7.

dat zy deeze poogingen, aan de hooge Vergadering bekend, by zyne Hoogheid vergeefsch aangewend, en met hun Vaderlandlievend oogmerk niets uitgewerkt hadden. Waarom zy het noch gepast, noch van nut oordeelden, zyne Hoogheid, over het thans medegedeelde Afschrift der Acte van Consulentschap, waar van zy te vooren onkundig waren, wederom te onderhouden.

XXI. BOEK. 1784.

Waarop zy voortvoeren met hunne gedagten, die zy zonder verwyl ter Algemeene Staatsvergadering wilden ontvouwd hebben, open te leggen. Met ontroering hadden zy vernomen het daadlyk bestaan eener Acte van Consulentschap, zedert den Jaare MDCCLXI in weezen, en by onderzoek bevonden. —— „Dat „de inhoud geheel niet overeenkwam „met het oogmerk, 't geen Prins WILLEM DE IV. zich met het plaatzen „van den Hertog in dienst van de Republiek scheen voorgesteld te hebben, „te weeten *om in het Departement der „Militie geëmployeerd te worden.* —— „Dat deeze Acte niet minder onbestaanbaar was met de welmeeninge van hun „Ed. Mogenden en de overige Bondgenooten, in de Instructie voor den „Hertog, geduurende de Minderjaarigheid des Prinsen van *Oranje* van den „Jaare MDCCLV, duidelyk aan den dag „gelegd; alwaar den Hertog, schoon „toen den minderjaarigen Erfstadhouder, „als Capitein Generaal, representeeren-

XXI. BOEK. 1784. „ de, uitdruklyk opgelegd werd, *om zich*
„ *met geene zaaken van Politie, Financie,*
„ *Justitie, of Religie, het zy van deeze of*
„ *van de andere Provincien, te bemoe-*
„ *ien.* —— Dat bovendien zyne Hoog-
„ heid aan het bewind der zaaken als
„ meerderjaarige Stadhouder gekomen
„ zynde, *te eenemaal onbevoegd was, om*
„ *zonder voorafgaande expresse qualificatie*
„ *der Bondgenooten, eenige Verbintenissen*
„ *van dien aart, als deeze Acte bevatte,*
„ *en gemunieerd met eene ongehoorde belofte*
„ *van Indemniteit en Responsabiliteit met*
„ *iemand der Regenten, hy ware wie hy*
„ *ware, aan te gaan.* Veel min zulks
„ te doen met een *vreemd Persoon, slegts*
„ *door toelaating* eener vreemde Mogen-
„ heid, in dienst van den Staat, die geen
„ Lid van Regeeringe was, en die daar
„ door geene directe relatie tot 's Lands
„ behoudenisse hadt."

Om alle onaangenaame navorschingen, die nergens toe konden dienen, dan om de zaaken te vertraagen, en de gemoederen te verwyderen, te vermyden zouden zy agter wege laaten andere gewigtige Aanmerkingen, die met grond op deeze Acte zouden kunnen gemaakt worden. Zy waren genegen om het voorledene in deezen niet verder in aanmerking te neemen, of daar aan te denken, dan voor zo verre noodig was om met de daad een herstel van zaaken in het toekomende te bewerken, dat allerheilzaamst voor de Republiek en van het

uiterst

uiterst aanbelang voor het Huis van *Oranje* was.

XXI. BOEK. 1784.

Ter bereiking deezer gewigtige einden, floegen zy aan de Bondgenooten voor; „ dat, met te niet doening der „ Acte van den derden Mei MDCCLXVI „ tusfchen den Heer Erfftadhouder en „ den Heer Prins VAN BRUNSWYK „ opgericht, (welke Acte, wegens de „ Provincie *Friesland*, by deezen voor *nul* „ en van *onwaarde* verklaard werd,) meer„ gemelde Heer Hertog, om deeze en „ andere redenen, zou worden gedimit„ teerd uit allen hoegenaamden Dienst „ van deeze Republiek: mogende Staa„ ten van *Friesland* wel lyden, dat de „ Hertog zyn Tractement bleef genie„ ten, mits hy zich genoegzaam van het „ Territoir van deeze Republiek verwy„ derd hieldt (*).”

De Meerderheid van *Holland* wil den Hertog verwyderd hebben.

Ter Vergadering van *Holland* was de Meerderheid van gevoelen, dat het aangaan van zodanig een Acte te eenemaal ftreedt met de hoogheid en aanzienlykheid des Lands: als mede dat zyne Doorlugtigheid, de Hertog VAN BRUNSWYK een allernadeeligst en hoogst ftrafbaar gebruik hadt gemaakt van den invloed, dien hy, als Gouverneur, op den geest van den jongen Erfftadhouder deezer Republiek natuurlyk hadt moeten verkrygen: weshalven men het noodig agt-

(*) *Resol. van Friesland* 11 Juny 1784.

XXI. BOEK. agtte, om tot de meermaalen onderstaane verwydering des Hertogs van de Persoon van zyne Hoogheid, daadlyk te besluiten.

1784.

Bezending van *Dordrecht*, *Haarlem* en *Amsterdam* by zyne Hoogheid over de wyze der verwyderinge.

Doch, alvoorens hier toe te komen, vaardigde deeze Vergadering eene staatlyke Bezending af aan zyne Hoogheid, bestaande uit de Heeren VAN DER WAL, Burgemeester, en DE GYZELAAR, Pensionaris van *Dordrecht*; KOEK Burgemeester, en VAN ZEEBERGH, Pensionaris van *Haarlem*; DEDEL Burgemeester, en VAN BERCKEL, Pensionaris van *Amsterdam*, om te verneemen, op welk eene wyze de Prins dagt, dat deeze verwydering op de voeglykste wyze zou kunnen geschieden. DE GYZELAAR voerde het woord, en deedt dit Voorstel: „ Dat het welmeenend oogmerk van de „ Regeeringen der drie Steden *Dordrecht*, „ *Haarlem* en *Amsterdam* was, om zeer „ gaarne te willen medewerken tot het „ einde, vervat in den rondgaanden Brief „ van zyne Hoogheid aan de Bondge„ nooten in laatstleden Bloeimaand ge„ zonden (*); doch dat by gemelde Re„ geeringen was begreepen de onmoge„ lykheid, om dit ter gewenschte uit„ werking te brengen, ten zy de Heer „ Hertog VAN BRUNSWYK daadlyk „ van het Territoir van de Republiek „ werd verwyderd; dat, uit overtuiging

„ daar

(*) Zie hier boven bl. 55.

„ daar van wel tot zodanig eene Remotie was gerefolveerd; maar teffens om, alvoorens van die Refolutie ter Vergaderinge van hun Ed. Groot Mogenden gebruik te maaken, en de executie daar van volftrekt aan te dringen, uit eguards voor zyne Hoogheid den Prins Erfftadhouder, met Hoogstdenzelven in conferentie te treeden, ten einde, ware het mogelyk, in het vriendlyke, te concerteeren zodanige middelen, door welken het gemelde anders geconftateerde oogmerk op eene wyze meest tot genoegen van zyne Hoogheid ftrekkende, en met de minfte eclat, zoude kunnen worden uitgevoerd: op dat dan vervolgens dien conform door die Steden in de behandeling deezer zaak zou kunnen worden te werk gegaan."

Antwoord van zyne Hoogheid.

Zyne Hoogheid verzogt deezen mondlyken voordragt in gefchrifte te mogen ontvangen, 't geen, naa eenige over- en wederfpraak, toegeftaan, en hem, 's anderen daags, onder geleide eens Briefs van den Penfionaris DE GYZELAAR ter hand gefteld werd. Acht dagen tyds tot beraad hadt de Stadhouder genomen: naa welker verloop hy dit Antwoord voorlas. „ Hoe zeer ik overtuigd ben, „ dat niets noodzaaklyker is tot bevordering der waare belangen van het Vaderland, dan de herftelling van de harmonie, en van het onderling vertrouwen, en hoe zeer ik geneegen

XXI. BOEK. 1784.

„ ben, om, zo veel in my is, daar toe
„ te contribueeren, vind ik my verpligt
„ te betuigen, dat ik, naa rype over-
„ weeging van het Voorstel, eerst mon-
„ deling en vervolgens schriftlyk gedaan,
„ door de Heeren Gedeputeerden van
„ *Dordrecht*, *Haarlem* en *Amsterdam*,
„ niet kan vinden, dat de herstelling der
„ harmonie verbonden is, of zyn kan,
„ aan de Remotie of Verwydering van
„ zyne Hoogheid den Heer Veldmaar-
„ schalk, Hertog VAN BRUNSWYK,
„ van het Territoir van de Republiek.
„ Ik denk, dat in geenen deele van my
„ kan worden gevergd om mede te wer-
„ ken tot het neemen van eene Reso-
„ lutie, welke ik geenzins met de bil-
„ lykheid overeenkomstig vind, omtrent
„ wien het ook zy, en byzonder ten
„ opzigte van een Vorst, aan wien ik
„ zo veel verpligting heb, en dankbaar-
„ heid verschuldigd ben: —— Ik oor-
„ deel, dat niets van gevaarlyker gevol-
„ gen zyn kan, en meer strydig met de
„ natuur van eene vrye Republiek, dan
„ dat iemand, al was het de geringste
„ der Ingezetenen, van een Ampt aan
„ hem wettig gedefereerd, werde ontzet
„ en uit het Territoir van den Staat
„ verwyderd, door een *Politique Reso-*
„ *lutie*, zonder dat aan hem de gelegen-
„ heid gegeeven worde om zich van 't
„ geen tegen hem wordt ingebragt, te
„ kunnen justificeeren; en agt my geen-
„ zins bevoegd om tot een diergelyke

„ Re-

„ Resolutie, ten opzigte van den Heer XXI.
„ Hertog, te concurreeren: want naa al BOEK.
„ het geene voorgevallen is, en byzon- ———
„ der naa de Resolutie der Heeren Staa- 1784.
„ ten van *Friesland* (*), zyn de zaaken
„ tot die termen gebragt, dat de Ver-
„ wydering van den Heer Hertog niet
„ wel meer plaats kan hebben zonder
„ een eclat, waar door deszelfs reputa-
„ tie op eene sensible wyze zouden wor-
„ den geledeerd, welke verzagtingen ook
„ ten deezen opzigte mogten worden uit-
„ gedagt. —— Was ik overtuigd, dat
„ de Heer Hertog; door wangedrag, ver-
„ diend hadt de desagrementen, die voor
„ denzelven moeten resulteeren uit den
„ tegen hem gemanifesteerden argwaan,
„ zoude ik hem geenzins souteneeren;
„ maar zo lang ik van het tegendeel over-
„ tuigd ben, zo kan ik van my geen-
„ zins verkrygen, om aan het by de
„ Heeren Gedeputeerden, uit naam van
„ derzelver Heeren Principaalen, gemani-
„ festeerd verlangen te voldoen. ——
„ Voor het overige herhaal ik nogmaals,
„ dat my niets aangenaamer zal zyn,
„ dan de rust en harmonie in deeze
„ Landen te zien hersteld en gefundeerd
„ op solide en met de Constitutie dee-
„ zer Landen overeenkomstige gronden,
„ en dat ik altoos geneegen zal bevon-
„ den worden, om daar toe, door alle
„ meest

(*) Zie hier boven bl. 130.

XXI. BOEK. 1784.

„ meest efficacieuse middelen te concur„ reeren; doch, dat ik overtuigd ben, „ dat de Remotie van den Hertog geenzins „ kan dienen tot een middel om de zo „ noodige Harmonie te herstellen (*)." — By het voorleezen deezes Antwoords aan de Afgevaardigden, vervolgens schriftlyk overgeleverd, vielen 'er scherpe aanmerkingen van wederzyden, zo wy op het berigt van SCHLÖZER mogen afgaan (†).

Rotterdam bekomt op soortgelyken Voorslag, als de drie Steden, 't zelfde Antwoord.

Inmiddels hadt de Regeering van *Rotterdam* den Heer VAN ALPHEN, Burgemeester, en ZUILEN VAN NYEVELD, Secretaris dier Stad, met eene dergelyke boodschap als die der drie bovengemelde Steden by zyne Hoogheid gezonden. Zy werden mede verzogt, hun voorslag, dat zyne Hoogheid den Hertog zou gelieven over te haalen, om, op den honorabelsten en meest voordeeligen voet, met concurrentie en genoegen van zyne Doorlugtige Hoogheid, zelve zyne Demissie van deszelfs Militaire Charges te vraagen, als, huns agtens, zeer bevorderlyk tot het vereffenen en eindigen der zweevende geschillen, in geschrifte te stellen; waar op zy een Antwoord ontvingen zaaklyk van denzelfden inhoud als 't geen aan drie Steden was gegeeven (§).

De

(*) *Resol. van Holl.* 8. 9. en 15. July 1784.

(†) SCHLÖZER *Echte Bescheiden wegens den Hertog van Brunswyk* II. D. bl. 37.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1223. enz.

De zaak des Hertogs, nu naauwer dan immer aangebonden, en, zo 't zich liet aanzien, voor geene verzagting vatbaar, werd, met allen ernst, ter Vergadering van *Holland* doorgezet. Hoe zeer *Dordrecht*, *Haarlem* en *Amsterdam* yverden, waren, op den negen en twintigsten van Hooimaand, veele Steden ongelast, of oneenstemmig over de wyze, zo dat 'er geen eindelyk Besluit kon genomen worden. Men bestemde den achttienden van Oogstmaand om, by Meerderheid, de zaak af te doen. Het Besluit door dezelve vastgesteld, was van deezen geheel afschryvenswaardigen inhoud; „ In „ agting genomen zynde de Conduite „ door den Hertog VAN BRUNSWYK „ gehouden, in het aangaan van eene „ Conventie met den Heere Prinsse van „ *Oranje*, *geheel buiten kennis*, *communicatie en toestemming zo van de Bondgenooten in 't generaal*, *als van de Heeren Staaten deezer Provincie in 't byzonder*; hoe zeer eene Acte van dien aart „ zaaken concerneert, waar in de Republiek het allerweezenlykst belang heeft, „ en mitsdien, zonder kennis en medewerking van den Souverain, zodanig „ een Engagement nimmer konde bestaan, als waar by hy Heer Hertog, „ volstrekt misbruikende den invloed, „ dien hy op zyne Hoogheid den Heere Erfstadhouder deezer Provincie, geduurende zyne Qualiteit als deszelfs „ Representant, als Capitein Generaal in

„ des-

XXI. BOEK. 1784.

Besluit der Meerderheid van *Holland* tot Afzetting van den Hertog.

XXI. BOEK. 1784. „ deszelfs Minderjaarigheid, hadt verkreegen, even naa het uiteinde van dezelve Minderjaarigheid, zich heeft weeten te engageeren om te zullen zyn de *Raadsman* van welgemelden Heer Erfſtadhouder, niet alleenlyk in zaaken, *het Militair Departement ſpecteerende;* maar ook in alle andere zaaken, *tot alle Departementen, hoe ook genaamd, aan meergedagte zyne Hoogheid, binnen deeze Republiek gedefereerd;* en dit alles onder een zeer notabel beding, *van eene volſtrekte Onverantwoordlykheid* anders dan aan zyne Hoogheid alleen, en dus *met uitſluiting van de Heeren Staaten, de reſpective Souverainen deezer Landen.* —— Waar by dan nog komt een wederzyds engagement, dat deeze Overeenkomst onverbreekelyk zou zyn, anders dan door bewilliging en kennelyk wederzeggen *niet van een der contracteerende Partyen* alleen; maar, in tegendeel, *van beiden dezelven te zamen.*

„ Wyders gelet zynde, dat deeze Conduite van gemelde Heer Hertog, onmiddelyk naa de Minderjaarigheid van den Heer Erfſtadhouder gehouden, een oogmerk te kennen geeft, directelyk ſtrydig tegen de intentie van alle Bondgenooten; by welker Inſtructie den Heer Hertog, als Repreſentant van zyne Hoogheid, in Qualiteit als Capitein Generaal van de Unie, geduurende deszelfs Minderjaarigheid,

„ was

„ was geinterdiceerd, en waar by de XXI.
„ Hertog zich, onder solemneele Eede, BOEK.
„ hadt verbonden, zich niet te zullen ——
„ bemoeien met zaaken, *de Religie*, *Po-* 1784.
„ *litie*, *Financie*, en *Justicie* deezer Lan-
„ den specteerende — een oogmerk, der-
„ halven, om onmiddelyk naa den aan-
„ vang der Meerderjaarigheid van den
„ Heer Erfstadhouder, *tegen deeze uitge-*
„ *drukte intentie* van de Bondgenooten
„ aan, onder beding zelfs van geene Ver-
„ antwoording van zyn te houdene ge-
„ drag aan Hoogstdezelven verschuldigd
„ te zullen zyn, zich op deeze *clande-*
„ *stine wyze*, in de directie van alle de
„ zaaken van den Lande, hoe zeer een
„ Vreemdeling en in dienst van eene an-
„ dere Mogenheid zynde, in te dringen;
„ en zich daar in, met uitsluiting van de
„ Hooge Bondgenooten, aan wien hy
„ nogthans, door gedistingueerde genoo-
„ tene Weldaaden, groote verpligting
„ hadt, zonder Hoogstderzelver concur-
„ rentie, en alleen door den verkreegen
„ invloed op den meerderjaarig gewor-
„ den Erfstadhouder, voor altoos, te be-
„ vestigen. —— Met dit ongelukkig ge-
„ volg, dat het zonneklaar uit de Mis-
„ sive van zyne Hoogheid aan de Bond-
„ genooten, waar by de Acte aan Hoogst-
„ dezelven is gecommuniceerd, zo wel
„ als uit andere omstandigheden consteert,
„ dat zyne Hoogheid zich als nog aan
„ de Heer Hertog op het allersterkst ver-
„ bonden rekent, de Acte van Conven-

„ tie

XXI. BOEK. 1784.

„ tie voor het aangezigt van alle Bond-
„ genooten als het ware tragt te wetti-
„ gen, en den Hertog aan de Bondge-
„ nooten op te dringen, als een Persoon,
„ die niet tegenstaande deeze clandestine
„ en gansch onbetaamelyke handelwyze,
„ Hoogstderzelver hoogagting nog zou
„ meriteeren.

„ Dat, laatstlyk, naa alle de klagten
„ der Bondgenooten, en in 't byzonder
„ van de Heeren Staaten van deeze Pro-
„ vincie, over de ongelukkige Directie
„ van 's Lands zaaken, niet langer kan
„ worden getwyfeld aan den schadelyken
„ invloed van zodanig een *Raadsman*,
„ die zich, op eene zo onvergeeflyke wy-
„ ze, en met eene geheimhouding, die
„ achttien Jaaren lang deeze handelwy-
„ ze voor het Bondgenootschap heeft
„ verborgen gehouden, tot deezen Mi-
„ nisteriaalen post heeft verheeven, en
„ zich daar in door middel van het blind
„ vertrouwen van zyne Hoogheid op zyn
„ Persoon, als in een wettiglyk verkree-
„ gen post tragt te maintineeren, zoda-
„ nig zelfs, dat alle middelen, onder de
„ hand, op de vriendlykste wyze, aan-
„ gewend, om zyne Hoogheid van het
„ appui des Hertogs te detourneeren,
„ vrugtloos geweest zyn: waarom als
„ nu geen ander middel meer overig is,
„ dan dat hun Ed. Groot Mogenden,
„ voor zo veel hun betreft, zich van
„ Hoogstderzelver pligt als Souverain
„ van deeze Provincie acquiteeren, en

„ de

„ de verdere nadeelige uitwerkingen van
„ dit clandestine en voor den Souverain
„ zo lesief Engagement, met al hun ver-
„ mogen, tegengaan, en het kwaad met
„ den geheelen wortel uitrooyen. Dat
„ deeze zaak geen object is, of zyn kan,
„ van de Ordinaris Justitie, die nimmer
„ bevoegd is te oordeelen over *onder-*
„ *werpen het Bestuur van 's Lands zaaken*
„ concerneerende; noch ook in 't byzon-
„ der over het al of niet continueeren
„ van den Dienst van die geenen, die
„ door den Souverain geoordeeld wor-
„ den daar uit gedimitteerd te moeten
„ worden; en mitsdien evident zynde,
„ dat het Departement van den Souve-
„ rain is te beoordeelen wat tot beleid
„ van de gemeene zaak, en tot behoud
„ van den Lande, tegen gevaarlyke on-
„ derneemingen in 't werk behoort te
„ worden gesteld."

Op deeze gronden verklaarden Staaten van *Holland*, de Acte van Verbintenis, voor van geener waarde; en dat de Hertog, met zodanig een gedrag, zich verzet hebbende tegen het hem bekend oogmerk van alle de Bondgenooten van zich met geene zaaken van Politie te mogen bemoeien, dat deeze handelwyze eene openbaare versmaading der Souverainen van den Lande insloot, en de hoogste verontwaardiging van het Bondgenootschap na zich trok, dat de Persoon des Hertogs, die dus in 't geheim den Heer Erfstadhouder van de Bondgenooten af

en

XXI. BOEK. 1784. en door deeze Verbintenis na zich toe hadt weeten te trekken, en door dit middel in de geheimen van den Staat weeten in te dringen, niet anders kon worden aangemerkt dan als een zeer gevaarlyk Persoon voor deeze Landen, en om die reden, en dus *om redenen van Staat*, uit dezelve behoorde te worden geremoveerd.

Van dit Besluit moesten de Afgevaardigden van *Holland* ter Algemeene Staatsvergadering opening geeven, en, op de gronden tot het neemen van 't zelve strekkende, aandringen, dat alle de Bondgenooten, zonder tydverzuim, geliefden mede te werken om den Veldmaarschalk, Hertog VAN BRUNSWYK van alle zyne Krygsposten, door hem in Dienst van het Bondgenootschap, tot hier toe, bekleed, af te zetten; en, tot herstelling van de rust in deeze Landen, en van de harmonie onder de Leden van de Hooge Regeering, van het Grondgebied van den Staat, te verwyderen. —— Aldaar, wyders, verklaaren, dat hun Ed. Groot Mogenden, den Hertog, voor zo veel hun aanging, niet langer in eenige der voornoemde Militaire Qualiteiten zouden erkennen, noch toestemmen in eenige Posten, welke voor denzelven hier naa op den Staat van Oorlog zouden worden gebragt, noch ook eenige betaaling, verder dan het loopende Jaar, doen: als mede dat hun Ed. Groot Mogenden bereid waren, om met de verdere Bondge-

genooten gelykerhand te werken, omtrent alle meest bekwaame middelen, om den Hertog van het Grondgebied van deezen Staat kragtdaadig te verwyderen; terwyl zy, voor zo verre hun Souverain Territoir betrof, aan zich afzonderlyk het regt behielden om desaangaande de noodige voorzieningen te doen. XXI. BOEK. 1784.

Voorts vonden zy goed, dat aan alle de Officieren binnen dit Gewest, gewoon om van den Hertog Orders te ontvangen, zou aangeschreeven en gelast worden, de Bevelen van den Hertog, zo veel hun aanging, niet langer te eerbiedigen; en aan de Gecommitteerde Raaden om op de kosten van den Staat van Oorlog, den Hertog betreffende, geene verdere betaaling, dan geduurende het loopende Jaar, te doen.

Laatstlyk verstonden zy, dat, daar mogelyk nog wel eenige andere Persoonen, in het formeeren dier Acte de hand geleend, en zyne Hoogheid tot het aangaan van dezelve bewoogen hadden, door de Heeren van de Ridderschap, en verder hun Ed. Groot Mogende Gecommitteerden tot het groot Besogne, zou worden onderzogt, op welk eene wyze dien aangaande onderzoek zou kunnen worden gedaan (*).

'sMorgens vroeg, op den dag deezes Staatsbesluits, vergaderde, vóór het byeen- Handeling der Ridder-

(*) *Resol. van Holl.* 18. Aug. 1784.

XXI. BOEK. 1784. eenkomen der Staaten, de Ridderschap by den Stadhouder, waar dezelve, omtrent den Hertog besloot, dat de Ridderschap volkomen berustte in 't geen zyne Hoogheid, in diens Brieve van den vier en twintigsten van Bloeimaand, hadt te kennen gegeeven, waar uit zy met veel genoegen vernomen hadt hoe ongegrond alles was, 't geen nopens de Acte ten nadeele van den Hertog was verspreid geworden. Dit hadden zy voorheen betuigd; en bleeven daar by volharden: dewyl zy, by eene nadere en zeer ernstige overweeging der Acte, niets daar in bevonden, waar door dezelve voor *onwettig* of in 't minst *tegen de Pligten van beide de Contractanten* strydende kon gehouden worden. En waren zy van oordeel, dat niets sterker aanliep tegen de Fundamenteele gronden van de Constitutie des Lands, en minder met de geheiligde Maximen, op welke de Vryheid in de Burgerlyke Maatschappy rust, zou kunnen worden overeengebragt, dan dat iemand, wie hy ook zy, van eene wettig verkreegene, het zy Civile, 't zy Militaire, Bediening, zonder form van Proces, zonder eenig Regterlyk onderzoek, door eene Politique Dispositie, op eene lesive en flettrisante wyze konde worden beroofd, daar van ontzet, en boven dien uit het Grondgebied van den Staat verwyderd worden. Deeze gronden moest de Ridderschap, in 't byzonder ook in dit geval, reclameeren, en tegen zodani-

schappe, ten voordeele van den Hertog.

ge

ge Besluiten, die door de Meerderheid daar tegen genomen mogten worden, zich aankanten. Wel mogt zy lyden, dat de Acte aan de Hoven van Justitie wierd gezonden, om te onderzoeken, of daar in eenige stoffe tot crimineele aanklagte te vinden ware. Doch moest de Ridderschap, met allen nadruk tegenspreeken, alle Besluiten, die, zonder een behoorelyk Judicieel onderzoek, zouden dienen om de Acte kragtloos te maaken, of die eenige lesive Dispositien, ten nadeele van den Hertog, zouden kunnen hebben. En, ingevalle, tegen alle verwagting aan, het Besluit van de Meerderheid der Stemmen anders mogt uitvallen, dan moest de Ridderschap dit wraaken als informeel en van geene waarde, met voorbehouding van nadere Aantekeninge (*).

XXI. BOEK. 1784.

Welke Steden met de Ridderschap ten voordeele van den Hertog stemden: en welke de Meerderheid te zyner Veroordeeling uitmaakten.

Overeenkomstig hier mede was de handelwyze der Ridderschappe in de Staatsvergadering, die het bovengemelde Besluit den Hertog betreffende, uitbragt: Zy wraakte 't zelve in 't algemeen en byzonder de Provinciale voorziening, met opzigt tot het doen ophouden van de Wedde, en de Orders aan de Officieren. Nevens de Ridderschap wedersspraaken de Steden *Delft*, *Brielle*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik* dit Staatsbesluit, en behielden aan zich het doen van nadere Aantekening. *Rotterdam*, als tot de daad ly-

(*) SCHLÖZER *Echte Bescheiden wegens den Hertog van Brunswyk* II D. bl. 44.

XXI. BOEK. 1784. lyke Demisfie en Verwydering des Hertogs op dien voet als het Staatsbefluit dezelve vervatte; niet gelast, zag dit punt aan. *Schiedam* ftemde niet mede, zo veel de verwydering des Hertogs van het Grondgebied van den Staat betrof. *Hoorn* betuigde geen deel in dit Staatsbefluit te neemen. Gevolglyk beftondt de kleine Meerderheid in *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Amfterdam*, *Gouda*, *Gornichem*, *Schiedam* (onder de gemelde bepaling) *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Monnikkendam* en *Purmerende* die eene Tegenaantekening aan zich voorbehielden (*).

De Aantekening der Ridderfchap onderfcheiden beoordeeld.

Naa verloop van eene Maand verfcheen de Ridderfchap, met de toegezegde Aantekening, die zeer breedvoerig was, en door eenigen werd aangezien als eene geheele zuivering des Hertogs, als een bondigst ftuk, ftrekkende om elke onwaarheid des Staatsbefluits open te leggen, elke drogreden te ontwikkelen, en elken ftap eener tot een wreed Despotismus heen leidende Stelling, ftap voor ftap te wederfpreeken; doch door anderen met een veel ongunftiger oog befchouwd, en uitgekreeten, als hoogst beledigend voor de Eer van het meerendeel der Leden van *Hollands* Staatsvergadering (†). — Wy kunnen, aangezien de uit-

(*) *Refol. van Holl.* 28. Aug. 1784.

(†) Zie SCHLÖZER *Echte Befcheiden wegens den Hertog van Brunswyk*; en den *Courier van Europa* II. D. bl. 59.

uitgebreidheid niets meer dan den hoofdinhoud, en eenige trekken daar uit opgeeven. XXI. BOEK.

Zy beweerden, dat de Acte den alzins geoorloofden oorſprong hadt genomen uit het geopenbaarde verlangen van hun Hoog Mogenden, en van hun Ed. Groot Mogenden, dat, by de Meerderjaarigwording des Erfſtadhouders, de Hertog dien Prins nog eenigen tyd met zyn raad en byſtand mogt dienen. — Dat het zyne Hoogheid vryſtondt, als door geene Commisſie bepaald, om zich van geene anderen Raad dan der zodanigen, die daadlyk Leden van Regeering waren, te bedienen, den Hertog tot zyn Raadsman te kiezen, en aan zich te verbinden, zonder eenige verpligting om die Acte van Verbintenis ter kennisſe te brengen van de Bondgenooten in 't algemeen, of van de Staaten van *Holland* in 't byzonder, veel min om derzelver bekragtigende goedkeuring te verzoeken. —— Dat, ſchoon 's Hertogs Inſtructie, als Repreſentant van den Capitein Generaal der Unie, gedüurende 's Prinſen Minderjaarigheid, mede bragt, zich met geene andere zaaken den Lande betreffende, dan de Militaire te bemoeijen; die bepaaling met 's Vorſten Meerderjaarigheid ophieldt; en 't hem dus vryſtondt zich als een particulier Perſoon aan zyne Hoogheid te verbinden, en aan den Erfſtadhouder zich te bedienen van iemand in wien hy de noodige bekwaamheden bevondt om zyn 1784. Inhoud dier Tegenaantekeninge.

 Raads-

XXI. BOEK. 1784.

Raadsman te zyn, en wiens beproefde trouwe hem volkomen bekend was. —— Wat de byzondere belofte van Indemniteit betrof, deeze rustte daar op, dat zyne Hoogheid zich verantwoordlyk stelde voor alle daaden ingevolge van de gegeevene raadgeevingen gedaan. —— De onverbreekelykheid der Acte, anders dan door bewilliging en kennelyk wederzeggen der beide Partyen, was van allen grond ontbloot, „ daar," gelyk zy zich uitdrukten, „ het niet alleen uit den ge-
„ heelen zamenhang evident was, dat,
„ gelyk het van zyne Hoogheid en *van*
„ *dien alleen* volkomen afhing, om den
„ Raad des Hertogs al of niet te requi-
„ reeren; en zyne Hoogheid geenzins
„ was in de noodzaaklyke verpligting
„ om den Raad van den Hertog in alle
„ zaaken te moeten inneemen, dus ook
„ de betekenis van dat beding van *ken-*
„ *nelyk wederzeggen van beide Partyen*
„ *Contractanten*, in geenen anderen ge-
„ zonden zin kon worden verstaan en
„ uitgelegd, dan dat even gelyk het aan
„ zyne Hoogheid vryftondt zich van den
„ Raad des Hertogs te passeeren, en
„ denzelven van zyn Engagement te li-
„ bereeren, het even zo, op eene we-
„ derkeerige wyze, aan den Hertog was
„ geoorloofd, zich van alle verdere Raad-
„ geevingen aan zyne Hoogheid te ab-
„ stineeren, en zich van zyne verbinte-
„ nis daar toe, by behoorelyke denunti-
„ atie, te ontslaan; daar hetzelve Con-

„ tract

„ tract in zyne Effecten beschouwd anderzins in geenen deele als even gelyk verpligtende zoude kunnen worden aangemerkt, en mitsdien even min met de regelen van eene gezonde Regtsgeleerdheid, als met die van natuurlyke Billykheid, zouden kunnen worden gecompasseerd."

XXI. BOEK. 1784.

Nog meer hadden de Heeren van de Ridderschap te zeggen, op de informeele wyze op welke een Staatsbesluit was genomen, waar by een Vorst van die hooge Geboorte, vermaagschapt aan zo veele aanzienlyke Mogenheden van *Europa*, naa eenen meer dan drie en dertigjaarigen Dienst, buiten eenig het allerminste verhoor, by wege van *Politique Dispositie*, daadlyk van zyne Krygsbedieningen werd ontzet, en daar en boven buiten het Grondgebied van den Staat verwyderd; en zulks, zonder eenigzins in aanmerking te neemen de wyze op welke hy in Dienst van deezen Staat was overgegaan, en daar in by de Meerderjaarigwording van zyne Hoogheid gehouden. —— Zodanig eene handelwyze was in geenen deele overeen te brengen met de Regten en Privilegien aan alle de Ingezetenen deezer Landen, zonder onderscheid van Persoonen, toekomende, waar by speciaal aan dezelve was vergund, dat niemand, wie hy ook mogt weezen, anders dan by overwonnen Regt, uit zyne Bezittingen, en gevolglyk niet uit zyne wettig verkreegene Bedieningen, zou

XXI. BOEK. 1784.

worden gesteld; en zulks te minder dan, wanneer een misdaadig of onbetaamelyk bedryf als een reden daar voor, gelyk in het tegenwoordige geval, wordt bygebragt en aangedrongen. Over zulks merkten zy het gedrag omtrent den Hertog door de Meerderheid der Staatsleden gehouden, aan, „ als volmaakt strydig „ met de Constitutie van de Republiek, „ van de allergevaarlykste gevolgen voor „ de prosperiteit van den Lande, als „ waar door, alzo eene *Despotique Re-* „ *geeringsvorm* in deezen Lande werdt „ ingevoerd, en de Eer en de Welvaard „ van den Burger aan de willekeurige „ denkingswyze, zomtyds van eenige „ weinigen, onder bemanteling van voor- „ gewende *Redenen van Staat*, geheel en „ al gesubjecteerd; waar om zy openlyk „ en ten sterksten verklaarden, daar aan „ geen schuld of deel te willen hebben, „ en ook voor de Posteriteit niet te wil- „ len responsabel zyn, wegens de onge- „ lukkige gevolgen, die uit dergelyk „ eene Staatsmaxime op deeze Repu- „ bliek noodwendig zouden moeten re- „ dundeeren."

Met de gronden van de Unie was het, hus oordeels, in geenen deele overeen te brengen, dat een byzonder Lid van dezelve Tractementen zou kunnen afneemen aan Officieren in Dienst van de Generaliteit met volle eenpaarigheid toegelegd, en daar toe op den Staat van Oorlog gebragt, alleen uit dien hoofde dat

de

de voldoening daar van uit het aandeel van dat Gewest komt, en dat zulks nog veel minder omtrent den Persoon van den Hertog plaats kon hebben: vermids dezelve onder voorwaarden van de Tractementen aan hem toegelegd, te genieten in dienst van den Staat was overgegaan. XXI. BOEK. 1784.

Niet min vreemd moesten voorkomen de Orders aan de Hoofd-Officieren en Capiteinen, binnen deeze Provincie Garnizoen houdende, gegeeven, om de Bevelen van den Hertog niet meer te gehoorzaamen; waar by buiten werking werden gesteld de Commisfien aan den Hertog opgedraagen en de Officieren gelast ongehoorzaam te zyn aan dien zy voor hun Superieur moesten erkennen, zo lang die Commisfien niet waren ingetrokken door die dezelve verleend hadden; byzonder was dit strydig met alle goede orde omtrent de Corpsen tot welken de Hertog in een naauwer betrekking stondt: welke Corpsen niet als opengevallen aangemerkt konden worden: dewyl 'er beslooten was om *ter Generaliteit te insteeren, dat alle Bondgenooten geliefden te concurreeren om den Heer Veldmaarschalk Hertog* VAN BRUNSWYK, *niet als Veldmaarschalk alleen; maar van alle Militaire Charges*, tot hier toe in dienst van het Bondgenootschap bekleed, te dimitteeren; waar door de Leden, die medegestemd hebben, tot het bewuste Besluit, zelve toonden van begrip te zyn,

XXI. BOEK. 1784. dat de medestemming der Bondgenooten noodig was, om de Commissien, van Generaliteits wege den Hertog in zyne respective Qualiteiten gegeeven, buiten kragt te stellen en te vernietigen (*).

Tegenaantekening van de Meerderheid daar op. De Meerderheid der Steden, die eene Tegenaantekening aan zich voorbehouden hadden (†), bragt dezelve eerlang ter tafel. Wy zullen het voornaamste daar uit by brengen, om de gansch verschillende denkwyze der Staatsleden, by tegenstelling, onzen Leezeren onder 't oog te doen vallen.

Zy zouden zich niet ophouden met eene nadere verdeediging van het genomene Staatsbesluit, agtende de gronden daar by nedergesteld van die klaarheid en eenvoudigheid, dat het niet wel mogelyk scheen eenig meerder licht daar aan by te zetten, en alleen eenige aanmerkingen maaken op zommige byzonderheden in de Aantekening der Ridderschappe.

Het bygebragte in die Aantekening, ten opzigte van de Acte, kwam, huns inziens, meest neder op eene Regtvaardiging des Prinsen van *Oranje*, tegen wien nogthans, in het Staatsbesluit, geene beschuldiging was ingebragt; maar wel geklaagd over de ongelukkige Directie der zaaken van den Lande, „ door den fa-„ taalen invloed dien den Hertog op „ den

(*) *Resol. van Holl.* 17. Sept. 1784.
(†) Zie hier boven bl. 148.

„ den Geest van zyne Hoogheid gehadt XXI.
„ hadt." —— Wel begreepen zy dat BOEK.
het niet wel mogelyk was zyne Hoog- ——
heid kragtdaadig te beletten raad in te 1784.
neemen omtrent het Bestuur van zaaken des Lands, van zodanige Persoonen als Hoogstdezelve daar over geliefde te raadpleegen: hoe zeer het te wenschen ware, dat de keuze, dien aangaande altoos was gevallen op Persoonen, die minder hunne byzondere belangen, dan die van den Staat, met hunne raadgeevingen, hadden bedoeld: maar zy begreepen nogthans ook, dat de Heeren van de Ridderschap „ hunne voorgewende *Surprise* „ en *Aandoening*, eigenlyk hadden be„ hooren te gronden op *zodanige weezen-* „ *lykerepresentatien en protestatien, die van* „ *hunne zyde zouden zyn gedaan*, waar uit „ gebleeken ware, dat de Hertog VAN „ BRUNSWYK, *door middel van die Ac-* „ *te*, tegen de uitgedrukte Intentie van „ het geheele Bondgenootschap aan, *zich* „ *van de Directie van 's Lands zaaken*, „ *zonder dien aangaande in Eed, of on-* „ *der Verantwoording van of aan het* „ *Bondgenootschap te staan niet op eene* „ *clandestine wyze meester zou hebben ge-* „ *maakt*."

Vry wat beter grond vondt, zo zy oordeelden, hunne *Surprise* en *Aandoening* in de veelgewaagde stelling der Ridderschappe, dat de Acte haaren *alzins geoorloofden oorsprong* zou genomen hebben uit het *gepretendeerd gemanifesteerd* ver-

XXI. BOEK. 1784. verlangen, hunner Hoog Mogenden en van hun Ed. Groot Mogenden, in de Resolutien by de Meerderjaarigwording van zyne Hoogheid genomen: want dat uit het gemelde verlangen der Bondgenooten, het welk zich *manifestelyk* bepaalde tot volduuring des Hertogs als *Veldmaarschalk*, en deszelfs bystand in zaaken het *Militair Departement* betreffende, in tegendeel te willen afleiden een verlangen van de Bondgenooten, dat de Hertog zich van het Bestuur van *alle Lands zaaken*, zonder onderscheid, met eene volstrekte Onafhangelykheid van, en Onverantwoordlykheid aan de Bondgenooten *door middel van een clandestine Acte van Consulentschap*, meester zou maaken een redeneertrant van de Ridderschap opleverde, die niet alleen hun Heeren Afgevaardigden, maar ook een ieder die dezelve aanhoorde, moest *surpreneeren* en *aandoen*.

Even eens was de zaak gelegen ten aanziene van den ophef door de Ridderschap gemaakt van de *Privilegien* en *geheiligde Maximen*, waar op de Regeeringsvorm deezer Landen voor altoos was gevestigd. Want dat de toepassing van die *Privilegien* en *geheiligde Maximen*, „(voor welker handhaaving zy Afge„vaardigden, altoos getoond hadden voor „al niet minder dan de Heeren van de „Ridderschap te hebben geyverd,") op gevallen van dien aart, als het tegenwoordige, en waar op reeds was aange-

getoond, dat dezelve zo min als de tus- XXI.
schenkomst der Gewoone Justitie van BOEK.
applicatie kon zyn —— dat zodaing ee-
ne verkeerde te pasbrenging dier *Privi-* 1784.
legien en *Maximen* „ deezen Staat den
„ ongelukkigsten *van alle Souveraine Mo-*
„ *genheden van den ganschen Aardbodem*
„ *zou maaken*, byaldien zy, minder dan
„ dezelve, bevoegd zoude zyn, *om rede-*
„ *nen van Staat*, en dus juist in die ge-
„ vallen, waar *in de Ordinaris Justitie*
„ *niet werkzaam kan zyn*, gevaarlyke
„ Persoonen uit haaren Dienst te ont-
„ slaan, en, tot behoud van den Lande,
„ van haar Grondgebied te weeren, van
„ hoe groote Geboorte en Vermaagschap
„ met andere aanzienlyke Mogenheden
„ van *Europa*, (die de zaak dikwerf
„ dies te gevaarlyker maaken,) deeze
„ groote Personaadien dan ook zyn mo-
„ gen. Terwyl men daarentegen, van de
„ intentie der welmeenende Ingezetenen
„ van den Staat meent zich veilig te
„ mogen voorstellen, dat dezelve niet
„ zyn kan, hunne Privilegien en gehei-
„ ligde Regten zodanig in te zien, dat
„ eene onnatuurlyke extensie van dezel-
„ ve tot gevallen, die daar toe geen be-
„ trekking hebben, tot notoire ruïne van
„ den *geheelen Staat*, zou behooren ge-
„ maakt te worden; veel min, dat die
„ zelfde welmeenende Ingezetenen, *eene*
„ *allernoodzaaklykste voorzorg*, *tot behoud*
„ *van de Republiek*, in zaaken, die vol-
„ strekt buiten het Departement van de
„ Or-

XXI. BOEK. 1784. „ Ordinaris Justitie zyn gesteld, zouden „ aanzien *als een Introductie van eene Despotique Regeeringsvorm in deeze Landen*, „ *waar door de Eer en Welvaard van den* „ *Burger aan de willekeurige denkwyze*, „ *zomtyds van eenige weinigen*, *onder bemanteling van voorgewende Redenen van* „ *Staat*, *zou worden gesubjecteerd*, zo als „ deeze gansch weinig gratieuse Insimulatie luidt; dan waar over het oordeel, „ en zulks wel met betrekking tot het „ geval voor handen, en den staat waar „ in de zaaken van de Republiek zich „ tegenwoordig bevinden, gerustlyk aan „ de Naakomelingschap kon worden over„ gelaaten."

Was, naar 't begrip der Ridderschappe, met het afneemen van het Tractement eens Officiers in Dienst van de Generaliteit, met volle eenpaarigheid aan denzelven toegelegd, aangegaan *tegen het Constitutioneele van deeze Republiek*; zy begreepen wel dat het aan veel moeite onderhevig zou zyn wanneer men 't wilde onderneemen de begrippen, omtrent het *Constitutioneele van deezen Staat*, door de Ridderschap gekoesterd, en die van hun Afgevaardigden, in alle opzigten overeen te brengen; maar meenden, egter, gerust te mogen vastsellen, „ dat „ de Vryheid van *deezen Staat en van* „ *deszelfs Leden en Ingezetenen*, niet te „ vinden ware in eene zodanige *ingebeelde Constitutie*, die in tegendeel de „ Vryheid der Consenten van ieder der

„ re-

„ respective Bondgenooten, in de Lasten, XXI.
„ die door denzelven ten dienste van BOEK.
„ den Lande moeten worden gedraagen,
„ en daar toe op den Staat van Oorlog 1784.
„ worden gebragt, geheel en al om ver
„ zou stooten; in die gevallen naamlyk,
„ wanneer één of meer der Bondgenoo-
„ ten, tegen het Advys van de anderen,
„ in gemoede oordeelden, dat de Pen-
„ ningen, die door hunne Ingezetenen
„ niet anders dan ten nutte van de ge-
„ meene zaak zouden moeten worden op-
„ gebragt, in tegendeel gepetitioneerd
„ zouden worden, ten einde van dezelve
„ een direct strydig employ te maaken;
„ dat is te zeggen tot Continuatie van
„ een Persoon in dienst van den Lande,
„ die, *door verre het grootste gedeelte van*
„ *die zelfde Ingezetenen*, daar in geoordeeld
„ wordt gevaarlyk te zyn: hoe zeer de
„ Bondgenooten, eenige Jaaren te voo-
„ ren, met eenpaarigheid, en zonder het
„ nu gebeurde te hebben kunnen voor-
„ zien, tot zyne Aanstelling hebben ge-
„ concurreerd. Dat, byaldien, in zoda-
„ nig geval, de Vryheid van al of niet
„ tot het opbrengen van zodanige Las-
„ ten te consenteeren in twyfel zou kun-
„ nen worden getrokken, 'er geen rede-
„ lyk denkbeeld van Vryheid van Con-
„ senten, die nogthans, volgens de *Con-*
„ *stitutie van deezen Staat*, niet in twy-
„ fel kon worden getrokken, meer te
„ maaken zou zyn. En daar uit, vervol-
„ gens, dat deeze onbegrypelyke conse-
„ quen-

XXI. BOEK. 1784.

„ quentie zou moeten worden gededu„ ceerd, dat zelfs één eenige Bondge„ noot, uit hoofde van zodanig gepre„ tendeerd requisiet van Eenpaarigheid, „ de Zes anderen zou kunnen noodzaa„ ken tot het verder draagen van Las„ ten, die door de laatstgemelden ge„ oordeeld werden, dat tot weezenlyk „ nadeel van den Lande zouden worden „ geëmployeerd. Zo dat, om eene zo „ vreemde stelling staande te houden, „ men van de Heeren van de Ridder„ schap en Edelen hadt verwagt, dat „ zy, in plaats van bloote klanken van „ woorden, opzigtlyk tot de *Gronden* „ *van de Unie*, uit *die zelfde Unie*, eenig „ Artykel, of wel eenige andere en klaa„ re Resolutie, *Staatsgewyze* genomen, „ ten dien einde, zouden hebben byge„ bragt."

Hier mede oordeelden zy, dat van zelfs verviel het gezegde als of zy het afneemen van dergelyke Tractementen alleen daar op zouden gronden, *dat dezelve Tractementen op de Repartitie van deeze Provincie stonden.*

Wat de bevreemding der Ridderschappe betrof, wegens de bevelen aan de Officieren binnen dit Gewest Garnizoen houdende, even als of deeze door hun Ed. Groot Mogende gegeevene Orders niet overeen zouden te brengen zyn met Hoogstderzelver begrip aangaande de medestemming der Bondgenooten tot het verzenden van den Hertog uit den dienst

van

van den geheelen Staat; deeze bevreemding zou dus vervallen, wanneer men in aanmerking nam, dat, hoe zeer de zamenstemming der Bondgenooten wel in zo verre plaats moest hebben, als noodig was om den Hertog uit den dienst der Generaliteit te ontslaan; en dus ook van het Grondgebied van de Generaliteit, dat is uit de Generaliteits Landen, *die onder de Souvereiniteit* van hun Ed Gr. Mogenden niet afzonderlyk behooren, te verwyderen: zulks nogthans niet verhinderde, „ dat hun Ed. Groot Mogenden, „ als eenige en afzonderlyke Souverainen binnen Hoogstderzelver Territoir en Provincie, zodanige Orders stellen, „ als de belangen van dezelve Provincie „ hun voorkomen te vorderen: terwyl „ een legelyk, die minder zwak voor „ den Hertog en de Acte van Consulentschap hebben, dan de Heeren van „ de Ridderschap en Edelen, het niet „ alleen met het *Souverain* Gezag van „ hun Ed. Groot Mogenden, binnen hun „ Territoir, maar ook *met de Regelen van Voorzigtigheid* overeenkomstig zullen „ oordeelen, dat de Bevelen van zodanig een Persoon, die door Hoogstdezelven gevaarlyk wordt geoordeeld, „ aldaar niet langer worden gerespecteerd; alzo de inconvenienten, die uit „ het gehoorzaamen van zodanige bevelen zouden kunnen ontstaan, oneindig „ grooter kunnen weezen, dan die geenen, waar over de Ridderschap zich thans

XXI. BOEK. 1784.

XXI. BOEK. 1784. „ thans scheen te bekommeren." — *Schiedam* stemde volkomen in met de Tegenaantekening der Tien Steden, en de gronden daar by vervat, betrekkelyk tot alle de punten, tot welker vastfstelling zy by het neemen des Staatsbesluits hadden mede gestemd. De Ridderschap, en de Steden, die 'er zich tegen hadden aangekant, bleeven zich zelven, op het hooren der Tegenaantekening, gelyk, en behielden aan zich eene Wederlegging van het op hunne Aantekening ingebragte. (*).

Het Staatsbesluit van *Holland*, waar over zo veel te doen viel, hadden de Afgevaardigden van dat Gewest inmiddels, den twintigsten van Oogstmaand, ter Vergadering van hun Hoog Mogenden gebragt. *Friesland* kleefde het bereids genomene Besluit aan (†); de andere Gewesten namen het Stuk over, terwyl *Holland* op een spoedig en eenstemmig Besluit hadt aangedrongen (§).

Brief des Hertogs aan vyf Gewesten. Aan de vyf Gewesten, die hun gevoelen nog niet hadden uitgebragt, zondt de Hertog VAN BRUNSWYK eenen rondgaanden Brief, waar in hy zich beklaagde over de stappen ten zynen nadeele genomen, zo by *Friesland* als by *Holland*, inhoudende een verzoek, dat de Staaten der overige Gewesten met deezen niet mogten instemmen; maar aan hem zyne ver-

(*) *Resol. van Holl.* 21. Oct. 1784.
(†) Zie hier boven bl. 130.
(§) *Resol. Gen.* 20. Aug. 1784.

verdeediging by 't geheele Bondgenootschap, overlaaten; op dat hy niet onverhoord veroordeeld, maar bewaard mogt worden by dat Regt 't welk aan niemand, in eene vrye Staatsregeering, kon geweigerd worden. Hy beriep zich op zyne gedaane diensten, gehoudene handelwyze, en de vrysprake van hun Hoog Mogenden in den Jaare MDCCLXXXI (*).

XXI. BOEK. 1784.

Gelderlands gedrag in deezen.

In *Gelderland* hadt het Kwartier van de *Veluwe* een antwoord ontworpen op den Brief des Stadhouders, welke de Acte vergezelde, waar in zy verzekerden, nimmer eenig geloof geslaagen te hebben aan de nadeelige gerugten, wegens dezelve alom gestrooid, en het genoegen te smaaken, om, tot hunne eigene voldoening, te verklaaren, dat de onvoordeelige inboezemingen, hier omtrent zo onbetaamelyk als ongegrond verspreid, by hun nimmer dien invloed gehad hadden, waar door zy tot eenige twyfeling of mistrouwen zouden zyn overgeheld; zich verheugende over de bekwaame gelegenheid, door zyne Hoogheid waargenomen; om alle ongunstige denkbeelden, weg te neemen, door het voortbrengen der Acte, welke zy beschouwden van eene gansch andere natuur te zyn, dan men aan het Publiek hadt voorgegeeven, en aangegaan met de heilzaamste inzigten. Dan eenige Ridders, met naamen de Hee-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1493.

XXI. BOEK. — 1784.

Heeren LYNDEN VAN OLDENALLER, de beide Heeren SCHIMMELPENNING, en de Heeren ZUILEN VAN NYEVELD weigerden den inhoud van dien Brief toe te stemmen, en wilden, dat zyne Hoogheid alleen kennis zou gegeeven worden van de ontvangst des Briefs en der Acte, en die beiden tot een onderwerp van nadere raadpleeging schikken. Dit werd in de twee overige Kwartieren even zo begreepen, en niet toegelaaten dat, in het antwoord aan zyne Hoogheid, gelyk een der Staatsleden dreef, gesteld zou worden *dat het wantrouwen met betrekking tot de Acte was weggènomen* (*). — Toen het Staatsbesluit van *Holland* aan de *Geldersche* Staaten werd medegedeeld, drongen eenige Ridders sterk aan om de zaak des Hertogs daadlyk, ingevolge van de gewigtige begeerte van *Holland*, af te doen; doch de Meerderheid vondt goed dezelve als nog te laaten rusten (†).

Zeelands Besluit.

Eenige Gelastigden in *Zeeland*, benoemd om het geval des Hertogs te onderzoeken, bragten voor hunnen Raadslag uit, dat hy van alle zyne Krygsbedieningen moest ontzet worden, egter met toelegging van een behoorelyk jaarlyks Tractement; mits hy, vóór het afloo-

(*) SCHLÖZER *Egte Bescheiden wegens den Hertog van Brunswyk* II. D. bl. 26, *Courier van Europa* II. D. bl. 6.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1463.

loopen deezes Jaars, het Grondgebied XXI.
van deezen Staat verliet, en alle Papieren BOEK,
onder hem berustende, betrekking heb-
bende tot de verschillende takken van het 1784.
openbaar Bestuur, overleverde. —— Overeenkomstig hier mede viel het Staatsbesluit: waar in Staaten van *Zeeland* zich dus uitten; dat zy met aandagt overwoogen hebbende de Acte van Consulentschap, geheel buiten kennis en toestemming, zo van de Bondgenooten in 't algemeen, als byzonder van de Staaten van *Zeeland*, onder zeer bedenklyke Clausulen en Stipulatien geslooten, en daar mede vergeleeken het oogmerk der Bondgenooten, waar mede zy den dienst van den Hertog hadden begeerd; als mede gelet hebbende op de tegenwoordige gesteldheid van zaaken binnen deeze Republiek zeer duidelyk bespeurden, dat de gemoederen van verre de meesten der Ingezetenen vervuld waren met ongenoegen en wantrouwen tegen den invloed welken de Hertog, zo uit hoofde van deszelfs Charges, als van de bewuste Acte, op den Persoon des Erfstadhouders hadt uitgeoefend: dat dit ongenoegen en wantrouwen te meer werd versterkt, in de tegenwoordige Geschillen tusschen deezen Staat en zyne Keizerlyke Majesteit, aan wiens dienst den Hertog ook verbonden was; waar om zy zich verzekerd hielden, dat de Persoon en Dienst van den Hertog, in zulke om-

XXI. BOEK. 1784. ſtandigheden niet alleen van geen nut voor deeze Republiek kon zyn, als misſende het vertrouwen, 't welk deszelfs gewigtige Charges moest nuttig en noodzaaklyk maaken; maar zelfs ſchadelyk zyn moest aan de bevrediging van de twisten en oneenigheden, welke deezen Staat zo lang verdeeld en zo veel invloeds gehad hadden op het vertrouwen der Natie voor zyne Doorlugtige Hoogheid. —— Dat zy, voornaamlyk om deeze redenen, zo veel *Zeeland* betrof, „ den Hertog „ dispenſeerden, en des noods dimitteer- „ den van alle Ampten en Bedieningen, „ door hem tot nog toe in den Staat „ der *Vereenigde Nederlanden* bekleed, af- „ weezen de betaaling van alle posten, die, „ naa deezen Jaare, voor denzelven op „ den Staat van Oorlog zouden worden „ gebragt, zonder nogthans hier mede „ te willen prejudiceeren aan de Eere „ en goeden Naam, welke buiten dien „ aan den Hertog zou mogen competee- „ ren. —— Dat, nogthans, byaldien de „ Hertog, vóór het uiteinde van dit loo- „ pende Jaar, zich buiten de Vereenig- „ de Provincien, en het Territoir van de „ Generaliteit begaf, en zich beſtendig „ daar buiten bleef onthouden, zonder „ met raad of daad eenigen ondienst aan „ den Staat toe te brengen, en ook al- „ le Papieren, Charters, en Documen- „ ten, de Regeering, Finantien en Forti- „ ficatien deezer Republiek betreffende, „ des

„ des noods, onder expurgatie van Eede XXI.
„ van geene andere te bezitten of de- BOEK.
„ zelve weerloos gemaakt te hebben, in
„ handen stelde van eene Commissie uit 1784.
„ hun Hoog Mogenden daar toe te be-
„ noemen, Staaten van *Zeeland* bereid
„ waren om met de andere Bondgenoo-
„ ten te stemmen in het aan den Hertog
„ te assigneeren een convenabel 's jaar-
„ lyks Appoinctement, geschikt naar des-
„ zelfs Hooge Geboorte en Rang."

Wat de Acte van Consulentschap in 't byzonder betrof, verklaarden Staaten van *Zeeland* „ dezelve ten hoogsten te dis-
„ approbeeren, en, zo veel hun Gewest
„ aanging, geheel te vernietigen, met alle
„ deszelfs gevolgen, even als of dezel-
„ ve nooit bestaan hadt."

Sterke Wederspraak ontmoette dit *Zeeuwsche* Staatsbesluit van wegen den Eersten Edelen, die het van gevaarlyke gevolgen voor de Vryheid der Ingezetenen oordeelde een Systema in te voeren, waar door iemand, die in 't ongeluk verviel van aan eenige Leden der Regeeringe, of der Ingezetenen, te mishaagen, onder voorwendzel van *Redenen van Staat*, zonder form van Proces, van zyne Bedieningen zou kunnen ontzet en van het Grondgebied van den Staat verwyderd worden. Hy wilde den Hertog, overeenkomstig met diens verzoek, by den rondgaanden Brieve gedaan, gelegenheid geeven om zich by de Bondge-

XXI. BOEK. 1784. *Utrechts Raadslag.*

nooten tegen de beschuldigingen omtrent zyn Persoon te kunnen verdeedigen (*).

Toen de onderscheidene Stukken de zaak des Hertogs betreffende, ter Staatsvergadering van *Utrecht* ingeleverd en overwoogen waren, bragten de Heeren Edelen en Ridderschap een Raadslag uit, strekkende, om den Veldmaarschalk van zyne Posten af te zetten, en van het Grondgebied van den Staat te verwyderen, overeenkomstig de Besluiten van *Holland* en *Friesland*, onverminderd het onderzoek over de Acte van Consulentschap; waar omtrent de Stad *Utrecht* een Raadslag uitte, meerendeels instemmende met het Besluit van *Holland*. *Amersfoort*, *Wyk by Duurstede* en *Montfoort* voegden zich by *Utrecht*. Doch het Eerste Lid alles overneemende, kwam 'er geene afdoening. 't Zelve toonde eerlang in dezelfde begrippen te staan als de Ridderschap in *Holland*; waarom het zich niet vereenigde met, maar aankantte tegen het Besluit der Ridderschap en Steden van het *Sticht*, om den Hertog af te danken, hem van het Grondgebied van den Staat te verwyderen, en de onder hem berustende Papieren af te vorderen (†).

De Hertog neemt zyn ontslag.

Welke gerugten men ook liet loopen van 's Hertogs oogmerk om, ondanks alle beweegenissen tegen hem te werk gesteld,

(*) *Not. van Zeel.* 23. Sept. 1784.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1551, 1667.

steld, in den Lande te blyven (*), strekte, egter, de verkoop van zyne Lustplaats tusschen *Voorburg* en den *Leydschendam*, by veelen ten voorteken van zyn oogmerk om deeze Gewesten, althans *Holland*, te ruimen. Van dit oogmerk en de nederlegging zyner Krygsbedieningen, gaf hy de Algemeene Staaten kennis, by eenen Brieve uit *'s Hertogenbosch* den veertienden van Wynmaand gedagtekend. „ De hooggaande onaan„ genaamheden, die hy de vier laatste „ Jaaren van zynen vier en dertig jaari„ gen Dienst deezer Landen hadt moe„ ten ondergaan, en de aanhoudende we„ derwaardigheden hadden," schreef hy, „ hem lang op zyn vertrek uit deeze „ Landen doen bedagt zyn; doch hy „ hadt vermeend zulks niet voegzaam te „ kunnen doen, vóór dat hy tegen allen „ laster en blaam behoorelyk gejustifi„ ceerd ware, en hadt altoos gehoopt „ en verwagt, zulks, in weerwil van „ de voor hem zo grievende Resolutien „ van zommige Provincien, van hun „ Hoog Mogenden te zullen obtineeren; „ of in zyne Defensie te mogen worden „ gehoord, 't geen hy ook in zyne Mis„ sive aan de Heeren Staaten der Vyf „ Provincien, welke zich by die Reso„ lutie nog niet hadden vervoegd, zo „ eerbiedig als instantlyk hadt verzógt. —

„ Dan

XXI. BOEK. 1784.

(*) *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 889.

XXI. BOEK. 1784.

„ Dan de tegenwoordige omſtandigheden „ van zaaken (*), en het door zommi- „ ge Provincien tegen hem gemanifes- „ teerde en openlyk gedeclareerde Wan- „ trouwen hadden hem doen terminee- „ ren, zyn Vertrek niet langer uit te „ ſtellen.

„ Waarom hy, gebruik maakende van „ het Regt om, ten allen tyde, zyne De- „ misſie uit 's Lands Dienst te kunnen „ neemen, wanneer hem zulks mogt goed- „ dunken, by zyne overkomst in den „ dienst uitdruklyk aan zich voorbehou- „ den, in handen van hun Hoog Mo- „ genden daadlyk reſigneerde alle zyne „ Militaire Charges in dienst van deezen „ Staat; met verklaaring dat hy zich van „ nu af aan uit den Eed en Dienst van „ deezen Lande voor ontſlaagen hieldt, „ en tevens hun Hoog Mogenden ken- „ nis gaf, dat hy alle de Papieren, Kaar- „ ten en andere Plans, concerneerende „ den Staat en Verdeediging deezer Lan- „ den, welke in zyne geweezene Rela- „ tie onder hem waren berustende, zon- „ der eenige reſerve, in handen van zy- „ ne Hoogheid den Prins van *Oranje*,

„ als

(*) Dit zou, volgens SCHLÖZER, zien op de Vredebreuk, tusſchen deezen Staat en den Keizer, wiens Veldmaarſchalk de Hertog altoos gebleeven was, eene Vredebreuk, die men onvermydlyk hieldt naa het ſchieten op de *Schelde*, op den 8. van Wynmaand. SCHLÖZER's *Echte Beſcheiden wegens den Hertog van Brunswyk* II. D. bl. 121.

„ als Capitein Generaal van de Unie
„ hadt gesteld; en voorts het Comman-
„ do van het Garnizoen der Stad *'s Her-*
„ *togenbosch* aan den Generaal Major en
„ Commandant DOUGLAS hadt over-
„ gegeeven, met alle zyne Plans en Pa-
„ pieren het Gouvernement specteeren-
„ de."

Vertrekt na *Aken*.

Van deezen stap verwittigde hy ook den Raad van Staaten, en den Stadhouder; gaf van zyn aanstaande vertrek 's volgenden daags kennis aan de Officieren, en den voorzittenden Burgemeester van *'s Hertogenbosch*, en nam met Kaartjes afscheid van alle de Leden der Regeering. Die gehoor gevraagd hebbende, om gezamenlyk hunne opwagting te gaan maaken, ten antwoord kreegen, dat de Hertog des verzogt verschoond te zyn. Van het Garnisoen, ten dien einde op het Hof den zestienden 's morgens vergaderd, nam hy afscheid, en verliet *'s Hertogenbosch*, onder den toeloop eener groote menigte Volks, om zyn verblyf te *Aken* te neemen (*).

Gesprekken van zyne Hoogheid met DE GYZELAAR en VAN BERCKEL.

Gelyk zyne Hoogheid, by een rondgaanden Brieve aan de Bondgenooten, zyne genegenheid om de Eendragt in den Lande te herstellen hadt te kennen gegeeven, zo wil men dat hy, met dezelfde bedoeling, de twee Pensionarissen DE GYZELAAR en VAN BERCKEL herhaalde keeren by zich verzogt, en met hun

(*) *Resol. Gen.* 15. Oct. 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1607. 1609. 1679.

XXI. BOEK. 1784.

hun lange gesprekken hieldt. Gunstig werdt dit door veelen ingezien, zy verhoopten van de Onderhandelingen dier Staatsdienaaren alles goeds; terwyl anderen toonden niet zonder schroom te zyn voor de mogelykheid, dat de dierbaarste Voorregten van een vrygebooren en vryheidademend Volk zouden kunnen verkort worden, door onvoldoende *Schikkingen*, door schandelyke *Conciliatoiren*, door eene verderflyke *Moderatie*, of eene gehaate *Aristocratie* (*). —— Dan, noch de opgevatte hoop der eersten; noch de ongegronde vrees der laatsten, greep stand. Welke ook de onderwerpen dier geheimgehoudene Gesprekken geweest mogen hebben, het vuur van Tweedragt bleef branden, en blaakte nog meer op, gelyk ons volgend Boek, waar in wy de onaangenaame taak van het vermelden dier beroertenissen weder moeten aanvangen, middagklaar zal toonen.

Het voorgevallene wegens de Verbintenis met *Frankryk*.

Ten slot van het tegenwoordige moeten wy nog spreeken van een Gebeurtenis, die ten deezen Jaare, naa verscheide Jaaren arbeids, zo verre tot stand gebragt werd, dat 'er de Bekragtiging, die eerlang volgde, slegts aan ontbrak, en hier de voeglykste plaats bekleedt. Eene Gebeurtenis van dien aart, dat 's Lands Geschiedboeken 'er geen wederga van ver-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1610. *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 1432.

vermelden; door de eene Party in den Lande zo zeer gezogt en gepreezen, als door de andere tegengegaan en gewraakt; het aangaan van een Beschermende Verbintenis met *Frankryk*. Wy hebben, in 't voorbygaan, alleen nu en dan, van eene neiging tot dezelve in de tegen *Engeland* hoogstverbitterde Party, gerept: doch, om deeze zaak in 't rechte licht te zetten, behooren wy alles wat hooger optehaalen, en de aanleidende en bewerkende oorzaaken te vermelden.

XXI. BOEK. 1784.

Het Bondgenootschap met *Groot-Brittanje*, door den Oorlog verbrooken, was door den Vrede niet hersteld, en zogt men de verwydering van dit Ryk, te vergrooten, door den band van Verbintenis met *Frankryk* naauwer en naauwer toe te haalen. De Ridder CAPELLEN TOT DE MARSCH, die reeds, in den Jaare MDCCLXXXI, de snaar eener Verbintenisse met *Frankryk*, geduurende den toen gevoerden Oorlog met *Engeland*, geroerd, en verscheide Leden van den *Gelderschen* Landsdag op zyne zyde hadt, om schikkingen tot wederzydsche Bescherming met *Frankryk* te beraamen; of een volledig Verbond met die Mogenheid, als het eenigst middel tegen de werkloosheid, en tot het verkrygen van een eerlyken Vrede, aan te gaan (*), was op den naajaars Landsdag in den Jaare MDCCLXXIII on-

Vrugtlooze pooging van CAPELLEN TOT DE MARSCH in 't Jaar 1783. in *Gelderland*.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* IV. D. bl. 56.

XXI. BOEK. 1784.

„ voor die, welke uit eene verscheidenheid van gevoelens, zelfs van de eerlyke en welmeenende Regenten geboren worden; en eindelyk voor de vertraagingen, die niet zo zeer de gevolgen zyn van onze Constitutie, dan wel van de langwylige wyze van raadpleegen, in ons Land de gewoonte geworden."

Ten aanziene van de keuze eens Bondgenoots laat hy zich dus hooren. „Schoon wy met *Pruissen*, even gelyk met alle andere Mogenheden, zo veel in ons is, in goede Verstandhouding moeten leeven; schoon de Vriendschap des Keizers ons kostlyk moet zyn, en op alle mogelyke wyzen van ons aangekweekt worden; zo is het nogthans *Frankryk* alleen, 't welk door spreekende daaden, door overtuigende blyken, getoond heeft, door wederzydsch belang onze natuurlyke Vriend te zyn. *Engeland* moge, terwyl het onzen Ondergang berokkent, onze Welvaard de hartader afsteekt, onze Vryheid belaagt, zich den *Guarandeur*, *den Handhaaver* — (GOD betere 't!) *der Bataafsche Constitutie noemen*. — *Frankryk* heeft, door alle tyden heen, (de Oorlogen, die wy met dat Ryk hebben gehad, hebben wy ons zelven te wyten,) *Frankryk* heeft steeds getoond, een waar belang in ons te stellen! *Frankryk* heeft ons van het *Spaansche* juk kragtdaadig helpen verlossen!

„ *Frank-*

„ *Frankryk* heeft ons, in deeze dagen, XXI.
„ toen 'er geen Redder meer scheen te BOEK.
„ zyn, van onzen geheelen Ondergang ———
„ bevryd! *Frankryk* — en dat hier de 1784.
„ *Engelsche Factie* verstomme! — *Frank-*
„ *ryk* heeft ons onze op den Vyand
„ heroverde kostlyke Bezittingen, die
„ door het Regt des Oorlogs de zyne
„ waren geworden, om niets, zonder
„ eenige de minste Vergoeding, uit
„ Vriendschap, weder gegeeven! ——
„ *Frankryk* is, derhalven, die Mogen-
„ heid, die de Voorzienigheid ons met
„ den vinger aanwyst, als het middel
„ in haare hand, om ons van den ver-
„ deren Ondergang te bevryden, en on-
„ ze Welvaard en Vryheid in veiligheid
„ te stellen.

„ De vrees om door Bondgenootschap-
„ pen in Oorlogen gesleept te worden,
„ moet, naar myn inzien, ons van dit
„ voorgestelde Bondgenootschap niet we-
„ derhouden. Zeker is eene wel Ge-
„ wapende Neuteraliteit het waare Sy-
„ stema der Republiek, en dat ook, by
„ het aangaan van dit Bondgenootschap,
„ zorgvuldig dient in 't oog gehouden
„ te worden. Maar men zou zich by
„ uitkomst deerlyk bedroogen vinden;
„ wanneer men wilde verwagten, dat
„ een Volk, als het onze, met zo vee-
„ le buitenlandsche Bezittingen, met zulk
„ een wyduitgestrekten Handel, door al-
„ le de Werelddeelen heen, met zo vee-
„ le belangen van andere Volken stry-

XXI. BOEK. 1784.

„ dende, met zo veele Benyders; dat „ een Volk, op welks Vryheid voorlang een toeleg is gesmeed —— dat „ zulk een Volk, steeds onafgebrooken, „ met elk in Vrede zou kunnen leeven, „ en nimmer den Oorlog zou moeten „ zien! Laaten wy ons niet verbeelden, „ boven alle andere Volken des Aardbodems dermaate het begunstigde Volk „ van het Opperweezen te zyn; maar „ liever, door de Ondervinding wys geworden, in Vrede op den Oorlog leeren denken. Laaten wy onze mindere kragten met die van de andere „ Volken, door de voorgestelde Verbintenis, in evenwigt zoeken te brengen; „ ten einde daar door een duurzaamer „ en bestendiger Vrede te kunnen genieten, of, als het niet anders kan, als „ onze Veiligheid zulks vordert, als wy „ 'er, onzes ondanks, toe gedrongen worden, den Oorlog met te beter hoop „ op een goeden uitslag te mogen voeren.

„ Dat hier by zwakken en minkundigen het onderscheid van Godsdienst „ niet in aanmerking kome. De Godsdienst hadt nimmer veel invloeds in „ de Politike Wereld, en zal dien voortaan hoe langer hoe minder behouden. „ De *Engelschen*, onze Geloofsgenooten, „ waren steeds onze bitterste Vyanden. „ Nog onlangs verbonden zy zich met „ de Wilden, en deeden hunne Medeburgers en Geloofsgenooten in *America*

„ al

„ al de wreedheden van de wyze van „ Oorlogen deezer Barbaarsche Natien „ ondervinden. De Keizer en *Spanje* wa- „ ren voorheen de vervolgzugtigste van „ alle *Roomsche* Mogenheden, en zy wa- „ ren niet te min, in dat zelfde tydvak, „ onze yverigste Bondgenooten. *Frank-* „ *ryk* ondersteunde ons tegen *Spanje*, ter- „ wyl het zyne *Protestantsche* Onderdaa- „ nen vervolgde. Ja, wy zelven, schoon „ voor onze Vryheid strydende, leenden, „ tot onze onuitwischbaare schande, on- „ ze Vloot aan *Frankryk*, om onze Ge- „ loofsgenooten aldaar, die, even als „ wy, het Zwaard tot verdeediging hun- „ ner Vryheid hadden aangegord, in „ hunne sterkste, doch laatste, Wykplaats „ te vervolgen, en *Rochelle* te helpen on- „ derbrengen. Nog dagelyks verbinden „ wy ons, tegen onze *Mede-Christenen*, „ met *Mahomethaansche*, zelfs met *Hei-* „ *densche* Mogenheden in *Indien*. Het „ verschil van Godsdienst moet ons der- „ halven niet afhouden van eene nuttige „ en noodzaaklyke Alliantie met *Frank-* „ *ryk*, te minder daar het vervolgen in „ dat Ryk, zo wel als elders, een einde „ heeft genomen.

XXI. BOEK.

1784.

„ Uit aanmerking van dit alles, vind „ ik my verpligt tot den Voorslag, dat, „ met afzien van allen denkbeeld eener „ vernieuwing der oude Verbintenissen „ met *Engeland*, van wegen *Overyssel*, „ by de Bondgenooten ernstigen aan- „ drang worde gedaan; ten einde, uit

 „ naam

XXI. BOEK. 1784. „ naam van 't Gemeenebest, in dit gunstig tydstip, aanzoek moge geschieden „ by zyne Allerchristelykste Majesteit „ onzen grooten Weldoener, tot het aangaan van zodanige Verbintenissen als „ met de waare belangen der beide Volken bevonden zullen worden best overeen te komen (*)."

Verzoekschrift der *Deventersche* Burgeren om eene Verbintenis met *Frankryk*; als mede van *Enschede* en andere Steden.

In den aanvang van dit Vertoog, zo vol yvers, hadt de Ridder, wiens denkwyze over den aart der betrekkingen tusschen de Kroon van *Frankryk* en dit Gemeenebest, reeds voor lange bekend was, betuigd, dat, de stemme des Volks, even gelyk zy onlangs voor de Onafhangelykverklaaring der *Americaansche* Staaten deedt, zich thans ook openlyk verhief, ten voordeele eener naauwere Verbintenisse met *Frankryk*. Schoon dit, ondanks de aanmaaningen om weder, van Stad tot Stad, van Gewest tot Gewest, een Volkskreet ter verkryging van die Verbintenis te doen opgaan (†), geenszins algemeen was, greep het egter in *Overysfel* plaats. Wanneer de Landsdag, in Slachtmaand MDCCLXXXIII, stondt geopend te worden, vervoegden zich een aantal Burgers van *Deventer*, met een Verzoekschrift aan Schepenen en Raaden dier Stad, waar in zy, ten deezen opzigte betuigden, „ tot hun leed-

„ wee-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 2163. *Courier van Europa* I. D. 166.

(†) *Post van den Neder-Rhyn* IV. Deel bl. 397.

„ weezen te bespeuren, dat de invloed XXI.
„ van die geenen, die nog steeds de ou- BOEK.
„ de, en zo schadelyk bevondene Ver- ———
„ bintenissen poogden te vernieuwen, of 1784.
„ schoon by hun Ed. Hoog Agtb. niets
„ vermogende, egter, by anderen nog
„ groot genoeg scheen te weezen, om,
„ ten aanzien van verscheide zaaken,
„ van het uiterste en baarblyklykste be-
„ lang voor het welzyn van den Staat,
„ eene beklaaglyke werkloosheid te doen
„ stand grypen, en het derhalven hun
„ pligt was in deezen ook de stemme
„ des Volks, tot derzelver beschaaming,
„ te doen hooren. — Aan gemelde oor-
„ zaak meenden zy enkel te moeten toe-
„ schryven, dat de heilzaame Voorslag
„ eener Verbintenisse met *Frankryk* (*)
„ geen ander gevolg hadt gehadt, dan
„ dat dezelve by hun Hoog Mogenden
„ Commissoriaal was gemaakt, en 'er
„ zich dus geene hoop opdeedt, op een
„ zo spoedigen als noodigen gewensch-
„ ten uitslag; daar evenwel de dagelyk-
„ sche Ondervinding, hoe langs hoe meer,
„ bevestigde, hoe weinig staat 'er aan
„ den eenen kant op de Vriendschap van
„ anderen te maaken, en aan de andere
„ zyde, hoe veel ons de Vriendschap
„ waardig was van eene Mogenheid, die
„ zelfs, zonder onze Bondgenoot te zyn,
„ en zonder onze medewerking, onze
„ gan-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* IV. D. bl. 59 enz.

XXI. BOEK. 1784.

„ gansche Republick, in den laatsten Oorlog, zo kragtdaadig voor haaren geheelen ondergang hadt behoed, en haar haare buitenlandsche Bezittingen, zonder eenige Vergoeding, op eene zo voorbeeldloos edelmoedige als verpligtende wyze, hadt te rug gegeeven. Waar om zy dagten, dat het voor den edelmoedigen Koning van *Frankryk*, onzen grooten Weldoener, niet anders dan aangenaam kon zyn, te zien, dat de Natie zelve van haare vooroordeelen te rug gekomen, thans niets meer wenschte, dan, ten einde haare Vryheid en Welvaard te beter te beveiligen, zich allernaauwst, en op een duurzaamen voet, aan zyne Majesteit te verbinden, en dat zy thans haare waare belangen dus beter kent; uit hoedanige omstandigheden, by het sluiten van voorgaande Tractaaten ontbrooken hebbende, veroorzaakt was, dat alle dezelve, het waare Fundament van Vriendschap dervende, niet tegen de ondermyningen van de kwaalyk Gezinden in den Lande waren bestand geweest." —— Zy wilden, daarom, dat men, van wegen *Deventer*, „ de zaak daar heen zou wenden, dat door onzen Staat, ten spoedigsten, een aanzoek tot eene Verbintenisse by den Koning van *Frankryk*, mogt gedaan, en 'er nimmer aan 't vernieuwen der Verbonden met *Engeland* mogt gedagt worden." —— Gunstig werd dit Verzoek door

door de Regeering van *Deventer* opgenomen. De last haarer Afgezondenen was daar mede volkomen overeenkomstig. — De Ingezetenen van de Stad *Enschede* wendeden zich met een eensluidend Verzoek tot de Staaten van *Overysfel*. De Burgers van andere Steden in dat Gewest volgden dit voorbeeld, zo dat de Volksstem in *Overysfel* gezegd mogt worden deeze Verbintenisse te begeeren (*).

Verschillende gevoelens onder de Landzaaten over den aart deezer Verbintenisse.

Over den aart der Verbintenisse met *Frankryk* aan te gaan, waren de gevoelens onder de Landzaaten zeer verschillende. Eenigen spraaken van een *Handel en Vriendschaps Verbintenisse*; zommigen van een *Beschadigend en Verdeedigend Verbond*; dan de meesten wilden alleen een *Verdeedigend*; daar zy een *Handel en Vriendschaps Verdrag* zonder zulks, voor van geene beduidenis en als een enkele harssenschim aanzagen, en een *Beschadigend en Verdeedigend Verbond* voor ons Handeldryvend Gemeenebest allerverderflykst hielden. Men bespeurde zelfs onder de zodanigen, wier Gemeenebestsgezindheid geen twyfel leedt, eenige huivering om den Staat in eenige nieuwe Verbintenissen met eene Gekroonde Mogenheid te doen treeden.

Gronden op welken men

Dan de meesten oordeelden eene Verbintenis met *Frankryk* allerheilzaamst, als zyn-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1783. bl. 2178. Voor 't Jaar 1784. bl. 443. 446. *Courier van Europa* I. D. bl. 164. 165.

XXI. BOEK. 1784. eene Verbintenis met *Frankryk* aanprees.

zynde eene Mogenheid, in staat om de bronnen van onze Welvaard te beschermen. Grootlyks was de gesteltenis van *Frankryk* ten dien opzigte veranderd, thans mogt dat Ryk in den eersten rang der Zee-Mogenheden praalen (*). Ook hadt dit Ryk een zeer groot belang by ons bestaan en welvaard. *Nederland* was, als 't ware, de schoot in welken 't zelve zyne Voortbrengzelen en Handwerken, voor een groot gedeelte, uitstortte. De blyken van belangneeming in den jongst gevoerden Oorlog waren veelvuldig, het hadt zich ten onzen opzigte gedraagen als een onbaatzugtig Vriend, die ons byzonder voordeel, zo wel als het zyne, volmaakt behartigde, en ontelbaare bewyzen opleverd, dat het de verouderde vooroordeelen tegen zich hier te Lande, lang en op veelerlei wyzen aangekweekt (†), door weldaaden tragtte uit te

(*) De sterkte van *Frankryk* ter Zee kan blyken uit de volgende opgave van de Zeemagt, dezelve bestondt uit 72 Schepen van Linie; 74 Fregatten; 28 Corvetten; 36 Fluiten; 27 Kotters; en 19 Bombardeer Galjoots. *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1575.

(†) Onder de middelen, om den haat tegen *Frankryk* aan te kweeken en leevendig te houden, was het bekende School-Boekje de *Fransche Tyranny*, meer dan eene Eeuw lang, den Kinderen in handen gegeeven Dit bewoog de Ridder CAPELLEN TOT DEN POL om, aan het slot zyns hier boven opgegeeven Vertoogs deezen voorslag te hegten: „ Dewyl ik onderrigt ben, „ dat, op zommige plaatzen in dit Gewest, als „ nog

te rooijen. Wederkeerige belangen vorderden, eene Verbintenis, althans eene Verdeedigende; en men keurde die te noodzaaklyker om de kwaade oogmerken en haatlyke inzigten der *Engelschen*, en die in dit Land dat Volk begunstigden, tegen te gaan en op te weegen. —— Wierp eene verregaande voorzigtigheid tegen, dat wy 'er ligtlyk gevaar door zouden loopen van in eenen Oorlog ingewikkeld te worden. Men loste dit op met aan te merken, dat dit gevaar niet grooter was dan of wy op ons zelven stonden. Immers de Mogenheid, die den Koop-

XXI. BOEK. —— 1784.

„ In de Schoolen gebruikt wordt een Boekje genaamd de *Fransche Tyranny*, door partyzugt enkel uitgevonden, om den haat tegen de *Fransche* Natie, zo onverdiend als onchristlyk, zelfs aan onze Kinderen in te prenten, neem ik de vryheid voor te slaan, of U Ed. Mogenden het niet noodig zouden oordeelen, het gebruik van dit Lasterschrift in de Schoolen op hoog gezag, te verbieden; opdat zyne Allerchristlykste Majesteit moge zien, dat de Regeering deezes Lands, zo wel als het Volk, van haare Vooroordeelen terug gekomen, niets meer wenscht, dan den band van Vriendschap tusschen de beide Natien, die voor elkander als 't ware geschapen zyn, hartlyk en duurzaam te maaken." — Men zie over de onwaarde, de valschheid, en den toeleg van dit Werkje het *Tafereel der Algem. Gesch. van de Vereenigde Nederlanden, gevolgd* naar CERISIER VII. D. bl. 426. enz. En de *Brieven van Candidus* III. D. bl. 269. Het Voorstel van den *Overysselschen* Edelman strookte volkomen met de denkbeelden van den *Politique Hollandois Nouveau* Tom. I. p. 242. 243.

XXI. BOEK. 1784.

Koophandel van *Frankryk* belaagde, droeg zeker den onzen geen goed hart toe; die hunne Volkplantingen gaarne in zyne magt hadt, en hun uit hunne Buitenlandſche Bezittingen verdreef, zou zich zeker verheugen gelegenheid te hebben om ons van de onze te berooven. Met *Frankryk* verbonden, was geene Zee-Mogenheid ſterk genoeg om ons dus vereenigd het hoofd te bieden, op de veronderſtelling dat wy, van onzen kant, onze werkzaame poogingen aanwendden; en ging het zeker, dat eene nydige en eigenbaatzoekende Mogenheid zo ligt niet zou beſluiten om twee ſterke Mogenheden te beledigen als één derzelven, wanneer zy ieder op zich zelven ſtonden. *Engeland* hadt ons, ſchoon onverbonden met *Frankryk*, reeds vóór den Oorlog, de verregaandſte mishandelingen en eindelyk den Oorlog aangedaan (*).

Voorſtel van *Utrecht* by hun Hoog Mogenden tot eene Verbintenis met *Frankryk*.

Dan laaten wy bezien wat 'er daadlyk omtrent die Verbintenis plaats greep in de hooge Vergaderingen. De Afgevaardigde des Lands van *Utrecht* bragt de Verbintenisſe met de *Franſche* Kroone, den vierden van Sprokkelmaand des Jaars MDCCLXXXIV, ter tafel der Bondgenooten, en drong dezelve op deeze wyze aan. Dat de Staaten zyns Gewests, in de tegenwoordige omſtandigheden van tyden, in overweeging genomen hadden, hoe

(*) *Post van den Neder-Rhyn*, IV. bl. 385. enz.

hoe zeer deeze Republiek, omringd van veele magtige Nabuuren, en door het belang des Handels, van tyd tot tyd, aan dezelve verbonden, niet geoordeeld kon worden, door haare eigene Magt, genoegzaam in staat te zyn om haaren Voorspoed en Veiligheid ongestoord te kunnen bevorderen en handhaaven; en dat gevolglyk de Voorzigtigheid eischte, om zich, in tyds, te voorzien van den bystand van anderen: in welk geval het hun voegzaamst was voorgekomen toevlugt te neemen tot zulke Mogenheden, die eenig belang stelden in den Handel deezer Landen, en daar en boven zich in staat bevonden om deeze Republiek, zo wel te Lande als ter Zee, te ondersteunen: Waar op zy hem gemagtigd hadden ter Vergaderinge voor te draagen om in beraadslaaging te neemen of het niet voegen zoude aan de Heeren Ambassadeurs te *Parys* te gelasten om te toetzen of 'er eenige geneigdheid plaats mogt hebben by zyne Majesteit den Koning van *Frankryk* om eene Verbintenis met deeze Republiek aan te gaan, welke, gegrond op den voet des Tractaats van Gewapende Onzydigheid, en gebouwd op de wederzydsche belangen van den Koophandel, zou kunnen strekken om de Vriendschap vast en duurzaam te maaken. Ten einde, dat, indien 'er van de zyde van hun Hoog Mogenden, in 't vervolg, dergelyke nadere Verbintenissen mogten worden voorgeslaagen, alle de Bondgenooten,

tot

XXI. BOEK. 1784. tot zekerheid van den Staat, en ter bevordering der onderlinge belangen zulks noodzaaklyk zouden oordeelen op den voet van het Tractaat van de Gewapende Neutraliteit (*).

Friesland ſtelt een verder gaande Verbintenis voor. Deezen wenk der Staaten van *Utrecht* vernamen die van *Friesland* met het uiterſte genoegen. 't Kwartier van *Oostergo*, 't geen wy voorheen reeds volyverig zagen (†) om in den Oorlog ons tegen *Engeland* op 't naauwst met *Frankryk* te vereenigen, deedt thans den Voorſlag eener Verbintenisſe, van eenen klemmender aart dan door Staaten van *Utrecht* den Bondgenooten was onder 't ooge gebragt. Zich beklaagd hebbende over het reeds meer dan twee Jaaren te rug blyven van het Verſlag, wegens de Commisſie bepaald om over dit gewigtig Onderwerp te handelen, vonden zy nu goed hun Afgevaardigden te gelasten, om by hun Hoog Mogenden te verklaaren, dat Staaten van *Friesland*, alle derzelver poogingen, om eene Alliantie met de Kroon van *Frankryk* aan te gaan, (welker noodzaaklykheid zo blykbaar was, dat ze zelfs de geheele Natie in 't oog liep, en daarom geen betoog noodig hadt,) aan de overige Bondgenooten ſmaaklyk te maaken, zedert een geruimen tyd met het griewendst hartzeer, vrugtloos hebbende zien wor-

(*) *Resol. Gen.* 4 Feb. 1784.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* IV. Deel bl. 61.

worden, evenwel niet dan met een daar aan geëvenredigd genoegen hadden vernomen, dat Staaten van *Utrecht* thans in 't zelfde denkbeeld ſtonden. Weshalven zy niet alleen moesten betuigen als nog in dezelfde Gevoelens te volharden; maar zelfs, (daar zich tegenwoordig een vonkje van hoope opdeedt, dat dit mogelyk éénig middel ter behoudenis van de Republiek zou worden aangewend,) zich verpligt oordeelden, eene nadere ontvouwing te doen over den aart der Verbintenisse, welke zy vermeenden, in de tegenwoordige omſtandigheden, voor de wederzydſche Verbondenen meest gepast te zullen zyn. Zy begreepen het in volgende bewoordingen „ dat, naamens de „ Republiek, by zyne Allerchristlykſte „ Majeſteit den Koning van *Frankryk*, „ ten allerſpoedigſten, aanzoek behoorde „ te geſchieden tot het aangaan van een „ Verbond van onderlinge Beſchermin„ ge, voor eenen bepaalden tyd, onder „ belofte, dat zyne Majeſteit de Repu„ bliek, wanneer zy in haare Posſesſien, „ in haaren wettig en conform de Trac„ taaten gedreevenen Koophandel, of in „ eenig deel der Wereld, werd aange„ rand of verkort, zal byſtaan met een „ bepaald getal Landtroepes of Schepen, „ naar evenredigheid, te haarer keuze — „ En, aan de andere zyde, dat de Re„ publiek zyne Majeſteit, in dezelfde ge„ vallen, zal ſecondeeren met een bepaald „ getal Schepen of Geld, naar evenre-

„ dig-

XXI. BOEK. 1784.

„ redigheid, ter keuze van zyne Majeſteit —— Welke wederzydſche Secourſen, die onderhouden zullen worden door den geenen die dezelve verleent, en ſtaande onder het bevel van die ze ontvangt, egter zullen kunnen worden ingetrokken, zo wanneer ze tot eigene defenſie van hem, die ze verleend hadt, volſtrekt worden vereischt, en derhalven, niet dan met algemeene toeſtemming, buiten *Europa* mogen worden gezonden (*)."

Zeeland raadpleegt des met *Holland*.

Staaten van *Holland* maakten deezen Voorſlag, door *Friesland* op het ernſtigſte aangedrongen, Commisſoriaal; de andere Gewesten namen dien over. Die van *Zeeland* lieten aan *Holland* een Brief toekomen; ten einde met hun Ed. Groot Mogenden te overleggen, wegens het aangaan van een Verbond met *Frankryk*, als mede de wyze hoe en de voorwaarden waar op zodanige Onderhandelingen het best zouden ondernomen, voortgezet en volbragt kunnen worden (†).

In *Gelderland* is de Meerderheid in 't Gevoelen van *Utrecht*.

Het Voorſtel van *Utrecht* en *Friesland* werd welhaast een onderwerp der raadpleegingen in de byzondere Gewesten. Op den *Gelderſchen* Voorjaars Landdag vondt de Meerderheid der Leden goed den voorſlag van *Utrecht*, alleen ſtrekkende om een *Verbond van Vriendſchap* en

(*) *Reſol. Gen.* 24 Feb. 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl 852. 867.
(†) *Reſol. van Holl.* 25. Mey 1784.

en Koophandel met *Frankryk* te bewerken (*), te omhelzen; en de Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering te gelasten om des betreffende met Communicatie van zyne Hoogheid te werk te gaan. Doch de Minderheid ſtondt 'er met allen nadruk op, dat men in deezen het manlyk Beſluit diende te volgen, door *Friesland* en *Groningen* des aangaande genomen: welke Gewesten een *Verbond van Vriendſchap en Koophandel*, in de tegenwoordige omſtandigheid van het Vaderland, niet genoegzaam en van weinig aanbelang geoordeeld en aangedrongen hadden op het aangaan van eene wederzydſche *Beſchermende Verbintenisſe*. De Heeren VAN NYVENHEIM en ZUILEN VAN NIEVELDT, deeden terſtond hunne Advyſen, eenſtemmig met het *Frieſche* Staatsbeſluit, aantekenen. CAPELLEN TOT DE MARSCH een breedvoerigen Raadſlag ingeleverd hebbende, kon niet verwerven, dat dezelve onder de Staatsſtukken plaats kreeg, waar om hy te raade werd denzelven door den druk gemeen te maaken, om zich by zyne Landgenooten en de Naakomelingſchap, wegens zyn gehouden gedrag, te kunnen regtvaardigen. Naardemaal dit ſtuk, de denkwyze van den Ridder in het helderst daglicht ſtelt en tevens ſtrekt om te toonen, met welk een oog de ſterkſte Aandrin-

XXI. BOEK.

1784.

(*) Zie hier boven bl. 186.

XXI. BOEK. 1784.

dringers op een Verbond met *Frankryk*, den binnen- en buitenlandschen toestand van ons Gemeenebest beschouwden, zullen wy 't zelve geheel woordlyk plaats geeven.

Raadflag aldaar ingeleverd door CAPELLEN TOT DE MARSCH.

„ Ik heb," luidt de taal diens Edelmans, „ op den laatstgehouden Landdag „ in December (*), zo als U Ed. Mog. „ zich wel zullen willen herinneren, „ reeds in deeze Vergadering, aangezien de kennelyke toeneemende gevaar„ lyke gesteldheid van ons Gemeenebest, „ aan U Ed. Mog. voorgedraagen, dat „ hetzelve zich op het naauwste diende „ te vereenigen met den Koning van „ *Frankryk*, als deszelfs natuurlyken en „ steeds weldoenden Bondgenoot, die, „ op de roemrugtigste en edelmoedigste „ wyze, onze Welvaard heeft bevor„ derd, ons Behoud op zich genomen, „ en, in veele opzigten, de poogingen „ verydeld van eenen Vyand, die nog „ bezig is, door deszelfs invloed, met „ eenen verraadlyken Aanhang in dee„ zen Staat, om het Vaderland steeds „ op den oever van het dreigendste ge„ vaar te doen blyven staan; die door „ toedoen zyner Medestanderen eene „ schandelyke Werkloosheid hebbende be„ werkt, den anderzins ongewrooken „ *Bataafschen* moed, heeft weeten te „ ontduiken, die zelfs geslaagd is dee„ zen

(*) Zie hier boven bl. 173.

„ zen Aanhang te ſterken en te onder- XXI.
„ ſteunen, om, ware het mogelyk, onze BOEK.
„ Vryheid dermaate aan te vallen, dat ———
„ wy een ſlachtoffer van onverzaadelyke 1784.
„ Heerschzugt zouden geworden zyn.

„ Ik proponeerde, om deeze gewigti-
„ ge motiven, aan U Ed. Mogenden, dat
„ ook, naamens deeze Provincie, door
„ onze Gecommitteerden ter Vergade-
„ ring van hun Hoog Mogenden, mogt
„ worden te kennen gegeeven, dat U
„ Ed. Mog. met concurrentie van de an-
„ dere Bondgenooten, (het zyn myne
„ toenmaalige eigene woorden,) van be-
„ grip waren, dat, naamens deezen Staat,
„ aan deszelfs Ambasſadeurs aan het Hof
„ van *Verſailles* werde aangeſchreeven,
„ om, van ſtonden aan, alles aan te wen-
„ den, ten einde zyne Allerchristlykſte
„ Majeſteit te permoveeren van zich met
„ deezen Staat op het naauwſte tot *we-*
„ *derzydſche Beſcherming, overeenkomſtig*
„ *de belangen der beide Volken, en in 't*
„ *byzonder tot beveiliging van onze Vryheid*
„ *en Conſtitutie*, te willen verbinden.

„ Deeze myn Voorſlag kwam, toen
„ ten tyde, aan U Ed. Mog. voor als
„ prematuur; evenwel, Ed. Mog. Hee-
„ ren! geſchiedde dezelve naar het ver-
„ langen der Natie. Drie Provincien
„ van het Bondgenootſchap hebben, in-
„ gevolge van dat verlangen, door der-
„ zelver uitgebragte Reſolutien, ter tafel
„ van hunne Hoog Mogenden, aangedron-
„ gen op het bewerken van zodanige heil-

XXI. BOEK. 1784.

„ zaame mesures; en wel in 't byzonder
„ is zulks geschied door de Provincie van
„ *Friesland*, met dien ernst en nadruk,
„ welken het hachlyk tydstip, dat wy
„ beleeven, komt te vorderen. — Zulk
„ eene voldoende waarborg, voor de ge-
„ grondheid myner Stellingen, hebbende,
„ agt ik het onnoodig my, tot staaving
„ derzelven, in eene nadere ontvouwing
„ in te laaten, en al het geen, wat, te-
„ gen het aangaan van zulk een Defen-
„ sief Verbond ook kan worden byge-
„ bragt, te debatteeren: alzo dit door
„ de kundigste Schryvers, op eene zeer
„ voldoende wyze, is geschied, verkies
„ ik U Ed. Mog. met geene herhaalin-
„ gen lastig te vallen.

„ Ik kan egter niet onaangemerkt laa-
„ ten, dat de motiven, welke my, voor
„ ongeveer zes maanden, noopten om U
„ Ed. Mog. aan te maanen om deeze
„ zo zeer gewenschte zaak te helpen
„ bevorderen, niet alleen blyven subsi-
„ steeren; maar dat een zamenloop van
„ Evenementen, allen even angstvallig,
„ de necessiteit in deezen dermaate ver-
„ meerdert, dat een langer vertraagen,
„ het Vaderland voorzeker ten val moet
„ brengen. — U Ed. Mog. zullen met
„ my moeten toestemmen, dat, zedert
„ de oprigting deezer Republiek, nim-
„ mer derzelver grondslagen zulke schrik-
„ verwekkende schokken hebben onder-
„ gaan, als wy tegenwoordig ondervin-
„ den, dat aan dezelve, op onderschei-

„ de-

„ dene, doch alle even ontrustende, wy- XXI.
„ zen worden toegebragt. BOEK.

„ Een Vyand, die, door toedoen zy-
„ ner Vrienden binnen onzen Staat, ge- 1784.
„ legenheid heeft gevonden om ons, op
„ de snoodste en laagste wyze, aan te
„ grypen, heeft, voorzeker niet zonder
„ inzigten, zo lang geaarseld om met de
„ Republiek een Definitif Vredes Trac-
„ taat te sluiten; zyne Machinatien wor-
„ den steeds werkzaam gehouden, zyn
„ Aanhang blyft by het aangenomen Sy-
„ stema.

„ Zyn wy by en door ons zelven in
„ staat, Edel Mogende Heeren! zonder
„ een kragtdaadigen bystand, om ons te
„ redden uit een gevaar, dat men, met
„ den verraadlyksten toeleg, van alle zy-
„ den tragt te vermeerderen? — Is het
„ zonder inzigten, dat die inwendige
„ Vyanden 'er op uit zyn, om door het
„ oprokkenen van een onbezonnen Ge-
„ meen, hunne verderflyke oogmerken
„ te bereiken? Zyn de verwyderingen
„ en scheuringen tusschen Regeerders en
„ Ingezetenen in ons gebeukt, gefolterd
„ en mishandeld Gemeenebest, niet door
„ allerlei vonden vermeerderd? In plaats
„ van op eene Vaderlandlievende wyze,
„ met cordaatheid, opregtheid en ver-
„ zaaken van eigenbelang en overheer-
„ schende inzigten, alles te tenteeren,
„ daar braave en deugdzaame Burgers
„ zo veele vermogende blyken van op-
„ regte trouwe en moed geeven, om den

XXI. BOEK. 1784.

„ voortgang van dit verderflyk kwaad
„ te stuiten; heeft men juist, op onder-
„ scheidene plaatsen en tyden, reeds het
„ tegendeel zien gebeuren; de verfoei-
„ lykste wegen hebben wy zien inslaan,
„ om een woesten hoop, het uitschot
„ het rebut der Natie, aan te hitzen,
„ om het tot die jammerlyke en ramp-
„ zalige uitersten te brengen, waar van
„ alleen het aandenken van voorige da-
„ gen, ons traanen uit de oogen moet
„ persfen! — Dank, intusschen, zy de
„ alwyze Voorzienigheid, dat de welden-
„ kende *Nederlander* zyn goed en bloed
„ gereed heeft, om zich hier tegen, met
„ onverschrokkenheid, te verzetten!

„ Ongelukkig Vaderland! Werwaards
„ wy onze oogen wenden, zien wy niet
„ dan verwarringen, verwyderingen en
„ dreigende gevaaren, welke zo zigtbaar
„ als met opzet zorglyker worden ge-
„ maakt, te gelyk met de heillooste in-
„ zigten om de poogingen der Welmee-
„ nenden, tot redding in het werk ge-
„ steld, te dwarsboomen en te veryde-
„ len.

„ Het Finantie-weezen, de zenuw van
„ den Staat, meerendeels door de nutte-
„ looze, byna onnoemelyke verspilde som-
„ men, in dien pasfiven Oorlog, is over
„ 't algemeen verzwakt; en in 't byzon-
„ der by zommigen der Bondgenooten in
„ zulk eenen gebleeken deplorabelen toe-
„ stand geraakt; zonder dat men even-
„ wel, tot heden, de vereischte en rede-

„ lyk-

„ lykste middelen by de hand wil nee- XXI.
„ men, (waar door, by langer vertraagen, BOEK.
„ de gevaarlykste Confusie staat te ver-
„ meerderen,) om dien aangaande schik- 1784.
„ kingen te beraamen, die den last, tot
„ fontien van het Bondgenootschap, naar
„ evenredigheid, draaglyk kan maaken.

„ De Zeemagt van den Staat is steeds „ zo wonderlyk, zo verkeerdlyk, gedirigeerd, dat, byaldien dezelve enkel en „ alleen van de bevelen der Uitvoerende Magt blyft dependeeren, het gevaar, en de pernicieuse gevolgen, daar „ uit voortkomende, welke ons de jongste Oorlog heeft doen ondervinden, „ nimmer zullen worden voorgekomen.

„ Even eens is het met de Landmagt „ der Republiek gelegen, dezelve, staande onder bevel en directie van den „ Heere Capitein Generaal, bevindt zich „ in zulk eene beklaagenswaardige gesteldheid, dat, zal die in cas van nood, „ aan het oogmerk van haar aanweezen „ beantwoorden, U Ed. Mog. niet langer „ zullen kunnen verschuiven, om, met de „ gezamenlyke Bondgenooten, de by de „ Provincie van *Holland* voorgeslaagene „ middelen van Redres voor het Militaire weezen, te amplecteeren; wanneer, voorzeker, de edelmoedigheid by „ de Heeren Staaten der respective Gewesten zal komen te blyken, om het „ fort van den bezoldigden Krygsknegt, „ (zo dikwyls geplaagd en doorgaans bedorven,) voor zo verre die zal bevon-

XXI. BOEK. 1784.

„ den worden den Staat van dienst te „ kunnen zyn, draaglyker en voordeeliger dan het tegenwoordig is, te maa„ ken.

„ Vervolgens, de willekeurige beschik„ king over de Patenten by den Capi„ tein Generaal, aan deszelfs Heer Va„ der, Prins WILLEM DEN IV, maar „ provisioneel afgestaan; de non obser„ vantie der Eeden van Getrouwheid by „ de Officieren der Troepen, aan de Hee„ ren Staaten der respective Provincien, „ welker Territoiren zy betrekken, en „ aan de Overheden der Steden, die zy „ bezetten, zyn alle gebreken in ons „ Staatsbestuur, zo strydig met de On„ afhangelykheid en Souveraine Waar„ digheid der byzondere Gewesten, bly„ kende in 't byzonder door het onlangs „ gebeurde in de Provincie van *Zee„ land*, dat dezelve een spoedig en effi„ cacieus Redres vereischen.

„ Hoe jammerlyk het met den toestand „ der Fortificatien onzer Frontieren ge„ steld is, agt ik onnoodig U Ed. Mog. „ voor te houden. Opmerkelyk is het „ voorzeker, dat 'er zulk een aanhou„ dend verzuim tot bescherming van „ *Staats Vlaanderen* heeft moeten plaats „ hebben; daar intusschen de gesteldheid „ van de Republiek vordert, dat derzel„ ver Grenspaalen steeds in een staat van „ tegenweer onderhouden worden.

„ En, wanneer wy onze aandagt ves„ tigen op den inwendigen toedragt der

„ zaa-

„ zaaken in het Staatsbestuur van het XXI.
„ Gemeenebest dan verdubbelt de vrees BOEK.
„ en bekommering by een weldenkend ——
„ Vaderlander. —— Om my maar tot 1784.
„ onze Provincie te bepaalen; Heerscht
„ en predomineert niet eene onbegrype-
„ lyke en slaafsche afhangelykheid in on-
„ ze deliberatien? Eene schroomagtig-
„ heid, die alle cordaatheid, in de be-
„ handeling van zaaken heeft weggeno-
„ men, en die, zo als ik dagelyks, in
„ het midden onzer, hoor zeggen, een
„ zo ongelukkig als schadelyk wantrou-
„ wen tusschen de Leden onder elkan-
„ der heeft veroorzaakt.

„ De oorsprong hier van is te vinden
„ in de verregaande en zo gevaarlyke
„ Alteratie van het Constitutioneele, dat,
„ van trap tot trap voortgaande, einde-
„ lyk de wettige Vorm van bestuur op
„ Regten en Privilegien gegrond, heeft
„ vernietigt. Zugten wy niet, Ed. Mog.
„ Heeren! onder de klemmendste kete-
„ nen van een Reglement van Regee-
„ ring, in tyden van onderdrukking ge-
„ booren, ons met geweld by deszelfs
„ oorsprong opgedrongen, en naderhand
„ wederom op de onwettigste wyze her-
„ nieuwd en geamplieerd? — Een Reg-
„ lement, dat, hoe zeer ook by de Re-
„ genten bezwooren, illegaal is en blyft,
„ als strydig met de Belangen des Volks,
„ met onzer aller aangeboorene Vryheid,
„ met onvervreemdbaare Regten en Pri-
„ vilegien; dat, door dien het van eene

 „ zy-

XXI. BOEK. 1784.

„ de, by herhaalingen, niet is geobserveerd „ geworden, noodwendig vereischt, dat „ het ten minsten gerevideerd, en over- „ eenkomstig de waare Constitutie dee- „ zer Provincie, te rug gebragt worde; „ wanneer aan den Heer Erfstadhouder „ die directie, die met die zelfde Con- „ stitutie bestaan kan, moet worden ge- „ laaten en verzekerd.

„ In deezer voege is het, in andere „ gedeeltens van het Bondgenootschap „ meerendeels ook gelegen. Intusschen „ is de geschapenheid der zaaken aller- „ haohlykst. —— En daarenboven Ed. „ Mog. Heeren! wordt niet de haat en „ partyschap door veelen, die zich voor- „ geeven yverige Vrienden des Stadhou- „ ders te zyn, ten sterksten gevoed en „ aangekweekt? — Een Voorstander van „ Privilegien, van Medeburgeren, is te- „ genwoordig, in deezer oogen, een Vy- „ and des Erfstadhouders! —— Is men „ niet geslaagd om zyne Hoogheid te „ doen gelooven, dat de Voorstanders „ der Vryheid van ons Vaderland, het „ op niet minder toeleggen, dan om „ Hoogstdenzelven in de Digniteiten en „ Prerogativen die men aan Hem en zyn „ Huis, naar den aart onzer Constitutie „ heeft kunnen opdraagen, te verkorten, „ ja van dezelve te priveeren? —— „ Daar niets zekerder is, dan dat zulks „ nimmer in een weldenkend *Nederlan-* „ *der* zal opkomen, die steeds vertrouwt, „ dat de Heer Erfstadhouder, als op 't

„ naauwst verbonden aan een Vader- XXI.
„ land, dat, hoe groot de dienften, BOEK.
„ door deszelfs Predecesfeuren, bewee-
„ zen, ook mogen zyn, niet in gebreke 1784.
„ is gebleeven, dezelve te erkennen en
„ te vergelden; dat zyne Hoogheid, zeg
„ ik, zich fteeds zal vergenoegen, met
„ die Waardigheden erflyk te bekleeden,
„ naar den aart der Privilegien van een
„ vry Volk; en dat als dan Hoogstde-
„ zelve zal overtuigd worden, dat, om
„ de Liefde en Agting van dat Volk te
„ herwinnen, niets efficacieufer zal wee-
„ zen, dan dat Hy uit zich zelven afzie
„ van al het geene aan het Erfftadhou-
„ derfchap inconftitutioneel, en enkel door
„ eene ongeoorloofde toegeevenheid van
„ eigenbelang zoekende Regenten, hier
„ toe te eenemaale onbevoegd, is geac-
„ crocheerd geworden.

„ Ongelukkig fchynt het hier nog ver-
„ re af te zyn: ten minften wy zien
„ tot heden geene voldoende blyken van
„ zulk eene medewerking van de zyde
„ des Erfftadhouders, tot herftel van de
„ zo hoog noodige Eensgezindheid, en
„ redres van zo veele verkeerdheden in den
„ actueelen toeftand des Vaderlands (*).
„ En zo lang wy den invloed en den
„ raad van iemand, die zedert Jaaren,
„ met zyn Aanhang, de verfoeying der
„ Na-

(*) Daags naa het uitbrengen van dit Advys kwam de Rondgaande Brief des Stadhouders, (zie hier boven bl. 55,) in.

XXI. BOEK. 1784.

„ Natie is geworden, zien prevaleeren, „ is 'er, noch voor het Algemeenebest, „ noch voor de waare Belangen van den „ Heere Erfstadhouder zelve, een gun„ stig vooruitzigt tot eene, by de Natie „ zo zeer verlangde, vereeniging en ver„ betering te verwagten.

„ By dit alles komt nog, dat zelfs „ een magtig Vorst en Nabuur, voorze„ ker door zeer singuliere informatien en „ abusive inductien, is gepremoveerd ge„ worden, om, op eene vry opmerke„ lyke wyze, aan deezen Staat onder „ 't oog te brengen Hoogstdeszelfs ver„ langen, dat de Heer Erfstadhouder, „ by zyne wettige Regten en Prerogati„ ven, mogt worden geconserveerd; even „ als of 'er een weezenlyke toeleg in ons „ Gemeenebest plaats hadt om den Prins „ van *Oranje* en *Nassau* te vervolgen, „ Eene aantyging, een voorgeeven, te „ strydig met het character van den edel„ moedigen *Nederlander*, dan om deswe„ gen onverschillig te kunnen zyn. Te „ vergeefsch tragt men de Weldenken„ den, die onverschrokken hunne Vry„ heid en Voorregten zullen staande hou„ den, hier door te ontstellen; en, zo „ het door geen andere maatregelen kan „ worden voorgekomen, staat de verbit„ tering by een Volk, dat opregtheid en „ cordaatheid hulde doet, meer en meer „ toe te neemen.

„ En Ed. Mog. Heeren! de verregaan„ de Vorderingen des Keizers maaken,

„ met

„ met regt, de aandagt der Natie gaan- XXI.
„ de. Zy is veel te verlicht, dan dat BOEK.
„ deezen geen agterdogt zouden verwek-
„ ken; en, schoon men al eens wil ver- 1784.
„ trouwen, dat deeze magtige Monarch
„ de diensten en opofferingen van dit
„ Gemeenebest aan het Huis van *Oos-*
„ *tenryk* gedaan, in 't oog zal houden,
„ en zich, jegens deezen Staat, overeen-
„ komstig plegtige Tractaaten gedraagen,
„ zo vordert evenwel, in onzen toe-
„ stand, eene wyze en vooruitziende
„ Staatkunde, dat de Republiek met al-
„ le mogelyke menagement, jegens zulk
„ eenen zo vermogenden Nabuur, de dig-
„ niteit en waare belangen van den Staat
„ niet in de waagschaal stelle (*).

„ U Ed. Mogenden zullen niet kun-
„ nen zeggen, dat ik het Tafereel van
„ de critique gesteldheid des Vaderlands,
„ zo met betrekking tot de in- als uit-
„ wendige omstandigheden, in welke het
„ zelve zich bevindt, met al te donkere
„ kleuren hebbe geschetst.

„ Om het dreigende van onzen gehee-
„ len Ondergang te voorkomen, moeten
„ kragtdaadige en prompte hulpmiddelen
„ by de hand genomen worden; ten ein-
„ de ééns den voortgang van die ver-
„ derflyke Menéés te stuitten; en op dat
„ de

(*) Hier en elders hebbe men te bedenken, dat dit Stuk den 29 van April des Jaars 1784. werd voorgedraagen.

XXI. BOEK. — 1784.

„ de zulken, die belangloos werkzaam „ zyn om het Vaderland, uit de laagte, „ waar in het gezonken is, te redden, „ zich op eene efficacieuse onderſteuning, „ tegen eene onverhoopte vermeerdering „ van Geweld, zullen kunnen verlaaten, „ waar door alleen de grond tot een her- „ ſtel van Eendragt en Harmonie in dee- „ zen Staat kan gelegd worden. — De „ toeſtand, waar in wy door de reeds „ bygebragte Evenementen geraakt zyn, „ brengt de Republiek, wil men dezel- „ ve niet zien verlooren gaan, in zulk „ een criſis, dat, om dezelve te behou- „ den, niets onbeproefd moet worden „ gelaaten, wanneer geene andere conſi- „ deratien kunnen plaats hebben, dan die „ met presſante aangelegenheden over- „ eenkomen: en deeze zyn van die na- „ tuur, dat het kundigſte en welmee- „ nendſte gedeelte van onze Republiek, „ als uit éénen mond, tot deszelfs Re- „ preſentanten, tot U Ed. Mog roept, „ dat dezelve, zonder eene ſpoedige Al- „ liantie tot wederzydſche Beſcherming „ met de Kroon van *Frankryk*, onher- „ ſtelbaar verlooren is.

„ Ik zal ſteeds myne geringe, doch „ uiterſte, poogingen aanwenden tot be- „ houd van het Vaderland, en ben daar „ om van Advys, dat U Ed. Mogen- „ den, naamens dit Kwartier, ter Lands- „ ſchaps Tafel declareeren van oordeel „ te zyn, dat, overeenkomſtig de Va- „ derlandlievende, de Staatkundige Pro-

„ po-

„ positie der Provincie van *Friesland* (*), XXI.
„ zo en in dier voege als aan U Ed. BOEK.
„ Mog. en andere Bondgenooten; met de
„ welmeenendste oogmerken, is voorge- 1784.
„ draagen, (en waar by de Commerci-
„ eele belangen van deezen Staat, zo
„ eigenaartig aan die van *Frankryk* ver-
„ bonden, niet uit het ooge verlooren
„ zyn,) by zyne Allerchristlykste Maje-
„ steit op de ernstigste wyze, aanzoek
„ behoorde te geschieden tot het aan-
„ gaan van een wederzydsch Defensif
„ Verbond, voor een bepaalden tyd, op
„ dien voet als, met meerderen, in de
„ aangehaalde Propositie van *Friesland*
„ is geschied; en dat, dienvolgens de
„ Gecommitteerdens ter Vergadering van
„ hun Hoog Mogenden, van wegen dee-
„ ze Provincie zullen worden geauctori-
„ seerd om daar op by die der andere
„ Bondgenooten op de nadruklykste en
„ efficasieuste wyze aan te dringen.

„ De gevolgen van een langer ver-
„ traagen in deezen, en van het neemen
„ van min ernstige Besluiten, blyven bui-
„ ten myne Verantwoording. Ook ver-
„ trouw ik, dat U Ed. Mogenden, ge-
„ leerd door de onheilen en fatale Ge-
„ beurtenisse, welke het niet daadlyk
„ toetreeden tot de Gewapende Neutra-
„ liteit, in den jongste Oorlog, voor ons
„ Vaderland hebben te wege gebragt,
„ van

(*) Zie hier boven bl. 188.

XXI. BOEK. 1784. „ van begrip zullen zyn, dat de Republiek, door eene onverhoopte soortgelyke verkeerde directie, in een nog veel dringender Tydstip, zal worden verstooken van het eenigste vooruitzigt tot redding en behoud. By zulk een onverhoopt evenement zou het misnoegen en de wanhoop der Natie noch paal noch perk kennen; en deezer agterdogt hier door aangevuurd, zou voorzeker, dien bystand verydeld ziende, tot uitersten overslaan, waar by veeleer, alles wat dierbaar is, zal worden opgeofferd, dan onder het ondraaglyke van reeds lang gesmeede Ketenen gebukt te willen gaan."

Zyn oordeel over *Utrechts* en *Frieslands* Voorslagen.

Dit Advys van CAPELLEN TOT DE MARSCH, die zich verantwoordelyk agtte van zyn bedryf in het bestuur der zaaken, welke zyne Landgenooten betroffen, in openbaaren druk verschynende, ging vergezeld van eene Aanspraak aan dezelven, reden geevende van deezen zynen handel. In dezelve merkt hy byzonder op, dat hy, hoe gereed om de Vaderlandlievende voorzorge der Heeren Staaten van *Utrecht* op den rechten prys te stellen, daar zy de andere Leden des Bondgenootschaps als 't ware op den weg tot redding en behoud hadden gebragt, egter zyn best gedaan hadt om zyne Medeleden te doen gevoelen, dat het tydstip, wanneer zy hun Voorslag beraamden veel verschilde van het tegenwoordige; dat der Landgenooten waa-

waare meening en brandende begeerte zedert vry duidelyker was gebleeken; en dat men tegenwoordig van de zyde van het Hof van *Versailles* meer zekerheids hadt, dan vóór eenige maanden, dat de Voorslagen van deezen Staat tot eene nadere Verbintenis, niet ongunstig zouden ontvangen worden. Het toegevoegde aan de Volmagt tot uitbrenging van het Besluit der Meerderheid om zich by *Utrecht* te voegen, met *Commmunicatie van zyne Hoogheid*, rekende hy te behooren onder het onbegrypelyke, dat men deeze dagen zo dikwerf zag gebeuren (*).

Besluit van vyf Gewesten, om den Voorslag eener Verbintenisse aan *Frankryk* te doen.

Utrechts Voorstel, *Frieslands* nader bepaalende Voorslag, in de andere Gewesten overwoogen zynde, hadt by hun Hoog Mogenden het gevolg, dat zy, in Bloeimaand, besllooten, om door hunnen Gewoonen en Buitengewoonen Gezant ten Hove van *Versailles* aan te schryven, om te onderstaan, of zyne Allerchristlykste Majesteit, die, geduurende den laatsten Oorlog met de Kroon van *Engeland*, zo veele en zo uitmuntende bewyzen van zyne Vriendschap en Geneigdheid aan den Staat hadt gegeeven, en zyne gunstige geneigdheid voor de Republiek nog onlangs, ter gelegenheid van de verzogte Tusschenspraak ter bemiddeling van de gereezene Geschillen met het Gouvernement

(*) *Courier van Europa* I. D. bl. 411. enz. Memorie van den Heer VAN DE MARSCH bl. 229.

XXI. BOEK. 1784.

ment der *Oostenrykſche Nederlanden*, nog nader hadt gelieven aan den dag te leggen, geneegen zou zyn tot het aangaan eener nadere Verbintenisſe met den Staat, gegrond op de wederzydſche Belangen, en byzonder ingerigt ter beveiliging der Regten en Bezittingen van de Republiek; en dat voorts, naa ingekomen berigt deezer Ambasſadeuren, over den Inhoud en de Voorwaarden van zodanig eene Alliantie nader zou worden beſlooten, zo als ter bevordering van de weezenlyke belangen van het Vaderland zou bevonden worden te behooren. Dat een uittrekzel van dit Staatsbeſluit in handen geſteld zou worden van den Hertog DE LA VAUGUYON, den *Franſchen* Afgezant, met verzoek om den inhoud daar van, door zyne goede dienſten, te willen onderſteunen. —— De Afgevaardigden van *Friesland* betuigden zich te houden by het reeds voorheen ingeleverde Beſluit der Staaten (*); die van *Overysſel* verklaarden hier op ongelast te zyn (†).

Gunſtige vooruitzigten hier op.

Gemelde Afgezant van *Frankryk*, die, geduurende zyn Gezantſchap, zo veel deels hadt in het te wege brengen, uitbreiden en bevestigen van het vertrouwen tusſchen deezen Staat en zyn Ryk, nam, twee dagen naa dit Beſluit, afſcheid van hun Hoog Mogenden, door zyn Vorst op-

(*) Zie hier boven, bl. 188.
(†) *Reſol. Gen.* 26. Mey 1784.

ontboden om het Gezantschap aan 't Hof van *Madrid* te bekleeden. In zyne Afscheids Aanspraak, en in het Antwoord van den Voorzitter ter Algemeene Staatsvergadering, straalen de trekken door van gunstige gevoelens aan den eenen, van dankbaarheid aan den anderen kant, als mede van een vertrouwend vooruitzigt op de onder handen zynde Verbintenisse (*).

De Voorslag in *Frankryk* gunstig ontvangen, en een Plan ingeleverd.

Aan de algemeene verwagting voldeedt het onthaal, 't welk onze Afgezanten ten *Franschen* Hove op den gedaanen Voorslag bejegende. 's Konings Staatsdienaar, de Graaf DE VERGENNES, verklaarde hun niet alleen, dat de Koning, zyn Meester, tot zodanig eene nadere Verbintenis geneegen was; maar stelde hun teffens een Plan ter hand, 't welk onmiddelyk herwaards werd overgezonden. Terwyl men daar over zou handelen, werd wederzyds goedgevonden, dat de Ingezetenen van dit Gemeenebest, met betrekking tot den Koophandel en Scheepvaard, in *Frankryk* op den voet der meest begunstigde Volken zouden behandeld worden, en ook de Onderdaanen des *Franschen* Konings, in de Vereenigde Gewesten, eene dergelyke behandeling ontmoeten (†).

Besluit van Hol-

Kort naa de overlevering van dit Plan was

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1106. 1107.

(†) Dit Plan, grootendeels overeenkomende met het Geslootene Verbond, naderhand te melden,

XXI. BOEK. 1784. *Holland* tot aanvaarding van 't zelve.

was het eenpaarig Besluit der Staaten van *Holland* om ter Algemeene Staatsvergaderinge, de zaak daar heen te stuuren, dat 'er, onverwyld, aan onze Afgezanten te *Parys* zou aangeschreeven worden, om op den voet van het Ontworpen Plan der Defensive Alliantie met *Frankryk*, dat heilzaam werk, zo ras mogelyk, tot een gewenscht einde te brengen; met last om de Onderhandelingen zo in te rigten, dat de nette bepaaling der Onderstanden van wederzyden te leveren, in dat Plan opengelaaten, gelyk ook de waardeering in Geld in stede van Manschap, op de minst bezwaarende wyze voor de Republiek, en geëvenredigd aan de groote ongelykheid van de middelen der beide Mogenheden, zou geregeld worden. Zy wilden dit Besluit terstond by hunne Hoog-Mogenden gebragt en op 't sterkst aangedrongen hebben, dat de Bondgenooten, zo schielyk hun doenlyk was, den uitslag hunner beraadslaagingen over deeze allergewigtigste zaak inleverden (*). Het draalen met dit werk, zomtyds *Holland* ten laste gelegd, hadt toen uit (†).

Zes Gewesten besluiten

't Leedt slegts tot den achtsten van Herfstmaand of zes Gewesten kwamen een-

den, zullen wy, om herhaaling te myden, hier niet boeken. Men vindt het in de *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1386. enz.

(*) *Resol. van Holl.* 10 Aug. 1784.

(†) De *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 618.

eenpaarig overeen om tot een Verbintenisse met *Frankryk* toe te treeden. *Utrecht* vereenigde zich welhaast met *Holland*, en schoon *Gelderland* voorheen zo afkeerig scheen van een Verdeedigend Verbond, was thans de Raadslag der Meerderheid veel gunstiger dan men hadt durven vermoeden, en in allen deele, eenige kleinigheden uitgezonderd, eenstemmig met *Holland* (*). XXI. BOEK. 1784. tot een Beschermend Verbond.

Hadt *Overysfel*, by de Verklaaring der Bondgenooten om aan *Frankryk* den Voorslag te doen, op dit stuk ongelast zynde, niet mede gestemd (†), dit Gewest kon, om dezelfde reden, zyne stem in deezen niet uitbrengen; het daar hangend Geschil, wegens de Overstemming tusschen de Ridderschap en Steden (§) bragt te wege, dat men 'er geene geregelde Landsdagen hieldt, van welken de Afgevaardigden hunnen last moesten ontvangen. De Ridderschap, zich hier over beklaagende, gaf haare toestemming op den voet van *Holland* (**). Dit geschil, waar in CAPELLEN TOT DEN POL, de zyde der Steden hieldt, was ongetwyfeld oorzaak, dat deeze Ridder- De Ridderschap van *Overysfel* geeft haare toestemming.

„ zyn

(*) *Courier van Europa* II. D. bl. 8.

(†) Zie hier boven bl. 207.

(§) Van 't zelve zullen wy in 't vervolg Verslag geeven.

(**) *Extract uit het Register der Resolutien van de Heeren van de Ridderschap der Provincie van Overysfel* 14 Sept. 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1486.

XXI. BOEK. 1784.

zyn Vertoog, ten aandrange van een Beschermend Verbond, by hem zo hoog geschat, „ dat hy het een plegtigen „ Dankdag waardig keurde, als hy zyn „ gefolterd Vaderland met onzen edel„ moedigen Weldoener, en zyn magtig „ Ryk, daar door verbonden zag," ter Staatsvergaderinge niet kunnende inleveren, door den druk, schoon eerst naamloos, gemeen maakte (*); en stonden de Steden ongetwyfeld met dien Edelman in 't zelfde gevoelen.

Inhoud des Verdrags tusschen *Frankryk* en deezen Staat.

Het Verbond zelve ving in deezer voege aan. „ De tekens van Vriendschap „ en Toegenegenheid, welke zyne Al„ lerchristlykste Majesteit niet nagelaaten „ heeft te geeven aan de *Vereenigde Ne„ derlanden*, en de Diensten door Hem „ aan dezelve beweezen, in de gewigtig„ ste omstandigheden, hebben het ver„ trouwen bevestigd van hun Hoog Mo„ genden, op de grondbeginzels van „ Regtvaardigheid en Grootmoedigheid „ van gezegde zyne Allerchristlykste Ma„ jesteit, en hebben in hun Hoog Mo„ genden voortgebragt de begeerte om „ zich nader aan Hoogstdenzelven te „ verbinden, door zulke middelen, die „ strekken kunnen, om, op eene vaste „ en duurzaame wyze, de rust van de „ Republiek te verzekeren.

„ Zy-

(*) Te weeten in den *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 413. en 613. Zie ook de *Historie der Admissie van* CAPELLEN TOT DEN POL bl. 220.

„ Zyne Allerchristlykste Majesteit heeft „ zich te meer genegen getoond, om te „ voldoen aan de bedoelingen van hun „ Hoog Mogenden uit aanmerking van „ het waar belang, 't geen Hoogstdezelve neemt in de Welvaard der Vereenigde Provincien: en daar het tegenwoordig te sluitene Tractaat met dezelven alleen Verweerender wyze is, „ en dus niet strekt tot nadeel van eenige andere Mogenheid, ook geene andere bedoelingen heeft, dan om den „ Vrede tusschen zyne Staaten en die „ van hun Hoog Mogenden te vaster te „ maaken, en ten gelyken tyde om mede te werken ter bewaaringe van de „ Algemeene Rust.

XXI. BOEK. 1784.

De Gevolgenmagtigden van wederzyden, de Graaf DE VERGENNES met de Heeren LESTEVENON VAN BERKENRODE, en BRANTSEN, kwamen, naa gehoudene Onderhandelingen, in de volgende Artykelen, overeen.

„ Art. I. Daar zal een opregte Vriendschap en standvastige Verbintenis zyn, „ tusschen zyne Allerchristlykste Majesteit, zyne Erfgenaamen en Opvolgers, en de *Vereenigde Nederlandsche* „ Provincien. De Hooge Contractanten „ zullen, ingevolge van dien, de grootste aandagt vestigen, ter onderhouding, tusschen Hoogstdezelven, hunne „ Staaten en Onderdaanen, wederzyds, „ van Vriendschap en goede Zamenleeving, zonder te gedoogen, dat van „ den eenen of anderen kant, eenige

XXI. BOEK. 1784.

„ Vyandlykheden gepleegd worden, on„ der welk voorwendzel ook, door het „ vermyden van alles wat in 't vervolg „ de Eendragt en goede Verstandhou„ ding zou kunnen stooren, welke zo „ gelukkig tusschen de beide Staaten ge„ vestigd is; maar ter contrarie zal men „ alle zorge, by alle gelegenheid, aan„ wenden, tot wederzydsch Nut, Eer, „ en Voordeel.

„ Art. II. Zyne Allerchristlykste Ma„ jesteit en de Staaten Generaal beloo„ ven elkander, zo veel in hun ver„ mogen is, alles te zullen toebrengen, „ tot onderlinge Zekerheid, door zich „ over en weder te beschermen en te „ bewaaren, by die Gerustheid, Vrede „ en Onzydigheid, zo wel als by de te„ genwoordige Bezittingen hunner Staa„ ten, Domeinen, Voorregten en Vry„ heden, de een de andere te beveili„ gen tegen alle Vyandlyke Aanvallen, „ in welk Werelddeel zulks zou mogen „ zyn. En, om beter te bepaalen de „ uitgestrektheid deezer Guarantie, waar „ mede zyne Allerchristlykste Majesteit „ zich belast, is men wel byzonder over„ eengekomen, dat dezelve bepaaldlyk „ zich uitstrekt tot den Inhoud van „ het *Tractaat van Munster* des Jaars „ MDCXLVIII, en dat van *Aken des* „ *Jaars* MDCCXLVIII, uitgezonderd „ de Veranderingen, die in beide Trac„ taaten reeds plaats gehad hebben, of „ nog zouden hebben.

„ Art. III. Ingevolge van de getroffen

„ Over-

„ Overeenkomst, in het voorgaande Artykel, zullen de beide Hooge Contractanten bestendig en met elkander werken tot behoud van den Vrede; en ingevalle één van Hun gedreigd wierde, met eenigen Aanval, zal de andere aanstonds zyne goede Officien aanwenden om Vyandlykheden voor te komen, en de zaaken tragten te rug te brengen, tot den weg van Vergelyk.

„ Art. IV. Doch, in geval de Bemiddeling bovengemeld, het gewenschte effect missen mogt, in zodanig een geval verpligten zich zyne Allerchristlykste Majesteit en hun Hoog Mogenden, van nu af aan, elkander wederzydsch, zo te Water als te Land, te ondersteunen. —— Ten welken einde zyne Allerchristlykste Majesteit aan de Republiek leveren zal tienduizend Man Infantery, twee duizend Ruiters, twaalf Schepen van Linie en zes Fregatten. Hun Hoog Mogenden, daar en tegen, zullen, in geval van eenen Zeeoorlog, of wanneer zyne Allerchristlykste Majesteit Vyandlykheden ter Zee aangedaan wierden, leveren zes Schepen van Linie en drie Fregatten; en in zaake van een Attaque van het Grondgebied van *Frankryk*, zullen de Staaten hun Contingent van Troepen voldoen in Geld, welks beloop bepaald zal worden by een ander Artykel, of Separate Conventie, ten zy hun Hoog Mo-

XXI. BOEK. 1784.

„ genden verkiezen mogten zulks daad„ lyk in Manschap te willen doen; wel„ kers begrooting zal geschieden op den „ volgenden voet, te weeten, vyf dui„ zend Man Voetvolk en duizend Man „ Cavallery.

„ Art. V. De Mogenheid, welke het „ Secours fourneeren zal, het zy in Sche„ pen en Fregatten, of 't zy in Krygs„ volk, zal die betaalen en onderhouden „ overal waar zyn Geallieerde die zal „ noodig hebben; en de Mogenheid als Ei„ scher, zal verpligt zyn, het zy de gemel„ de Schepen, Fregatten en Krygsvolken, „ kort of lang, in zyne Havens blyven, „ dezelve van al het noodige te doen „ voorzien, en tot denzelfden Prys als „ of dezelve Hun eigendom waren. Ook „ is men overeengekomen, dat in geene „ gevallen de gezegde Manschap of Sche„ pen, zullen zyn tot Lasten van de ei„ schende Party, schoon dezelve niet te „ min te zyner Dispositie blyven, ge„ duurende den geheelen voortgang des „ Oorlogs, in welken hy zich mogt be„ vinden. —— Het Secours hier boven „ gemeld, zal met betrekking tot het Be„ vel staan onder Hem, die dezelve Com„ mandeert, en zal niet afzonderlyk ge„ ëmployeerd of anders gebruikt kunnen „ worden, dan in overeenstemming van „ den gezegden Bevelvoerder; doch met „ opzigt tot de Operatien onderworpen „ zyn aan de Orders van den Opper-Com„ mandant der Mogenheid als Eischer.

„ Art.

„ Art. VI. Zyne Allerchristlykste Majesteit en de Heeren Staaten Generaal verpligten zich om compleet en welgewapend te houden, de Schepen, Fregatten en Krygsvolk, welke zy elkander over en weer fourneeren zullen, zodanig, dat, zo dra de gerequireerde Mogenheid, het bepaalde Secours volgens Art. IV. zal gefourneerd hebben, dezelve in zyne Havens op nieuw zal doen armeeren een gelyk getal van Schepen van Linie en Fregatten, als in het gemelde Art. bepaald is: om aanstonds te kunnen remplaceeren de zulken, welke mogten verongelukken, door de toevallen van den Oorlog of van de Zee.

XXI. BOEK.

1784.

„ Art. VII. In gevalle het boven bepaald Secours niet voldoende mogt zyn, ter Verdeediging van de Mogenheid, als Eischer, en om Hem een voeglyken Vrede te bezorgen, zal de verzogte Mogenheid, die, van tyd tot tyd, vergrooten, naar de noodzaaklykheid, waar in zyne Geallieerde zich bevindt, en Hem zelfs, des noods, met al zyn Magt ondersteunen. —— Ook is wel expresselyk bedongen, dat, in allen gevalle, het Contingent der Heeren Staaten Generaal, in Troepen te Land, niet boven de twintig duizend Man Infantery, en vier duizend Man Paarden-Volk, beloopen zal; en de Reserve in het IV. Art. ten faveure van

XXI. BOEK. 1784.

„ de Heeren Staaten Generaal, niet op-
„ zigt tot de Troepen te Land, blyft
„ van kragt.

„ Art. VIII. Wanneer een Zee-oor-
„ log zal verklaard worden, waar in bei-
„ de de Hooge Contractanten geen deel
„ neemen, zullen zy zich wederzydsch
„ de Vryheid van de Zee guarandee-
„ ren; volgens den Grondregel, dat de
„ Vlag van Vrienden Vyandlyke Koop-
„ manschappen behoudt: telkens evenwel
„ met die Exceptien uitgedrukt in het
„ XIX. en XX. Art. van het Tractaat
„ van Commercie getekend te *Utrecht*
„ den elfden April des Jaars MDCCXIII
„ tusschen *Frankryk* en de *Vereenigde Pro-*
„ *vincien*; welke Artykels dezelfde kragt
„ en waarde behouden als of die, van
„ woord tot woord, in het tegenwoor-
„ dig Tractaat ingelyfd waren.

„ Art. IX. Indien het gebeurde, ('t
„ geen GOD verhoede!) dat een van
„ beiden de Hooge Contractanten, zich
„ in een Oorlog mogt ingewikkeld vin-
„ den, en in welken de andere ge-
„ noodzaakt ware direct deel te neemen,
„ zullen zy onderling de Operatien re-
„ guleeren, die zy oordeelen noodig te
„ zyn tot afbreuk van den Gemeenen
„ Vyand, en om Hem tot Vrede te
„ noodzaaken. Ook zullen zy zich niet
„ kunnen ontwapenen, noch ontvangen
„ eenige Voorslaagen van Vrede of Stil-
„ stand van Wapenen, dan éénstemmig;

„ en

„ en zo wanneer 'er eene Negotiatie
„ mogt geopend worden, zal die niet
„ kunnen begonnen of voortgezet wor-
„ den, door één der twee Hooge Par-
„ tyen Contractanten, zonder de parti-
„ cipatie van de andere, en zullen zy
„ als dan fuccesfivelyk elkander Commu-
„ nicatie geeven van alles wat by zoda-
„ nige Onderhandelingen voorvalt.

„ Art. X. De beide Hooge Contrac-
„ teerende Partyen verbinden zich, met
„ oogmerk om de Engagementen, wel-
„ ke het onderwerp van dit tegenwoor-
„ dig Tractaat uitmaaken, kragtdaadig
„ te vervullen, Hun Magt, ten allen ty-
„ de, in een goeden ftaat te onderhou-
„ den; en zy zullen het vermogen heb-
„ ben elkander wederzydsch alle ophel-
„ deringen te vraagen: welke Zy, ten
„ dien opzigte, zouden kunnen verlan-
„ gen. Zy zullen desgelyks den ftaat
„ van Verdeediging, waar hunne Etablis-
„ fementen zich zullen bevinden, toe-
„ vertrouwen, en onder elkander over-
„ eenkomen om de middelen te beraa-
„ men van daar in te voorzien.

„ Art. XI. De beide Hooge Contrac-
„ teerende Partyen zullen zich, ter goe-
„ der trouwe, de Engagementen commu-
„ niceeren, welke tusfchen Haar en ande-
„ re Mogenheden van *Europa* plaats heb-
„ ben, en die in hun volle kragt moe-
„ ten blyven; en Zy belooven, in het
„ toekomende, geene Alliantie, of eenig
„ Engagement, van welk eene natuur

„ die

XXI. BOEK. ,, die ook zyn mogten, en direct of in-
,, direct met het tegenwoordig Tractaat
,, strydende, te zullen contracteeren.

1784. ,, XII. Het onderwerp van het tegen-
,, woordig Tractaat zynde niet alleen de
,, zekerheid en de gerustheid der beide
,, Hooge Contracteerende Partyen; maar
,, ook het in stand houden van den alge-
,, meenen Vrede, hebben zyne Allerchrist-
,, lykste Majesteit en hunne Hoog Mo-
,, genden, voor zich de Vryheid behou-
,, den om gezamenlyk zodanige Mogen-
,, heden te benoemen, als Zy dienstig
,, zullen oordeelen, om deel te neemen
,, in en toe te treeden tot het tegen-
,, woordig Tractaat.

,, Art. XIII. Om zo veel te beter de
,, goede Correspondentie en de Een-
,, dragt onder de *Hollandsche* en *Fran-*
,, *sche* Natie te bevestigen, is men over-
,, eengekomen, dat, terwyl de beide Hoo-
,, ge Contracteerende Partyen, onder zich
,, een *Commercie Tractaat* maaken, de
,, Onderdaanen van de Republiek in
,, *Frankryk*, ten aanziene van de Com-
,, mercie en Navigatie, als de begun-
,, stigste Natie zullen behandeld worden,
,, gelyk men ook zal doen, in de Ver-
,, eenigde Provincien, ten opzigte van
,, de Onderdaanen van zyne Allerchrist-
,, lykste Majesteit.

,, XIV. De plegtige Ratificatien zul-
,, len te *Versailles* uitgewisseld worden,
,, in den tyd van zes Weeken, of eer-
,, der, te rekenen van den Dag der te-

,, ke-

„ keninge van het tegenwoordige Tractaat."

By deeze Artykelen kwamen nog, ten zelfden dage der sluitinge, Afzonderlyke, van gelyke waarde en kragt gerekend, en van deezen inhoud.

„ Art. I. In het geval waar de eischende Mogenheid het Secours, welk hem „ mogt gegeeven worden, buiten *Europa* zal willen gebruiken, zal dezelve „ verpligt zyn de verzogte Party daar „ van kennis te geeven, zo spoedig het „ mogelyk zal weezen: en op zyn langst „ in den tyd van drie maanden, op dat „ dezelve de behoorelyke maatregelen „ daar na kan neemen.

„ Art. II. Ingevolge van het IV. Art. „ van het Alliantie Tractaat, op heden „ getekend, zyn de Hooge Partyen overeengekomen, dat duizend Man Infantery gewaardeerd zullen worden tegen „ tien duizend Guldens *Hollands* in de „ maand; en duizend Man Cavallery tegen dertig duizend Guldens *Hollands*, „ insgelyks in de maand.

„ Art. III. Uit hoofde van de Alliantie, heden gesloten, zullen zo wel „ zyne Allerchristlykste Majesteit als de „ Heeren Algemeene Staaten, getrouwlyk het Welzyn en den Voorspoed „ van den een en den ander bezorgen „ en bevorderen, met alle ondersteuning, „ het zy in Raad, of weezenlyken Bystand, by alle gelegenheden, en ten allen tyde; en zullen hunne toestemming

„ niet

XXI. BOEK. 1784.

„ niet geeven aan eenige Onderhandelin„ gen of Negotiatien, welke nadeel of „ schade aan de een of andere Party zou„ den kunnen toebrengen; maar Zy zul„ len dezelve verbreeken en afwenden, „ en elkanderen daar van wederzydsch „ berigt geeven, met zorgvuldigheid en „ opregtheid, zo dra Zy daar van ken„ nis zullen bekomen hebben.

„ Art. IV. Men is uitdruklyk overeen„ gekomen, dat de Guarantie, bepaald „ door het op heden getekende Tractaat, „ de schikkinge zal bevatten, welke ge„ maakt is, onder de Mediatie van zyne „ Allerchristlykste Majesteit, tusschen zyne „ Majesteit den Keizer en de *Vereenigde* „ *Nederlanden*." — De wederzydsche Gevolmagtigden onderschreeven deeze Verbintenisse, op den tienden van Slachtmaand des Jaars MDCCLXXXV, te *Fontainebleau* (*).

Tekening en Bekragtiging van dit Verbond.

Dus verliep 'er een groot Jaar tusschen het Besluiten om die Verbintenis aan te gaan van de zyde hunner Hoog Mogenden, en het daadelyk sluiten, waar van men, in de volgende Wintermaand, de Bekragtigingen uitwisselde (†). Een verwyl, 't geen ten oorspronge hadt de ontstaane Onlusten met den Keizer, waar van wy reeds een gedeelte te boek geslaagen, hebben (§), en het overige nog beschryven moe-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1567. 1647.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1647.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* VII. D. bl. 166. enz.

moeten. Onlusten, in welken de Koning van *Frankryk* als Middelaar handelde 't geen hem belette, op de wyze in het Tractaat begreepen, Bondgenoot der *Vereenigde Gewesten* te weezen; en dus niet voortsproot, gelyk eenigen wilden, uit de Partyschappen binnenslands die de Koning, vóór het bekragtigen, wilde vereffend zien. —— De Meerderheid der Regeering van *Middelburg* was by een Brieve Staaten van *Zeeland* aan, om, toen het op 't punt van sluiten stondt, 'er niet mede voort te vaaren; maar het aangaan van alle Nieuwe Verbintenissen tot naa de Ontwikkeling der Staatsomstandigheden, by voorraad, uit te stellen. *Vlissingen* oordeelde hier over geheel strydig met die Stad, en zich te moeten houden aan het Staatsbesluit om, ten aanzien deezer zaake, op een gelyken voet met *Holland* voort te gaan (*).

XXI. BOEK. —— 1784.

Hun Hoog Mogenden schonken aan den Heer TINNE, wegens het overbrengen van dit Verbond, een Gouden Eerpenning en Ketting; aan den Graave DE VERGENNES, voor het sluiten, een Zilver verguld Servies, ter waarde van 20,000 Guldens. De Koning van *Frankryk* hadt aan de Gezanten van deezen Staat LESTEVENON VAN BERKENRODE en BRANTSEN ieder een kost-

Geschenken te dier gelegenheid.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1596. 1671.

XXI. BOEK. 1784. kostbaaren Gouden Doos, ryklyk met Edel Gesteente omzet, en vercierd met 's Konings Afbeeldzel, elk ter waarde van 80,000 Livres vereerd (*).

Vertoog van den den *Engelschen* Afgezant: hier toe betrekkelyk.

Wie zich de twee tegen elkander overstaande en tegen elkander werkende Partyen in onzen Staat verbeeldt begrypt hoe zeer de voltooijing van een zo lang sammelend Werk, deeze met vreugde en geene met droefheid vervulde; hoe elk, naar gelange zyner Staatsbegrippen, daar uit hoop schepte op betere dagen, of voor den Lande kwaad vreesde. En ontbrak het niet aan de zodanigen, die blyk gaven van deeze verschillende aandoeningen, en strydige uitzigten. —— Met welk een oog *Groot-Brittanje*, en gevolglyk ook de dat Ryk toegedaane Party in den Lande, dit Verdrag beschouwde, valt gereedlyk op te maaken uit een Vertoog, door den *Engelschen* Afgezant, den Ridder HARRIS, aan hun Hoog Mogenden overgeleverd in den tusschentyd van het sluiten en bekragtigen diens Beschermenden Verdrags met *Frankryk*. Dit omtrent gelyktydig voorvallende met den Vrede tusschen den Staat en den Keizer gesllooten liet gemelde Gezant, op uitdruklyken last zyns Konings, onder andere zich in deezer voege hooren.

„ Zy-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1575. 1646. Voor 't Jaar 1786. bl. 33.

„ Zyne *Groot-Brittannische* Majesteit „ neemt met vermaak deezen tyd van „ publieke rust waar om aan U Hoog „ Mogenden de sterkste verzekeringen te „ hernieuwen, van zyne gevoelens van „ Vriendschap en Goedwilligheid voor „ de Republiek, waar mede zyne Maje- „ steit bestendig bezield is, gelyk de ge- „ heele *Brittannische* Natie. —— Deeze „ gevoelens zyn niet minder gegrond op „ de herdenking van de weezenlyke hulp, „ welke beide de Natien elkander toege- „ bragt hebben, in voorleden tyden, om „ hunne Vryheid, Onafhangelykheid, en „ zelfs hun Godsdienst, te vestigen op „ hunne natuurlyke en duurzaame belan- „ gen, welke hun altoos moeten bren- „ gen tot de volmaaktste Vereeniging. — „ In waarheid: 't zy men overweegt de „ rampen, welke door de plaatslyke ge- „ legenheid van beide Mogenheden, na- „ tuurlyk voort moeten spruiten, en op „ eene geheel byzondere wyze, geduu- „ rende den Oorlog, ten koste van haa- „ re waare belangen van Staatkunde en „ Koophandel, in verscheide deelen der „ Wereld; 't zy men beschouwt de ze- „ kerheid, welke eene onderlinge goede „ Verstandhouding Hun kan geeven aan „ hunne wederzydsche Bezittingen, aan „ de veiligheid van hunnen Koophandel, „ en aan het behoud van den Algemee- „ nen Vrede, zo blykt dat de Voorzig- „ tigheid en de gezonde Staatkunde Hun

XXI. BOEK. —— 1784.

XXI. BOEK. 1784.

„ niet anders kunnen leeren dan Hun aan „ te zetten om zich meer en meer te „ vereenigen.

„ Indien hun Hoog Mogenden onder- „ tusfchen meenen, dat de binnenlandfche „ Tweefpalt, welke de Republiek, ze- „ dert eenige Jaaren, ongelukkig fchokt, „ (en waar over de Koning zyn hartzeer „ niet kan verbergen,) het tegenwoor- „ dig Tydftip ongunftig maakt, tot eene „ Schikking van de wederzydfche belan- „ gen der beide Natien, (het geen zy- „ ne Majefteit altyd gewenscht heeft,) „ zo wanhoopt hy niet, uit hoofde der „ verzekeringen van de gevoelens des „ Konings, en van alle zyne gulhartige „ genegenheden voor de Republiek, of „ hun Hoog Mogenden zullen het hun- „ ner gewoone Voorzigtigheid waardig „ oordeelen, van zich in geene Verbin- „ tenisfen te zullen inlaaten, welke hun, „ in allen gevalle, zouden kunnen wik- „ kelen in een Syftema, aanloopende te- „ gen de inzigten van billykheid welke „ zyne Majefteit belydt; hun verwyde- „ ren van een vasten Grondflag, eene „ Onafhanglyke Neutraliteit; en onover- „ komelyke hindernisfen te wege bren- „ gen tegen de Vernieuwing van eene „ Alliantie tusfchen de beide Mogenhe- „ den, wanneer de tyden en omftandig- „ heden dezelve kunnen doen aanzien „ voor U Hoog Mogenden als volftrekt „ noodzaaklyk en wederzydsch nuttig,

„ waar

„ waar toe zyne Majesteit altyd gereed „ is alles toe te brengen, wat van hem „ kan afhangen (*)."

1784.

Maaltyden deswegen te *Amsterdam* en te *Zierikzee* gehouden.

Onder de veelvuldige Vreugdebetooningen, wegens deeze Verbintenisse, die egter voor 't meeste gedeelte verre van luidrugtig en schitterend waren, liep meest in 't oog, een zeer kostbaare en pragtige Maaltyd te *Amsterdam* in het Stads Logement gehouden. Op 't midden der tafel, in *de Doelen* voor zes en zeventig Persoonen gedekt, stondt een Tempel van elf voeten lang, vier voeten breed en tien voeten hoog: twee kunstig gewerkte Beelden, den *Franschen* Monarch en de *Nederlandsche* Maagd, vertoonende, vulden dat gevaarte. Behalven de *Fransche* Afgezant, de Markgraaf DE VERAC, zaten aan deezen Vreugde-disch, de vier toen regeerende Burgemeesters dier Stad, verscheide *Amsterdamsche* Regenten, en Kooplieden. Te deezer gelegenheid waren, tot een altoosduurend aandenken, eenige Gouden en Zilveren Medailles vervaardigd, van welken een Gouden voor zyne Allerchristlykste Majesteit, als mede voor diens voornaamste Staatsdienaaren bestemd was (†). —— Een dergelyk Gedenkfeest vierde men te *Zierikzee*, waar op verre de meeste Re-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1576. *Post van den Neder-Rhyn* VIII. D. bl. 726.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 41.

XXI. BOEK. Regenten, en veele aanzienlyke Burgers verscheenen, op welken Disch desgelyks een pragtige Tempel, ten Hoofdcieraad

1784. strekte (*). In *Arnhem*, *Utrecht*, *Wyk by Duurstede*, en *Leeuwaarden* vereerde men die Gebeurtenis desgelyks met Vreugde-Feesten (*).

(*) *Beschryving der plegtige Viering van Neêrlands gewenscht Verbond met Frankryk, binnen Zierikzee.* Te *Zierikzee*, by P. O. VAN DEN THOORN. 1786.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 109. 243. 265. 269.

* *
*

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

TWEE EN TWINTIGSTE BOEK.

I N H O U D.

Stoffe van dit Boek. De Burgery in Zutphen gewapend. Verzoek aldaar om een Vrycorps van dien aart als in den Jaare MDCCXLVIII *op te rigten. 't Zelve van de hand geweezen. Redenen daar tegen aangevoerd. Een gedeelte der Verzoekeren heeft berouw. De Wapenhandel gestoord. Voorziening daar tegen. Eenige Deventersche Burgers te Zutphen het Zydgeweer door de Militairen afgenomen. Brief der Regeering van Deventer aan die van Zutphen, over dit geval, beantwoord. Nader schryven der Regeering van Deventer. Afloop deezer zaake. Nieuwe oproerige Beweegingen te Arnhem gedreigd. Dezelve aangevangen. Het Krygsvolk gebruikt, om verdere baldaadigheden te beletten. Burgers en Krygslieden schieten op elkander. De Regeering door de* XXII. BOEK.

XXII. BOEK. *Burgery op 't Stadhuis bezet, komt 'er af door behulp des Krygsvolks. Onlusten te Thiel over den Wapenhandel. Verzoeken der Burgeren te Deutichem. Verzoeken der Lochemsche Burgery. Geschillen de Gelderſche Staatsleden over het draagen van Onderſcheidingstekenen. Verzoeken de Amptenaaren betreffende, en uitbreiding van den Wapenhandel te Dordrecht. Haarlem in den Wapenhandel agterlyk; doch 'er niet geheel van ontbloot. Poogingen te Delft om den Burgerwapenhandel in te voeren. Eerst begunſtigd, daar naa gedwarsboomd. Het Genootſchap wil zich niet laaten vernietigen. De Bardazaan daar ingevoerd. Het afvuuren tegen den zin van de Meerderheid der Regeeringe voortgezet. Oproerige beweegingen te Leyden. Vrees voor nieuwe. Verzoek van veele Burgeren om kragtdaadige maatregelen daar tegen. Een ſterke Afkondiging is 'er het gevolg van. Krygsvolk na Leyden gezonden. Voorzorg der Armbezorgeren by de ſchamele Gemeente. Aanſpraak aan dezelve. Verklaaring des Genootſchaps van Wapenhandel aan de Regeering overgegeeven. Oproerigen en* TRAGO, *ondanks de verzogte Opſchorting, geſtraft. Het Hof van Holland valt daar over den Hoofd-Officier lastig. De Regeering van Leyden verdeedigt zich by Staaten van Holland; waar tegen de Regeeringe Voorziening verzoekt. Een Tegenverzoek om deeze zaak in Regten voort te zeteen.* CATHARINA TAAN *door haare Koetzier beſchuldigd van eenen toeleg op 's Prinſen Leeven. 't Onderzoek dee-*

deezer zaake hervat. Schuldbekentenis der Beschuldigeren. Vonnis en Straffe derzelven. Voortzetting des Wapenhandels te Amsterdam. De Wapenhandel te Gouda sterk begunstigd. Nieuwe Oproeren te Rotterdam gevreesd. Vergeefsche Verzoekschriften eeniger Burgeren. Oproerige beweegingen op de Beurs. Het Vrycorps aldaar verzoekt de goedkeuring der Regeeringe. Verzoekschriften tegen 't zelve ingediend. Het Vrycorps aangemaand om zich te ontbinden. Het Vrycorps afgeschaft. De Burger-compagnie No. 9. trekt met Bajonetten ter wagt. Vraagt deswegen verschooning. ELZEVIER, *aan mishandeling met zyne Compagnie blootgesteld, redt zich. Nieuwe beledigingen die Compagnie aangedaan. Weinig uitwerkende Afkondiging daar tegen. Herhaalde aanval op de Burger-compagnie. Geweld met Geweld gekeerd. Vervaarlyk Oproer. 't Zelve gestild. Op welk eene wyze de Compagnie No. 9. van de andere werd uitgemonsterd. Verdere balddaadigheden gestuit. De stoorenissen der Wagt hervat. Verzoekschrift der Rotterdamsche Kooplieden by Staaten van Holland om Voorziening. De Regeering van Rotterdam neemt dit euvel op, en beklaagt zich by Staaten van Holland.* ELZEVIER *ondersteunt het Verzoekschrift der Burgeren. Nadere Verzoekschriften by de Staaten ingeleverd. Besluit der Staaten van Holland. Voorzieningen te Rotterdam. Raadslag tot het zenden eener Commissie na Rotterdam. De Vroedschap zoekt eene minnelyke overeenkomst met*

 de

XXII. BOEK. *de Inleveraaren van het Verzoekschrift te bewerken.* Elzevier *levert een breed Vertoog in by Staaten van Holland.* Van Zwyndrechts *Verzoekschrift by de de Staaten. Staatsbesluit tot het doen eener Bezendinge na Rotterdam. Verschillende gevoelens der Staatsleden hier over. De Gecommitteerden rusten zich toe tot het volbrengen van hun last. Hunne aankomst te Rotterdam. Staatlyke opleiding. Verschillende gedagten over het al of niet slaagen dier Bezending. De Rotterdamsche Regeering beklaagt zich over die Bezending. Levert een Berigt in tegen de Memorie van* Elzevier. *Zwaarigheden, welke de Bezending ontmoet. Dezelve verzoekt uitgebreider Magt. De Raad van Rotterdam werkt hier tegen. De Gecommitteerden dringen hunnen eisch aan. Verschillende gevoelens der Staatsleden deswegen. Heerschende gevoelens in den Lande op dit stuk. Te Dordrecht, Amsterdam en Schiedam yvert men voor de meerdere Magts verleening. Brief der Schepenen van Rotterdam, om dit voor te komen. Verzoekschrift uit Rotterdam tot Magtsvergrooting. In hoe verre dezelve verleend met Negen tegen Tien stemmen, en waarom. Oproerigheden te Rotterdam, naa de Aankomst der Gecommitteerden. Beschikking te Gornichem op de Ampten. De Leden van het Vrycorps te Schiedam verbinden zich ter bescherming van het Vaderland. Het Genootschap te Schoonhoven erlangt geene goedkeuring van de Vroedschap. Een Eerprys te Alkmaar uitgeloofd aan*

aan de Wapenhandel oefenende Landlieden. Beschikking aldaar omtrent de Roomschen, in Krygs- en andere Bedieningen. In Hoorn geene Wapenoefening. Hoe men daar met de Aanbevelingen des Stadhouders handelde. 't Voorgevallene te Edam, omtrent de Aanpryzingen des Stadhouders. Wat te Purmerende omtrent de Magistraatsbestelling geschiedde. Wapenhandel daar begunstigd. Beschikking te Enkhuizen op den Wapenhandel gemaakt. Een Wapenhandelend Genootschap te Weesp goedgekeurd. Wapenhandel in 's Gravenhaage. Voorzorgen aldaar op den achtsten Maart gedraagen. Zyne Hoogheid bedankt voor eene Bezending uit hun Hoog Mogenden ter Gelukwensching. Speelreisje van CAAT MOSSEL *na 's Gravenhaage. Aangerigte beweegingen in de Hofplaats. Afkondiging van Staaten van Holland tegen Oproer en Leuzen. Hoe men daar tegen aanging. In Zeeland begon de Wapenoefening door te breeken. De Dichter* BELLAMY *te Vlissingen vereerd.*

Die zelfde Vaderlandsche Gewesten, waar in wy voorheen het Misnoegen zagen heerschen; waar in Maatregelen en Besluiten, tot weering van 't zelve, genomen werden; waar in de Wapenhandel doordrong, en het Oproer de schroomlykste tooneelen aanrigtte, moeten wy wederom doorwandelen, en het merkwaardigste, ten deezen opzigte, aantekenen. 1784. Stoffe van dit Boek.

 Had-

XXII. BOEK.

1784

De Burgery te *Zutphen* gewapend.

Hadden in *Gelderland* de Steden *Arnhem* en *Zutphen* een zo groot aandeel in de beroertenisſen deezer dagen als wy vermeld hebben (*), de weigering der Magiſtraat om de Gemeenslieden als een tweede Lid der Regeeringe te erkennen, bleef, ondanks de herhaalde Verzoeken en Vertoogen, in die beide Steden ſtand houden (†). Beter was de Wapening der Burgeren te *Zutphen* geſlaagd. De meerderheid des Raads hadt ze, in zeker voege toegeſtaan. Dan dit voldeedt een gedeelte der Burgery niet; waarom de dienstdoende Rotgezellen een Verzoekſchrift inleverden, om niet op de oude wyze, gelyk de Meerderheid des Raads wilde; maar in naarvolginge van de Schutteryen in *Nederland*, even als de Krygslieden van den Staat, gewapend te worden; terwyl de vrye of wagtgeld betaalenden, met den anderen meer dan vierhonderd Leden uitmaakende, verzogten, om zich by de Burger-compagnien te mogen vervoegen; of, ingevalle dit afgeſlaagen wierd, even als in de andere Steden, een Exercitie-genootſchap te mogen oprigten, ingelyfd blyvende in de Burger-ſchutteryen, met aanbieding des Eeds van Gehouw- en Getrouwheid. —— Verzoeken door de Gemeenslieden goedgekeurd en by de Regeering zodanig aange-

ge-

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* VI. D. bl. 210. 232.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 525. *Courier van Europa* I. D. bl. 385.

XXII. BOEK.

1784.

gedrongen, dat zy zich genoodzaakt vond de algemeene Wapening der Burgery toe te ſtaan, of in het oprigten van een afzonderlyk Wapenoefenend Genootſchap te bewilligen: aan 't eerſte gaf zy de voorkeuze, en verleende geſchikte plaatzen ten Wapenhandel (*).

Verzoek aldaar, om een Vrycorps van eenen anderen aart op te rigten.

Middelerwyl vervoegden zich een aantal *Zutphenaaren* by de Regeering, met bede, dat zy, van tyd tot tyd, meer beweegings in de Stad beſpeurd en het voorneemen van eenige Burgers en Ingezetenen vernomen hebbende om een Vrycorps op te rigten, de Compagnie die in den Jaare MDCCXLVIII, buiten de vyf Burger-compagnien, beſtaan hadt, en waar van het Vaandel nog op het Stadhuis bewaard werd, weder in ſtand mogten brengen.

Van de hand geweezen. Redenen daar tegen aangevoerd.

De Regeering wees dit van de hand; doch op eene wyze, die den Burgemeester VERSTEGE en de Raadsvrienden DE ROODE VAN HEECKEREN en VAN DER CAPELLEN TOT RYSSELT niet voldeedt. De eerst gemelde leverde 'er zyn naderen raadſlag op in; ſtrekkende om, uit eigen ondervinding, aan te toonen, dat die Compagnie, wel verre van geſchikt geweest te zyn om Beweegingen te ſtillen, in 't gemelde Jaar, de grootſte Beweegingen verwekt, dwang gepleegd, en de vrye raadpleegingen

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl 252. 253. 484. 449. 496. 521. *Courier van Europa* I. D. bl. 377—382. *Bylaage* bl. XLII.

XXII. BOEK. 1784. gen gewapenderhand belet hadt. Hoe het indienen van dit Verzoekschrift reeds vernieuwde beweegingen in de gemoederen der Ingezetenen veroorzaakte, en aanleiding gaf tot Partyschappen tusschen Burgers en Burgers: en, indien daar by ook dezelfde Leuzen en Tekens van het Jaar MDCCXLVIII vertoond mogten worden was 'er reden om te vreezen, dat dezelve, in de tegenwoordige tydsomstandigheden, op de gemoederen van een groot getal der Ingezetenen eene tegenovergestelde uitwerking zouden doen dan in het gemelde Jaar. Opstand van Burger tegen Burger, Oproer, Plundering, stondt 'er uit te wagten. Te meer te dugten daar de achtste Maart op handen was; by gelegenheid van welken Jaardag men in andere Steden van de Republiek bevreesd geweest was voor het oogmerk om de oproerige beweegingen van het Jaar MDCCXLVIII wederom te doen ontstaan. Ook dagt hy, dat de Verzoekers, die Voorstanders scheenen te willen zyn van de belangen des Erfstadhouders, Hoogstdenzelven, en diens Doorlugtig Huis, geen grooter ondienst hadden kunnen doen dan met zodanig een Verzoekschrift, in deezen tyd, voor te draagen. — Jonkheer VAN DER CAPELLEN TOT RYSSELT stondt over den Inhoud niet alleen, maar byzonder over het mengzel der Ondertekenaaren versteld, als waar in hy de vroege Kindschheid met den Ouden van dagen, den Aanzienlyken met den

den Allergeringsten, den Staatsman met den slegtsten Bedelaar, in eene rye geschaard zag: en wedersprak vervolgens het stuk met allen ernst. —— De Gemeenslieden noemden het een snooden toeleg om weder in te voeren een armhartige Vry-compagnie, in den Jaare MDCCXLVIII, door een onbezonnen gepeupel in trein gebragt, waar door, ten dien tyde, hun Collegie, zo wel als dat der Magistraat, op de gewelddaadigste wyze, was gedwongen geworden tot het neemen van maatregelen, welke in een Land, dat den naam van *Vry* draagt, niet behooren genomen te worden, dan met ryp overleg en toestemming van het gansche Volk, of deszelfs Vertegenwoordigeren — eene Compagnie, waar aan, door iemand, die de minste hoogagting hadt voor Vaderland, Vryheid, Overheden, en goede Orde, niet dan met het uiterste afgryzen, kon worden gedagt; en waar van de weder invoering, huns oordeels, nergens toe strekken zou dan om daar door, ware het mogelyk alle Vaderlandsche poogingen te verydelen, eene jammerlyke Verdeeldheid, verwarring, ja misschien een Burger-oorlog, te wege brengen. Zy zagen zulk een Verzoekschrift aan als een middel om de Stad te ontrusten, den eenen Burger tegen den anderen op te hitzen, en dus zulk een ellendig schouwtooneel te veroorzaaken, als men op andere plaatzen van ons Vaderland, herhaalde keeren, getragt hadt aan te rigten; doch telkens door

XXII. BOEK. 1784. door de wyze bestuuring der Overheden en de vry eenstemmige Vaderlandsche denkwyze der Burgeren en Ingezetenen gelukkig niet hadt willen opneemen (*).

Een gedeelte der Verzoekeren heeft berouw. Een gedeelte der Ondertekenaaren van dit Verzoekschrift, berouw krygende van hunne tekening, verklaarde voor de Magistraat het ongeluk gehad te hebben, van door aanhoudende aanmaaningen, verkeerde onderrigtingen, en andere ongeoorloofde middelen, zich te hebben laaten vervoeren tot dit onderschryven; waar over zy hun leedweezen betuigden, en verzogten dat hunne Naamen mogten uitgeschrapt worden (†). —— Zo zeer waren de Ondertekenaars tot weder oprigting der oude *Oranje-compagnie* in haat by eenige dienstdoende Rotgezellen dat zy aan den Burger-Krygsraad Verzoekschriften indienden om derzelver ontslag te verwerven (§).

De Wapenhandel gestoord. Voorziening daar tegen. Niet ongestoord ging het te wagt trekken der Burgerye en het oefenen van den Wapenhandel toe. De belemmeringen en ongeregeldheden, gepaard met haatlyke onderneemingen op deezen en geenen, en vergezeld door hoonende verregaande daadlykheden, klommen tot zulk een hoogte, dat de Regeering, door eene ge-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 259. 492. 400. 500. 505. *Courier van Europa* I. D. bl. 382.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 487. *Courier van Europa* I. D. Bylaage bl. XLIII. en XLIV.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 673. en 905.

geſtrenge Aankondiging daar tegen moest voorzien (*).

1784.

Eenige *Deventerſche* Burgeren te *Zutphen* het Zydweer door de Militairen afgenomen.

Om de Wapenoefening der *Zutphenaaren* te aanſchouwen, hadden eenige Leden van het Vrycorps te *Deventer*, zich derwaards vervoegd: dan waren hun, op 't bevel van den Generaal Major VAN HEECKEREN, Commandant dier Stad, door de Krygsmagt aan de poorten, by het inkomen, de Zydgeweeren afgevraagd, die zy, overgegeeven hebbende, by hun vertrek niet te rug vorderden. De Commandant grondde zyn gedrag op eene Vegtery tusſchen twee vreemde Perſoonen in Uniform gekleed en met Zydgeweeren gewapend, onlangs voorgevallen. Deeze hadt hem, tot bewaaring van de rust en veiligheid der Stad, aan de onderſcheide poorten order doen ſtellen om geene in Uniform gekleedde, en van Pasſen onvoorziene, Vreemdelingen, met hunne Wapenen, binnen te laaten; maar die af te neemen, en in bewaaring van de Wagt te houden, tot derzelver vertrek. By het aanbod van de overlevering der agtergelaaten Zydgeweeren van de *Deventerſche* Burgers aan de Regeering verzogt hy te mogen weeten, of zy dit door hem gegeevene bevel begeerden ingetrokken te hebben; dan deeze bedankten hem voor de gedraagen zorg met verzoek om daar in te volharden.

Dee-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 521.

XXII. BOEK. — 1784. Brief der Regeering van *Deventer* aan die van *Zutphen*, over dit geval, beantwoord.

Deeze handelwyze behaagde VAN DER CAPELLEN TOT RYSSELT niet, die het afneemen van de Zydgeweeren der Burgeren van een nabuurige Stad, Leden van een daar by de Regeering erkend Vrycorps, hoogst wraakte. —— De ontwapende Burgers beklaagden zich by de *Deventersche* Regeering, die, by eenen Brieve, de *Zutphensche* vroegen, of dit afvorderen der Geweeren, op eene dreigende, ja van eenigen op eenen gewelddaadige, wyze geschied, gedaan was op last der Magistraat? —— Het antwoord diende om het gedrag der Krygslieden te verschoonen, en dat van een en ander der Vrycorporisten te verzwaaren. Zy beriepen zich op het Raadsbesluit by meerderheid genomen, om de voorzorg des Commandants te wettigen, bybrengende de ongeregeldheden, voortyds door Leden van het *Deventersche* Vrycorps in *Zutphen* aangerigt, tegen welke zy oordeelden, met dubbele oplettenheid, te moeten waaken, by gelegenheid der Jaarmarkt, en te meer daar toe de middelen in eigen boezem te bezigen, met hoe minder hoop van wel te slaagen zy oordeelden, *in dit tydsgewricht, volgens de thans veel al aangenomene wyze van denken*, op de medewerking van anderen zich te mogen verlaaten.

Nader schryven der Regeering van *Deventer*.

Weinig genoegen namen die van *Deventer* in dit antwoord. Waren de gegeevene bevelen, tot het afneemen der Zydgeweeren, rechtsstreeks uit den boezem der

der *Zutphensche* Regeering voortgevloeid, XXII. BOEK. 1784.
dan zouden zy zich, schreeven zy, kunnen vergenoegen met het gegeeven antwoord: dewyl zy ligtlyk begreepen, dat hun Ed. Groot Agtb. in het stellen van Orders tot rust en veiligheid binnen derzelver Stad naar goedvinden konden handelen; doch, daar zy grond hadden om te besluiten, dat die bevelen, door den Commandant VAN HEECKEREN, zonder voorkennisse, veel min zonder byzonderen last, der Regeeringe gegeeven en alleen door de Magistraat van *Zutphen* naderhand goedgekeurd waren, hadden zy, die, in *dit tydsgewricht nog meer dan ooit vreemd waren van eene aangenomene wyze van denken*, om eene Militaire Jurisdictie over Burgers te erkennen, of aan een Commandant, of commandeerend Officier, in eenige Stad Garnizoen houdende, toe te laaten, dat hy, zonder uitdruklyk bevel der Regeeringe, diergelyke Orders, die zy geheel als buiten bestuur van het Militaire beschouwden, uitoefende, hier in niet kunnen of mogen berusten; maar gemeend het aangerand Gezag der Steden te moeten handhaaven. — Uit welken hoofde zy voluit verklaarden, te begrypen, dat de Commandant, door het stellen deezer Orders, op de Burgerlyke Vryheid, op eene voor hunne Burgeren zeer hoonende wyze, hadt aangevallen, en door deszelfs verder gehouden gedrag, in het wederregtlyk bewaaren dier Zydgeweeren, de Waardigheid hunner Ree-

 gee-

XXII. BOEK. 1784. geeringe ten sterksten beledigd. *Zy* zouden nog eenigen tyd wagten, om de Commandant VAN HEECKEREN, over wien zy oordeelden reden te hebben van zich te beklaagen, tyd te geeven, om de Burger Zydgeweeren hun te doen toekomen, met eene voldoening geëvenredigd aan die zo ongeoorloofde als met minagting gepaarde handelwyze; terwyl zy zich anderzins in de noodzaaklykheid zouden gesteld zien tot het gebruiken van zodanige middelen als de aart der zaake, huns agtens, vereischte. —— Voorts verzogten zy te mogen weeten of dit Verbod voor een bepaalden tyd, of voor altoos, in 't vervolg gegeeven was; ten einde zy, in het laatste geval, omtrent hunne Burgers zulke maatregelen konden neemen, als zy best keurden, tot voorkomig van verdere onaangenaame behandelingen: van zich niet kunnende verkrygen om hunne Burgers, uit hoofde dat zy Leden waren van een Corps, onder hunne onmiddelyke goedkeuring opgerigt, en die gedeeltlyk tot hunne aloude Burger-vaandelen en Hopmanschappen behoorden, en nimmer ophielden Burgers te zyn, op een gelyken voet met de loontrekkende Militie van den Staat te behandelen, en dezelve na eene andere Stad gaande van Passen te voorzien. Te minder konden zy daar toe besluiten: vermids zy nimmer van Gewapende Burgers uit andere Steden binnen *Deventer* komende, zodanige Passen gevorderd hadden, of immer zouden

den vorderen. — Eindelyk drongen zy aan om nadere onderrigting, wegens de gewapende *Deventersche* Burgers, die in *Zutphen* voorheen ongeregeldheden hadden aangerigt.

XXII. BOEK. 1784.

Afloop deezer zaake.

Wanneer de Commandant VAN HEECKEREN zich by de Magistraat van *Zutphen* verontschuldigd, en aan dezelve de Zydgeweeren nogmaals aangeboden hadt, namen zy dezelve over, en zonden ze, met het Verdeedigschrift des Commandants, aan de Regeering van *Deventer*, vertrouwende dat hier door de opgevatte denkbeelden, wegens het gedrag diens Krygsbevelhebbers, volkomen zouden opgeklaard weezen, en zy het ontstaane misnoegen zouden laaten vaaren. Verklaarende, dat, gelyk zy diens gedrag ten allen tyde hadden moeten pryzen, ook niet zouden naalaaten zyn Ed. in dit geval te handhaaven. De bevelen aan de Poorten hadden geen plaats meer, en het voorheen gebeurde met de *Deventersche* Burgeren, die groote beweegingen te *Zutphen* hadden aangerigt, wilden zy met oogluiking voorbygaan.

Schoon de Regeering van *Deventer* in het gegeevene berigt des Commandants geen genoegen nam, en meende nog op Voldoening te mogen aandringen, wilde zy, door eene byzondere toegeevenheid daar toe bewoogen, voor dit maal, de zaak hier by laaten berusten, en voor afgedaan houden, in die billyke verwagting dat nimmer iets van dien aart, door

XXII. BOEK. dien Bevelhebber, tegen hunne Burgers weder zou worden ondernomen (*).

1784.

Nieuwe oproerige Beweegingen te *Arnhem* gedreigd.

De oproerige beweegingen te *Arnhem* in den voorleden Jaare, wegens het verleggen eens Kerkhofs gereezen (†), hervatte men op den eigensten dag deezes Jaars, als wilde men hier van eenen Verjaardag vieren. In 't laatst van Hooimaand vervoegden zich zommige Burgers by de Regeering, met aandrang om eenige verandering in de Muur van 't weder herstelde Kerkhof, en begeerden hier op antwoord, uiterlyk vóór den tweeden van Oogstmaand, den Jaardag der jongste opschuddingen. Eenige dagen te vooren liepen 'er reeds gerugten, dat het schouwspel van 't voorleden Jaar op nieuw zou gespeeld, en de muur van 't Kerkhof, dat wel in den ouden staat hersteld was; doch waar aan eenige yveraars voorwenden, dat eenige duimen van de voorige grootte aan ontbraken, op nieuw, met geweld, zou omver gehaald worden. Men voegde 'er by, dat men de Huizen van den Burgemeester BRANTSEN en den Gemeensman BECKING, die anders zich een yverig voorstander van 's Volks Regten getoond hadt, zou plunderen, als mede de Huizen van eenige anderen, onder welken zommigen genoemd werden van de vyf Gecommitteerden uit de Bur-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1330. 1456. 1577.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. Deel bl. 212.

Burgery, onlangs ontslaagen, om dat zy niet hadden willen instemmen in de maatregelen der heetste Yveraaren, oordeelende, dat door onbezuisde middelen, meer nadeels dan voordeels aan de goede zaak der Vryheid zou toegebragt worden. XXII. BOEK. 1784.

Dezelve aangevangen.

Men scheen zich dier door 't Gerugt aangeduide gewelddaadigheden niet te bekreunen; althans geene voorzorgen werden 'er tegen genomen. De tweede van Oogstmaand zag egter de aanvanglyke vervulling. Een hoop zamengeschoold Volk, van een ladder, ketting en touwen voorzien, rukt aan. De voorbaarigste richt den ladder tegen het Yzeren hek, haalt den Lantaaren af, en maakt een zwaar touw aan het Hek vast, een aantal van tien uit den hoop, slaat 'er de hand aan, en rukt, in weinig oogenblikken, 't zelve omver.

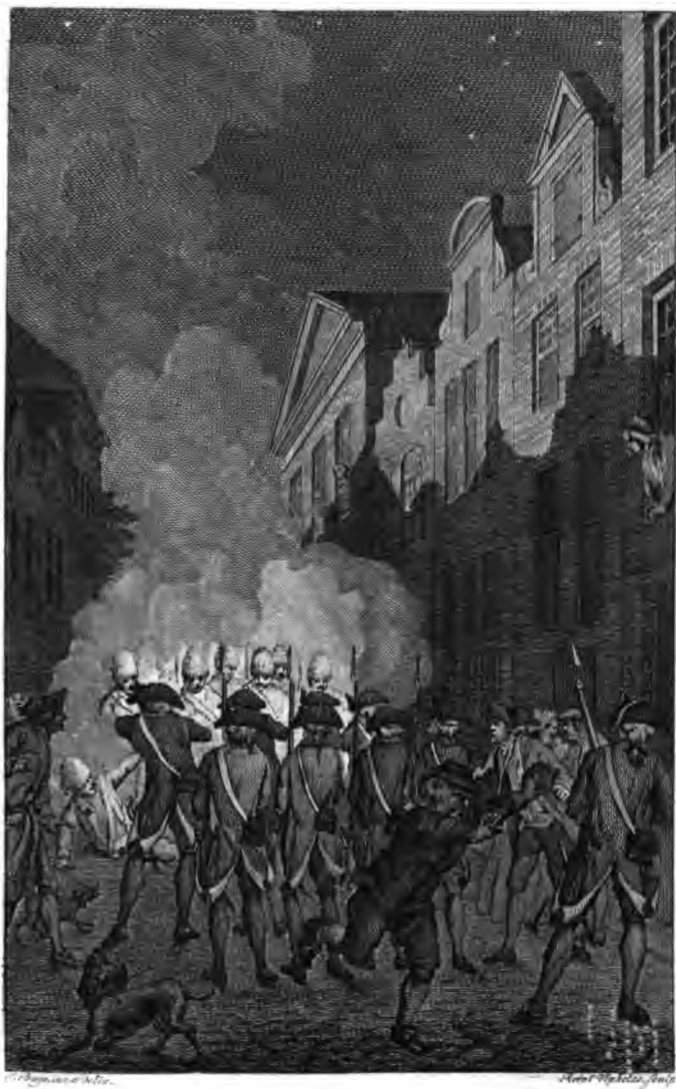
Het Krygsvolk gebruikt, om verdere baldaadigheden te beletten.

De voorzittende Burgemeester Brantsen, des verwittigd, deedt de Regeering byeenkomen. By hervatte raadpleegingen viel het besluit den Krygsbevelhebber Quadt, te gelasten by het Kerkhof Schildwagten te zetten, eenige Manschap by het huis van den Burgemeester Brantsen te plaatzen, en door de geheele Stad Ronden te laaten doen, om alle zamenrotting te stooren, en te verstrooien. Dit alles geschiedde. — Dan tegen den avond begaven zich eenigen van den Burgerkrygsraad tot den gemelden Krygsoversten, met verzoek, dat hy de Schildwagten van het Kerkhof wilde te

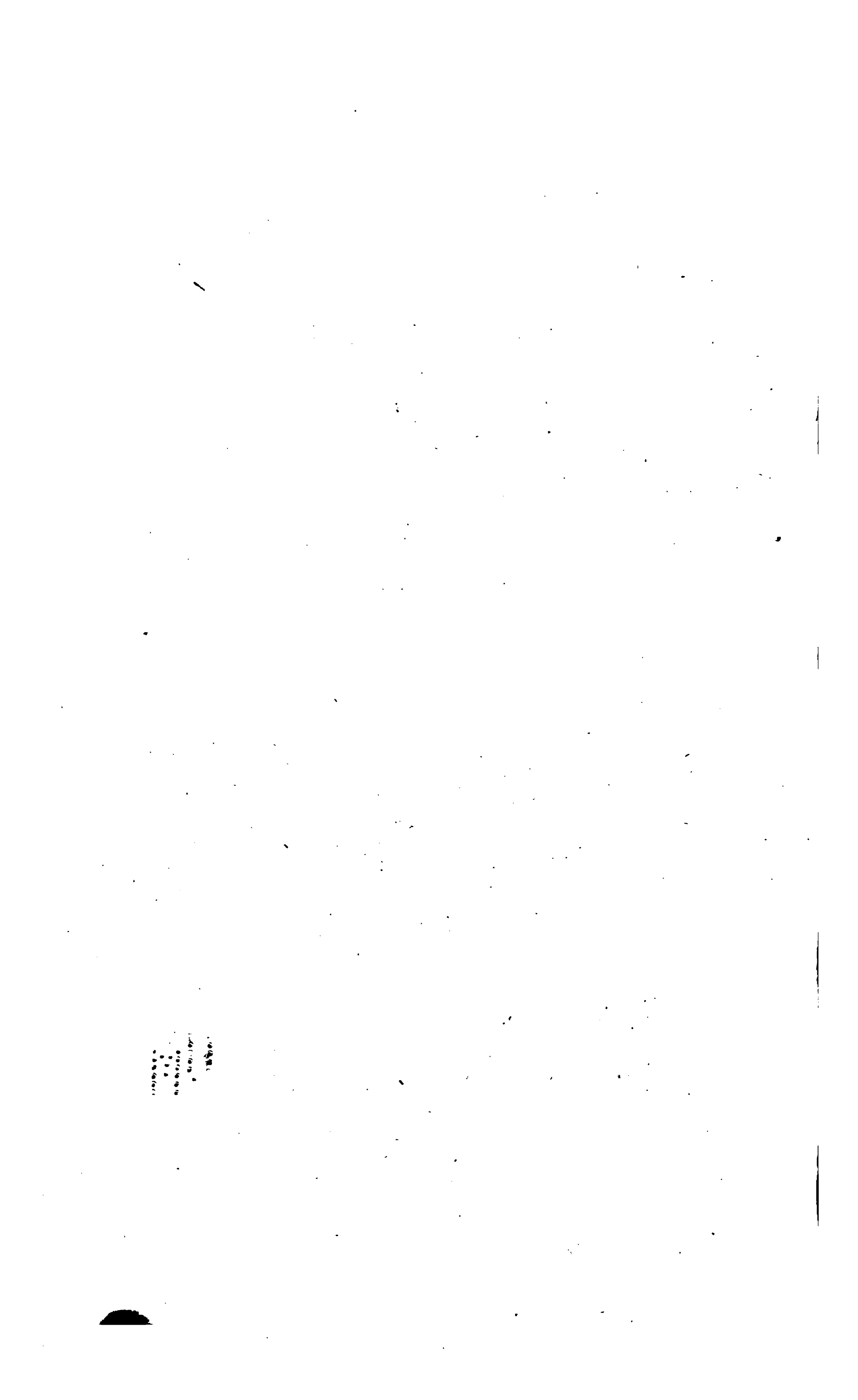
XXII. BOEK. 1784. rug roepen, de bewaaring van 't zelve, als ook van de geheele Stad, door het doen van Ronden aan hun overlaaten. Hy antwoordde hier toe ongelast te zyn en verpligt om de fchriftlyke bevelen der Regeeringe te volgen. Zy vervoegden zich daar op by den Burgemeester Brantsen, met het zelfde verzoek; doch werden afgeweezen met het zeggen, dat nu de fchikkingen van het Krygsvolk reeds gemaakt waren, 'er weinig reden zich opdeeden, om die te veranderen; en zou hy, zo zommigen willen, 'er bygevoegd hebben, hoe het voorgaand Jaar geleerd hadt, dat de Burgerye dan wel eens zodanig een dienst op hoogen prys ftelde, en daar voor daadlyken afftand van voorgewende Regten vorderde.

De Burgers en Krygslieden fchieten op elkander. Naa de weigering van deezen aangeboden dienst en hulpe, werd 's nagts de Gezwoore Gemeente by een geroepen. Midlerwyl vielen 'er tusfchen zekeren Burger op de markt en eenigen van de Krygsronden woordwisfeling voor. De Ronde beweerde dat hy weigerde voor hun te wyken; hy ontkende zulks; van woorden kwam men tot daaden, en een Grenadier trof den Burger met den kolf van zyn Snaphaan zo gevoelig, dat hy gewond na huis keerde. — Het verfpreidde gerugt deezes voorvals blies het vuur van verbittering, reeds zints eenigen tyd meer en meer tusfchen de Burgery en Krygsvolk aan 't gloeien, fterk aan, en borst het deezen nagt in volle vlam uit.

De

Ontmoeting van een Patrouille Burgers en Militairen,
'S nagts, in de turfstraat te ARNHEIM.

De Wagt der Burgerye was, onder beleid en bevel van den Heer TROOST, op de Waag getrokken, hy zondt eenige Ronden, door de Stad, gelyk van wegen het Krygsvolk op de Hoofdwagt, desgelyks gefchiedde. Over middernagt kwam eene Burger- en eene Krygsronde elkander tegen. Het gefchil, welke voor de andere uit den weg zou gaan, met Woorden begonnen, fcheen door de Wapenen te moeten beflist worden; zy fchooten op elkander. Eenige Burgers van de Waag afgezonden om de Burgerronde by te ftaan, fchooten fterk op de Soldaaten, die na de Hoofdwagt te rug trokken, twee Officieren en eenige Soldaaten werden gekwetst, één Grenadier bleef dood. De Soldaaten, hier door verwoed, vuurden hevig op de Waag, de kogels in de deuren en posten weezen zulks naderhand uit. Van de Waag bleef men hun niet fchuldig. De gefneuvelde Grenadier, met de Gekwetften, aan de Hoofdwagt gebragt zynde, nam de heftigheid des Krygsvolks toe, Waar op de Heer QUADT een Officier na de Waag zondt, en de Heer TROOST liet ontbieden, dien hy bits toeduwde, dat men tog met het fchieten uit de Waag zou ophouden, dat het anders gefchaapen ftondt, dat hy zyn Volk niet zou kunnen bedwingen, of beletten om op de Waag ftorm te loopen, wanneer 'er een gedugt bloedbad zou te vreezen zyn. Hier op nam het fchieten een einde.

XXII. BOEK.

1784.

XXII. BOEK. 1784.

De Regeering de Burgery op 't Stadhuis bezet, komt 'er af door behulp des Krygsvolks.

's Aanderen daags vergaderde zo de Gezwoorene Gemeente als de Regeering. Een sterke bende Grenadiers geleidde den Burgemeester Brantsen na het Stadhuis. De trom der Burgery geroerd zynde, kwam dezelve zamen, trok op, bezette het Stadhuis rondsom, zo dat niemand van de Regeering 'er af kon komen. In deezen toestand verscheenen eenigen uit de Burgery, daar toe afgezonden, op 't Stadhuis, om de Regeering het lang verzogte herstel hunner Regten af te vorderen. Het antwoord was, dat de Regeering, aangaande deeze Vorderingen, niets kon bepaalen; dewyl 'er Gelastigden benoemd waren, om, van wegen de Hooge Overheid, daar op onderzoek en 'er den Staaten verslag van te doen. De Burgery hieldt het Stadhuis bezet, en stondt niemand toe van 't zelve af te gaan. Doch de Regeering vondt middel om, door een heimlyken uitgang, een Secretaris na den Oversten Quadt te schikken, met berigt van haaren toestand, en de noodige bevelen. De geroerde Krygstrom deedt het Krygsvolk onmiddelyk te wapen loopen; de Burgers zakten langzaam af, verlieten het Stadhuis, laatende zommige Snaphaanen en ook Vaandels agter, die hun terstond werden te rug gezonden. — Hier mede hielden alle Beweegingen op. Eenige Belhamels van 't geweld op 't Kerkhof gepleegd, werden gevat. Zommigen maakten zich uit de Stad zoek. En werd

eer-

eerlang de Hoofdaanvoerder van de handdaadigen aan het Kerkhof gestraft (*).

XXII. BOEK.

In *Thiel* werd men mede bedagt om het voorbeeld van geheel *Nederland*, in het wapenen der Burgeren en het doen van Wapenoefeningen te volgen. De yverigste Voorstanders verzogten de Regeering om door den Krygsraad de Reglementen op de Burgerwagten en Wapenhandel te laaten onderzoeken, en met aanmerkingen op de tegenwoordige tyden en omstandigheden pasfende te verbreiden; dan teffens dat deeze, alvoorens de Magistraat daar op een besluit nam, in handen der Burgerye mogten gesteld worden, om 'er hunne bedenkingen by te voegen, en daar naa ter beslisfinge aan hun Ed. Agtb. over te leveren. Zy deeden teffens het voorstel om eene geschikte plaats ten Wapenhandel; daar het aangroeiend getal der Liefhebberen, de plaats dus lang gebruikt, te klein deedt worden. —— Dat de *Thielenaars* verre van eensgezind waren, bleek uit twee Krygsbenden, die zich opwierpen. De eene bestaande uit jonge Heeren en Burger Kinderen, zich op den nieuwen Wapenhandel toeleggende, terwyl de andere de Wapenen hanteerden met *Oranje* strikken en kwasten vercierd, met den Schout dier Stede aan 't hoofd. Een Kar met Zakkendraagers, met *Oranje* uitgedoscht, reedt

1784. Onlusten te *Thiel* over den Wapenhandel.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1337. 1464.

XXII. BOEK. 1784. reedt de Stad door onder het geroep van *Oranje boven!* De Regeering liet eene Afkondiging doen, by welke zy den Wapenhandel, zonder voorkennis en verlof, verboodt, als mede alle oproerige beweegingen. —— Het ingeleverde Verzoekschrift werd, voor zo verre 't zelve het oprigten van een byzonder Lichaam van Wapenhandel, buiten bestuur van den Burgerkrygsraad, betrof, als het grootste gedeelte der Burgerye niet aangenaam, van de hand geweezen. Wie zich daar in wilde oefenen hadt zich by zynen Hopman te vervoegen, derzelver getal groot genoeg zynde, zou hun eene bekwaame plaats worden aangeweezen. Ook ontwierp de Regeering voor den Burgerkrygsraad een nieuw Wagtreglement (*).

Verzoeken der Burgeren te *Deutichem.* De kleine Steden in *Gelderland* toonden zich geneegen om de voetstappen der groote te drukken. In *Deutichem* vervoegden zich niet minder dan honderd en tachtig Burgers by de Magistraat, herhaalde Verzoeken voorstellende, om de vervulling van eene reeds lang opengestaan hebbende Schepensplaats; als mede het herstel van het Collegie der Gemeenslieden op dien voet als het in Stadhouderlooze tyden hadt plaats gegreepen (†), met byvoeging, dat de Burger-compagnien

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784, bl. 1084. 1329. 1453.

(†) *Tegenw. Staat van Gelderland* bl. 381.

nien weder ingevoerd en van de noodige Wapenen mogten voorzien worden. De Regeerders gaven geen ongunstig, schoon verre van een toestemmend, antwoord. Het verzoek om de vervulling der Schepensplaats zou, gelyk de voorgaande, aan zyne Hoogheid gezonden worden. Het bezwooren Regeerings Reglement wederhieldt hun het Collegie van Gemeenslieden, als daar by niet bekend, te erkennen, en in den eed te neemen: in de oprigting der Burger-compagnien zagen zy, huns inziens, onoverkomelyke zwaarigheden (*).

Verzoeken der *Lochemsche* Burgerye.

Geen gering gedeelte der *Lochemsche* Burgerye was van oordeel, dat een opengevallene Schepensplaats, volgens Lands- en Stadsregten, moest vervuld worden door een Persoon, die of een Burger der Stad was, of ten minsten in of omtrent dezelve zyn woonplaats hieldt, en verzogt de tusschenkomst der Regeeringe om by den Stadhouder het daar heen te stuuren, dat, wanneer de vervulling door een Riddermaatigen moest geschieden, de keuze als dan mogt vallen op den Heer van HEECKEREN TOT DE CLOESE, vertrouwende van hunne Stadsvaderen, dat zy by zyne Hoogheid ten sterksten zouden aanhouden, om, in allen gevalle, hunne belangens toe te vertrouwen aan de handen van de zodanigen, wier zedelyk

(*) *Courier van Europa* I. D. bl. 407—410.

XXII. BOEK. 1784. lyk Character alleszins geschikt was om hun de liefde van hunne Burgeren waardig te maaken. —— Wanneer zy bemerkten dat, ondanks dit verzoek, de jongste Zoon des overleedenen Barons VAN NAGEL te *Amsen*, in zyns Vaders plaats, tot die Waardigheid zou benoemd worden, en deeze, van wegen zyn Beroep, zich in de onmogelykheid bevondt, aanhoudend te *Lochem* tegenwoordig te zyn, en dus, zonder in andere aanmerkingen te treeden, voor de behartiging hunner belangen niet geschikt was, vervoegden zy zich in meerderen getale by de Regeering, met bede om voorspraak by den Stadhouder voor den Heer VAN HEECKEREN: doch deeze vondt zwaarigheid om dit tweede Verzoekschrift aan den Prins te zenden. —— Hoe zeer de Wapenhandel daar wederstreevers vondt, betoonden veelen een uitsteekenden lust om zich daar in te oefenen; ook ontbrak het hun aan geene ondersteunende aanmoediging (*).

Geschillen in *Gelderland* over het draagen van Onderscheidings Tekenen. Ter *Geldersche* Staatsvergaderinge raadpleegden de Leden over, en zommigen hunner drongen sterk aan op, het doen eener Afkondiginge tot handhaaving der rust, en tegen het draagen van allerlei onderscheidings Tekenen, als die aanleiding gaven tot zo veele beweegenissen. Dan de herhaalde voorstellen van ZUILEN VAN

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1697. *Post van den Neder-Rhyn* VI. D. bl 1147.

VAN NYEVELDT, en CAPELLEN TOT DE MARSCH, werden, schoon een meerderen ingang dan voorheen vindende, door de Meerderheid van de hand geweezen; naa dat 'er onder de Heeren der Ridderschappe hooge woorden gereezen waren, over 't geen voor een Oproer-leuze te houden was, dan niet (*).

XXII. BOEK. 1784.

Verzoeken de Amptenaaren betreffende; en uitbreiding van den Wapenhandel te *Dordrecht*.

Een aantal Burgers binnen *Dordrecht*, met het gevoeligst verdriet, van tyd tot tyd, hebbende moeten zien, dat de Vreemdeling tot verre de meeste en beste Ampten, boven den Inboqreling, werd voorgetrokken, en hem zelfs veroorloofd, om, schoon gezond en sterk, de verworvene Ampten door anderen te laaten bedienen, ja zelfs ter wooninge zich buiten de Stad op te houden, leverden een Verzoekschrift by de Regeering in, dat alle Stadsampten, aan geboorene Burgeren, of anderzins bevoegde Persoonen, mogten worden opgedraagen; en dat deeze Amptenaars verpligt zouden weezen om hunne bestendige Inwooninge in de Stad, of deszelfs Regtsgebied, te houden, en hunne Ampten in eigen Persoon te bedienen (†). —— De Schutteryen, die zich in den Wapenhandel zo zeer geoefend hadden (§), verzogten de Regeering, even gelyk hunne Medeburgers, de

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1206. *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 845. enz.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 528.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 259.

XXII. BOEK. 1784. de Nagtwagten, door hunne drie Compagnien, ieder op haare beurt, zo als men 't goed zou vinden nader te schikken, waar te neemen (*). —— Het gewettigd wapenoefenend Genootschap *de Vryheid* op eene meerdere uitbreiding bedagt, wilde den yver van veelen, wier gelegenheid de daadlyke Wapenhandel niet toeliet, en egter genegen waren het hunne daar aan toe te brengen, te gemoet komen; en liet een Geschrift uitgaan de voorwaarden behelzende op welken Buitengewoone Leden, onder de drie Rangen van *Honoraire Leden*; van *Extraordinaire Leden*; en van *Patriottische Dames Donatrices*, deel zouden kunnen neemen aan dit Genootschap, en voor eene jaarlyksche toelaage, waar by 's Genootschaps Kas eene aanmerkelyke aanwinst verkreeg, het voorregt genieten om by alle de Wapenhandelingen des Genootschaps te worden toegelaaten. —— Het Gewapend Corps Schutters van *St. Joris* en *Edelen Voetboog* te dier Stede volgde dit voorbeeld, en zogt desgelyks Leden Honnorair te winnen (†). —— 't Was dit Genootschap, deeze Schuttery, die eerlang, den Voorslag deeden, om de Stad en het Eiland, waar op dezelve ligt,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl 675.
(†) G. PAAPE *Geschiedenis van het gelegaliseerd Genootschap te Dordrecht* bl 41. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1342. 1345.

ligt, tegen allen Vyandlyken aanval te verdeedigen (*). XXII. BOEK.

Flauwer dan bykans eenige Stad in *Zuid-Holland* ſcheen *Haarlem* omtrent het ſtuk des Wapenhandels, niets werd 'er aangewend om de zo zeer vervallene Burger-ſchutteryen het hoofd op te beuren. Geheel nogthans was die Stad van Wapenhandel niet verſtooken. Zints veele Jaaren hadt 'er een Vry-compagnie beſtaan, die zich daar in voorbeeldlyk oefende, en nu, door de algemeene geestdrift aangezet, meer dan ooit zich bevlytigde. — In Oogstmaand gaf dezelve daar van een openbaar blyk, wanneer zy in de voor lang aangenomene Uniform, aangevoerd door den Heer DANIEL JACOBUS CANTER CAMERLING, Raad in de Vroedſchap en Oud-Schepen, buiten de *Zeilpoort*, in tegenwoordigheid der Burgemeesteren en van den Krygsraad, voor dit Jaargetyde de Wapenoefening beſloot, en, by het doen veeler Krygsverrigtingen, afvuurde. De toeloop van aanſchouweren was verbaazend, en de goedkeuring algemeen, des kundigen gaven aan die uitgeleezene Manſchap allen welverdienden lof (†).

1784. *Haarlem* in den Wapenhandel agterlyk; doch 'er niet geheel van ontbloot.

Zo ergens het invoeren van den Burger Wapenhandel, met ernst aangevangen, ſter-

Poogingen te *Delft* om

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl 40—48

(†) *Byl. tot den Post van den Neder-Rhyn* V. St. bl. 34. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1350.

XXII. BOEK. 1784. den Burger Wapenhandel in te voeren.

ſterken tegenſtand ontmoette, 't was te *Delft*. Weinigen, overtuigd van de noodzaaklykheid der Burger wapening, zogten dezelve, op hunne Wagtbeurten, den Schutteren ſmaaklyk te maaken; [illegible] hun getal groeide noch ſpoedig, noch ſterk, aan: zy poogden nogthans hun Genootſchap, 't welk eerlang ten tytel voerde *Tot Herſtel der Delftſche Schuttery, voor Vryheid en Vaderland*, van de Regeering, gewettigd te krygen, door dezelve een ondertekend Verzoekſchrift over te leveren. Daar in werd het oogmerk des Genootſchaps in deezer voege aan den dag gelegd. Het beſchouwde de Stads Schuttery als diep vervallen, en in een beklaaglyken toeſtand, zedert eenen aanmerkelyken tyd, zigtbaar buiten ſtaat om aan de goede oogmerken haarer nuttige inſtelling te beantwoorden. Het gaf de noodzaaklykheid en nuttigheid op eener wel ingerigte, behoorelyk gewapende en geoefende Schuttery, en toonde teffens aan, hoe verre men van dit alles in *Delft* was afgeweeken; 'er byvoegende, dat 'er ook verſcheide Privilegien, Prerogativen, Regten en Voordeelen aan Stad en Schuttery ontſprooten waren, wel waardig der donkerheid ontrukt te worden. —— Verder ontveinsde het Genootſchap niet, dat het enkel door Vaderlands-, Vryheids- en Eendragtsliefde was aangezet, en dat de Leden van begrip waren, hoe men, langs den weg eener Vrywillige Wapenoefening, heilzaame einden zou kunnen berei-

reiken „ daar door," dus drukten zy zich uit, „ kon men zich in ſtaat ſtel- „ len ter naakoming van dien pligt, waar „ toe elk hunner zich, met duuren Ee- „ de, voor GOD Almagtig, aan zyne „ wettige Overheid en den Lande plegtig „ verbonden hadt; terwyl het eene on- „ tegenzeggelyke en op de Grondwetten „ der Conſtitutioneele Regeeringsvorm „ deezer vrye en onafhanglyke Repu- „ bliek gefundeerde Waarheid bleef; dat, „ ter bevordering van algemeene rust, „ beveiliging en wederkeerig vertrouwen „ tusſchen braave aan Eed en Pligt zich „ houdende Regenten, en de goede In- „ gezetenen, de laatſten, zich by 't ge- „ not hunner Privilegien gehandhaafd of „ herſteld ziende, door eene geſchikte, „ geoefende, en welgewapende Schutte- „ ry, ten veiligen en immer vasten rug- „ ſteun der eerstgemelden moesten ver- „ ſtrekken;" dit was der Inleveraaren oogmerk, en daarom verzogten zy van de Wethouderſchap Vryheid tot Wapen- oefening, Hoogstderzelver aanmoediging en medewerking, om van wegen het Win- terſaiſoen een der Schutters kamers in den Doele te mogen gebruiken, en te- vens dat de Stads Major, benevens be- kwaame en des kundige Perſoonen, mog- ten gelast en aangeſteld worden, om op zekere bepaalde en den Schutteren best gelegen komende uuren, de *Delftſche* Schut- tery, eerst by gedeelten, doch *allen vry- willig* in den Wapenhandel te onderwyzen.

XXII. BOEK. 1784.

XXII. BOEK. — 1784. Eerst begunstigd, daar naa gedwarsboomd.

Het gunstig Besluit der Regeeringe, met eenpaarigheid genomen, om den verzogte Vrywilligen Wapenhandel, als mede de plaats tot denzelven, toe te staan, en de Dankzegging aan de Heeren Inleveraaren voor hunnen betoonden yver en waakzaamheid, verbaasde veelen, die uit voorige verschynzelen zich eenen anderen uitslag verbeeld hadden. Dus gerugsteund, wendden de Leden alles aan om het Genootschap te regelen en uit te breiden; dan het bleek dat die steun kortstondig was: want met den aangroei der Deelneemeren vermeerderde ook eene Party in de Regeering daar tegen aangekant, en de haat veeler Burgeren daar tegen opgevat. De naam van *Vrycorps*, in *Delft* van haatlyken klank, werd aan 't Genootschap gegeeven, de Leden kreegen de smaadlykste scheldnaamen, en men liet niet af hun van de verschriklykste oogmerken verdagt te maaken, het zaad van tweedragt schoot onder den Burger op. —— Tot tegenwerking diende een Raadsbesluit, by 't welk Burgemeesters en Regeerders te verstaan gaven, hoe zy, onderrigt van de genegenheid veeler Officieren en Schutteren om zich in den Wapenhandel te oefenen, naa ingenomen advys der Capiteinen en Hoofdmannen van de acht Schutter-vaandelen, goedgevonden hadden aan dit oogmerk te voldoen; dan dat zy, om geen verzuim van Affairen te wege te brengen, toestonden dat die Wapenoefening zou geschieden

des

des nagts op de Wagten van elk Rot, door ieder Schutter, die daar toe lust en genegenheid toonde.

1784.

Zeer weinig hadt deeze Nagt Wapenhandel te beduiden; doch was dezelve het voorslag van de bedoelde vernietiging des Genootschaps. De Bestuurders van 't zelve werden voor Burgemeesteren ontboden, en ontvangen op eene wyze zeer veel van de voorige verschillende. De invoering der reeds ontworpen Wetten werd belet; men verboodt ze zelfs den Leden ter beoordeeling voor te draagen, en een Stads Secretaris gaf aan de Bestuurderen des Genootschaps te kennen, dat Burgemeesters een Besluit genomen hadden om het Genootschap te vernietigen, hun teffens vriendlyk raadende, deeze Heeren daar in te voorkomen en zelve te bedanken voor hun Genootschaplyk bestaan. —— Verre van dit vermaan op te volgen bragten Gelastigden des Genootschaps de klagten der Leden, met een klemmende voorgeleezen aanspraak voor de Wethouderschap, beslooten met de betuiging, „ dat het Genootschap, in „ de verdeediging der goede zaak, dus „ rustig wenschte voort te gaan!" Dan, buiten gestaan hebbende, ontvingen zy, uit den mond der Wethouderschap het berigt, „ dat 'er nu geen Exercitie-Ge„ nootschap meer noodig was, dat zy „ gedissolveerd waren." Van welk Besluit, door vier Leden der Regeeringe gewraakt, zy een afschrift bekwamen.

Het Genootschap wil zich niet laaten vernietigen.

XXII. BOEK. 1784.

Het gebruik van de Schutters kamer werd hun ontzegd. De Tegenparty, moedig op den behaalden Zegen, juichte over den val des Genootschaps; 't welk zich nogthans hier door niet liet verpletten; doch, in eene gehuurde Kamer, geregelde Vergaderingen hieldt, en ter Wapenoefening een Stuks Lands kogt binnen de Stad onder de Stads wal. Niet zonder veel smaads en hinders van het Gemeen zetten zy daar den Wapenhandel voort, en gaf het Genootschap een *Getrouwen Vrienden raad aan de Delftsche Schuttery* in 't licht.

De Bardezaan daar ingevoerd.

Om door iets uiterlyks den *Delftschen* Burger op het herstel der Schuttery te doen denken, en een schets van derzelver voorigen luister en invloed te geeven, werden Bestuurders des Genootschaps te raade, den *Bardezaan* (*) in te voeren. 't Welk in Oogstmaand, met veel staatlykheids, op 't Exercitie-veld geschiedde, met een Aanspraak, waar in van dit oud Krygstuig onder andere betuigd werd. „ Dee-

„ ze

(*) De *Bardezaan* was een ouderwetsche Sponton, weleer gedraagen door de Hopmannen der Schuttery; doch, in den Jaare 1674, hadt men dit uitsteekend Eereteken voor den Sergeants Hellebaard verwisseld. Hoe dit was bygekomen wordt omstandig ontvouwd in een Verzoekschrift door verscheide Hoofdlieden der *Delftsche* Schuttery by de Regeering ingeleverd, om by de Schuttery den *Bardezaan* voor den *Hellebaard* te verwisselen. Zie PAAPE *Geschiedenis van het Genootschap te Delft* bl. 64. enz.

„ ze Bardezaan in de handen van den XXII. BOEK. 1784.
„ Burger-Hopman zegt meer dan wille-
„ keurige ooren verdraagen kunnen. Hy
„ is een ſtomme Pleiter voor 't aloud
„ Schutterlyk Regt. Hy is de Verdee-
„ diger van die Burgerlyke Glorie, wel-
„ ke de Glorie der trotſchen doof ſchynt.
„ De vuist, die, lange vóór deezen
„ moedloozen tyd, deezen gedugten Bar-
„ dezaan omvatte, ſtreedt voor het Va-
„ derland, met eene onvergelyklyke trou-
„ we; maar zy liet zich ook geen Reg-
„ ten ontfutzelen, voor welken Hopman
„ en Schutter hun goed, bloed en lee-
„ ven ſtelden. 'Er ligt een glans op van
„ die oude beminnelyke deftigheid, die
„ nimmer eene veragtlyke, eene onge-
„ oorloofde, en onverdraaglyke tusſchen-
„ ruimte gedoogde tusſchen den Burger
„ en zyn Repreſentant, die de Overheid
„ nimmer den verſchuldigden eerbied ont-
„ hieldt; maar die ook nimmer in het
„ ſtof kroop voor Burgerlyke Dwinge-
„ landen, die ſteeds vergeeten hebben,
„ dat, in *Nederland*, het Volk niet is
„ om de Hoofden, maar de Hoofden om
„ het Volk zyn; die vergeeten hebben,
„ dat zy al hun gezag, al hun glorie,
„ ontleenen van dat Volk, dat hun tot Re-
„ preſentanten heeft aangeſteld. De punt
„ van deezen Bardezaan was altoos na
„ het hart van den Volkstyran gerigt,
„ terwyl zy zich eerbiedig vernederde
„ voor die edele, voor die waarlyk groo-
„ te en beminnenswaardige Volksbeſtuur-

 „ de-

XXII. BOEK. 1784. „ deren, wier naamen en gedagtenis gezegend zullen blyven by Ons en de laatste Naakomelingschap!" By het invoeren van deezen Bardezaan gaven de Vrouwen der Wapenoefenende Leden een Koperen Trommel aan 't Genootschap ten geschenke.

Het afvuuren, tegen den zin van de Meerderheid der Regeeringe voortgezet.

Zo verre in den Wapenhandel gevorderd zynde dat zy besloten af te vuuren, vernamen zy dat Burgemeesters dit zouden poogen te beletten; dan oordeelende, op eigen vryen grond, buiten bereik dier beletting te zyn, hadt het afvuuren voortgang. Twee gevallen van baldaadig afschieten zo van Zakpistolen als van een gelaaden Geweer, bragten een verbod te wege om binnen *Delft* en het Grondgebied, met eenig Schietgeweer te schieten. Het Genootschap merkte dit verbod aan, als alleen ingerigt tegen Kwaaddoeners en Straatschenders, en oordeelde, uit dien hoofde, zich niet verpligt het vuuren te staaken. Dan de oudste Bestuurder kreeg welhaast van Burgemeesteren de weet, hoe zy vernomen hadden, dat, niet tegenstaande het verbod van het schieten, op het Exercitie-veld des Genootschaps met kruid geschooten was, en dat dit niet meer geschieden moest. Men draalde niet om zich by de Wethouderschap deswegen te beklaagen; doch dit beklag werd met geene gunstige ooren aangehoord, en 'er volgde een verbod, dat, voor als nog, in de eerstkomende veertien dagen, op het Exercitie-veld,

ag-

agter de *St. Anna Tooren*, als waar in zeer veele brandbaare en gevaarlyke Ammunitie goederen van 't Gemeene Land berusten, niet zou mogen geschooten worden. Een breedvoerig Vertoog des Genootschaps drong op 't vry gebruik, met de sterkste bewoordingen, aan; dit werd door de Regeering ter zyde gelegd, die by het voorheen genomene Besluit volhardde. De gestelde veertien dagen wagtte men zonder vuuren af; doch de *St. Anna Tooren*, voor welke de vrees van gevaar zeker zeer ongegrond was, werd vergeeten, en het vuuren ging onverhinderd voort. Om Winter-wapenoefeningen te kunnen volvoeren, huurde het aangroeiend Genootschap een ruim Gebouw, onder den naam van den *Ouden Doele* bekend, 't welk, in volle wapenrusting, met Muzyk en Aanspraaken, in Wintermaand werd ingewyd (*).

XXII. BOEK.

1784.

Terwyl dit Genootschap zich, ondanks de Meerderheid der Regeeringe, in *Delft* vestigde, gaven Burgemeesters, in Oogstmaand, met veel plegtigheids, aan de Schuttery der Stad nieuwe Vaandels en Trommen (†). Een stukje, onder den Tytel *Voorbereidzelen tot een Concept-Requeст*; opende in 't verschiet de groote ontwerpen waar mede het Genootschap, ten

(*) PAAPE *Geschiedenis van het Genootschap te Delft* bl. 8—108. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 39. 530.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1349.

XXII. BOEK. 1784. ten dien tyde bezwangerd was; het bedoelde aan Burger-gecommitteerden, Gemeenslieden, Hoofdlieden van Schuttery en Gilden, of welk een naam men ook aan Burger-vertegenwoordigers geliefde te geceven, den invloed dien, huns oordeels, de Burger op de Regeering hebben moest, weder te bezorgen. 't Zelve ontmoette de sterkste tegenkanting (*).

Oproerlige Beweegingen te *Leyden*. Tegen het Exercitie-genootschap te *Leyden*, met zo veel moeite en tegenspartelens, tot stand gebragt (†), smeulde onder een gedeelte der Burgery en het Gemeen een steeds morrend misnoegen. 't Welk in Zomermaand in een vlam van Oproer uitborst, eenen aanvang neemende met het inslaan der Glazen by een der Genootschapsleden. Doch de Burgers, Stadsfoldaaten, Dragonders en Geregtsdienaars, op de been gekomen zynde, stilde men, op dien dag, alle verdere oproerige beweegingen. Dan den volgenden dag begon men Oranje strikken te draagen, die des niet voorzien waren, daar toe te noodzaaken, en de weigerenden te mishandelen. Welhaast werd het Huis eens Lids van het Exercitie-genootschap de Glazen ingesmeeten, en zou 'er eene plundering op gevolgd hebben, hadden de Burgers en de Krygs-

(*) PAAPE *Geschiedenis van het Genootschap te Delft* bl. 74–83.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. Dl. bl. 264.

Krygsbezetting, terstond in de Wapenen gekomen, dit oogmerk niet belet, en eene Brandery, desgelyks aan een Genootschapslid toebehoorende, teffens voor een gedreigden aanval beschermd. Eene Afkondiging, het dreigen, schelden, werpen van steenen, en den dwang tot het draagen van uiterlyke Tekenen verbiedende, en eene belooning van duizend Guldens uitloovende op het ontdekken van den eersten aanlegger der gepleegde geweldaadigheden, en het in hegtenis neemen eeniger belhamels, bragt eenig bedaaren te wege.

XXII. BOEK.

1784.

Vrees voor nieuwe onlusten.

Vrees voor erger bleef egter de gemoederen beklemmen: dewyl de dag dier Afkondiginge juist bestemd was tot de Wapenoefening des Genootschaps, en het ontrustend gerugt door de Stad liep, dat het Gemeen niets minder in den schild voerde, dan op het zelve aan te vallen; doch een groot aantal der Academie-Jeugd trok, met Zydgeweer in de hand, na het veld, waar zich het Genootschap bevondt, en bleef 'er tot het voleindigen der Wapenoefeninge. Met de vrees kwam men vry, en begon hoop op rust te scheppen. Maar een aanval op den persoon van den Heer HARTEVELD, Luitenant der Burgery en tevens Lid van het Exercitiegenootschap, bragt eene scherper Afkondiging te wege, die, behalven het voorig verbodene, een iegelyk, wie iemand feitlyk zou aanranden en mishandelen, met geesseling, en hun die zich mogten ver-

XXII. BOEK. 1784. stouten of anderen aanzetten om de Huizen der Burgeren en Ingezetenen gewelddaadig aan te tasten, met doodstraffe dreigde.

Verzoek eeniger Burgeren om kragtige maatregelen daar tegen.

Een aantal van dertig aanzienlyke *Leydsche* handeldryvende, fabriceerende en trafieken aanhoudende Burgers vervoegden zich by de Heeren van den Geregte en de Groote Vroedschap dier Stad, met voordragt, hoe zy, met verontwaardiging en afgryzen, getuigen geweest waren van de verregaande buitenspoorigheden, en het geweld, door een ongebonden en wild Gepeupel aan Huizen, Persoonen en Voorbygangeren gepleegd; waar door het geschaapen scheen, dat de Burgery en welmeenende Ingezetenen het slagtoffer der doemwaardige Muitzugt stonden te worden. De gedraagene voorzorgen, voor welke zy de verschuldigde erkentenis betuigden, konden zy in de uitwerking alleen als voor een tyd aanzien, en strekkende om den geest van Oproer en Geweld voor het tegenwoordige te smooren; maar geenszins om denzelven voor altoos uit te bluschen, de openbaare rust en veiligheid binnen de Stad, op eenen vasten voet, te herstellen, en dergelyke Godlooze aanslagen, voor het toekomende, te beletten. Zy hielden zich verzekerd, dat de Regeering de aangewende maatregels in 't zelfde daglicht beschouwde, en een opregt oogmerk hadt, om aan de Burgers en Ingezetenen voldoorende dat geen te bezorgen, waar voor zy 's Lands

en

en Stads Lasten gewillig droegen, Veiligheid voor hunne Persoonen en Goederen; dat zy ook in geenen deele een inzigt hadden, of zich bevoegd rekenden, om zich in 't Bestuur, der Regeeringe toevertrouwd, te mengen; doch dat zy, uit hoofde hunner Bezittingen, en het belang, 't geen zy hadden zo by de Welvaard der Stad in 't gemeen, als byzonder in het handhaaven der rust en goede orde onder de Gemeente tot hunne Commercie, Fabrieken en Trafieken behoorende, zich geregtigd oordeelden om, met allen eerbied, het neemen van verdere waarlyk manlyke Besluiten, en het beraamen van verdere het heil der Burgerye bedoelende schikkingen, voor te draagen en aan te bevelen. XXII. BOEK. 1784.

Onder deeze maatregelen rekenden zy het strenglyk onderzoek tegen de zodanigen niet alleen, die eerste Aanstookers van het Oproer geweest waren; maar ook tegen die geenen, welke daar in deel gehad hadden, door het inwinnen van bescheiden, op eene wyze aan dergelyke omstandigheden overeenkomstig. — Een Onderzoek des te noodiger, daar de Persoonen, die de Aanvoerders van het heilloos werk geweest waren, niet schroomden zich openlyk te doen zien; ja, daar men onder dezelven telde Lieden Eeds- en Pligtshalven verbonden om de rust en stilte onder de Burgery te bevorderen, en die, integendeel, de hun toevertrouwde post, ten aanzien van een

XXII. BOEK. — 1784. ieder, misbruikten, om het zaad van Tweedragt, en den geest van Wanorde en Geweld te ſtrooijen. —— Hier toe bragten zy ook het ſtreng en openbaar ſtraffen der zulken, die reeds op de daad van weezenlyk muitend geweld, en van aanranding der rustige Burgeren, gevat en in hegtenis gebragt waren, of, by nader onderzoek, daar aan ſchuldig zouden bevonden worden —— het verbieden van het draagen eeniger Leuzen en Tekenen van Party, hoe ook genaamd; daar de overgang van het draagen dier Tekenen tot het dwingen van anderen, om ze insgelyks te draagen, bykans onvermydelyk was, en het laatſte zonder het eerſte niet kon belet worden —— het afſlaan van alle Verzoeken, die, hoe onverſchillig ook in uiterlyken ſchyn, door den zamenloop van alle omſtandigheden der Perſoonen en Zaaken, niet dan al te duidelyk, de ſchandelyke en doemwaardige oogmerken der Uitvinderen van zodanige Verzoeken aantoonden.

Voor het vermaan der Regeeringe aan de zodanigen „ die zich, wegens hunne Bedieningen, met de reſistentie der „ feitlykheden, niet genoodzaakt waren „ te bemoeijen, om zich, hunne Kinderen en die onder hunne magt ſtonden, „ van de Straaten en in hunne Huizen „ te houden," wilden zy den behoorelyken eerbied betoonen; doch vermeenden, dat het oogmerk der Regeeringe geenzins geweest was om de goede en

rustige Burgery, ten dien opzigte, gelyk te stellen met een plunderziek Graauw, en met deszelfs openlyke Aanvoerderen en heimelyke Aanstookeren; noch dat zy, de braave Ingezetenen, die, wegens hunne Bedieningen, tot wederstand der feitlykheden niet geroepen werden, hadden willen berooven van het Regt om hunne gezamenlyke Persoonen en Goederen te verdeedigen tegen alle die ze, op een onwettige wyze, aanrandden: veel min dat de Regeering, door eenige toegeeflykheid aan de Vyanden der algemeene rust, zou willen toonen, dat zy afkeurden de poogingen van hun, die volstrekt niets anders bedoelden dan om die rust, nevens het gezag der Regeeringe, te handhaaven, vooral daar men, in deeze laatste tyden, gezien hadt, hoe het een kwalyk gezinden hoop gelukt was zommigen dier geenen, die Eedshalven tot het wederstaan van feitlykheden verpligt waren, in hunne heillooze aanslagen te doen medewerken.

XXII. BOEK. 1784.

Niet zonder uitwerking was dit verzoek der deftige Burgeren, dien eigen avond volgde een derde Afkondiging, behalven het voorheen vastgestelde inhoudende, dat wie aan het draagen van Leuzen of Tekenen, hoe genaamd, schuldig mogt bevonden worden, voor den tyd van veertien dagen te water en brood zou moeten zitten; dat hy voor de tweede reis dit doende, drie maanden op *'s Gravenstein* zou gezet, en voor de der-

Een sterke Afkondiging is 'er het gevolg van.

XXII. BOEK. 1784. de maal het herhaalende, voor den tyd van tien Jaaren, zou gebannen worden uit *Leyden*, *Rhynland*, *Haag* en *Haagambagt*; onder gelyke ſtraffe verbooden zy het maaken van eenig geſchreeuw of getier, mitsgaders het naſchelden, of ſmaadlyk handelen van goede Lieden en Ingezetenen der Stad; desgelyks dat geen Perſoonen, meer dan vyf in getal, zich zamen op 's Heeren ſtraaten zouden vervoegen, onder bedreiging, dat zy, vermaand zynde zich van den anderen te ſcheiden, en daar na niet luisterende, zulks voor eene zamenrotting zou gehouden worden, die voor de tweede reis de ſtraffe van veertien dagen te water en te brood te wagten hadt.

Krygsvolk na *Leyden* gezonden. Middelerwyl hadt de Regeering, of deeze middelen ook kragtloos mogten weezen, na *'s Gravenhaage* gezonden om eene verſterking van Krygsvolk. Gecommitteerde Raaden vergaderden buitengewoon, de Erfſtadhouder verſcheen in de Vergadering. De Brieven van den Collonel DE LANNOY aan den Prins geſchreeven verſtendigden deezen van het onheil waar aan *Leyden* blootſtondt. De verſterking van Krygsmagt derwaards afgezonden, deedt de muitzieke beweegingen bedaaren (*).

Voorzorg der Armverzorge- Nog een middel nam de *Leydſche* Wethouderſchap te baat, 't geen niet wel kon naa-

(*) *Reſol. van Holl.* 16 Juny 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1120, 1129.

XXII. BOEK. 1784.

naalaaten van een sterken invloed te weezen, om naamlyk, door tusschenkomst der gezamenlyke Armverzorgeren, de schamele Gemeente, te dier Stede magtig talryk, tot vreedzaame en stille gevoelens aan te maanen. De Regenten van het Huiszittenhuis, benevens de Diakenen der Gereformeerde Kerke, het Collegie van Armverzorgeren uitmaakende, besflooten zo dra hun door Burgemeesteren verzogt werd dit plan ten uitvoer te brengen, deeze zo heilzaame poogingen zo ras doenlyk werkstellig te maaken. Alle de Bedeeldens werden gelast, egter uit eene bedagtzaame voorzorg, ieder Kwartier op byzondere uuren, zich op het Huiszittenhuis te vervoegen; waar men de volgende sterke Vermaaning hun voorhieldt.

ren by de schamele Gemeente.

„ Niemand uwer kan het onbekend „ zyn, dat, voor eenige weinige dagen, „ binnen onze liefddaadige Stad, een „ zeer groot Oproer is ontstaan geweest; „ een Oproer dat de harten der weldenkende Burgeren en Inwoonderen, die „ maar een druppel eerlyk bloeds bezitten, met verontwaardiging en schrik „ vervuld heeft, en 't welk niet ligt uit „ het geheugen zal geraaken. —— Mogelyk hebben zommigen van U zich „ daar aan, 't zy veel of weinig, schuldig gemaakt. 't Is om die reden en „ te gelyk om U voor het vervolg te „ waarschuwen, en ware het mogelyk andere gedagten in te boezemen, dat gy „ lie-

Aanspraak aan dezelve.

XXII. BOEK. 1784.

„ lieden hier geroepen zyt. —— Is het „ aan niemand geoorloofd eenigen Op- „ ſtand te verwekken, of iemand in zyn „ Eer, in zyn goeden Naam, in zyn „ Perſoon, of in zyne Goederen en Be- „ zittingen, aan te randen, of ook daar „ aan de hand te leenen, zo voegt ook „ zulks byzonder niet aan u lieden; die „ door de Milddaadigheid der goede Bur- „ geren en Ingezetenen, in uwe armoe- „ de onderſteund wordt; welke Milddaa- „ digheid nog zo blykbaar is doorge- „ ſtraald in het laatst verloopen ſtreng „ Winterſaiſoen, waar mede de Hemel „ ons heeft gelieven te bezoeken, en „ door welke Milddaadigheid Gy lieden „ en uwe Kinderen troost en hulp in „ uwe toen nypende armoede zyt ge- „ waar geworden. —— Weshalven wy „ u allen, uit naam van de Ed. Groot „ Agtb. Heeren Burgemeesteren deezer „ Stad, hebben te vermaanen, van u, en „ uwe Kinderen, ten allen tyde, en op „ alle plaatzen, vreedzaam en ſtille te „ houden, zonder zich ooit, 't zy door „ woorden of daaden, of door het draa- „ gen van uiterlyke Tekenen of Leu- „ zen, met eenige Beweegingen of Op- „ roer te bemoeijen; of iemand in zyne „ Eer, in zynen goeden Naam, in zyn „ Perſoon of in zyne Goederen en Be- „ zittingen, onbehoorelyk aan te randen, „ of ook daar aan de behulpzaame hand „ te bieden, op ſtraffe dat die geen van „ u lieden, die zich daar aan, 't zy veel

„ 't

„ 't zy weinig; hebben schuldig gemaakt, „ waar na wy, ten allen tyde, streng onderzoek zullen doen, oogenbliklyk, en „ ook hun leeven lang, verstooken zullen zyn van hunne Bedeelingen, en „ Bystand, die zy anders van ons in „ hunne armoede te verwagten hebben; „ onverminderd de straffen by de Plakaaten en Publicatien onzer wettige Overheden; tegen de Oproerigen vastgesteld en afgekondigd, aan wie wy de „ verdere strafoefeninge overlaaten. —— „ Gaat nu heen! Neemt de waarschuwing, als vreedzaame Inwoonders, in „ agt! Scherpt uwen Kinderen alle rust, „ vrede, eendragt, gehoorzaamheid en „ eerlykheid in, en onthoud hun, door „ uwe Ouderlyke magt; van 't geen tot „ verstooring van dit alles strekken kan! „ Dan is 'er hoop, dat de zo dikwyls „ beproefde Milddaadigheid niet alleen „ niet uit onze Stad zal wyken; maar „ dat wy daar door in staat zullen worden gesteld, om u, en uwe Kinderen, „ in de nooden en ellenden, waar mede „ gy door GOD Almagtig bezogt zyt, „ naar vermogen, te hulp te komen."

XXII. BOEK.

1784.

't Gaat zeker dat de schamele menigte voor niets meer bedugt is dan voor het inhouden der Bedeelingen; ook scheen deeze Aanspraak een merklyken indruk op de gemoederen te maaken: zy beloofden allen zich als stille Burgers te zullen gedraagen. De Regenten van het Weeshuis hielden den Kinderen hunner

XXII. BOEK. 1784. Verklaaring des Genootschaps van Wapenhandel aan de Regeering overgegeeven.

ge toevertrouwd, ten zelfden einde, soortgelyk een ernstig vermaan voor (*).

Het Genootschap van Wapenhandel, onder de Spreuk *Voor Vryheid en Vaderland* (†), op welks vernietiging men 't scheen gemunt te hebben, hieldt zich stil tot dat de herstelde kalmte en aan Regeerders der Stad *Leyden* den tyd, en aan de verhitte gemoederen der menigte de noodige bedaardheid gaf, om de opregte, welmeenende en hartlyke betuigingen van 't zelve te hooren. De wyze op welke zy zich uitdrukten was allersterkst, en zette de bedoelingen des Genootschaps, zo zeer misduid, in hellen dag. —— „ Niemand," in deezer voege lieten zich de Leden hooren, in een Verklaaring Burgemeesteren en Regeerderen overgegeeven, „ Niemand „ is 'er, Ed. Gr. Agtb. Heeren! die, alle „ omstandigheden van het laatste Oproer, „ alles, 't geen 't zelve voorgegaan, verzeld heeft of daar op gevolgd is, in „ agt genomen en met onpartydigheid „ beoordeeld heeft, een oogenblik twyffelen zal of de kreet, tegen het Genootschap, onder de Gemeente opgeheven, is alleen de Leus geweest eener Mui-

(*) *Post van den Neder-Rhyn*, V. bl. 805.

(†) Twee Genootschappen van Wapenhandel, beide door de Regeering goedgekeurd, waren in Lentemaand, onder deeze Spreuk veréénigd. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 783. *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 651.

„ Muitery, die doch, onder wat voor-
„ wendzel het ook zyn mogte, plaats
„ moest hebben, ten einde de heillooze
„ inzigten der Ontwerperen te volvoe-
„ ren. Doch egter, daar het aanweezen
„ van het Genootſchap tot voorwendzel
„ van het oproerig geſchreeuw heeft ge-
„ ſtrekt, en naderhand het onderwerp
„ heeft uitgemaakt van een Verzoek,
„ waar van het eigenlyk, ſchoon geheim,
„ doelwit was, de beweegingen, even ge-
„ ſtild, weder gaande te maaken, heeft
„ het Genootſchap, om te beletten, dat
„ zyne goede Medeburgers, door aller-
„ hande bedrieglyke en ongerymde aan-
„ tygingen misleid worden, om de kwa-
„ lyk gezinden door ſchaamte in hunne
„ verdere poogingen te ſtuitten, en om,
„ zo veel van 't zelve afhangt, tot her-
„ ſtel der eensgezindheid en bevestiging
„ der openbaare rust mede te werken,
„ geoordeeld, voor het oog van een Al-
„ weetend Opperweezen, in handen van
„ U Ed. Hoog Agtbaarheden, en ten
„ aanhooren van *Leydens* geheele Burge-
„ ry, de volgende uitdruklyke, ronde,
„ onbewimpelde en opregte verklaaring
„ van zyne Grondbeginzels en Gevoe-
„ lens, te moeten doen.

„ *Voor eerst*, dat het Genootſchap be-
„ tuigt ten ſterkſten gehegt te zyn aan
„ de tegenwoordige Conſtitutie van het
„ Gemeenebest, en de handhaaving van
„ die Conſtitutie aan te zien als den
„ dierbaarſten, den heiligſten Pligt van

XXII. BOEK. 1784.

„ elk goed Burger en getrouw Ingeze-
„ ten. ——— *Ten tweeden*, dat het Ge-
„ nootschap, derhalven, voor de Opper-
„ ste en Wetgeevende Magt, (in wier
„ boezem de uitoefening der Souverai-
„ niteit alleen, en met uitsluiting van al-
„ le andere, berustende is,) erkent Hun
„ Ed. Groot Mogenden de Heeren Staa-
„ ten van *Holland en West-Friesland*. ——
„ *Ten derden*, dat het Genootschap, in
„ gevolge van deszelfs verkleefdheid aan
„ de tegenwoordige Constitutie, den Heer
„ Prins van *Oranje*, als het luisterryk
„ Hoofd der Uitvoerende Magt, erkent
„ in deszelfs hoedanigheden als Erfstad-
„ houder, Capitein en Admiraal Gene-
„ raal, met alle de Regten, zonder on-
„ derscheid, welke aan Hem, door de
„ Hooge Overheid deezer Landen, wet-
„ tiglyk zyn opgedraagen; zynde het
„ Genootschap bereid, ter verdeediging
„ van die wettige Regten, den Pligt van
„ braave Burgers van dit Gemeenebest,
„ in zyne volle uitgestrektheid, te betrag-
„ ten. ——— *Ten vierden*, dat het Genoot-
„ schap ten vollen te vrede is met den
„ Godsdienst, zo als dezelve door de
„ Hooge Overheid, in deeze Republiek,
„ voor den heerschenden is vastgesteld
„ en aangenomen; zonder ook, ten dien
„ opzigte eenige verandering, vermin-
„ dering of vermeerdering, noch eenige
„ voordeelen, ten behoeve van andere
„ Godsdienstige Gezindheden, te beoo-
„ gen of te vorderen. ——— *Ten vyfden*,

„ dat

„ dat het Genootschap, steeds berust XXII.
„ hebbende, voortaan ook zal blyven BOEK.
„ berusten op de vaderlyke zorg der ———
„ Ed. Groot Agtb. Regeering deezer 1784.
„ Stad, dezelve hoogagtende en eerbie-
„ dende, wegens haare cordaate en Va-
„ derlandlievende Besluiten, tot welzyn
„ zo van den Staat in 't algemeen, als
„ van deeze Stad en Burgery in 't by-
„ zonder, genomen. —— *Ten zesden*, dat,
„ wat betreft de byzondere Bedoelingen
„ van 't Genootschap, ten opzigte van
„ de Stad en Burgery, het Genootschap
„ geen het geringste oogmerk heeft om
„ eenige inbreuk te maaken op iemands
„ Regten, wie hy zy, veel min op
„ die der Edele Manhafte Schuttery;
„ dat het Genootschap integendeel de
„ Schuttery, (onder welke de meeste
„ Leden zelve behooren,) aanziet als
„ het aloude, en agtingswaardige Bol-
„ werk van *Leydens* Eer, Vryheid en
„ Voorregten. —— Dat het Genoot-
„ schap dus nooit eenig inzigt heeft, of
„ hebben zal, om aan de Regten der
„ Schuttery den minsten hinder of let-
„ zel toe te brengen, waar van het VII.
„ Artykel der Acte van Vereeniging
„ tot getuigen en waarborg verstrekt,
„ als waar by uitdruklyk bepaald is, *dat*
„ *geen Lid van 't Genootschap, door het-*
„ *zelve Lidmaatschap, van eenigen Schut-*
„ *terlyken Dienst zal ontheeven zyn.* ——
„ *Ten zevenden*, dat het Genootschap, in
„ zyne verrigtingen, niets anders beoogt

 „ dan

XXII. BOEK. 1784.

„ dan zich, als Beminnaars van den Wa„ penhandel, in denzelven meer en meer „ bekwaam te maaken, den lust tot den„ zelven onder zyne braave Medeburge„ ren steeds leevendig te houden, en, „ is het mogelyk meer en meer, tot nut „ en steun van Stad en Vaderland, aan „ te kweeken. —— *Ten achtsten*, dat het „ Genootschap, als de Hoofdpligten van „ een goed Burger en getrouw Ingeze„ ten aanziet, Eerbied voor de Regee„ ring, Liefde voor de openbaare Rust, „ en eene zo onschendbaare Verknogt„ heid aan de waare belangen van het „ Vaderland, dat hy gereed zy daar voor „ zyn Leeven en zyne Goederen bly„ moedig op te offeren. —— *Ten negen„ den*, dat, naar 't Voorschrift van die „ Gevoelens, alhoewel zich zelven niet „ anders beschouwende dan als een by„ zonder Gezelschap, de respective Le„ den van het Genootschap egter, ten „ allen tyde, bereid zyn om, op ordere „ van de Ed. Groot Agtb. Regeering „ deezer Stad, mede te werken, en Goed „ en Bloed te waagen, tot behoudenis der „ openbaare veiligheid, en tot beteuge„ ling der moedwillige Verstoorderen van „ dezelve; dat zy, diensvolgens, ten al„ len tyde, zich willen betoonen der „ Stad gehouw en getrouw te zyn, en, „ in tyden van nood, even gelyk hun„ ne braave Medeburgers, tot beveili„ ging der Stad, en tot verdeediging hun„ ner welmeenende Stadgenooten, te die-

„ nen:

„ nen: gelyk zy ook daar om bereid en XXII. BOEK. 1784.
„ geneegen zyn den Eed van Getrouw-
„ heid in handen van Heeren Burgemees-
„ teren af te leggen, en steeds by alle
„ gelegenheden zich bevlytigen zullen om
„ aan de Edele Manhafte Schuttery daad-
„ lyke blyken te geeven van de hartly-
„ ke liefde en broederlyke genegenheid,
„ waar mede zy haar en haare waare be-
„ langen, niet minder dan die van Stad
„ en Land zyn toegedaan (*).

Oproerlingen en TRAGO, ondanks de verzogte Opschorting, gestraft.

In deezer voege mogt *Leyden* de Wapenhandelende Genootschappen, daar op gerigt, niet alleen vereenigd zien; maar ook dit Genootschap als met de Schuttery gepaard beschouwen, en daar in eene sterkte tegen de schrikverwekkende en verderfbaarende Oproerigheden. — Over vyf der acht in 't jongste Oproer Gevangenen, werden eerlang de vonnissen uitgesprooken: dan anderen, onder deezen een Broodbakker, TRAGO geheeten, bekwamen hun vonnis niet. Een uitstel, 't welk sterkte gaf aan de loopende gerugten, dat deezen zich zwaarder dan de andere vergreepen hadden. De Naastbestaanden van gedagten Bakker leverden, daags vóór den dag te zyner straffe bestemd, een Smeekschift in aan zyne Hoogheid om Pardon. Deeze schreef den Hoofd-Officier van *Leyden*, met toezending van dit Verzoekschrift, om berigt,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1267.

XXII. BOEK. 1784. rigt, en de ſtukken tot het Regtsgeding deezes Mans behoorende, en dat inmiddels de Strafoefening zou worden opgeſchort. Hy gaf hier van terſtond den voorzittenden Burgemeester kennis, die het Geregt en de Vroedſchap zamenriep, waar men begreep, dat aan het Appointement van zyne Hoogheid niet voldaan moest worden; maar de uitvoering der ſtraffe haaren voortgang hebben. Gelyk TRAGO ook gegeeſeld, voor vyf Jaaren tot de Gevangenis verweezen, en voor tien Jaaren uitgebannen werd; terwyl nog drie medepligtigen hunne ſtraffe ontvingen. Aan de Geeſelpaal was een bord geplaatst met het Opſchrift OPROERMAAKERS.

Het Hof van *Holland* valt daar over den Hoofd-Officier lastig.

De Hoofd-Officier gaf de Stadhouder kennis van zyn gehouden gedrag in deezen, van de gronden waar op hy, en de Regeering van *Leyden* was te werk gegaan. Het Hof van *Holland*, op den voorſlag des Procureurs Generaals, des kennis neemende, oordeelde, dat de Hoofd-Officier der Stad *Leyden*, niet alleen zyne Hoogheid daadlyk geſtoord hadt in het Regt hem by den Souverain opgedraagen; maar ook indragt gemaakt op het Regt van de Hooge Overheid zelve, voor zo verre dusdanige Brieven van Gratie, met betrekking tot den Stadhouder, op naam van den Souverain werden verleend; dat hy ook door zyn gedrag aan TRAGO, en diens Naastbeſtaanden, een onherſtelbaare grieve hadt toegebragt. Weshalven de Procureur Generaal

raal het Regt der Hooge Overheid tegen dien Hoofd-Officier moest waarneemen; en eischen, naar dien het Vonnis nog niet in allen deele was uitgevoerd om de overzending der Stukken aan zyne Hoogheid, en het wederbrengen van TRAGO in de gewoone Gevangenis.

De Regeering van Leyden verdedigt zich by Staaten van Holland.

De Hoofd-Officier J. H. VAN DER MARCK, ondertusschen van die post afgetreeden, dit Besluit des Hofs ontvangen hebbende, bragt het tot tot kennis der Stadsregeering, op welker gezag hy gehandeld hadt, en verwittigde hier van het Hof van *Holland*. De Afgevaardigden van *Leyden* ter Vergadering van hun Ed. Groot Mogenden, deeden aldaar een voordragt van de voorgevallene oproerige beweegingen in hunne Stad, die het vatten, het op bekentenis stryken van het vonnis over TRAGO ten gevolge hadden, als mede waar om zy, ondanks het verworvene Appointement van zyne Hoogheid, met de Strafoefening waren voortgevaaren. Immers zou, gelyk zy spraken, de Justitie, gereed om die zich aan *Oproer* hadden schuldig gemaakt, hunne verdiende straffe te doen erlangen, ten speelpop worden, als dezelve, op dat oogenblik haar uitoefenend vermogen werd benomen. Ook hielden zy zich overtuigd, dat, welk ook het vermogen des Erfstadhouders mogt weezen in het verleenen van Gratie of Pardon, dat vermogen aan banden gebonden was, welke het geeven daar van, ingeval van *Oproer*, buiten allen

XXII. BOEK. 1784.

bereik ſtelden. Daar en boven waren hun de gelukkige gevolgen van den voortgang der Regtsoefening zeer duidelyk gebleeken, als zonder welke men niet onwaarſchynlyk, (als zynde die nagt veelal doorgebragt met blyken te geeven van de hoop waar mede men zich vleide dat die TRAGO niet in 't openbaar zou te voorſchyn treeden,) reeds zaaken zou hebben zien gebeuren, waar aan men nu niet hadt durven tillen: dat hadt hun doen vertrouwen dat hun verder deswegen geene moeite zou worden aangedaan.

Aanſchryving des Hofs van *Holland*, waar tegen de Regeering voorziening verzoekt.

Eene verwagting, waar in zy zich te leur geſteld vonden, door het aanſchryven des Hofs van *Holland* aan den nu afgegaanen Hoofd-Officier, wien zy de zaak van de ſchouders namen en de hunne maakten: eene vaardige en geëvenredigde Voorziening by hun Ed. Gr. Mogenden in dit geval verzoekende. —— Eene allerbillykſte maar teffens allernoodzaaklykſte Voorziening, die, zo zy dagten, bykans geen aandrang noodig hadt: „ naardien zy," om hunne eigene woorden te gebruiken, „ (het geen zy noch „ wilden noch mogten veronderſtellen,) „ zich niet konden verbeelden, dat de „ Leden van hun Ed. Groot Mogende „ Vergadering zouden kunnen in de gedagten vallen, dat dat gedeelte van de „ Souverainiteit, het welk zich uitſtrekte tot het verleenen van Brieven van „ Gratie, Abolitie en Pardon, en onder „ de enge banden van gepaste termen

„ aan

„ aan den Heer Stadhouder was gece- XXII.
„ deerd, zoude kunnen ſtrekken om den BOEK.
„ Geest van Tweedragt, Seditie en Op- ———
„ roer, voedzel te geeven, of den weg 1784.
„ te bevorderen van hun, die zich daar „ op toe leggen, vertrouwende, (om niet „ te zeggen) ſteunende, op voorbeelden „ dat zy impune daar in kunnen voort- „ gaan en volharden." — Voorts mogten zy niet te rug houden den zonderlingen last om aan de ernſtigſte bedenkingen der Leden over te laaten; „ of, „ wanneer verkeerd gebruik, om niet te „ zeggen misbruik, gemaakt wordt van „ dat gedeelte der Souverainiteit, als is „ het verleenen van Gratie, het dan geen „ tyd wordt, daar tegen met kragt te „ waaken en te voorzien; en of het bui- „ ten bedenken kon zyn voor den Sou- „ verain, dat eene waakende Juſtitie, op „ het oogenblik dat derzelver welbepaal- „ de Orders, in cas van *Oproer*, ten af- „ ſchrik van anderen, ter executie zul- „ len worden gelegd, kan worden te „ rug gehouden om daar in voort te „ gaan?"

Een Tegenverzoek om deeze zaak in Regten voort te zetten.

Niet onbeantwoord bleeven deeze voorſtellen der *Leydenaaren*, door den Advocaat Fiscaal en Procureur Generaal YSBRAND 'T HOEN, die uitvoerig zyne tegenbedenkingen opgaf, en het gedrag des *Leydſchen* Hoofd-Officiers beſchreef als *buiten voorbeeld*, *wederregtlyk* en *extravagant*, en zich bevoegd oordeelde hem deswegen in Regten te agtervolgen. —

Het

XXII. BOEK. 1784.

Het berigt van 't Hof aan Staaten van *Holland* stemde volkomen hier mede in, en verzogt hetzelve dat hun Ed. Groot Mogenden het oor niet zouden leenen aan 't verzoek der *Leydsche* Regeering; maar het Hof volkomen vryheid laaten om deeze zaak in Regten voort te zetten. Zy gaven de stukken in handen der Afgevaardigden van *Haarlem* en verdere Gelastigden tot de zaaken van Justitie, met Commissarissen van den Hove (*).

CATHARINA TAAN, door haar Koetzier, beschuldigd van een toeleg op 's Prinsen Leeven.

Laster en valsche Betigting, die nooit geheel zwygen, vinden, in tyden van Tweedragt, de rykste stoffe voor dat eerroovend bedryf; dan meest zyn de voorwerpen Lieden van Rang of in aanzienlyke Posten gesteld, zeldzaam staat de stilleevende Burger, en nog zeldzaamer eene Burger-Vrouwe, daar aan ten doel; althans in zulk een graad, als men ten deezen dage daar van een voorbeeld zag in het woelend *Leyden*. — De Dogter eens *Zaandamschen* Koopmans CATHARINA TAAN, gehuwd aan den Heer GILLIS CHRISTIAAN VAN DER MEULEN, leefde met deezen te *Leyden*, zints eenige Jaaren, stil en gerust, van de ruime middelen, waar mede de Hemel hun gezegend hadt, geheel afgezonderd van alles wat Lands- of Stadszaaken betrof, niemand beledigende. Zy bevondt zich, in Len-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1838—1899, *Resol. van Holl.* 25 Nov. en 9 Dec. 1784.

Lentemaand deezes Jaars, op 't onverwagtst, by het Geregt van *Leyden* aangeklaagd, over een Misdryf, 't geen haare Eer, en misschien haar Leeven, in gevaar stelde, en onmiddelyk ten voorwerpe van den haat maakte van het tot schennis gereede Gepeupel der Stad, te eer geneegen om het ergste liefst te gelooven: dewyl zy der *Doopsgezinde* Belydenisse was toegedaan, en de Partyzugt, reeds maanden geleeden, in openlyke Liedjes, gezongen hadt, *dat het Mennonitische Vee aan een kant moest*, en de Lieden van die Gezindheid, als *Prinse-Haaters* en *Prinse-Moorders*, hadt poogen zwart te maaken. De aanklagte haars geweezen Koetziers JOHANNES GRYFZOE, ondersteund door eene uit haar dienst weggezondene Keukenmeid, JOANNA CORNELIA VAN DER SAND, was niet minder dan dat zy den eerstgemelden, door het uitlooven eener aanmerkelyke Geldsomme, hadt tragten om te koopen om den Stadhouder, WILLEM de V. na 't Leeven te staan.

De geregtlyke behandeling deezer zaake werd op eene wyze aangevangen en voortgezet, dat de Beschuldigde, zich deswegen by Staaten van *Holland* beklaagde, met dien uitslag dat deezen, in Wynmaand, den Heer PIETER JAN MARCUS, die in Slachtmaand den Heer J. H. VAN DER MARCK, in de post van Hoofd-Officier stondt te vervangen, bevalen, het Regt der Hooge Overheid in dee-

't Onderzoek deezer zaake hervat.

XXII. BOEK. 1784. deezen waar te nemen, en met te nietdoening der voorige Procedures, dezelve op nieuw aan te leggen en te vervolgen. — Naauwlyks waren 'er twee maanden, naa het hervatten der Verhooren, verloopen, of de Weduwe VAN DER MEULEN, (want in deeze alleronaangenaamste omstandigheden hadt zy haaren Man verlooren,) werd, in Wintermaand, van de Bewaaring in haar Huis ontslaagen, en, ten zelfden tyde, haar Beschuldiger en diens Medestanderes, die tot dus lang in Civile Gyzeling onder het Raadhuis waren gehouden geweest, na de gewoone Gevangenis, op *'s Gravenstein*, overbragt.

Schuldbekentenis der Beschuldigeren. 't Geweeten van JOHANNA CORNELIA VAN DER SAND, schoon tot dien tyd niet min schaamtloos en verstokt dan dat haars Bedervers en Verleiders, werd wakker; zy deedt, uit eigene beweeging, met vertooning van haar berouw en leedweezen, over de Misdaad van Meineed en valsch Getuigenis door haar gepleegd, eene omstandige belydenis van 't geen zy plegtlyk hadt bezwooren, tevens zich beklaagende, dat JOHANNES GRYFZOE haar tot deezen val en schande gebragt hadt. Haare erkentenis bragt niet weinig toe om de Regters meer en meer van de schenddaad diens boozen Leugenaars te overtuigen, en de Geregtshandelingen te strenger tegen hem voort te zetten. Doch alles mogt niets baaten. En schoon zyne Medestanderes hem zyne Misdaad in 't aangezigt

aan-

aanzeide, met omstandigheden, die hem moesten doen zidderen, en met verwyten, die hem buiten zich zelven moesten gebragt hebben, indien 'er een enkele vonk van Eer of Gevoeligheid in zynen boezem gehuisvest hadt; niet tegenstaande dit alles was alle moeite vergeefsch.

XXII. BOEK.

1784.

Zo lang, onder den voorgaanden Hoofd-Officier, het Onderzoek tegen GRYFZOE slaplyk was voortgezet, daar men meende hem te moeten aanzien niet als een *Beschuldiger* veel min als een *Crimineel Verdagten* zelve, maar als een onbesprooken Getuigen, was het dien eerloozen gelukt de Regters, immers veelen van dezelven, door zyne uiterlyke vertooning van Godsvrugt en Opregtheid, in twyfel en wantrouwen der onschuld van de Weduwe VAN DER MEULEN te brengen. Doch deeze tyd van dwaaling was voorby. Zyne leugens en verdichtzels, ook in andere opzigten dan de hoofdzaak, waren door de Verklaaringen van verscheide eerlyke en braave getuigen, van tyd tot tyd gehoord, tot de grootste zekerheid van Meineed gebragt, en by geen der Regteren bleef de minste bedenklykheid over, wegens de schuld van deeze halsterrigen Gevangenen. — Het toegestaane verzoek des Hoofd-Officiers, om tot scherper Onderzoek en Pyniging te treeden werd ten uitvoer gebragt tot dien trap als genoeg was om den Gevangenen te doen zien, dat de Regters hem voor volkomen overtuigd hielden, en dat zy-

ne

XXII. BOEK. 1784. ne eigene Belydenis alleen ontbrak om hem als Meineedig te doen ſtraffen. Op dat oogenblik nogthans bleef hy, door zyne ſterke lichaamsgeſteltenisſe, genoeg gehard tegen een pyn, die hy toen onderging, by de ontkentenis, en hieldt, even verſtokt als te vooren, zyne onſchuld ſtaande. Doch uit het gebeurde meer en meer bewaarheid ziende, 't geen hy zich, by eene voorige gelegenheid, eens hadt laaten ontvallen, *dat hy zich door zyne olykheid niet zou redden*, deedt hy op 't onverwagtst een ſtap, waar uit bleek dat de Boosdoenders zomtyds, welk een vast voorneemen zy ook mogen hebben om door de onverwinnelykſte verſtoktheid de geſtrengheid des Regts te ontgaan ter welverdiende ſtrafoefening, bezwyken. —— GRYFZOE verzogt, eenige dagen, naa dit ſcherper onderzoek, de Schepenen te mogen ſpreeken, en deedt toen eene Belydenis, ten genoegzaamen grond ſtrekkende om met zyne Straffe een einde te maaken aan deeze *buitengewoone Regtsgedingen*; ſchoon misſchien, gelyk zommigen willen, in een *gewoon Regtsgeding*, zyne gedrogtlyke onderneeming tegen zyne Juffrouw, in een nog haatlyker en afſchuwelyker gedaante zou voor den dag gekomen weezen, dan nu by zyne Bekentenis was begreepen, te weeten, *dat alle zyne voorgeevens onwaaragtig waren, dat zyne geheele Verklaaring wat de hoofdbeſchuldiging betrof, door hem met Eede geſtaafd, geheel verviel, en dat hy zy-*

ne

ne geweezene Vrouwe, tegen de waarheid, lasterlyk en valsch beschuldigd hadt.

XXII. BOEK.

1784.

Vonnis en Straffe derzelven.

Met zyne Medegevangene beklom hy eerlang (*) het Schandtooneel, waar op hy eene onschuldige en braave Vrouw, voorheen zyn Weldoenster, door eene zamenschakeling der boosaartigste leugens, in zamenwerking met anderen, hadt poogen te brengen. Hy vertoonde zich op het Schavot met een koord, waar van het eene einde aan zyn Hals en 't andere aan de Galg was vastgemaakt, en met een bord boven zyn hoofd, waar op stondt MEINEEDIGE FALSARIS, dus werd hy strenglyk gegeesfeld, en met het gloeiend Zwaard gebrandmerkt, verder, voor den tyd van dertig Jaaren, in het Werkhuis der Stad gezet, en eindelyk, zyn leeven lang, gebannen uit *Holland*, *West-Friesland*, *Zeeland* en *Utrecht*. — Zyne Medepligtige onderging eene harde Geesfeling met een bord boven haar hoofd, met het opschrift, VALSCHE GETUIGEN. Negen Jaaren Opsluitens, en een achttien jaarige Verbanning uit de bovengemelde Gewesten werd haar opgelegd. — Zo kreeg de valschheid den verdienden loon, zo zegepraalde, in 't einde, naa het uitstaan van het hartgrievendst leed, en de kommerlykste aandoening, de onschuld over den verfoei-lyk-

(*) Deeze Strafoefening geschiedde op den 15 July 1785.

XXII. BOEK. 1784. lykften opgeraapten laster èn het fchaamteloofte bedrog; de Boosheid knarsfetandde, en de geredde Onnozelheid juichte (*).

Voortzetting des Wapenhandels te *Amfterdam*. Een geruimen tyd hadt men in *Amfterdam* gemord over de traagheid om ook by de Burger-fchuttery den Nieuwen of Staaten-wapenhandel in te voeren, 't welk door veelen werd tegengegaan, die zich aan het Schutters Reglement van den Jaare MDCCXLII wilden houden; dan, in 't laatst van Lentemaand, befloot men, naa een daar toe ingeleeverd Verzoek, in eenen Krygsraad van Collonellen en Capiteinen, met goedkeuring van Burgemeesteren, tot dit lang wederftreefde ftuk; fchoon niet zonder tegenkanting van verfcheide Capiteinen, die daar op voor hunne post bedankten, in wier plaats het bezwaarlyk viel andere te krygen. — Doch drie Wyken oefenden zich boven anderen vlytig in den Wapenhandel: en gaaven van deeze hunne vorderingen openlyke blyken, ten aanfchouw eener groote menigte, en in tegenwoordigheid der Burgemeesteren CLIFFORT en DEDEL, als mede van den Hoofd-Of-

(*) Allernaaleezenst waardig, is omtrent dit zonderling en zo veel gerugt gemaakt hebbend geval *Verzameling van Stukken, betreffende de valfche Befchuldiging tegen* CATHARINA TAAN *Wed.* VAN DER MEULEN, *nevens een kort Verflag van de uitkomst derzelve zaak.* Te *Leyden* by L. HERDINGH 1786 waar van wy ons in de opgave bediend hebben.

Officier A. CALKOEN. —— Men wendde veele poogingen aan om den lust tot Wapenoefening op te wakkeren, en meer algemeen onder de Schuttery te doen worden. Verscheide Genootschappen van Wapenhandel rechtte men op. Een deezer, ten zinspreuk voerende, *Tot Nut der Schuttery*, 't welk den geheelen Zomer zich, op het Drilveld, in gelyke kleeding en volledige Wapenrusting op den Wapenhandel hadt bevlytigd, vuurde in Wynmaand af (*). XXII. BOEK. 1784.

De Wapenhandel in *Gouda* sterk begunstigd.

Ontmoette in *Gouda* de Wapenhandel nieuwe blyken van goedkeuring en aanmoediging, die, als 't ware, 't zegel drukten op 't geen, in den voorleeden Jaare (†), daar plaats gegreepen hadt, werden de nieuwe Vaandels, door eenige aanzienlyke Vrouwen vereerd, op den algemeenen Wapenschouw in Hooimaand, door de Magistraat aan de Burger-compagnien overgereikt, gelyk ook de Koperen Trommen, deedt te dier gelegenheid de Hoofd-Officier PLEMPER eene Aanspraak aan de Schuttery (§); 't naburig *Rotterdam* verschaft ons een tooneel, waar op menigmaal hervat Oproerig Geweld, de hoofdrol speelde, en het zo verre bragt, dat 's Lands Souverain, op

(*) *Post van den Neder-Rhyn* IV. Deel bl. 257. *Bylaagen* III. St. bl. 35. V. St bl. 6. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 172. 576. 1506. 1616. 1901.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 311.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1278.

XXII. BOEK. 1784.

op eene ongewoone wyze, tusschenbeiden tradt. Het een en ander zal ons te dier Stede langer dan elders doen vertoeven; schoon wy ons bepaalen om alleen het hoofdzaaklyke aan te roeren.

Nieuwe Oproeren te *Rotterdam* gevreesd. Verzoekschriften eeniger Burgeren daar omtrent.

Hoewel de heevige beweegenissen des voorleeden Jaars te *Rotterdam* (*) gestild waren, bleef het morrend Ongenoegen aanhouden, en dreigde, met den achtsten van Lentemaand op nieuw, uit te barsten. De Bedelaaryen, gepaard met bedreigingen, namen weder een aanvang, 'er liep een niet ongegrond gerugt, dat de Zakkendraagers waren aangezogt om dien Dag met Illuminatien en luidrugtig te vieren. Veele aanzienlyke Burgers en Ingezetenen, door hunne bezittingen, een weezenlyk belang hebbende by de rust en 't welvaaren der Stad, zich den uitgestaanen schrik, en 't geleden leed, herinnerende, en voor de vernieuwing van dit alles bevreesd, vervoegden zich, met nadruklyke Smeekschriften, by de Regeering; ten einde de noodige en gepaste voorzorge mogt gedraagen worden, om het hervatten dier Oproerigheden te beletten. Dan deeze oordeelde, dat de veelvuldige voorbehoedzels, door haar genomen, en de Burgery bekend; aan dezelve een genoegzaam vertrouwen hadden moeten inboezemen om de openbaare rust aan de Magistraat over te laaten, zonder de-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* VII. D. bl. 74.

dezelve door Verzoekschriften tot eene meerdere werkzaamheid aan te spooren; als mede dat het een verkeerden indruk zou geeven, indien de Wethouderschap gelegenheid gaf, om het beraamen van de noodige maatregelen niet aan hunne eigene waakzaamheid; maar aan het dringend Verzoek van eenige byzondere Persoonen, te doen toeschryven. Men lag die Verzoekschriften ter zyde.

XXII. BOEK. 1784.

Oproerlge Beweegingen op de Beurs.

In vergelyking met den jongsten achtsten van Lentemaand liep de tegenwoordige tamelyk rustig af. Hier en daar stonden wel Eereboogen, die 's avonds verlicht werden, vooral in de achterhoeken, waar het Volk den ganschen nagt vrolyk was, en zich met Oranje-strikken opgecierd vertoonde, gelyk ook een Compagnie meest uit Kinderen bestaande, dus opgeschikt, door de Stad trok. —— Ter Beurze verscheen een Presmeester, met een Oranjelind om zyn hoed, die den Kooplieden, daar op eenige aanmerkingen maakende, raw bescheid gaf; hy werd onzagt van de Beurs gedrongen. Het gerugt dat hy van de Beurs geklopt was, verspreidde zich weldraa, waar op eene menigte Gemeen Volks, even als hy vercierd, ter Beurze kwam; 't geen de meeste Kooplieden bewoog die Handelplaats te verlaaten. —— 's Anderen daags zogt men den Presmeester te wreeken. Eenige Schippers gasten beraamden hier toe het plan: van 't zelve werd den Hoofd-Officier op

XXII. BOEK. 1784. het Stadhuis kennis gegeeven; doch dit was van geen gevolg, en verscheenen zy, die, onder veel vloeken, op hunne Oranje-strikken wyzende gezegd hadden, *Dat is nu het waare!* onverhinderd op de Beurs, gingen dezelven op en neder, zagen de Omstanders onbeschoft onder 't ooge, liepen den een en ander op 't lyf, zeggende, *Laaten ze nu eens komen, om ons dit Lint 'er af te haalen! wy wilden wel eens zien dat iemand ons aanraakte, of kwaad deedt!* Zy zwaayden met de Hoeden, onder het geroep van *Hoezee!* — Drie Kooplieden hadden zich na het Stadhuis begeeven, om tegen deeze stoorenis voorziening te vraagen; by deezer wederkomst, en het naderen der Onderschouten, verlieten zy, op het teken van een Fluitje, en met het geschreeuw *Hoezee! Vivat Oranje!* de Beurs. Voor de Herberg, waar in zy te rug keerden, maakten zy een zo luidrugtig geschreeuw, dat 'er veel volks voor verzamelde. De Onderschouten bewoogen hun, met veel moeite, tot stilstand, en slegts zommigen tot het afleggen hunner Linten. Deeze zaak hadt voor die Moeitemaakers, op eene plaats den Handel gewyd geene verdere gevolgen. 's Avonds werden aan de Huizen van de Kooplieden, die men oordeelde den Presmeester, den voorgaanden dag, slegt behandeld te hebben, eenige glazen ingeslaagen. Dan de Burger-compagnie No. 9. op de been gekomen zynde, verhin-

hinderde deeze en alle verdere ongeregeldheden (*).

Het Vrycorps te *Rotterdam*, in het afgeloopen Jaar, met vergunninge der Regeeringe, opgerigt (†), zogt, in den aanvang deezes Jaars, by dezelve de goedkeuring te verwerven, van een Plan en Reglement. Men vondt goed dit in naderen raadslag te houden, en de Verzoekers toe te staan, om, hangende dit uitstel, zodanige schikkingen te maaken als zy ten beste van hun Corps noodig oordeelden; mits geen derzelven inliep tegen de Ordonnantien op de Burgerwagt. Ingevolge hier van verkoozen zy, in eene Vergadering der Leden, Bevelhebbers en verdere Officieren en regelden eene gelyke Kleeding (§).

XXII. BOEK. 1784. Het Vrycorps aldaar verzoekt de Goedkeuring der Regeeringe.

Hoogst aanstootelyk was deeze vrywillige Schutterbende in 't oog des Gemeens. Een aantal van vierhonderd vyf en twintig Persoonen, meest van de geringste soort, nam deezen tusschentyd waar tot het inleeveren van een Verzoekschrift, waar in zy hun vrees en bekommering over de oprigting en daadlyke goedkeuring van dezelve te kennen gaven. Zy hielden die Bende, niet alleen als volstrekt onnoodig, om dezelve te doen

Verzoekschriften tegen 't zelve ingediend.

(*) *Rapport der Commissie te Rotterdam* bl. 112. 113. *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 581.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 312.

(§) *Rapport der Commissie te Rotterdam* bl. 68. 69. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 183. 372.

XXII. BOEK. 1784. doen dienen, gelyk de Oprigters voorgaven, tot voorkoming van alle beweeging en onrust, die 'er onverhoopt in *Rotterdam* mogt ontstaan, en ook mede te helpen weeren, allen overlast, geweld, daadlykheid en ongehoorzaamheid; tot dit alles was de tegenwoordige welgeoefende Schuttery in staat, op dezelve mogt de Regeering zich volkomen verlaaten, en was het voor dezelve een hoon zich dus eene Bende te zien toevoegen. Zy vermeenden, daarenboven, dat dit Vrycorps, in stede van alle onrust en verwarring voor te komen, juist ten eenigen tyde nog de oorzaak van hooggaande onrust en beweeging zou worden: naardemaal zy hun Ed. Groot Agtb. konden verzekeren, dat alle misnoegen en onlust, die 'er tegenwoordig in deeze Stad mogt heerschen, éénig en alleen aan de oprigting van dit Vrycorps toe te schryven was, zodanig dat zulks nog eens, vroeg of laat, heillooze gevolgen, voor de Burgery, zou opleeveren: te meer dewyl men 'er reeds een voorspel van gezien hadt. Waar om zy de vernietiging van 't zelve verzogten. Dit werd eerlang, van een tweede Verzoekschrift gevolgd (*).

Men

(*) *Rapport der Commissie te Rotterdam* bl. 70. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 819. De Heer J. W. KUMPEL, een groot tegenwerker der Vrycorpsen, deet veel tot dit eerste Verzoekschrift. Zie *Recuil van Stukken van Mr.* J. W. KUMPEL bl. 3. en 21.

Men vatte het op 't verleenen van Vrybriefjes aan eenige Lieden, die, ten tyde van een dreigend Oproer, zich elders tot bescherming vervoegd hadden, dan de Compagnie der Burger-schuttery, waar onder zy behoorden. Hier over gaven Gelastigden uit de Wet, aan twee Hoofden van het Vrycorps, hun ongenoegen te kennen, zich in 't breede uitlaatende over de onaangenaamheden, welke het bestaan van het Vrycorps in de Stad veroorzaakte, den haat, welken het Gemeen daar tegen hadt opgevat; en de onrustige gesteldheid, die men by de Bewoonders van het *Agter Klooster* bespeurde, teffens aanmerkende, dat het, voor 't Vrycorps nog tyd was om schikkingen tot eene honorabele dissolutie te maaken; dat, uit het langer in stand blyven van 't zelve gevolgen te dugten waren, van welke de vrywillige Schutters, ten eenigen tyde, de *Victimes* zouden kunnen worden. Men deedt by 't Vrycorps alles om deezen steen des aanstoots weg te neemen, door bepaalingen te maaken, ingevolge van welken de Leden van het Vrycorps, die tevens Leden der Burgerschuttery waren, gehouden zouden weezen, alle diensten te doen, betrekkelyk tot hunne Burger-compagnie. Maar, over de voorgeslaagene ontbinding, konden zy niet raadpleegen, dan met zamenroeping der Leden. Het bleef eenigen tyd sleepen. By een nader opontbod verstonden twee Leden, uit den mond der Magistraat,

XXII. BOEK.

1784.

Het Vrycorps aangemaand om zich te ontbinden.

XXII. BOEK. 1784. dat de omſtandigheden daar toe ſcheenen gekomen te zyn, dat het Vrycorps niet langer in weezen blyven kon; doch de ontbinding daar van noodig was tot herſtel van de algemeene rust in de Stad. De Leden behoorden te bedanken; dit zou ten uiterſten aangenaam zyn, en de vernietiging als dan geſchieden op eene wyze ten hoogſten honorabel voor het Corps. By openbaare Afkondiging zou den hoogſten lof aan de vrywillige Schutteren worden toegemeeten, als de oorzaak van de treffelyke Orde en Wapening, waar in zich de Burgery thans bevondt, houdende, nu dus de Burgery welgewapend en geoefend was, de noodzaaklykheid van het Vrycorps op. 'Er werd de ſterkſte verzekering bygevoegd, dat de Burgery in volle orde met Bajonetten gewapend zou blyven, de Wapenoefening aanhouden, en de Burgerwagt ſteeds ſtrikte Order hebben, om, des noods, geweld met geweld te keeren; voorts zouden de vrywillige Schutters, naa de ſlooping van hun Genootſchap, altoos genieten de byzondere beſchutting der Regeering, met voorbeeldlyke ſtraffe aan den lyve van de aanranders; en het Verzoekſchrift der vierhonderd vyf en twintig Onderteekenaaren, zou te rug gegeeven worden, zonder dispoſitie. Vonden zy niet goed om de ontbinding te verzoeken, zy hadden te wagten, wegens ongehoorzaamheid, vernietigd te zullen worden; doch, in beide

de

de gevallen, zou de gemelde bescherming plaats hebben. XXII. BOEK. 1784.

By de zamenroeping der Leden van het Vrycorps, werd het verzoeken van ontbinding, met eenpaarigheid van stemmen, door allen van de hand geweezen; wat aanstoot verwekt hadt wilde men een gunstiger uitleg gegeeven, en niet aan 't Vrycorps toegeschreeven hebben; voorts moest men by de Regeering, op de eerbiedigste en kragtigste wyze, aandringen, dat, wel verre van, ten gevalle van een gering getal Ondertekenaaren des Verzoekschrifts, waar van de meesten *onbekend*, immers *geen Burgers der Stad* waren, het Vrycorps te vernietigen, door het verleenen der goedkeuring van het ingeleverde Reglement, eene meerdere sterkte aan het lichaam der Vrywillige Schutteren mogt geschonken worden.

Het Vrycorps afgeschaft.

Zulk eene handelwyze zag men aan, als een betoon van weinig eerbieds voor de Regeering, die zich genoodzaakt vondt, haar regtmaatig en billyk misnoegen, gelyk zy zich uitdrukte, te betoonen over de illegale en willekeurige handelwyze (*) en daarom het daadlyk verleende verlof tot de oprigting van het Corps vrywillige Schutters introk, en 't zelve, voor zo verre het bestaan mogte verkreegen hebben, vernietigde. Zo kwam een Vrycorps

(*) Naamlyk het verleenen der zo zeer betwiste *Vrybriefjes*. Zie hier over *Rapport der Commissie te Rotterdam* bl. 77. enz. en bl. 265.

XXII. BOEK. 1784.

corps ten val, 't welk uit veele gegoede en bekende Burgeren bestondt, volgens bekentenis der Wethouderschap zelve, met de heilzaamste oogmerken opgerigt; en 't geen, naar de betuiging der Commissarissen uit Staaten van *Holland* eerlang na *Rotterdam* gezonden, „ nimmer regtmaatige stoffe tot klagten of „ misnoegen gegeeven hadt, en, door zyn „ volgend gedrag, toonde eene betere be„ handeling verdiend te hebben." Huns agtens hadden de ingeleeverde Verzoekschriften te grooten invloed op de Magistraat: en hieldt men, zonder grond, het daar voor, „ dat de twisten en oneenig„ heden in *Rotterdam* voornaamlyk der„ zelver begin genomen hadden *met* en „ ontstaan waren *uit* de opригting van „ het Corps Vrywillige Schutters, en „ dat door het uit den weg ruimen van „ dat struikelblok, de rust en eendragt „ waarschynlyk zou hersteld worden: daar „ het ondertusschen zeker was, dat *Rot„ terdam* reeds lang, vóór dat men op „ zodanig Etablissement dagt, in *twee „ Partyen* was verdeeld; die ieder haa„ re Voorstanders en Aanhang onder alle „ Classen van Ingezetenen hadden, en „ waar van de eene toelag om verande„ ring in de Constitutie te weeg te bren„ gen — den Prins Erfstadhouder meer„ der Magts te geeven, en alle hinder„ paalen, die zy daar in zouden ont„ moeten, door middel van 't Gemeen, „ om verre te werpen; — de andere

„ daar

„ daar en tegen om den al te grooten XXII.
„ invloed van hooggemelden Prins op de BOEK.
„ Regeering, waar van men byzonder in
„ den jongsten *Engelschen* Oorlog, de bit- 1784.
„ tere vrugten gesmaakt hadt, tegen te
„ gaan, en te effectueeren, dat alle Re-
„ genten over de belangen van het Land
„ in gemoede konden adviseeren, zon-
„ der, uit dien hoofde, eenige nadeelige
„ gevolgen te moeten vreezen. — Daar
„ nu door het aanweezen, van een Ge-
„ wapend Corps, zamengesteld uit de
„ voornaamste en gegoedste Ingezetenen,
„ die, voor het grootste gedeelte, tot de
„ laatstgenoemde Party behoorden, het
„ Plan van de eerstgemelde geheel ver-
„ ydeld en onuitvoerelyk gemaakt werd,
„ kon het niet anders zyn, of dezelve
„ moest daar uit het grootste misnoegen
„ opvatten, en geen middelen onbeproefd
„ laaten, om de destructie van zodanig
„ een Corps, te effectueeren (*).”

De Burger-compagnie N. 9. trekt met Bajonetten ter Wagt.

Onder de Leden der Schutterye, die zich meest op den Wapenhandel bevlytigden, staaken boven al uit, de Adelborsten van de Burger-compagnie No. 9, staande onder 't bevel van den Luitenant Collonel. ELSEVIER, Vroedschap der Stad. Dan men poogde, om die Wapenoefening, welke zo voorbeeldlyken in-

(*) *Rapport van de Commissie te Rotterdam*, bl. 70. 74. 77. 85. 88. 90. 94. 246. 265. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 988. enz. *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 726.

XXII. BOEK. 1784. indruk maakte, in de geboorte te smooren, deeze Lieden in den haat des Gepeupels te brengen, 't geen gereedlyk gelukte. Getuigen hier van de smaad- en scheldwoorden en de vervloekingen, waar mede ieder Schutter, die zich welgekleed en gewapend vertoonde, bejegend werd; de zamenschoolingen en ongeregeldheden, by de plaats des Wapenhandels, en het optrekken der wagt, bovenal wanneer het de beurt deezer Compagnie was. Doch deeze Adelborsten aangemoedigd door hunne Officieren, lieten zich hier door niet afschrikken, gingen rustig in hunne Krygsvorderingen voort. Toen zy in de behandeling van 't Geweer zo verre gevorderd waren, dat de zwaarigheid, om elkander door onbedreevenheid te kwetzen, geen meer plaats vondt, namen zy, met voorkennis en toestemming hunner Officieren, het besluit om voortaan met Bajonetten op hunne Geweeren ter wagt te trekken. Geweeren daar mede voorzien, vorderde de tegenwoordige wyze van Wapenhandel; en zyn ze het best geschikte wapen om zamengeschoold Volk uit elkander te dryven, en te beletten dat hetzelve op een Wagt aandringe, die geheel insluite, en weerloos maake. Daags voor de Waakbeurt, op welken zy vastgesteld hadden, dit aan te vangen, nam de Wethouderschap een besluit, om den Luitenant-Collonel Elsevier, als Capitein van die Compagnie te doen aanzeggen, met last

om

om het ter kennisse van zyne onderhoorige Manschap te brengen, dat, naardemaal het oogmerk der Magistraat als nog was, dat door de Burgers geene Bajonetten op hunne Snaphaanen zouden worden gebruikt, dezelve ook verwagtte en vertrouwde, dat de optrekking, den volgenden avond, met het gewoon Geweer zou geschieden. XXII. BOEK. 1784.

De Adelborsten trokken, des niettegenstaande, met Bajonetten ter wagt; doch gaven, by een eerbiedig Verzoekschrift, vervolgens aan de Wethouderschap te verstaan; dat zy, niet uit een beginzel van halstarrigheid, of ongehoorzaamheid, geweigerd hadden aan het hun medegedeeld besluit te gehoorzaamen; maar alleen uit vreeze van zich, daar hun voorneemen bekend was, aan de verguizing des Gemeens bloot te stellen, indien zy het niet volvoerden. Zy erkenden hier in kwaalyk gehandeld te hebben, verschooning te verzoeken, met bede om zich voortaan van Geweeren met Bajonetten te mogen bedienen. De Magistraat voldeedt aan die verzoeken: en hadt reeds, op voorstel van Burgemeesteren, twee dagen vroeger, beslooten het aanneemen der Bajonetten over te laaten aan de Compagnien, welke daar van gebruik wilden maaken, mits het behoorelyk verzoekende (*).

Vraagt deswegen verschooning.

De

(*) *Rappert der Commissie te Rotterdam*, bl. 95—99.

XXII. BOEK. 1784.

Elzevier aan mishandeling met zyn Compagnie No. 9. blootgesteld, redt zich.

De Vroedschap Elsevier, een Tamboer zyner Compagnie afgezet hebbende, wegens het slaan van *Wilhelmus* op de Parade, oordeelde, daar de toeloop des Volks, als zyne Compagnie optrok, by ieder wagt, vermeerderde, op den negenden en tienden van Lentemaand, dezelve in eigen persoon te moeten opleiden, om te beproeven of zyne tegenwoordigheid eenig meerder ontzag by de menigte zou verwekken. Doch te vergeefsch. Hy vondt zich blootgesteld aan uitjouwing, vervloeking, en wederstand, in welk lot zyn Luitenant van Zwyndrecht, en de Adelborst Wishof, die het slaan van *Wilhelmus* verboden hadt, ryklyk deelden. De Manschappen wankelden niet in hunnen pligt, en bewaarden dien nagt een en ander Huis voor balddaadige schennis.

Nieuwe beledigingen die Compagnie aangedaan.

By de kreet van *Oranje boven!* mengde men vervloekingen van Elsevier en diens Compagnie. Het Huis van dien Vroedschap, met plundering gedreigd, werd twee nagten door Geregtsdienaars bewaakt. De euvelmoed des Gepeupels groeide aan; en de uitgeslaagene bedreigingen, dat men de Compagnie zou aanvallen, als dezelve, den twee en twintigsten van Lentemaand, weder ter wagt trok, bewoogen den Luitenant van Zwyndrecht om den bystand van eenige Geregtsdienaars te verzoeken om de Geweldpleegers te kunnen vatten. De gepastheid deezer voorzorge, bleek: dewyl

wyl, by het vergaderen der Adelborsten, de oploop des Volks begon, aangezet door 't gewoon geschreeuw; op den marsch moesten zy het smyten met kalk en vulnis, met andere hindernissen, lyden, en de schriklykste bedreigingen hooren. Op de Paradeplaats was een groot gedrang, het geroep van *Hoezee! Oranje boven! 't Vrycorps onder! 't Vrycorps na den donder! Lang leeve de Oranje Vorst!* werd afgewisseld met een verward gezang van oproerige liederen, gepaard met fluiten en speelen door Jongens en Karels, die zich alom, en ook zelfs in de boomen, geplaatst hadden. Een hoop Vrouwlieden zette de menigte door onbeschofte taal geduurig aan. De in Parade staande Manschap moest by spot en hoon, nu en dan het gooijen met steenen verdraagen. Op de aankomst des Luitenants VAN ZWYNDRECHT verdubbelde het geschreeuw, en de toeloop; het Bevelwoord kon niet gehoord worden, en 'er bleef geen plaats over om de Companie behoorelyk te rigten; men zogt die overhoop te werpen, en zich van de Adelborsten DE WAAL en WISHOF meester te maaken; ook hadt men een dergelyken toeleg op den Luitenant VAN ZWYNDRECHT. Dit beide mislukte; dan een Tamboer kon de mishandeling niet ontgaan, noch ook een Adelborst, dat een Vrouwspersoon hem een slag in 't aangezigt gaf, onder een schriklyk gevloek. Het geschreeuw en de aandrang vermeerderde zo sterk, dat men zelfs den Trom niet kon hooren; en het

XXII. BOEK. 1784.

 voort-

XXII. BOEK. 1784. voorttrekken ondoenlyk wierd. De Bevelvoerende Officier deedt halte houden, en de Adelborsten laaden, te meer dewyl het gerugt liep, dat men bezig was met de steenen uit de *Nieuwe Markt* uit den grond te haalen. Dit laaden hadt eene verschillende uitwerking op de zamenvergaderde menigte. Zommigen vonden het raadzaam af te trekken, en ruimte te maaken, (waar van eenige Adelborsten zich bedienden, om met hunne gelaadene Geweeren te vlugten;) anderen hielden stand, en voeren voort met tergend uitjouwen: nogthans kon, door den verminderden aandrang, de Compagnie den weg vervolgen; hoewel niet zonder by aanhoudenheid gescholden, bedreigd, en daadlyk beledigd te worden. Onder veel smaadlyke bejegeningen bereikten zy het Stadhuis, waar zich veel Volks verzameld hadt, 't welk de hinderende rol herhaalde, die voldnurde tot zy de Hoofdwagt betrokken hadden. Veelen der Rotsgezellen toonden hun misnoegen over de handelwyze hunner Adelborsten, en schaamden zich niet, zo onder het laaden, als naderhand, op de wagt te zeggen, dat zy hun, als deezen geschooten hadden, tusschen hals en nek of met de kolven hunner Snaphaanen de harssens zouden ingeslaagen hebben. —— De Geregtsdienaars, tot beveiliging medegegaan, greepen niemand uit dien hoop rustverstoorders, ook werden deezen over pligtverzuim niet bestraft, en geen geregtlyk onderzoek gedaan

daan na de pleegers dier hoogloopende buitenſpoorigheden (*). XXII. BOEK.

De Magiſtraat liet, twee dagen laater, by openbaare Afkondiging, een ieder waarſchuwen om zich zorgvuldig te wagten van, op eenigerlei wyze, aanleiding te geeven tot eenige onrust, veel min om de Burgerwagt, met woorden of daaden, te beledigen, of met een kwaad opzet in eenige hunner verrigtingen hinderlyk te zyn; met bedreiging dat de zodanigen, die zulks in 't vervolg zouden mogen doen, naar de Wetten en Plakaaten deezer Landen, als verſtoorders van de algemeene rust, tot voorbeeld en afſchrik van anderen, aan den lyve zouden gestraft worden. —— De toomlooze geest des Oproers vertoonde zich, by het afleezen deezer Afkondiging; niet alleen werd ze oneerbiedig aangehoord, maar zelfs met de kreet *Hoezee! Oranje boven!* beantwoord, en met de doorſtraalendſte blyken van veragting bejegend. Daar die onopgemerkt, immers ſtrafloos, doorging, was het geenzins te verwonderen, dat het geen indruk op 't woest Gemeen maakte, om den euvelmoed te ſtuiten; maar integendeel dien ſterkte (†).

1784. Weinig uitwerkende Afkondiging daar tegen.

De ondervinding ſtaafde dit ten vollen, niet alleen door de aanhoudende bele-

Herhaalde aanval op die

(*) *Rapport der Commisſie te Rotterdam*, bl. 116 enz.

(†) *Rapport der Commisſie te Rotterdam*, bl. 124. 166. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl 583.

XXII. BOEK. 1784. Burger-compagnie.

ledigingen de Compagnie No. 9. op de plaats der Wapenoefening aangedaan; maar wel byzonder door het volvoeren van het vooraf beraamde, met woorden bekend gemaakte, en met briefjes aangeplakte ontwerp om, op den derden van April, die Compagnie te vinden. De Adelborsten werden, by het aannaderen der Paradeplaats, niet slegts met woorden gehoond, maar met daaden beledigd; hier wilde men den eenen in 't water smyten; daar greep men een anderen na de zwarte Cocarde; een derde werd gestooten, geschopt en geslaagen; terwyl men een ander noodzaakte *Oranje boven!* te roepen. Op de Paradeplaats zelve vertoonde men een akelig schouwspel van geschreeuw, vervloekingen, gedrang en openbaar geweld; geen bevelen konden verstaan en geene behoorelyke rangschikking kon gemaakt worden; uit de opene raamen van een naby gelegen kamer blies men het bekende Airtje *Wilhelmus*, op speeltuigen; nu en dan riep men *Hoezee! Oranje boven!* 't geen de zamengerotte hoop telkens met de gewoone kreet beantwoordde: 't zingen van Liedjes vuurde de duizenden aan, en de lugt weergalmde van het verward geschreeuw, 't geen de woede en de muitzugtige oogmerken op 't sterkste uitdrukte. —— Dit was slegts het voorspel. Reeds van den beginne af hadt men sterk op de vergaderde Manschap der Compagnie gedrongen; doch dit gedrang verdubbelde op de aankomst

komst des Luitenants VAN ZWYNDRECHT en verdere Officieren. Geene vermaaningen, hoe dikwyls ook door den Luitenant en Officieren herhaald, konden iets uitdoen, om het Gemeen tot bedaardheid te brengen, of den aandrang te verminderen; de herinnering van de laatstgedaane Afkondiging, was vrugtloos, en leverde ſlegts nieuwe ſtoffe tot beſpotting, verguizing, en tartende bedreigingen, welhaast gevolgd door veele feitlykheden, aantasten, trappen, ſlaan en omverrukken. 't Geweer des Luitenants VAN ZWYNDRECHT, die op eene beſcheide wyze 't aandringend geweld poogde tegen te gaan, werd aangegreepen en hy met een ſlag bedreigd, onder het uitgillen van *wat Blixem wou jy doen met je Bajonet!* Dan deeze onverlaat werd, op zyn bevel gegreepen, en, ondanks de poogingen des Gemeens, om hem te ontzetten, tusſchen de gelederen gebragt. Met mesſen waren zy voorzien, en zy betuigden ook te kunnen ſchieten, en met de daad hoorde men op de Parade een ſchot. Tegen alle deeze geweldenaaryen gebruikte de Compagnie geen het minſte geweld. Eerst trágtte men met de vlakke Geweeren ruimte te maaken, en wel met alle mogelyke voorzigtigheid; doch dit niet helpende, heeft men de Geweeren voorwaards moeten vellen, en niet dan by vermeerdering van den aandrang gelaaden. Hier door kwam zo veel ruimte, dat de Compag-

XXII. BOEK.

1784.

 nie,

XXII BOEK. 1784.

nie, (thans alleen bestaande uit de Officieren en Adelborsten, dewyl de Luitenant de Rotgezellen reeds na hunne Posten gezonden hadt,) onder een steeds voortduurend gedruis en toeloop den marsch aannam, 't geen niet zonder gevelde Geweeren kon geschieden; naardemaal de aandrang en het geschreeuw bleef duuren, en de bedreigingen hervat wierden, en ook de Gevatte, op wiens verlossing men loerde, moest bewaard worden.

Geweld met Geweld gekeerd.

Men nam een anderen dan den gewoonen weg, om de *Nieuwe Markt*, de plaats ten aanval geschikt, te ontwyken. Dit scheen in 't eerst ruimte te bezorgen; doch de menigte op de *Nieuwe Markt* te leurgesteld, kwam, met een verdubbeld geweld, aanstuiven, en de Compagnie was genoodzaakt halte te houden, en wilde zy zich niet uit een gedrongen, verstrooid en door de woede van het muitend Graauw vernield zien, het geweld met geweld af te keeren. De hoonendste beledigingen hadt men, tot hier toe, met een voorbeeldeloos geduld en langmoedigheid, verdraagen; doch nu rees het geweld der woelende en woedende Menigte tot die hoogte, dat het dringendst gevaar zich ten zigtbaarste vertoonde. Een aandrang zo geweldig, dat de Manschappen reeds daadlyk uit een gedrongen wierden, het grypen na hunne Geweeren, het gooijen met vulnis, kalk, en steenen, waar door eenigen hunner gekwetst geraakten, het schie-

ſchieten, zelfs op de Compagnie, met één woord, alles wat openbaar geweld kenmerkt, en kragtdaadigen wederſtand noodzaaklyk maakt, ondervondt de Compagnie op dat tydſtip, wanneer de Luitenant bevel gaf om te vuuren. Dit vuuren zelfs, zo hoog liep de woede der aanvalleren, was, in den beginne, niet in ſtaat om het Gemeen te beteugelen. Een Adelborst, door het voorby ſnorren van een kogel, op de Compagnie geſchooten, ontſteld, en, op den grond gevallen, werd terſtond omringd, en van zyn Geweer beroofd. Andermaal gevuurd en eenigen gekwetst hebbende, waar uit bleek dat zy niet met los kruid ſchooten, gelyk de menigte ſchreeuwde, kreegen zy genoegzaame ruimte; doch ſlegts voor eene korte wyl, en de Luitenant, die inmidddels een Geregtsdienaar na het Stadhuis zondt om de Alarm-klok te doen luiden, vondt zich weder in de noodzaaklykheid, om de Geweeren geveld te doen houden. Het ſchreeuwen en dreigen toonde ten klaarſten, dat hun pooging wel verydeld; doch hun wreevele moed niet gekoeld was.

XXII. BOEK. 1784.

Aan 't Stadhuis gekomen, vereenigde zich daar de zamengeſchoolde Menigte, met die de Wagt volgde, zo dat de Luitenant om het Stadhuis te kunnen beveiligen, en de Gevatten in verzekering te doen brengen, zich verpligt zag, in plaats van de Hoofdwagt te betrekken, een Cordon voor 't zelve te laaten formeeren.

Vervaarlyk Oproer.

XXII. BOEK. 1784. 't Geweld groeide zodanig aan, dat de tegenwoordig zynde Magistraatsleden beslooten de groote Alarm-klok te doen trekken. De balddaadigheden, van 't Gemeen verdubbelden, tegen alle mogelyke vermaaningen; en niet eerder, dan naa dat derzelver vrugtloosheid bleek, wierd door den Luitenant, die te vooren nogmaals ondernomen hadt, de Geweldpleegers met zagtmoedigheid tot reden te brengen, en zyne klaagende Manschappen, door te zeggen, *dat men in Gods naam het zo lang mogelyk moest inzien!* in hunne langmoedigheid hadt versterkt, last gegeeven om te vuuren, waar door eenigen gekwetst geraakten, en één in hegtenis kwam.

Natuurlyk zou men verwagten, dat dit een afschrik zou gegeeven, en anderen te rug gehouden hebben, om die Compagnie verder eenig leed te doen; doch men zag het tegendeel. Het Volk bleef niet alleen rondsom de Wagt in grooten getale vergaderd, en liet niet af dezelve te hoonen en te smaaden; maar deeze Schutters, die zo veel voor de veiligheid der Stad gewaagd hadden, moesten zelfs van hun, van wie zy met allen regt kragtdaadigen bystand mogten verhoopen, eene behandeling ondervinden, volmaakt gelyk aan de beestagtigheden van het oproerig Gemeen. Naauwlyks was de Compagnie No. 10, die met de kreet *Hoezee! Oranje boven!* door den zamengeschoolden hoop werd verwelkomd, aan 't Stadhuis gekomen, of de Rotgezellen

van

van die Compagnie beantwoordden zulks met een dergelyk geschreeuw, met byvoeging van den gewoonen vloek, *het Vrycorps na den donder!* De taal, vol schimps, welke voorts de Adelborsten van No. 9, die nu de wagt onder het Stadhuis betrokken hadden, van deeze Mede-schutters moesten hooren, en de gezindheid dier Lieden zo volmaakt, schoon onbehouwen, uitdrukte, wees aan welk een bystand hun te wagten stond. En wanneer zy 's morgens, door de Compagnie No. 11. werden afgelost, waar van de meeste Rotgezellen met Oranje-linten vercierd waren, moesten zy, naa den ganschen nagt zo veel beledigingen te hebben uitgestaan, wederom ondervinden, dat veelen deezer Compagnie, in het aandoen van de grievendste smaadheden, voor de Rotgezellen van No. 10. en het verder muitzugtig Graauw, niet wilden wyken. — Alle handelingen van de meesten dier Compagnien weezen uit, dat de ondergeschiktheid geheel verlooren was, de drank verhitte hun welhaast, en dit vermeerderde de ongebondenheid, die met lossen teugel holde; en heerschte dezelfde euvelmoed by andere Compagnien, op 't luiden der Alarm-klok, in de Wapenen gekomen. 't Bleek ten vollen, dat zy ongeschikt waren om het Oproer te stuiten.

XXII. BOEK. 1784.

't Kwam egter, eenigzins uitgewoed, tot bedaaren, en droegen deeze Compagnien, wier gedrag zo weinig geschikt was om

Op welk eene wyze de Compag-

XXII. BOEK. 1784. nie N. 9, door de Magistraat van de andere werd uitgemonsterd.

om het Oproer te stillen, en veel eer aanleidelyk om het op te hitzen, den dank der Wethouderschap weg, terwyl de Compagnie No. 9, die den zwaarsten schok verduurd, en voor het grootste gedeelte zich manmoedig gekweeten hadt, *alleen* werd voorby gegaan en tot loon van haare waakzaamheid en uitgestaane gevaaren op eene vernederende wyze bejegend. —— „ Eene uitzon„ dering," dus luiden de woorden van de Heeren eerlang na *Rotterdam* in Bezending gezonden. „ Eene uitzondering „ zo zigtbaar als onregtmaatig, was de „ schoonste zegepraal voor het Gepeu„ pel, 't welk nu met grond gelooven „ mogt, dat de Magistraat, omtrent de „ verrigting dier Compagnie, niet gun„ stig dagt; dat het gepleegd geweld, „ de gepremediteerde aanval op de Bur„ gerwagt, het insulteeren, verdringen, „ en mishandelen der Manschap, dat de „ feitlyke excessen voor *pardonable Vro„ lykheid* doorgingen, en dat het schie„ ten met scherp, waar toe men einde„ lyk hadt moeten komen, by de Re„ geering, zo niet *direct*, ten minsten *stil„ zwygend*, werd afgekeurd. Dit denk„ beeld, gesterkt door de Gratificatien „ aan de Gekwetsten, als Martelaaren „ van de goede zaake, uit de Stadskasse „ gedaan (*), moest noodzaaklyk veld „ win-

(*) Zie over deeze Gratificatien *Rapport der Commissie te Rotterdam* bl. 177. 183. 184. 187.

XXII. BOEK. — 1784.

„ winnen; de gemoederen meer en meer „ verbitteren, de wraakzugt aanhitzen, „ en het kon niet anders zyn, of het „ daadlyk lot aan eenige weinige Op- „ roermaakers te beurt gevallen (*), „ moest, in openbaare Geschriften (†), „ en Gesprekken, als een *bloedige Mas- „ sacre* afgeschilderd, en de Schutters, „ boven al de Adelborsten van No. 9, „ als *Moordenaars* uitgekreeten, hun Per- „ soonen en Familien openlyk en in 't „ geheim, aangevallen, gemolesteerd en „ vervolgd, kort om als *Vogelyry* behan- „ deld worden (§)."

Verdere Balddaadigheden gestuit.

Het vuur, dat den vierden van Grasmaand smeulde, dreigde op den vyfden, met nieuwe woede, los te barsten. Men hadt het voornaamlyk gemunt op het Huis van den Adelborst WISHOF, dien men hield voor den eersten, die uit de Com-

Bylaage bl. 145. en de Straffen de Gevatten aangedaan. *Rapport* bl. 138. 158.

(*) Vier overleden 'er aan de bekomene wonden; en drie waren 'er min of meer gekwetst. *Bylaage tot het Rapport* bl. 153.

(†) Onder deeze stak uit, een Boekje, getyteld, *Eerst echt Verhaal wegens de bloedige Massacre, niet door de goede Burgery; maar door de Adelborsten van de Compagnie van den Heer* ELSEVIER, *onder de weerlooze Gemeente te Rotterdam, aangerigt*, 't welk een onverhinderden loop hadt. *Rapport* bl. 163. 175. 185.

(§) *Rapport der Commissie te Rotterdam*, bl. 126. enz. 199. 262. Zie ook een verhaal van dit Oproer in de *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 821. *Courier van Europa* II. D. bl. 126. enz.

XXII. BOEK. — 1784. Compagnie van ELSEVIER geschooten hadt. Doch het zenden eener Burgerbende, met een Geregtsbode, voorzien van eene schriftlyke Waarschuwing, waar by een iegelyk, by dat Huis tegenwoordig gelast werd, onder herhaaling van de reeds gedaane Afkondiging, tot vermyding van allen schyn van zamenrotting, uit den andere te scheiden, bewerkte, niet zonder moeite, de beveiliging van 't zelve: en konden zy zeer bezwaarlyk vryheid bekomen om geweld met geweld te mogen keeren (*). —— De haat tegen die Adelborsten ging zo verre, dat een hunner, PIETER DE WAAL, door een vermomd Persoon, met een mes 's avonds aangevallen, doch gelukkig maar ligt gekwetst wierd. 't Welk eene Afkondiging ten gevolge hadt, waar by de Magistraat, op de ontdekking van den Daader, duizend Guldens stelde, en verboodt de Adelborsten, uit hoofde van het voorgevallene op den derden van Grasmaand, op eenigerlei wyze te beledigen, veel min feitlyk aan te vallen. —— Ook wierd de Regeering te raade den Raadpensionaris van *Holland*, by eenen Brieve eerst berigt, en vervolgens een nader verslag, te doen van 't geen in dien oproerigen nagt gebeurde (†).

Nu

(*) *Rapport der Commissie te Rotterdrm*, bl. 195.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 826. 827. enz. *Courier van Europa* II. D. bl. 131. enz.

Nu minder dan meerder onrusts verstoorde de optrekkende Wagten; dan, woede tegen allen, die welgewapend, welgegekleed, en op de gewoone wyze met een zwarte Cocarde voorzien, ter wagt kwamen, liet zich in Hooimaand onbedwongener dan ooit los, en dreigde een Adelborst, onder het uitslaan der gruwelykste taal, over de leuning van een brug te werpen, terwyl zy andere Adelborsten zeer mishandelden; het Vaandel poogden te ontweldigen, zo dat de Compagnie, in de uiterste wanorde, en zonder Vaandel, 't geen men in een naby gelegen huis borg, na het Stadhuis trok; dit was het werk der gewapende Schuttery zelve (*).

De stoorenissen der Wagt hervat.

Deeze aanhoudende rustverstoorende beweegingen, die nu een groot Jaar in *Rotterdam* gewoeld, en de Ingezetenen, by den ontzettendsten schrik, met de kommerlykste uitzigten vervuld hadden, bewoogen thans een aantal van omtrent honderd der aanzienlykste Kooplieden, om een Smeekschrift by Staaten van *Holland* in te leeveren. Zy vermeenden, lang geaarseld hebbende tot het doen van zodanig een beklag: dewyl het altoos kon aangemerkt worden, (hoe zeer men zulks niet mogt bedoelen,) als eene zydelingsche, zo geen rechtstreeksche, beschuldiging

Verzoekschrift van *Rotterdamsche* Kooplieden by Staaten van *Holland* om Voorziening.

(*) *Rapport der Commissie te Rotterdam*, bl. 210—219. 277. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1279.

XXII. BOEK. 1784.

ging dat de Magiſtraat niet genoeg zorgde voor de rust en veiligheid der Ingezetenen — dat zy, in de tegenwoordige omſtandigheden, het aan zich zelven, aan hunne Familien, aan hunne vreedzaame Ingezetenen, ja zelfs aan hun Ed. Groot Mogenden, als hunne Souverain, niet zouden kunnen verantwoorden, indien zy langer ſtil zaten, en voor hun Ed. Groot Mogenden verborgen, hoe in *Rotterdam* de rust, de veiligheid, en goede Orde, te eenemaal verdweenen waren. — Naa eene korte opgave van de jongſte Oproerigheden, en wel byzonder van de laatſte, waar by de Ingezetenen ondervonden hadden, dat die gewapende Schuttery zelve, welke zy als het bolwerk der veiligheid moesten beſchouwen, in zich de werktuigen bevatte, die de openbaare rust verſtoorden, en het vuur van Oproer ontſtaaken, verzogten zy, aan den eenen kant, om eene zo ſpoedige als kragtdaadige Voorziening, tegen alles, wat de rust en veiligheid in *Rotterdam* kon ſtooren; ten einde de goede Ingezetenen niet langer blootgeſteld mogten blyven, aan ſchrik en ontrusting; maar een ieder daarentegen, voor zyn Perſoon en Goederen, die beſcherming genieten, welke hy met billykheid kon vorderen. — Aan den anderen kant baden zy, niet min ernſtig, (dewyl zy moesten veronderſtellen, dat alle die beweegingen den oorſprong verſchuldigd waren aan geheime Aanblaazing,) dat het hun Ed. Groot Mogenden

den

den mogt beklaagen de bron van alle deeze onrust te doen nafpeuren, terwyl zy verftonden, dat die naafpeuring met weinig moeite zou kunnen gefchieden, en teffens met dat gewenscht gevolg, dat, zo haast de Aanvoerders en Opftookers ontdekt waren, daar door de rust der Stad niet alleen fpoedig zou herfteld zyn; doch teffens ook het ongeluk van veele onnozele en onkundige Menfchen, die anderzins nog ligt tot oproerigheden zouden te verleiden weezen, voorgekomen worden (*).

XXII. BOEK. 1784.

Een zo klemmende voordragt van aanzienlyke Burgeren deedt de Staaten terftond, by voorraad, Schout en Schepenen van *Rotterdam* aanfchryven, om, binnen een kort bepaalden tyd, Berigt te geeven op 't Verzoek der Burgeren, by de Staaten ingediend, en tevens te verklaaren, of zy zich bekwaam vonden, om de rust zelve te herftellen, dan of daar toe de byftand van den Souverain vereischt wierd? —— In een breedfpraakig Berigt beklaagt zich de *Rotterdamfche* Regeering, over den ftap der Ingezetenen, van welken zy meenden dat de Registers hunner Ed. Groot Mogenden weinige voorbeelden zouden opleveren; het griefde haar, dat een aantal Burgeren, in zo

De Regeering van *Rotterdam* neemt dit euvel op, en beklaagt zich by Staaten van *Holland*.

(*) *Rapport der Commisfie te Rotterdam*, bl. 219. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1284. De Naamen der Ondertekenaaren zyn te vinden in de *Verzameling van Stukken* I. D. bl. 152–161.

XXII. BOEK. 1784.

zo verre het vertrouwen op haar scheen verlooren te hebben, dat zy met voorbygang, en buiten kennis van iemand der Regeeringsleden, geoordeeld hadden, hun toevlugt tot 's Lands Staaten te moeten neemen; niets, betuigden zy, zou hun aangenaamer geweest zyn, dan met veelen der Inleeveraaren des Verzoekschrifts, mede te werken tot handhaaving van de goede Orde en Ondergeschiktheid, noodig in eene Burgermaatschappy; schoon zy in 't begrip stonden, dat het aan hun ten vollen toekwam en geheel moest overgelaaten worden, om, met verwerping van allen willekeurig gezag, en met ter zyde stelling van al het geen de vastgestelde Orde zou omkeeren, de wyze te bepaalen, op welke zulks gevoeglykst moest geschieden; dit meenden zy van hunne Burgeren te mogen vorderen. Dan veelen hunner, hadden hunne verpligting in dien opzigte uit het oog verlooren, en waren even daar door zelf de oorzaak van die weinige ondergeschiktheid, te midden van de verdeeldheden en onlusten in *Rotterdam*, zints eenigen tyd, ontstaan. Om deeze, veel al vergroot, voor te komen, te beteugelen, en te straffen, hadden zy alles gedaan; doch het ongeluk gehad, dat vooringenomenheid tegen hun en tegen hun bestuur, by veelen hunner Medeburgeren, zedert weinig maanden, zo groot was geweest, dat de ongunstigste aanmerkingen, de onverdiendste en haatlykste uit-

druk-

drukkingen en insimulatien het loon gewest waren van hunnen welmeenenden en gestaagen arbeid. XXII. BOEK. 1784.

't Waren de aanhoudende lasterende periodique Papieren, in welken de Regeeringen deezer Landen, en inzonderheid die van *Rotterdam*, verre gaande gehoond en de Ingezetenen aangezet wierden om zich aan hun gezag te onttrekken; daar de Regenten als meineedigen afgeschilderd werden, en hun Besluiten of bespotting, of versmaading, ondergingen, was het niet te verwonderen, dat zulks oorzaak gaf tot verregaande licentieuse discoursen, welke niet alleen onder de smalle Gemeente der Stad *Rotterdam*, maar ook veel al onder de notabelste Burgeren, gevoerd en gehouden werden. —— Aan deeze schreeven zy, voor een groot gedeelte, toe de onlusten, waar mede zy thans worstelden; en konden niet ontveinzen, dat zy aan de gevolgen van de tegenwoordige zo algemeene licentie, in veele opzigten, toekenden dat de Inleeveraars de vryheid hadden durven gebruiken om het Verzoekschrift onder 't oog van hun Ed. Groot Mogenden te brengen: een Verzoekschrift 't welk zy zouden kunnen vorderen dat, als een *Temeraire Demarche*, mogt aangemerkt en van de hand geweezen worden.

Dat 'er oproerige beweegingen in *Rotterdam* waren voorgevallen, en dat de gewenschte eendragt haar zetel binnen de muuren dier Stad nog niet gevestigd hadt,

 was

XXII. BOEK. 1784. was maar al te zeer bekend; en waren deeze veel al veroorzaakt door de openbaare Schriften, die het zaad van verwarring daar ter Stede gezaaid en het vuur van tweedragt aangestookt hadden, 't zelve nog onderhielden, en onderhouden zouden, zo lang daar tegen door hun Ed. Groot Mogenden niet kragtdaadig werd voorzien.

Zy verdeedigden hun gehouden gedrag, in het jongste Oproer; en haalden op wat zy gedaan hadden, om eene welgewapende Burgery te krygen. —— Wat het verzoek der Burgeren betrof om kragtdaadige Voorziening, oordeelden zy zich niet te bevinden in het dreigend en dringend gevaar, welke deeze volstrekt zou eischen; naardemaal de laatst voorgevallene verwarring tot nog geene nadeelige gevolgen voor de openbaare rust hadt veroorzaakt, en zy zich verzekerd hielden, dat de Burger-compagnien, waar onder te wenschen was, dat eene meerdere ondergeschiktheid en goedwilligheid heerschte, in staat zouden weezen, om, met gemeene kragten, allen overlast, geweld, daadlykheid en ongehoorzaamheid, te weeren. Dan hoe zeer zy ook hun Ed. Groot Mogenden mogten verzekeren, dat alles tegenwoordig in eene uiterlyke rust en stilte was, konden zy egter, daar zy, zo als het Verzoekschrift der Burgeren uitwees, zo veele bewyzen van ongenoegen, zelfs onder de voornaamste Burgeren bespeurden, met geene

mo-

mogelykheid voorzien, welke onverwagte en onverhoopte gebeurtenissen de zo gewenschte rust op nieuw wederom zouden kunnen stooren; waar om zy dan, zich verzekerd houdende van het aanbelang 't geen hun Ed. Groot Mogenden stelden in de rust van *Rotterdam*, ter gerustſtelling van hun Ed. Groot Mogenden, en om veele nieuwe verwytingen voor te komen, de toezending van zodanig een aantal Troepen verzogten, als men ter hulpe en bystand genoegzaam oordeelde. Het smertte hun, zich in de omstandigheid gebragt te zien, om de Veiligheid der Stad, en de Authoriteit hunner Regeeringe, door gewapend Krygsvolk, te moeten bewaaren en handhaaven; doch zy vleiden zich, dat, wanneer de gisting der Gemoederen van veelen der gegoedste en agtingswaardigste Burgeren zou bedaard en opgehouden zyn, de blaam daar van hun niet zou worden geweeten. —— Betreffende het verzoek tot het ontdekken der geheime aanblaazingen; deswegen verwagten zy, dat de Verzoekers, door hun Ed. Groot Mogenden, aan hun zouden verzonden worden: dewyl zy geen tyd te kostlyk, geen moeite te groot, geen onderzoek te moeielyk en te omslagtig, zouden aanmerken, om niet die gewigtige ontdekking van den oorsprong dier onheilen, op alle mogelyke wyzen, te bevorderen, en de Veroorzaakers strenglyk te straffen.

XXII. BOEK. —— 1784. Elsevier ondersteunt het Verzoekschrift der Burgeren.

Het Verzoek der *Rotterdamsche* Burgeren, door de Regeering in 't gemelde licht beschouwd, kreeg eerlang steun door dat van den Heer JAN JACOB ELSEVIER, die van de meesten zyner Mederegenten in denkwyze zeer verre verschilde, wiens huis een en andermaal gevaar van plundering geloopen hadt, en die, als Capitein van de gehaate Burgerbende No. 9, meer dan iemand der woede en wraakzugt ten doele stondt. Lang hadt hy, onder het voorslaan van veele buiten volvoering, ja zelfs buiten overweeging, gebleevene maatregelen, om door middel eener welgeregelde en welgewapende Burgery, 't gezag der Regeeringe te ondersteunen, en de Oproerigen te bedwingen, een diep stilzwygen gehouden, en zich vergenoegd, de vuurigste wenschen uit te boezemen, dat eenmaal de tyd mogt gebooren worden, wanneer aan de rampzalige bedryven der Onrustitookeren binnen *Rotterdam*, een perk gesteld en die Stad, welke nu, tot een schandaal voor de geheele Republiek en 't Kweekschool der Oproerigheid was geworden, haar voorige rust, luister en aanzien werden wedergegeeven. — Een stilzwygen, geenzins gesprooten uit eene onverschilligheid omtrent het welzyn zyner Medeburgeren, en den voorspoed der Stad, waar van hy de eere hadt een Mederegent te zyn; maar uit de baarblyklykheid, dat het hem alleen onmogelyk was zyne stem tegen die gewelddaadigheden

te

te verheffen, in eene Stad, daar het genoeg was zich een Tegenſtreever van dezelve te toonen, om even daarom gevaar voor zyne Goederen, ja voor zyn Leeven, te loopen, gelyk meer dan een Burger de ſmertlyke zekerheid daar van hadt ondervonden. In welke overtuiging hy zich bevestigd vondt, door het verſlaagen en byna wanhoopig gedrag der aanzienlykſte Ingezetenen, van welken sommigen zelfs verkoozen hadden, hunne Wooningen en Vrienden liever te verlaaten, dan zich, door hunne klagten, tot ſlachtoffers van eene opgeruide en toomlooze Gemeente te ſtellen. —— Doch dat hy, nu de klagten van de voornaamſte Ingezetenen, die de kern en bloei der Stad uitmaakten, voor hun Ed. Groot Mogenden uitgeſtort, daar zy rust, goede orde, en veiligheid vrugtloos van hunne Regeering wagtten, geen gehoor by de Staaten des Lands gemist hadden, vermeenen zou, Eed en Pligt te ſchenden, en zyn gemoed geweld aan te doen, indien hy deeze klagten niet naar vermogen onderſteunde, overtuigd dat die klagten niet dan al te gegrond waren; daar het beste gedeelte van *Rotterdams* Ingezetenen, nu zedert anderhalf Jaar, in eene geduurige onrust geleefd en zich alle dagen blootgeſteld gezien hadden om, op den eerſten wenk van eenige Oproermaakers of Oproermaakſters, de prooy van roof en geweld te worden: daar die Muitelingen byna openlyk op hunne Be-

 ſcher-

XXII. BOEK. 1784. schermers en Raadslieden durfden boogen; daar de middelen voor een tyd nu en dan tegen hunne woelingen en buitenspoorigheden in het werk gesteld, veel eer hun tot nieuwe spoorloosheden scheenen aan te moedigen, dan hun tot afschrik te verstrekken, en het dus door eene aaneenschakeling van onwederspreekelyke gebeurtenissen bleek, dat, zonder de kragtdaadige tusschenkomst der Souveraine Vergaderinge, het agtenswaardigste en aanzienlykste deel der *Rotterdamsche* Burgery zich noch rust noch veiligheid kon belooven.

Thans oordeelde hy ook het oogenblik gebooren, om aan de hooge Vergadering een echt verslag te geeven, van het voorgevallene op den derden van Grasmaand, en de Burgers, die hun leeven voor de rust der Stad veil gehad hadden te zuiveren van de blaam, waarmede, tot loon van hun yver en getrouwheid, hun eer op zommige plaatzen in het ingediend berigt was besmet. Dat hy, om de gegrondheid der klagten aan zyne Mede-ingezetenen te bewyzen, om den laster aan een aantal Vaderlandlievende en welmeenende Officieren en Burgeren aangewreeven, af te wisschen, en om hun Ed. Groot Mogenden zonneklaar te overtuigen, hoe onmogelyk het ware, dat, zonder kragtdaadige middelen by deeze Souveraine Vergaderinge zelye genomen, de stilte en zekerheid binnen *Rotterdam* herbooren, de muitzieke

ke Gemeente bedwongen en haare Aanblaazers, zo niet ontdekt en naar verdiensten gestraft, ten minsten van verdere onderneemingen afgehouden worden, het voorneemen hadt om ter tafel van hun Ed. Groot Mogenden eene Memorie te brengen, met de noodige bewyzen gestaafd, inhoudende een verslag van alle de grieven zo der welmeenende en rustlievende Schuttery in 't algemeen, als van hem in 't byzonder, zedert het tydperk toen de oproerige Beweegingen op den *St. Nicolaas* Avond van den Jaare MDCCLXXXII binnen *'s Gravenhaage* voorgevallen, aan de *Rotterdamsche* Oproermaakeren, de eerste ontwerpen hunner buitenspoorigheden hadden doen vormen, tot het tegenwoordig tydstip toe, nu een landverdervende geest de laatste poogingen scheen aan te wenden, om, door het stooken van Muitery in verscheide Steden van *Holland* te gelyk, door het draagen van Oproerleuzen, en door openlyke gewelddaadigheden, zyne schandelyke oogmerken te bereiken. —— Tyd hadt hy noodig om dit Stuk, waar van hy nu maar eene korte schets gaf, op te stellen, en de voldingende bewyzen in orde te brengen; en kon hy zo lang niet uitstellen om de klagten zyner Medeburgeren en hun gedaan verzoek te ondersteunen.

XXII. BOEK. —— 1784.

Twee ondertekende Verzoekschriften van *Rotterdamsche* Burgeren om te mogen aangemerkt worden als Mede-inleveraars van

Nadere Verzoekschriften by de Staaten

XXII. BOEK. 1784. Ingeleverd.

van het Smeekschrift den Staaten aangeboden (*), en een van een aantal Opper- en Onder-officieren en Adelborsten van eenige Burger-compagnien dier Stad, strekten nevens dat van den Vroedschap ELSEVIER om dit stuk ten sterksten aan te binden.

Besluit der Staaten.

Op alle deeze, en het Berigt der *Rotterdamsche* Regeeringe besslooten, de Staaten, die stukken commissoriaal te maaken in het groot *Besoigne*, en het 's anderen daags te houden. De Ridderschap stelde voor, dat die stukken door de Leden zouden worden overgenomen; doch andere Leden der Vergaderinge verwierpen dien voorslag, uit hoofde van het gewigt der zaake, en den spoed welken dezelve vorderde. De Regeering van *Rotterdam* verzogt ook bystand van Krygsvolk, even gelyk zulks onlangs aan die van *Leyden* (†) was toegestaan: waar op de *Rotterdamsche* Burgemeester VAN ALPHEN, de Vroedschap VAN MIEROP, en de Pensionaris NEDERBURG, kragtig aandrongen; maar zulks werd van de hand geweezen (§).

Voorzieningen te *Rotterdam*.

Ondertusschen gaf de betuigde ongezindheid van verscheide Onder-officieren, Adelborsten en Rotgezellen te *Rotterdam*, om voldoening te bekomen en verzekering te krygen, wegens de gevat-

(*) Zie hier boven bl. 317.
(†) Zie hier boven bl. 270.
(§) *Resol. van Holl.* 15. 16. en 21. July 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1283—1305.

vatte Persoonen, en die moeite verwekt hadden, gelegenheid tot eene Afkondiging, die duizend Guldens stelde tot belooning van den Ontdekker der Aanstookeren of Uitvoerderen van den jongste zo veel beweeging veroorzaakenden aanval, en zes honderd Guldens aan hem, die eenige kwaade voorneemens, tot stooring der openbaare rust, of eenigen gesmeedden en onderling overlegden toeleg op of in de Burgerwagten ontdekten. — 't Verloop in de Burger-compagnien van Opper- en Onder-officieren, het t'huis blyven van anderen, die door het betaalen der boeten zich aan het houden der wagten, waar zy zich niet veilig oordeelden, onttrokken, bewoog de Wet om daar tegen voorzieninge te doen (*).

XXII. BOEK. — 1784.

Raadslag tot het zenden eener Commissie na *Rotterdam*.

De groote zaak werd in *'s Gravenhaage* met zo veel yvers voortgezet, dat de Afgevaardigden der Steden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Amsterdam* en *Gouda*, de meerderheid van Besogne uitmaakende, den acht en twintigsten van Hooimaand, dit Verslag uitbragten, „ dat, „ alvoorens te komen tot eene finaale af- „ doening van het Berigt en de Stukken „ daar by overgelegd, als mede van de „ ingeleeverde Requesten, eenige Heeren „ Commissarissen, door hun Ed. Groot „ Mogenden, behoorden benoemd te wor- „ den, om zich na *Rotterdam* te begee- „ ven

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1305—1308.

XXII. BOEK. 1784.

„ ven; ten einde op het gebeurde al-
„ daar, zo met betrekking tot den in-
„ houd van het Berigt en de Klagten
„ der Requestranten, als ook byzonder
„ ten aanziene van de Sources, uit de
„ welke het voorgevallene in de Stad
„ van *Rotterdam*, en het daar fubfifteerend ongenoegen en wantrouwen is
„ veroorzaakt, eene naauwkeurige en volledige Informatie te neemen, om op
„ derzelver daar van uit te brengen circumftantieel Rapport, als dan, door
„ hun Ed. Gr. Mogenden, in de voorfchreeve zaak zodanig te worden geresolveerd, als bevonden zal worden
„ te behooren (*)."

De Vroedfchap zoekt een minlyke overeenkomst met de Inleveraaren van het Verzoekfchrift te bewerken.

De Afgevaardigden van *Rotterdam*, wel voorziende, waar het heen zou loopen, verklaarden, dat zy, het onderwerp der bekende klagten als een enkel huislyke zaak befchouwende, zich vriendelyk verfchoonden van de Voorziening, welke door de Staaten daar op zou mogen genomen worden. —— Ook benoemde de Vroedfchap uit haar midden vier Heeren om alles te onderzoeken, en, zo mogelyk, in rust te brengen, met medewerking van eenigen der voornaamften uit de Inleeveraaren van het Smeekfchrift. Twee deezer Gelastigden uit de Vroedfchap reeden rond by verfcheide Kooplieden, Ondertekenaars van het Verzoekfchrift,

(*) *Refol. van Holl.* 28. July 1784.

ſchrift, om hun te verzoeken tot dit oogmerk der Regeeringe mede te werken, en de overige Verzoekers te beweegen, om zich daar mede te vrede te houden. Doch zy ſlaagden in geenen deele, en vonden zich genoodzaakt te berigten, hoe de Inleeveraars des Verzoekſchrifts in 't begrip ſtonden, dat zy hunne klagten gebragt hebbende in den ſchoot der Hooge Overheid, alzins gezind en verpligt waren, Hoogstderzelver Beſluit af te wagten, en zich in geenerlei onderhandelingen van dien aart meer konden inlaaten; te minder om dat zy zich verbeelden, dat zodanig eene Commisſie, dat gevolg niet zou hebben, 't welk die Heeren zich ſcheenen voor te ſtellen (*). XXII. BOEK. —— 1784.

Niet lang marde de Heer ELSEVIER, die van van zyn post als Capitein der Burger-compagnie, op zyn verzoek, ontſlaagen was, met de beloofde Memorie, ter Vergadering van *Holland* aan te bieden. Dit breedſpraakig en met bewysſtukken vergezelde Vertoog, behelsde, gelyk hy zich in 't ſlot uitdrukt, „ een „ eenvoudig, doch waaragtig Verhaal der „ Gebeurtenisſen, zedert nu anderhalf „ Jaar voorgevallen, binnen eene Stad, „ welke hy eerde als zyn Vaderſtad, en „ liefde als eene plaats, wier welvaaren „ hem, als Lid der Regeeringe, was aan- „ be-

ELSEVIER leevert een breed Vertoog by Staaten van *Holland* in.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1303.

XXII. BOEK. 1784. „ betrouwd." —— „ Zal 'er," luidt zyne dringende taal, „ zal 'er, naa dit al„ les, nog eenige twyfel of aarseling by „ deeze aanzienlyke Vergadering overbly„ ven, om haare ongelukkige Medebur„ gers, in hunnen hooploozen staat, in „ de verwagting om dagelyks een bloed„ bad binnen hunne muuren te zien, te „ hulp te komen? Dan is het gedaan „ niet alleen met *Rotterdam*; maar met „ de Provincie, met de geheele Repu„ bliek. Dan is, ('t zy my veroorloofd „ het vrymoediglyk te zeggen,) dan is „ het gedaan met de Provincie, met den „ luister van *Holland*, met het respect „ aan Uw Ed. Groot Mogenden Verga„ dering verschuldigd, met de denkbeel„ den, die alle welmeenende Ingezete„ nen zich gevormd hebben van de Be„ scherming, die zy, in geval van nood, „ te wagten hadden. Dan zal de vlam „ der Muitery, in *Rotterdam* aangeblaa„ zen, ras tot *Leyden*, tot *Gouda*, tot an„ dere nabuurige plaatzen, eindelyk tot „ de geheele Provincie, en uit dezelve „ tot de rest der Republiek, overslaan, en „ op de puinhoopen van het Vaderland „ de heillooze Muitzugt, Vriendin en „ Medestanderes der Overheersching, ze„ gepraalen. Een ongeluk, in zyne uit„ gestrektheid, in zyne ysselyke en ver„ woestende gevolgen, niet te overzien, „ 't geen de algoede Hemel van onze „ Hoofden, die het reeds met opgehee-

„ ven

LEONARDUS VAN ZWIJNDREGT.

„ ven hand bedreigt, genadiglyk afkee-
„ re! (*).”

Ten zelfden tyde ontvingen de Staaten een Verzoekschrift uit handen zyns Luitenants VAN ZWYNDRECHT, die zich beriep, by het gebeurde, op den derden van Grasmaand, niets gedaan te hebben dan 't geen de pligt van Zelfbeveiliging van zyn eigen leeven en van dat zyner Mede-schutteren van hem vorderde, en nogthans, het verdriet hadt moeten ondergaan, dat, by het Berigt door de Heeren van de Wet der Stad *Rotterdam* aan de Staaten gezonden, zyn gedrag, in die hachlyke omstandigheid in verdenking was gebragt; dat hy in verscheide eerroovende Nieuwspapieren, en andere Geschriften, voor een *Moordenaar* en *Bloedvergieter* werd uitgekreeten, en dat door den kwaadwilligen hoop binnen *Rotterdam* zyn Persoon zo onveilig was geworden, en zyn Leeven op eene zo verregaande wyze bedreigd, zonder dat hy op eenige bescherming of beteugeling dier Boosdoenderen konde hoopen, dat hy genoodzaakt was geworden, zyn Vaderstad, zyn Bestaan en Vrienden, te verlaaten, en tot nog toe, zonder het grootste gevaar, zich binnen *Rotterdam* niet kon vertrouwen: by welk alles de onbeschaamdheid zo verre gekomen was, dat een

Van Zwyndrechts Verzoekschrift by de Staaten.

(*) *Resol. van Holl.* 6 Aug. 1784. *Courier van Europa* II. D. bl. 143. enz.

XXII. BOEK. 1784.

een der op dien avond gekwetsten de hooggaande stoutheid hadt zich by het Hof van Justitie te vervoegen, om hem, en de overige Wagt, in Regten te vervolgen. Dit alles hadt hem bewoogen om zyne klagten by die van zynen geweezenen Capitein, en van *Rotterdams* deftigste Ingezetenen, te voegen en de Souveraine Voorziening van hun Ed. Groot Mogenden in te roepen (*).

Staatsbesluit tot het doen eener Bezendinge na *Rotterdam.*

By nadere raadpleeging op het ingebragte Verslag vonden Staaten van *Holland* goed de Heeren WILLEM HENDRIK TEDING VAN BERKHOUT, Schepen en Raad der Stad *Delft*; HENDRIK BALTHAZAR VAN HALTEREN, Oud Schepen en Raad der Stad *Leyden*; CAREL WOUTER VISSCHER Pensionaris der Stad *Amsterdam*; ITEL FREDRIK POT TY TURCQ, Raadsheer in den Hoogen Raad; en JOHAN HENDRIK MOLLERUS Raadsheer in den Hove van *Brabant* (†), te benoemen om zich na *Rotterdam* te begeeven; ten einde, nevens de Magistraat dier Stad, met alle aandagt, te onderzoeken en na te gaan de Bronnen uit welke het voorgeval-

(*) *Resol. van Holl.* 6 Aug. 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1399.

(†) De Heer MOLLERUS, zedert tot Secretaris van den Raad van Staaten aangesteld zynde, heeft de Heer RUDOLF BAALDE, die eerst tot Secretaris van de Commissie was benoemd, diens plaats bekleed. *Rapport der Commissie te Rotterdam* bl. 1.

vallene aldaar en het nog plaats grypend XXII.
ongenoegen en wantrouwen was veroor- BOEK.
zaakt; de rust en vertrouwen weder te
herstellen, en daar toe met de Stads Re- 1784.
geering de bekwaamste middelen te helpen beraamen en ten uitvoer brengen. — Tot voorkoming van allen verkeerden uitleg wegens, dit toevoegen van Commissarissen aan de Magistraat, verklaarden de Staaten dat hun oogmerk hier mede geen ander was „ *dan om zich alleen op* „ *eene politique wyze omtrent de subsisteerende oneenigheden te doen informeeren*, „ om vervolgens daar op nader te kunnen delibereeren, en zodanige Orders „ te stellen en Voorzieningen te doen, „ als naar de gelegenheid der zaaken zou „ mogen geoordeeld worden te behooren, zonder daar mede in 't oog te „ hebben, om hier door eenige kleinigheid aan de Regeering der Stad *Rotterdam* toe te brengen, of zich in eenige hunner huishoudelyke zaaken of „ bestuur te willen inmisceeren, veel min „ om door het neemen der voorschreevene Resolutie, aan de welherbragte „ Privilegien, Vry- en Geregtigheden van „ de respective Steden en Leden van „ hun Ed. Groot Mogenden Vergadering, en in 't byzonder van de Stad „ *Rotterdam* eenige atteinte of prejuditie „ toe te brengen." —— Ook vondt men „ goed, dat, zo tot verzekering van de „ rust binnen *Rotterdam*, als tot den noodigen bystand der Heeren Commissaris-

XXII. BOEK. 1784. risſen en Burgemeesteren, een voeglyk getal Troepen derwaards zouden trekken, die in handen van Burgemeesteren een byzonderen Eed moesten afleggen (*).

Verſchillende Gevoelens der Staatsleden hier over. Eenpaarigheid was zo min als *Rotterdams* toeſtemming te wagten. De Ridderſchap, met de Steden *Delft*, *Brielle* en *Enkhuizen* zagen het Beſluit aan. Die van *Hoorn* hadden byzonderen last, om, daar de Regeering der Stad *Rotterdam* geene Commisſarisſen verzogt hadt, tot Benoeming van dezelven niet mede te ſtemmen; maar zulks tegen te ſpreeken, eene nadere Aantekening aan zich voorbe-

(*) Deeze Eed luidde, „ Wy hooge, middelbaare en laage Officieren, mitsgaders gemeene Soldaaten van de Compagnie hier prefent, belooven en zweeren Heeren Gecommitteerden van hun Ed Groot Mogenden, mitsgaders Heeren Burgemeesters deezer Stad gehouw en getrouw te weezen, dezelve getrouwlyk te dienen, en de Orders, welke aan Ons door welgemelde Heeren Gecommitteerden van hun Ed. Groot Mogenden, geduurende derzelver aanweezen alhier, gezamentlyk met Heeren Burgemeesteren deezer Stad zullen worden gegeeven, te obedieeren en na te komen, en 't geen dezelve tot onderhoud, dienst en rust deezer Stad, en wel voornaamlyk tegen alle Oproeren, Seditie van den Volke, Ons zullen komen te bevelen; onverminderd nogthans de Orders, die de Heeren Staaten, zyne Hoogheid de Heer Prins van *Oranje en Nasſau*, als Capitein Generaal deezer Provincie, of de Heeren Gecommitteerde Raaden, aan Ons zouden mogen komen te geeven."

Zo waarlyk moet my God Almagtig helpen!

behoudende. De Afgevaardigden van *Rotterdam* verklaarden het zenden en benoemen van Gecommitteerden, niet toegestemd, maar het Besluit aangezien te hebben, onder beding om hun Advys, te hunner ontlastinge, in de Registers van hun Ed. Groot Mogenden te doen plaatzen; terwyl zy, ten opzigte van den Eed van Getrouwheid aan de Gecommitteerden van hun Ed. Groot Mogenden, dit stuk tegenspraaken, onder 't zelfde beding. — De Ridderschap begreep, wat den Eed betrof, dat dit punt niet geschikt was om by Meerderheid besllooten te worden (*).

De Gecommitteerden rusten zich toe tot het volbrengen van hun Last.

Zo ras de Heeren tot deeze veel opziens baarende Commissie benoemd, des kennis gekreegen hadden, vervoegden zy zich na *'s Gravenhaage*, en begreepen de noodzaaklykheid, om, zonder eenig uitstel, en wel vóór het begin der toen aanstaande *Rotterdamsche* Kermis, den vier en twintigsten van Oogstmaand invallende, derwaards te vertrekken. Doch op het verneemen, dat vier Compagnien van de Lyfgardes hunner Ed. Groot Mogenden te Paard, en het eerste Bataillon van het Regiment Infantery van den Luitenant Generaal ONDERWATER, tot hun bystand bestemd, niet eer dan den zesen zeven en twintigsten te *Rotterdam* stonden te komen, bepaalden zy hun vertrek tot den acht en twintigsten (†).

De

(*) *Resol. van Holl.* 10. Aug. 1784.

(†) *Rapport der Commissie te Rotterdam* bl. 1.

XXII. BOEK.
1784.
Hun aankomst te *Rotterdam.*

De *Rotterdamsche* Magistraat hadt zorge gedraagen, de noodige orders te stellen, om, by de aankomst van het Jacht van Gecommitteerde Raaden, met het welk de Heeren Commissarissen over *Delft* en *Delftshaven* verwagt werden, het geschut der beide bolwerken aan den buitenkant te doen lossen. Door deze aanstalte tot het ontvangen deezer aanzienlyke Commissie, als mede door het ongewoone van deeze zaak, was de toevloed der aanschouweren in eene volkryke Stad, en toen te meer, van wegen de Jaarmarkt, met Menschen opgevuld, verbaazend groot. Tegen vier uuren in den naamiddag kwam het Jacht in 't gezigt der Stad, één en twintig Kanonschooten van de wallen begroette 't zelve, zeven dienden ter beantwoordinge. Het Jacht voer langs het *Nieuwe Hoofd*, de *Leuvenhaven* in, terwyl op 't *Ooster Hoofd*, een gedeelte der Gardes te paard, doch toen te voet dienst doende, en alleen van vier man te paard vergezeld, in parade stondt, en het Jacht tot de legplaats geleidde. De Commandant der Ruitery, (de Infantery nog niet genoeg in orde zynde,) liet terstond voor zich gehoor vraagen, 't welk hem onmiddelyk werd verleend; waar op alle de verdere Heeren Officieren tot het afleggen hunner begroetinge zich aan boord vervoegden. Alle de Burgemeesters, met den Pensionaris en Secretaris, en een Commissie uit de Wethouderschap met een

Se-

Secretaris, hadden hunne byzondere op- wagtingen om die Heeren te verwelko- men: dit werden zy vervolgens gedaan door het Collegie ter Admiraliteit op de *Maaze*, den Krygsraad, de Kerkenraaden der *Nederduitsche*, *Walsche*, *Presbyteriaansche*, *Schotsche*, *Luthersche*, *Remonstrantsche*, *Doopsgezinde* en *Roomsche* Gemeentens, als mede van de *Joodsche* Natie, de Geconstitueerden der Requestranten, en de Gecommitteerden der Schutteren, die zich tot Voorziening om 't herstel der rust by hun Ed. Groot Mogenden vervoegd hadden.

Staatlyke opleiding.

Naa het voleindigen van alle deeze Pligtpleegingen en het beschikken met Burgemeesteren over het noodige omtrent het Krygsvolk, verscheen op den laatsten van Oogstmaand eene staatlyke Bezending, bestaande uit de Hoofd-Officier, twee Burgemeesteren, twee Schepenen en een Secretaris, aan het Jacht om hun Ed. Mogenden plegtig na het Stadhuis op te leiden, alwaar dezelve dan ook, vergezeld door de Staaten- en Stads Boden, met ongedekte Hoofden, en Sergeanten van Ordonantie, in zes Koetzen gezeten, aankwamen, te welker zyden de Stads Hellebaardiers en de Liverybedienden gingen, wordende de trein geopend en gesloten door een Bende Gardes te paard. De Heer Teding van Berkhout deedt, naa dat door den Hoofd-Officier de Commissie was verwelkomt, eene gepaste Aanspraak tot opening

XXII. BOEK. 1784

ning der Vergaderinge, en maakte men de noodige schikking tot het houden der Zittingen. Het Gemeenelandshuis van *Schieland*, door Burgemeesteren tot hun verblyf in gereedheid gebragt, betrokken zy, en onthielden 'er zich altoos, behalven op die tyden dat Hoogheemraaden van *Schieland*, hunne Byeenkomsten hadden. Dan in 't laatst verwisselden zy dit Huis: dewyl die Hoogheemraaden het gebruik daar van voor zich zelven noodig oordeelden, voor het Logement de *Marechal de Turenne* (*).

Verschillende gedagten over het al of niet slaagen deezer Bezending.

Het oog van het duslang ontrust *Rotterdam* niet slegts, maar dat van 't geheele Gemeenebest, was op de verrigtingen van deeze aanzienlyke en zamengevoegde Commissie gevestigd. Zommigen beloofden zich den besten uitslag van dit begonnen onderzoek; anderen vreesden, dat men 'er weinig vrugts uit zou trekken. — De aankomst der hooge Afgevaardigden ging welhaast vergezeld van zodanige omstandigheden, als de hoop en verwagting der eersten niet geheel scheenen te wederspreeken; men meende uit het gedrag van eenige verdagte Hoofden der gepleegde Muitery te mogen gelooven, dat zy, voor ontdekking en straffe vreesden. Het gevangen neemen, by de

(*) *Rapport der Commissie te Rotterdam* bl. 2—5. *N. Nederl. Jaarb.* 1784 bl. 1409. 1506. 1509. *Courier van Europa* II. D. bl. 161.

de tweede Zitting, van CATHARINA MULDER, bekend onder den naam van CAAT MOSSEL, en van CORNELIA of CEET SWENK, twee berugte Vrouwlieden, die tot hier toe de Hoofdaanvoersters van het misleid en opgeruid Gemeen geweest waren, en de eerste rollen op het tooneel des Oproers gespeeld hadden, scheen de gunstigste gevolgen van het begonnen Onderzoek te belooven. Men dagt dat deeze Vrouwlieden, als tot den gemeensten hoop der Oproerigen behoorende, aan het Politiek Onderzoek der Hooge Overheid voorgesteld zynde, wel ras de bronnen zouden ontdekken, uit welke de onheilen, die *Rotterdam* zo gevoelig getroffen hadden, waren voortgevloeid (*). Doch men vondt wel haast grond om alle die gunstig opgevatte meeningen te laaten vaaren, of grootlyks aan derzelver geheel gewenschte beantwoording te twyfelen.

XXII. BOEK. 1784.

De *Rotterdamsche* Regeering beklaagt zich over deeze Bezending.

Hoe weinig de *Rotterdamsche* Regeering met deeze Commissie, schoon staatlyk ontvangen, in den schik was, hoe zeer zy dezelve, als strydig met der Steden Voorregten, wraakten, de onnoodzaaklykheid daar van beweerden, en zich zeer beklaagden over den Eed aan het Krygsvolk voorgeschreeven, bleek uit het nader Advys, den negenden van Herfstmaand, by Staaten van *Holland* ingebragt, waar

(*) *Rapport der Commissie te Rotterdam*, bl. 14. enz.

XXII. BOEK. 1784.

waar tegen elf Steden, *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Amsterdam*, *Gouda*, *Gornichem*, *Schiedam*, *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Monnikendam* en *Purmerende*, eene Tegenaantekening aan zich voorbehielden (*).

Leevert een Berigt in tegen de Memorie van ELSEVIER.

In dit Advys hadt de Regeering van *Rotterdam* in eenen adem gewaagd van het Verzoekschrift des Vroedschaps ELSEVIER en dat der Burgeren by de Staaten ingediend, als ten grondslage strekkende van de gezondene Commisſie. Dit hadt hun zeer, dan nog meer de *Memorie* van dien Heer, mede door 's Lands Staaten ontvangen (†), getroffen. Zy vervaardigden eene wydluftige Wederlegging, onder den tytel van Berigt der Wethouderschap, 't welk de Meerderheid des Raads goedvondt aan hun Ed. Groot Mogenden te zenden, begeleid door eenen Brieve van Burgemeesteren en Raaden, die het aan Gecommitteerden tot het Groot Besoigne, en teffens aan de Gecommitteerden te *Rotterdam*, ter hand stelden. De Vroedschap ELSEVIER, by het voorleezen van dit Berigt, een Afschrift van 't zelve voor zich verzoekende, werd zulks hem volstrekt geweigerd: over welke weigering hy een Aantekening in zeer nadruklyke woorden, als ten hoogsten beledigd, ter Raadsvergadering inleverde (§). De

(*) *Resol. van Holl.* 9. Sept. 1784.

(†) Zie hier boven, bl. 331.

(§) *Courier van Europa* II. D. bl. 156. 160. Hy kreeg dezelve eerlang, en dit gaf aanleiding tot

XXII. BOEK. 1784. Zwaarigheden, welke de Bezending ontmoet. Dezelve verzoekt uitgebreider Magt.

De veelvuldige zwaarigheden, welke de Heeren in deeze Commisfie gesteld, voorzien hadden, vertoonden zich welhaast met de daad, en gingen in getal en gewigt hunne verwagting te boven. Om van de mindere niet te spreeken, konden zy, alleen gemagtigd om een *Politiek* Onderzoek te doen, wel het voorgevallene, voor zo verre de daaden betrof, ontdekken, en eenige Uitvoerders opspeuren; doch zouden zy tot de heimlyke Aanstookers, van het gewrogte tot de oorzaak, opklimmen, zo was het niet wel mogelyk, langs eenen anderen weg, daar toe te komen, dan uit de bekentenisfen der geenen, die als Werktuigen gebruikt waren, te ontdekken, wie hun tot deze wanbedryven hadt aangezet. Zo ras derhalven tegen iemand, ter zaake van de ingewonne bewyzen, van medepligtigheid aan het voorgevallene, *Crimineel* werd voortgevaaren, vonden zy zich verstooken van 't vermogen, om by de Verhooren tegenwoordig te zyn, en aldaar, naar bevind van zaaken, te handelen, en hier door de klem van het *Judicieel* Onderzoek geheel buiten hunne han-

tot een Adres, 't geen hy den 27 October ter Staatsvergadering inleeverde, om zich van veelvuldige Opspraak te zuiveren. Waar tegen de Wethouderschap van *Rotterdam* een Brief ter Vergadering van *Holland* zondt. *Courier van Europa Ald.* bl. 171. en *Resol. van Holl.* 27 Oct. 1784.

XXII. BOEK. 1784. handen, en overgelaaten aan het Gewoone Collegie van Justitie. 't Welk deeze bedenking in 't midden bragt, „ dat 'er „ geen wettig Verhoor van Aangeklaagden voor eenige Regtbank, hoe genaamd ook, kon plaats hebben, ten „ waare de Aanklagte regterlyk gehoord „ en aangenomen was: en dewyl de Informatien hun Edel Mogenden ter hand „ gesteld, dien tytel geenzins konden „ draagen, het dus ook volstrekt onmogelyk was, om het vereischte Onderzoek legaal te kunnen voortzetten; „ zynde Schepenen verpligt, om, alvoorens tot nadere perquisitie te proceDeeren, de ingeleverde Getuigschriften „ op nieuw te doen beëedigen, en als „ dan de Beschuldigden voor hunne Bank „ alleen te hooren, en aan Heeren Gecommitteerden Rapport te doen." Deeze Heeren dit hun zo zeer belemmerend stuk met die van *Rotterdam* niet kunnende vereffenen, verzogten de welmeening der Staaten te mogen verstaan, ten aanziene van het LI. Artykel der *Crimineele Ordonnantie*, wegens het neemen van *Informatien*, en tot volvoeren van hun Last, en vermeerdering van Gezag. Verre was het van eenstemmigheid ter Hooge Vergaderinge (*).

De Raad van *Rot-* De Raad van *Rotterdam* vaardigde rondgaande Brieven af aan de Leden der Verga-

(*) *Resol. van Holl.* 30. Sept. 1784.

gadering van *Holland*, om dezelve af te maanen van te voldoen aan 't Verzoek der Gecommitteerden, 't geen zy strydig hielden met de gegeevene geruststelling by het Besluit der Bezending na hunne Stad, dat dezelve zich niet zou mengen in eenige huishoudelyke zaaken of Bestuur, veel min iets doen strydig met de Stads Privilegien: want dat verbreeding van den Last en verandering der Commissie zou strekken om de *Politie* en *Justitie* beide in handen der Heeren Commissarissen over te brengen, en de Burgery aan den Gewoonen Regter te onttrekken. De Hoofd-Officier en Schepenen gaven aan de Vroedschap een breed berigt van hun gevoelen over dit betwiste onderwerp, zo verre het hun betrof, 't geen zy verzogten dat onder 't oog van den Souverain mogt worden gebragt. De Afgevaardigden van *Rotterdam* leverden hunne bedenkingen in over den Brief van Gecommitteerden (*).

[Rotterdam] werkt hier tegen.

Waarop die Gecommitteerden de gronden, op welken zy vermeenden geen anderen dan een zeer billyken en met de Staatsgesteltenis strookenden eisch gedaan te hebben, wydloopig ontvouwden, en, by wyze van Preadvys, de middelen opgaven, die hun, de zaak van vooren beschouwd zynde, geschikt en genoegzaam voor-

De Gecommitteerden dringen hun eisch aan.

(*) *Resol. van Holl.* 9 Oct. 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784 bl. 1632–1650.

XXII. BOEK. 1784.

voorkwamen, om aan het oogmerk hunner Zendinge te beantwoorden. Zy oordeelden, naamlyk, „ dat hun Ed. Gr. „ Mogenden het Besluit op den tienden „ van Oogstmaand genomen, in zo ver„ re behoorden te veranderen, dat, voor „ zo veel betrof het Onderzoek na de „ Sources van het gebeurde te *Rotter*„ *dam*, en het aldaar plaats hebbend „ ongenoegen en wantrouwen, dit On„ derzoek niet moest geschieden door „ Heeren Gecommitteerden van hun Ed. „ Groot Mogenden gezamenlyk en ver„ eenigd met de Magistraat; maar door „ derzelver Gecommitteerden alleen, en „ wel zodanig, dat dezelven, dat On„ derzoek niet alleen moesten doen op „ eene *Politieke* wyze; maar ook het „ vermogen hebben, om, ter voortzet„ ting van 't zelve Onderzoek, *Judicieele* „ middelen in het werk te stellen, en „ ten dien einde op het voorstel en ver„ zoek van een Persoon, welke, ter „ waarneeminge van het Regt der Hoo„ ge Overheid aan dezelve Gecommit„ teerdens zou behooren te worden toe„ gevoegd, de noodige Provisien van „ Justitie te verleenen, met dat gevolg, „ dat, wanneer hetzelve Onderzoek zou „ zyn afgeloopen, de gemelde Heeren „ Gecommitteerden daar van Rapport „ zouden behooren te doen aan hun Ed. „ Groot Mogenden; ten einde Hoogst„ dezelven als dan omtrent de voorz. „ zaake zodanige Resolutien zouden kun„ nen

„ nen neemen als dezelve oordeelden te „ behooren. — Blyvende voor 't overige het tweede gedeelte des Staatsbesluits, by 't welke Gecommitteerden „ gelast werden, om gezamenlyk en gecombineerd met de Magistraat de bekwaamste middelen tot herstel van de „ rust en vertrouwen binnen *Rotterdam* „ te helpen beraamen, en ter uitvoer „ brengen, in deszelfs geheel (*)."

Verschillende Gevoelens der Staatsleden deswegen.

Dit wydgaapend Geschil bleef eene wyl onbeslist: dewyl de benoemde Leden van 's Lands Hooge Vergadering om 't zelve te onderzoeken, verdeeld en de stemmen vyf tegen vyf stonden. In het uitgebragt en van wederzyden met redenen bekleedde Verslag, beweerde de *Ridderschap*, nevens *Dordrecht*, *Delft*, *Rotterdam* en *Enkhuizen*, „ dat men by het „ Besluit op den tienden van Oogstmaand „ laatstleden genomen, zonder de minste „ verandering of verbreeding, moest bly„ ven." Terwyl *Haarlem*, *Leyden*, *Amsterdam*, *Gouda* en *Alkmaar* van gedagten waren, om te beproeven, of men, zonder eene geheele verandering van dat Staatsbesluit, het oogmerk van 't zelve niet zou kunnen bereiken, met te verklaaren — „ *Eerstlyk*, dat Hoofd-Of„ ficier en Schepenen van *Rotterdam* ver„ pligt zouden zyn, om aan de Informa„ tien in het gecombineerd Collegie van „ Hee.

(*) *Resol. van Holl.* 13 Oct. 1784.

XXII. BOEK. 1784.

„ Heeren Gecommitteerdens van hun Ed. „ Groot Mogenden en van de Magistraat „ genomen, dezelfde kragt en valeur toe „ te kennen als of dezelve scabinaal ge- „ nomen waren. —— *Ten Tweeden*, dat „ het Onderzoek na het bovengemelde, „ voor zo verre het Judicieel zal moe- „ ten geschieden, en daar in Regterlyke „ daaden zullen moeten gepleegd wor- „ den, wel zal worden overgelaaten aan „ de behandeling van welgemelde Offi- „ cier en Schepenen; doch niet anders „ dan met communicatie van welgemel- „ de Heeren Gecommitteerdens; ten dien „ effecte, dat dezelve Gecommitteerdens, „ by het neemen der Judicieele Informa- „ tien, by het doen van Crimineele Ver- „ hooren, en, met één woord by alles, „ 't geen welgemelde Schepenen zullen „ verrigten, betrekkelyk de zaaken, waar „ over het voorz. Onderzoek gaan moet, „ zullen moeten present zyn, en om- „ trent dat alles, eene adviseerende stem „ zullen hebben; met qualificatie op de- „ zelven, om wanneer hun, in de be- „ handeling dier zaaken, het een of an- „ der mogt voorkomen, waar over zy „ vermeenden hun Ed. Groot Mogenden „ te moeten adieeren, als dan zodanige „ zaaken intusschen te mogen houden in „ staate en surcheance. —— En dat „ *voorts* de Hoofd-Officier der Stad *Rot-* „ *terdam* zou behooren te worden ge- „ authoriseerd en gequalificeerd, om, „ voor zo verre hy in deeze zaak het

Regt

„ Regt van de Hooge Overheid zal moe- „ ten waarneemen, zich, ten kosten van „ den Lande, te mogen bedienen van „ den raad en asſiſtentie van een kundig „ Perſoon, en daar toe by hun Ed. Gr. „ Mogenden de een of ander Advocaat „ zou behooren te worden benoemd." — De aanweezende Afgevaardigde van *Hoorn*, verklaarde, om byzondere redenen, zich in geene raadpleeging op dit ſtuk te kunnen inlaaten (*).

XXII. BOEK. 1784.

Heerſchende gevoelens in den Lande op dit ſtuk.

Geheel *Nederland* hieldt, intusſchen, het oog gevestigd op 't Beſluit, 't geen eerlang door *Hollands* Hooge Overheid in dit teder ſtuk zou genomen worden. De Ingezetenen van andere Steden trokken party; deezen wilden de Bezending geene, anderen aan dezelve eene meerdere Magt vergund hebben. Vry algemeen was het heerſchend verlangen tot eene meerdere Magtsverleening, niet ſlegts om langs dien weg, de Waardigheid en het Gezag eener Commisſie, uit den ſchoot van 's Lands Souverain afgevaardigd, gehandhaafd te zien, als wel voornaamlyk om de ſteeds meer en meer verborgen wordende oorzaaken en dryfveeren der Burgerlyke Oneenigheden binnen het gefolterd *Rotterdam*, ten duidelykſten ontdekt en in klaaren dag gehaald te zien (†).

Twee

(*) *Reſol. van Holl.* 13. Nov. 1784.
(†) *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 882. VI. D. bl. 1117.

XXII. BOEK. — 1784. Te *Dordrecht, Amsterdam* en *Schiedam* yvert men voor de meerdere Magtsverleening.

Twee Gewapende Lichaamen te *Dordrecht*, de Schuttery van *St. Joris* en het Genootschap *de Vryheid*, deeden eene Bezending aan den Voorzittenden Burgemeester om deezen te verzekeren van hunne verkleefdheid aan de Regeering; maar teffens te verzoeken, dat de Oudraad, ten spoedigsten, en zonder den minsten uitstel, mogt besluiten, om aan hun verzoek te voldoen, naamlyk, om de zaaken daar heen te stuuren dat aan de *Rotterdamsche* Commissie eene meerdere Magt mogt gegeeven worden (*). — Vierhonderd zes en zeventig der voornaamste Kooplieden, Burgers en Ingezetenen in *Amsterdam*, stelden een Verzoekschrift op aan Staaten van *Holland*, om, in het hangend geval, zodanig een Besluit te willen neemen, „ waar door Ge„ committeerden in staat gesteld mogten „ worden om, volgens het oogmerk van „ hun Ed. Groot Mogenden zelve, de „ Sources en Bronnen der Oproerige be„ weegingen binnen *Rotterdam* te kun„ nen ontdekken, en aan hun Ed. Gr. „ Mogenden duidelyk voor te draagen, „ ten einde de Moteurs derzelve, als „ Perturbateurs van de gemeene rust „ openlyk en naar verdiensten te kunnen „ doen straffen, en langs dien weg, de „ veiligheid der Ingezetenen deezer Pro„ vincie, op de kragtdaadigste wyze, te „ be-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1762.

„ bevorderen en te verzekeren." De vier voornaamste Ondertekenaaren deeden by Burgemeesteren een verzoek om 't zelve te ondersteunen, en kreegen van den Voorzittenden Burgemeester hoofdzaaklyk ten antwoord; „ dat men verzekerd kon zyn, dat men van wegen „ *Amsterdam* het daar heen zou helpen „ stuuren, dat alle mogelyke middelen „ wierden in 't werk gesteld, om de „ Bronnen van het kwaad op te speuren, „ en de Schuldigen te doen straffen." Doch de Vroedschap reeds een Besluit op de zaak van *Rotterdam* genomen hebbende, kon dit hun Verzoek in de Raad niet worden ingeleverd (*). — In *Schiedam* stemde de meerderheid der Vroedschappe om de Heeren ter Dagvaart te magtigen tot het omhelzen van den Raadslag voor de meerdere Magtsverleening aan de Gecommitteerden (†).

Brief der Schepenen van *Rotterdam* aan de Staaten om dit voor te komen.

Schepenen van *Rotterdam*, onderrigt, dat de Raadpleegingen, hunne Stad betreffende, die hun zo van naby raakten, ten einde spoedden, schreeven aan Staaten van *Holland* een Brief, strekkende om de Verbreeding van den Last der Gecommitteerden te voorkomen. — 't Bleek by de uitkomst, dat Schepenen beter zouden gedaan hebben met den raad van den Schepen RAM te volgen, die, schoon

(*) *Resol. van Holl.* 8 Dec. 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1900.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1763.

XXII. BOEK. 1784. schoon van 't zelfde gevoelen met zyne Medeschepenen, ten opzigte van de zaak, zich tegen het afzenden van dien Brief, als overboodig en een wantrouwen op de Regeering insluitende, verklaard hadt; want dezelve werd, ter Hooge Vergadering ingekomen en geleezen zynde, door de meerderheid geoordeeld van dien aart te weezen, dat men die buiten de Notulen moest laaten (*).

Verzoekschriften uit *Rotterdam* tot Magtsvergrooting.

De Gelastigden uit de Kooplieden en Burgers der Stad *Rotterdam*, die het eerste Verzoekschrift, 't welk zo veel gevolgs naa zich sleepte, getekend hadden, drongen, in een tweede, aan, op de Vergrooting van de Magt der Gecommitteerden, als het éénig middel om aan het oogmerk dier Zendinge te voldoen, en *Rotterdam* niet alleen, maar andere Handeldryvende Steden van dit Gemeenebest, te bewaaren voor het kwaad, 't geen Partyzugt en Tweedragt aanstookten. Hun voetspoor betraden ook de Gelastigden uit de Inleeveraaren van het vroegere Verzoekschrift, uit de Opperen Onder-Officieren en Adelborsten der Schuttery, die, als Ingezetenen en Schutters, dagelyks gelegenheid hebbende om de juiste gesteldheid van veelen op te merken, uit die waarneemingen zich overtuigd hielden, dat de Muitzugt wel eenigzins

(*) *Resol. van Holl.* 26. Nov. 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1911.

zins beteugeld; maar niet te onder gebragt was, en dat, wanneer; door een al te beperkt gezag der Heeren Gecommitteerden, die anderzins zo heilryke Commissie vrugtloos afliep, daar uit een naasleep van zulke verschriklyke gevolgen zou voortspruiten, als door hunne Mede-Ingezetenen was afgeschetst (*). XXII. BOEK. 1784.

Een vreemd beloop hadt deeze voor- en tegen aangedronge zaak by hun Ed. Groot Mogenden. Noch het Voorstel der Heeren Gecommitteerden, tot het bekomen van 't vermogen om niet gecombineerd met de *Rotterdamsche* Magistraat, maar alleen, het Onderzoek, ook langs Judicieele wegen, voort te zetten, zonder egter de finaale qualiteit van Regters te erlangen; noch de Raadslag der vyf Leden, om zich, zonder verbreeding of vermeerdering, aan het Staatsbesluit van den tienden van Oogstmaand te houden, werd omhelsd; maar met Negen stemmen besloote om den middelweg, door de andere vyf Leden voorgeslaagen (†), in te slaan. Volgens 't zelve bleef het Politiek Onderzoek op den ouden voet, en werd aan Gecommitteerden, voor zo verre het Judicieel zou moeten geschieden, alleen het vermogen gegeeven, om daar by te mogen tegenwoor-

In hoe verre dezelve verleend, met Negen tegen *Tien*stemmen, en waarom.

(*) *Resol. van Holl.* 26 Nov. 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1911.

(†) Zie dezelve hier boven bl. 347.

XXII. BOEK. — 1784. woordig zyn, en eene raadgeevende ſtem te hebben, en, des noods, de zaaken op te ſchorten. —— De toedragt deezer zaake was, dat de Ridderſchap, niet geſtemd hebbende tot het benoemen der Commisſie in 't geheel, veel min kon ſtemmen om dezelve eene meerdere Magt toe te voegen. —— *Dordrecht* wilde, dat de Gecommitteerden in *Rotterdam* zouden blyven, met die Magt, waar mede zy waren aangeſteld; dat men hun Ed. Mog., voor het Crimineele, zou toeſchikken, Gedeputeerden uit den Hove van *Holland*, met een Fiscaal by hun Ed. Groot Mogenden te benoemen; doch dat deezen te zamen met de Gecommitteerden zouden handelen; maar ſtemde niet in het thans genomene Beſluit, 't zelve, met alle de onaangenaame gevolgen, welke, naar de gedagten der Regeeringe dier Stad, daar uit zouden voortkomen, laatende voor rekening der Leden, die 't zelve uitbragten. —— *Delft*, *Brielle*, *Enkhuizen* en *Medemblik* verklaarden zich voluit tegen het Beſluit. —— *Amſterdam* oordeelde geen geſchikter middel te kunnen vinden, dan de Commisſie, tot het neemen der Judicieele Informatien, op te draagen aan het Gewoone Geregtshof deezer Provincie, als daar toe alleen bevoegd, en meermaalen, in dergelyke gevallen, met een gelukkigen uitſlag, gebruikt; doch behieldt aan zich het doen eener Aantekeninge op het ge-

no-

nomene Besluit (*). *Rotterdam* agtte het voor van geene waarde (†). *Hoorn* hieldt zich aan den Raadslag den tienden van Oogstmaand ingediend (§). 't Waren, derhalven de *negen* Steden *Haarlem*, *Leyden*, *Gouda*, *Gornichem*, *Schiedam*, *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Monnikendam* en *Purmerende*, volgens welker Stemmen de Raadpensionaris, tegen *tien* Stemmen, dit Raadsbesluit uitbragt. Voor deeze handelwyze, die een zonderling voorkomen heeft, als strydende tegen zynen last, *om, volgens pluraliteit der Opinien, en niet anders, in zaaken daar notoirlyk overstemming plaats heeft, te besluiten*, bragt men in 't midden, dat 'er drie onderscheidene gevoelens geweest waren, dat *negen* Leden eenstemmig voor het verleenen van meerder Magt stemden; terwyl de *tien* andere onderling verschilden (**). XXII. BOEK. 1784.

De gemiddelde, zo zeer betwiste, meerde-

(*) Deeze Aantekening bragten zy den 1 van February des Jaars 1785, ter tafel van hun Ed. Gr. Mogenden; vergezeld van eene nadere Aantekening; die door de Negen Steden den 23 dier Maand werd beantwoord. Zie de *Resolutien van Holland*, op die dagen. Men vindt deeze leezenswaardige stukken in de *N. Nederl Jaarb.* 1785 bl 225. en 419.

(†) De gronden hier voor, voeren zy aan in een Aantekening den 2 Maart 1785 ter Staatsvergadering ingeleeverd. Zie de *Resol. van Holland* ten' dien dage. *N. Nederl. Jaarb.* 1785 bl. 427.

(§) Zie hier boven bl. 347.

(**) *Resol. van Holl.* 22 Dec. 1784.

XXII. BOEK. — 1784. dere Magtsverleening aan Gecommitteerden toegeschikt, was niet toereikende om aan het oogmerk der Hooge Overheid volkomen te beantwoorden. Doch, wat hier over voorviel, behoort tot de Geschiedenissen des volgenden Jaars; en zullen wy het, hoe zeer bekort, lang geworden verslag wegens *Rotterdam* besluiten, met eene korte opgave van 't geen 'er, ten deezen Jaare, naa de aankomst der Gecommitteerden, ten opzigte van de Oproerigheden, gebeurde.

Oproerigheden te *Rotterdam*, naar de aankomst der Gecommitteerden.

In de eerste maanden, naa de aankomst en het staatlyk ontvangen der Gecommitteerden, gedekt door het hun toegevoegde Krygsvolk, begon het Gemeen, 't welk men niet naagelaaten hadt, door het verspreiden van een zeker *Concept-Request*, als door andere middelen, tegen hun voor in te neemen, nu eens meer, dan eens minder, zich den teugel in het pleegen van ongeregeldheden te vieren. Nu hoorde men langs de openbaare wegen een woest getier en geschreeuw, ten doorslaanden blyke van den heerschenden geest der Partyschappe: dan ondervonden de zulken, die hunnen yver in het te keer gaan en stuiten der ongeregeldheden getoond hadden, verregaande bedreigingen, ja zelfs daadlyke aanrandingen. De Burgerwagt werd wederom, van tyd tot tyd, door zaamgeschoolde hoopen volks, het voor- en naaschreeuwen van de Bevelen der Officieren gehinderd, tot dat eindelyk de euvelmoed de oude hoogte

be-

begon te beklimmen, en men 't op nieuw waagde een Burger-compagnie, in haaren marsch na het Stadhuis, met vulnis en steenen te gooijen. Beginzelen, die, zonder kragtdaadige voorziening, door nog verder uitspattende baldaadigheden, dreigden gevolgd te worden, en de Gecommitteerden deeden besluiten, om in Slachtmaand, ter Gecombineerde Vergaderinge, voor te slaan, het doen eener Afkondiginge, waar by alle die ongeregeldheden, en 't geen in de voorige was overgeslaagen, alle *Attroupementen*, onder bedreiging van zwaare straffen, werden verboden; dan het behaagde de Magistraat dien voorslag van de hand te wyzen, en moesten zy het genoeg rekenen om zich, door het plaatsen eener Aantekening in de Notulen der Vergaderinge, voor de gevolgen buiten verantwoording te stellen. —— De berugte Vrouwspersoonen CAAT MOSSEL en CEET SWENK, die door het draagen en ronddeelen van Oranje-linten, door onbezonne gesprekken, en de ongeregeldste daaden voor het oproerig Graauw, als 't ware, den toon opgeheeven hadden, tot naa de komst der Commissie in de Stad ongemoeid gebleeven, toen met veel moeite gevat, en, volgens besluit der Gecombineerde Vergadering, buiten allen toegang gezet, waar toe een Schildwagt gesteld was, werd egter de gelegenheid om haare Soortgenooten te spree-

XXII. BOEK.
——
1784.

XXII. BOEK. 1784.

ſpreeken, vergund, en veranderde haare gevangenis in een verblyf van vrolyke bezoeken; ja werd dezelve, op den Verjaardag der jonge Prinsſesſe van *Oranje*, in Slachtmaand deezes Jaars, geillumineerd, wanneer zy met eene Medegevangene, de Bedienden van den Cipier, en anderen ten getale van zes Perſoonen, Punch en warmen Rooden Wyn dronken, gevolgd door een geſchreeuw van *evenwel de Prins boven!* Terwyl, door haar op eene veel hooger verteering dan andere Gevangenen te zetten, en, ſtrydig met gewoon gebruik, gelegenheid te geeven om eenig geld te winnen, als anderzins, haare Gevangenis, tot groot leedweezen der Heeren Gecommitteerden, op eene buitengewoone wyze, verzagt werd en veraangenaamd (*).

Beſchikking te *Gornichem* op de Ampten.

Op de Ampten maakte de Regeering te *Gornichem* de beſchikking, dat ze, in 't vervolg, aan geene Vreemdelingen, dan onder zekere bepaalingen, zouden gegeeven, als mede dat Burgers van Roomſche en andere Christengezindheden zouden toegelaaten worden tot Ampten, die geene betrekking tot de Regeering of Kerk hadden. Ook werd de Burgery op den Wapenhandel met meer ernsts dan voorheen bedagt; doch wraakten zommigen, en niet zonder grond, de begeerte, dat de Schut-

(*) *Rapport der Commisſie te Rotterdam*, bl. 18. 232. 274. 276. 282.

Schutters in *Uniform* zouden gekleed zyn (*).

De Leden van het Vrycorps te *Schiedam* verbinden zich ter bescherming van 't Vaderland.

Was in *Schiedam* de Wapenoefening byzonder begunstigd, en tot stand gebragt (†), thans deedt de Secretaris dier Stad en Major van het Vrycorps, in Slachtmaand, uit naam van den Collonel en verdere Officieren, op de plaats des Wapenhandels, eene Aanspraak aan de Leden, strekkende ter uitnoodiging, om, daar 't Vaderland, door Keizer JOSEPHUS, bedreigd werd, zich geneegen en bereid te toonen, by tyden van dringenden nood, ter Stad uit te trekken, de ledige Plaatzen, Passen, en Forten te bezetten, en met goed en bloed te beschermen, zo verre de paalen van dit Gewest zich uitstrekten, wanneer andere Genootschappen van Wapenhandel daar toe even bereidvaardig gevonden en opgeroepen werden; mits dat zulk een gebruik hunner Persoonen en Wapenen, niet ten lasten hunner Huisgezinnen, maar ten redelyken kosten van den Lande gemaakt, en zy, op eene behoorelyke wyze vergoed, schadeloos gesteld, en onderhouden zouden worden. Om, ten deezen opzigte, met eene gepaste zekerheid, te werk te gaan, werden zy verzogt, by gedeeltens, zich in een vertrek van den Doe-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1935. *Post van den Neder-Rhyn* V. D. bl. 579.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 277.

XXII. BOEK. 1784.

Doele te vervoegen, en hun woord van getrouwheid, door handtekening, te bekragtigen, hun nogthans de gelegenheid geevende, om, indien zy naderhand verkiezen mogten zich daar aan te onttrekken, op een bestemden tyd, ter zelfde plaatze, te komen, en hunne Naamen even vrywillig te doen uitritzen, als zy dezelve geschreeven hadden. Voorgegaan door hunne Officieren geschiedde deeze schriftlyke verbintenis tot bescherming van 't gedreigde Vaderland (*).

'tGenootschap van Wapenhandel te *Schoonhoven* niet goedgekeurd.

Hoewel het Genootschap van Wapenhandel te *Schoonhoven*, door het tekenen van een Reglement zekere vastigheid verkreegen hadt, kon het de verzogte goedkeuring der Vroedschap niet erlangen; dewyl de helft van de Leden der Vroedschap oordeelde dat die goedkeuring, niet tot de Vroedschap, maar tot Magistraat behoorde (†).

Een Eerprys te *Alkmaar* uitgelooft aan in den Wapenhandel geoefende Landlieden.

Hadt *Alkmaar* veel gedaan om den Wapenhandel binnen haare muuren tot stand te brengen (§); een Genootschap te dier Stede, loofde in Lentemaand, een Eerprys van tien Gouden Ducaaten uit, aan den eersten Persoon, die, als Commandant, met niet minder dan acht en veertig door hem bekwaamgemaakte Mannen, alle buiten het Regtsgebied van *Alkmaar*, en ten platten lande van *Noord-Hol-*

(*) *Post van den Neder-Rhyn*, VI. bl. 1182.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 836.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. Deel bl. 399.

Holland, woonende, vóór het einde van Herfstmaand, zich daar vervoegde, en zekere bepaalde Wapenoefeningen, tot genoegen, verrigte (*).

1784.

Beschikking daar gemaakt omtrent de Roomschen in Krygs- en andere Bedieningen.

De Regeering deezer Stad, in aanmerking genomen hebbende, hoe de waare aart onzer Staatsgesteltenisse medebragt, dat, schoon slegts ééne Godsdienstbelydenis de heerschende bleef, nogthans andere Gezindheden, en onder deezen den *Roomschgezinden*, als Medeburgers en Ingezetenen, ook eenige voordeelen, in 't byzonder de zulken, waar door het algemeene nut en welzyn kon worden bevorderd werden toegevoegd, vondt goed, dat voortaan tot Officiers, Onder-Officiers, en Rotmeesters der Schutterye, tot Dekens en Raaden van Gilden en Ambagten, en tot Stads-officianten, tot de laager soort behoorende, en geen de minste betrekking hebbende tot de Regeering of op de Gereformeerde Kerk, ook Lieden van den *Roomschen* Godsdienst zouden mogen aangesteld worden: en liet men aan Burgemeesteren over het vervaardigen eener Lyste van zodanige Officien, als, ingevolge hier van, *Roomschgezinden* zouden kunnen bedienen (†).

In *Hoorn* geene Wapenoefening.

In *Hoorn*, waar de Schuttery in een zo diep verval geraakt was als ergens in den Lande, waar de Wagt 's avonds na het Stadhuis trok, gewapend met een Pick,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 588.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1310.

XXII. BOEK. 1784.

Piek, of, by gebrek van deeze, met een Stok, aan welks einde een lange Spyker ſtak, haakte men nog vrugtloos om het voetſpoor van *Alkmaar*, en zo veele andere Steden, te drukken. De geest van Muitery, egter, door den welgewapenden Burger-arm best te teugelen, begon 'er zich te vertoonen, door het by avond zamenrotten van Rust- en Veiligheidverſtoorders, en het zingen van pasquillante Liederen, tot zulk eene maate, dat Burgemeesters en Schepenen daar tegen moesten waaken, door eene ſtrafdreigende Afkondiging.

Hoe men daar met de Aanbevelingen des Stadhouders handelde.

Men wil, dat de *Hoornſche* Vroedſchap, wel verre van de Aanbeveelingen des Stadhouders in de Magiſtraatsbeſtellingen af te ſchaffen, deezen dit Jaar, verzogt niemand aan te pryzen, dan die door de Leden der Vroedſchap zelve aan zyne Hoogheid daar toe was aangepreezen; dat deeze genoegen nam in dien Voorſlag, en aan het verzoek van *Hoorns* Raad voldeedt (*).

't Voorgevallene te *Edam*, omtrent de Aanpryzingen des Stadhouders.

Eenige Leden der Regeeringe te *Edam* vervoegden zich by Staaten van *Holland*, met bede, dat hun Ed. Groot Mogenden die Stad by haare Voorregten handhaavende, de Vroedſchaps beſluiten den één- en acht en twintigſten van Maart MDCCLI genomen, voor inconſtitutioneel geliefden te verklaaren, en uit derzel-

(*) *Post van den Neder-Rhyn* IV. D. bl. 99. VII. D. bl. 28. *N. Nederl. Jaarb.* 1784 bl. 1512.

zelver aart en natuur geheel onbestaanbaar; dat over zulks de Vroedschap gehouden zou weezen zich, zo omtrent de Magistraatsbestellingen, als ten opzigte der begeevingen van alle Ampten en Commisfien te haarer beschikking staande, alleen naar de Handvesten te regelen, zonder eenige Aanpryzingen van den Erfstadhouder te vraagen, of in te willigen. De Staaten zonden dit Verzoekschrift aan de Meerderheid der *Edamsche* Vroedschap, en bleef het vraagen van Aanbeveelingen by zyne Hoogheid, hangende de Raadpleegingen van hun Ed. Groot Mogenden, opgeschort (*).

XXII. BOEK. 1784.

Wat te *Purmerende* omtrent de Magistraatsbestelling geschiede.

Verder bragten het, in dit stuk, die van *Purmerende*, waar de Stadhouderlyke Aanpryzingen reeds in den voorleden Jaare verworpen waren (†); want by Staaten van *Holland* gevraagd hebbende om, ten aanziene der Magistraatsbestellinge, herbragt te worden tot de oude Privilegien, en het gebruik vóór den Jaare MDCCXLVIII, om zelfs de Magistraatsleden aan te stellen, kreegen zy last de Naamlyst ter Vergadering van hun Ed. Groot Mogenden in te brengen, op dat deezen daar uit de verkiezing mogten doen; terwyl men op het Verzoekschrift zelve de bedenkingen van zyne Hoogheid zou vraagen. De Ridderschap, met de Steden *Delft*, *Brielle*, *Edam*, *Enkhuizen* en *Medem-*

(*) *Resol. van Holl.* 30 Juny 1784.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 310.

XXII. BOEK. — 1784.

demblik verzetten zich tegen dit Staatsbesluit, voor zo verre de Verkiezing door hun Ed. Groot Mogenden betrof; *Hoorn* zag het aan (*).

Wapenhandel daar begunstigd.

De Krygsraad werd, op het gezigt, dat veele Burgers zich dagelyks in den Wapenhandel, naar de wyze van het Staats-Krygsvolk, oefenden, bewoogen om vast te stellen, dat alle Opper- en Onder-Officieren deezen zouden ter hand neemen; en benoemde, ten zelfden tyde, eene Bezending aan Burgemeesteren, om hun deswegen kennis te geeven; teffens verzoekende om eene bekwaame plaats aan hun, en de reeds in den Wapenhandel ver gevorderde Burgeren, aan te wyzen. Vaardig werd dit toegestaan, en van die vergunning gebruik gemaakt (†).

Beschikking te *Enkhuizen* op den Wapenhandel gemaakt.

Burgemeesteren en de Leden van den grooten Krygsraad te *Enkhuizen* kwamen overeen om gepaste maatregelen te beraamen op den Wapenhandel der Burgeren; daar de eerstgemelden betuigden geneegen en gereed te zyn om aan dit goed en pryslyk oogmerk de hand te bieden, zo in het uitdenken van eene geschikte Plaats ter verrigting van den Wapenhandel, als om de onvermogenden van het benoodigde Geweer te voorzien, en den Drilmeester in deezen tot zyn pligt te houden (§).

Een

(*) *Resol. van Holl.* 18. Maart 1784.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 590.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 589.

XXII. BOEK. 1784.

Een Genootschap van Wapenhandel te *Weesp* opgerigt, onder de Zinspreuk, *Zo sterken we onze hand, voor Stad en Vaderland*, verkreeg, op de eerste voordragt, de goedkeuring van Burgemeesteren, en eene geschikte Plaats om hun begonnen werk voort te zetten (*).

Een Wapenhandel Genootschap te *Weesp* goedgekeurd.

De nieuwe Wapenhandel werd in *'s Gravenhaage* door den Krygsraad, met eenpaarigheid van stemmen, vastgesteld en door de Magistraat, onder goedkeuring des Stadhouders, daar op het noodige bezorgd (†). — Schroom dat de zes en-dertigste Verjaardag van zyne Hoogheid, in deeze Hofplaats, rustverstoorende beweegenissen mogt veroorzaaken, deedt Gecommitteerde Raaden, twee dagen te vooren, buitengewoon vergaderen, tot het beraamen van middelen, ter voorkoming der gevreesde losbandigheden. Ten dien einde deeden zy de Wagten van het Krygsvolk, zo te voet als te paard verdubbelen, en de Rondens, terstond met het vallen van den avond, aanvangen. Die voorzorg hadt een gewenschten uitslag, alles bleef in volle rust. Enkele Huizen waren verlicht, en onder deeze stak het Huis, waar in de *Maroccaansche* Gezant zyn verblyf hiedt, in pragt uit.

Wapenhandel in *'s Haage*. Voorzorgen daar op den 8. Maart gedraagen.

De Algemeene Staaten hadden eenige Leden benoemd om by zyne Hoogheid de

Zyne Hoogheid bedankt

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 372.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1835.

XXII. BOEK. — 1784.

Voor eene Bezending uit hun Hoog Mogenden ter Gelukwensching.

de Gelukwensching af te leggen; doch deeze Begroeting bleef agter: dewyl de Griffier FAGEL, zich by den Prins vervoegd hebbende om te verneemen, wanneer het Hoogstdenzelven zou geleegen komen, eene Bezending daar toe af te wagten, ten antwoord kreeg, *dat hy hun Hoog Mogenden voor derzelver betoonde oplettenheid bedankte; doch teffens verzogt, dat de Heeren hun Hoog Mogenden Gedeputeerden, dit maal, de moeite niet wilden neemen, ten dien einde, by hem te komen* (*).

Het voorgevallene met CAAT MOSSEL in den *Haage*.

Te zonderling, te zeer de geestgesteltenis deezer dagen kenschetzende, om het met stilzwygen voor by te stappen, is het in Zomermaand voorgevallene met een *Rotterdamsch* Vrouwspersoon, ons reeds van geene gunstige zyde bekend (†): CATHARINA MULDER, in de wandeling CAAT MOSSEL genaamd, werd in 't begin van gemelde maand, door IGNATIUS JANSSEN, Luitenant ter Zee ten dienste deezer Landen, gevraagd of zy wel na den *Haag* zou willen gaan; dat hy geneegen was de reiskosten te betaalen; en denklyk met een ander rydtuig in persoon zou volgen. Zy verklaarde het niet te willen doen of zekere CORNELIA SWENK; moest haar vergezellen: deeze vondt zy daar toe gereed; en zy kreegen de wagenvragt, met bijvoe-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 531.
(†) Zie hier boven bl. 357.

voeging, dat zy dan zekerlyk op *Zondag* den dertienden moesten gaan; vermids 'er een Heer was die haar gaarne zien wilde, dat hy daags te vooren haar zeker bescheid zou geeven of hy in persoon mede na de Hofplaats zou vertrekken, en zo dit niet kon geschieden, zou de tweede Chirurgyn van 's Lands Oorlogschip *Prins Frederik* haar op de Parade ontmoeten, om haar dien Heer te wyzen. Zy vertrok, in 't gezelschap van deeze Nigt, haare Dogter, haars Dogters Vryer, nog een Manspersoon, en een Jongetje, allen met Oranje Linten en Strikken vercierd met een Wagen van zesfen na *'s Gravenhaage*, vertoefden een klein uur aan 't huis van zekere PIERRE LAVOINE, Huisbediende van den Prins, aan wiens Huisvrouw CAAT MOSSEL een Brief van eene *Rotterdamsche* Juffvrouw DE LANGE overgaf. Vervolgens reedt dit Gezelschap na de Parade, hieldt eene korte woordwisseling met een Capitein van de Gardes Dragonders en nog een ander Officier van de *Hollandsche* Gardes, stapte vervolgens af, en bleef, vlak voor het front staan tot dat het Krygsvolk was afgetrokken: waar op zy na 't *Huis in 't Bosch* reeden. Zyne Hoogheid, vergezeld van twee Heeren, wandelde in 't *Bosch* by de *Oranje-zaal*; op de hoogte waar de Tenten staan, gekomen, werd hy door dit *Rotterdamsche* Gezelschap beleefdlyk gegroet, en sprak het

XXII. BOEK.

1784.

XXII. BOEK. 1784.

het zelve toe: een der Heeren, die zyne Hoogheid vergezelden, hieldt vervolgens nog een kort gesprek met CAAT MOSSEL, of iemand van haar Gezelschap. Terwyl de Mannen van 't zelve in een der Tenten dronken, wandelde zy met de andere Vrouwspersoonen, voor het Huis heen en weder, groetende de Lakeyen en Hellebaardiers. Naa een kort verwyl werd een glasgordyn van een der raamen van het Huis opgehaald, voor 't welk zich eene Dame vertoonde, die haare Koninglyke Hoogheid scheen te zyn: voor een andere raam vertoonden zich de twee jonge Prinsen met den Heer, die hun altyd by 't wandelen vergezelde. Op de groete van CAAT MOSSEL en haare Gezellinnen vroeg die Heer of de Prinssen niet braaf groeiden? 't geen zy beantwoorden met te zeggen, *dat de jonge Hoogheidjes, zints dat zy dezelven voorleden Jaare te* Rotterdam *gezien hadden, zeer wel gegroeid waren.* Waar op zy, naa een wyl toevens, weder opzatten, het middagmaal ten huize van bovengemelden LAVOINE hielden, 's naamiddags naa *Scheveningen* reeden, en 's avonds naa *Rotterdam* vertrokken.

Hoe men zich 't zelve aantrok.

Dit Speelreisje verwekte veel opspraaks, en trokken Gecommitteerde Raaden zich deeze schynbaare kleinigheid dermaate aan, dat, op hun bevel, de Regeering van *'s Gravenhaage*, en de Procureur Generaal, deswegen navorschingen deeden. De inge-

gekomene berigten (*) dagten hun belangryk genoeg om de Wethouderſchap van *Rotterdam* aan te ſchryven, wegens het gedrag van deeze CAAT MOSSEL, en de andere *Rotterdamſche* Ingezetenen daar in betrokken, de ernſtigſte naavorſchingen te doen, en verſlag aan hun Ed. Groot Mogenden te zenden. In gevolge hier van werd de Hoofdperſonaadie van dit ſpel verſcheide keeren ontbooden en verhoord; doch met hoe veel gevolgs, kan daar uit afgenomen worden, dat zy, gelyk men verhaalt, naa een lang verhoor, in 't afgaan van 't Stadhuis, aan de nieuwsgierige omſtanders, in de taal haar eigen, toeriep, *Al evenwel komt* CAAT *'er uit, tot ſpyt van het Vrycorps!*

XXII. BOEK. 1784.

Ten zelfden Zondage, wanneer CAAT MOSSEL, in *'s Gravenhaage*, deeze vreemde rol ſpeelde, liepen aldaar acht Perſoonen, zeven Vrouwen en één Man, volgens hun zeggen van *Rotterdam* gekomen, zingende langs ſtraat; doch door een Geregtsdienaar, omtrent de Nieuwe Kerk de wagt hebbende, gewaarſchouwd, lieten zy van zingen af; doch by 't verzoek, of zy wel in de Kerk mogten gaan? voegde het Mansperſoon, vloekende, *Ik wenschte dat ik liever na* Leyden *als na den*

Aangerigte Beweegingen in de Hofplaats.

(*) *Reſol. van Holl.* 30. Juny 1784. 't Is uit deeze Berigten, volgens geregtlyke Verklaaringen opgemaakt, dat wy liever, dan uit eenige andere Geſchriften, wegens dit Bezoek, ons Verhaal hebben willen ontleenen.

XXII. BOEK. 1784.

Afkondiging van Staaten van *Holland* tegen Oproerigheid en Leuzen.

den Haag gegaan was, daar zou ik ze helpen! Geschikt waren zy eenigen tyd in de Kerk gebleeven, en vertrokken, zonder verder gerugt (*).

Hoe veel Opschuddings in *Zuid-Holland* voorviel, ter gelegenheid van de Opschryvinge ten Wapenhandel, hebben wy reeds geboekt (†); deeze, gepaard met de oproerige Bedryven in zommige Steden, en ruststoorende gevaarlyke Vrolykheden, waar van de Dorpen *Zevenhuizen* en *Moercapelle*, op den achtsten van Lentemaand deezes Jaars, bovenal getuigen waren, schoon de Baljuw van *Schieland* beweerde, dat 'er niets gedaan was, dan 't geen men, zedert verscheide Jaaren, op den Verjaardag des Stadhouders gewoon was te doen, en naar niets minder dan Oproerigheid geleek (§); deeden Staaten van *Holland*, den zestienden van Zomermaand, eene Afkondiging beraamen en verzenden, van deezen nadruklyken inhoud. „ Alzo Wy, met het uiterste leedweezen, en de hoogste verontwaardiging, vernomen hebben, de verregaande buitenspoorigheden, welke hier en daar, binnen deeze Provincie, worden gepleegd, en die, zo door het voeren „ van

(*) *Resol. van Holl.* 1 July 1784. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1258.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VII. D. bl. 300.

(§) *Byvoegzels op den Post van den Neder-Rhyn* V. St. bl. 18. enz. *N. Nederl. Jaarb.* 1784, bl. 1140.

„ van tumultueuſe Geſprekken, en het houden van Byeenkomſten, als het draagen van Tekenen of Leuzen van Partyſchap, eindelyk tot die hoogte geklommen zyn, dat dezelve thans niet alleen in zommige Plaatzen was uitgebrooken tot Oproer; maar ook van dien aart, dat, wanneer daar tegen niet ten ſpoedigſten werd voorzien, dezelve veelligt van Plaats tot Plaats zouden kunnen overſlaan; al 't welk ſtrekt tot Perturbatie der gemeene Rust en ſtooring van de Veiligheid der goede Ingezetenen deezer Provincie. — *Zo* is 't, dat Wy, uit eene vaderlyke genegenheid en voorzorg op alles, dat tot welſtand van deezen Lande en ter beveiliging van de Inwoonderen van dien, ſtrekken kan, hebben goedgevonden en verſtaan mits deezen allen en een ieder, wel ernſtig te vermaanen, om zich als ſtille en vreedzaame In- en Opgezetenen, te gedraagen, met expresſen last, zich ten zorgvuldigſte te wagten van alle oproerige Geſprekken, Beweegingen en Zamenrottingen, en alles wat verder aanleiding zou kunnen geeven tot ſtooring van onderlinge Rust en Eendragt; verbiedende wy ten dien einde wel byzonderlyk het draagen van eenige Tekenen of Leuzen van Partyſchap of Oproer, veel meer het forceeren van anderen tot het draagen van dien, alles voor de Overtreeders op pœne van onze hoogſte

XXII. BOEK. 1784. „ Indignatie, mitsgaders van als Perturbateurs der gemeene Rust, rigoreuslyk te worden gestraft. Ordoneerende wel expresselyk onzen Procureur Generaal en alle andere Officieren en Justicieren van onzen Lande, deeze onze Publicatie striktlyk en pecifelyk te executeeren, naar deszelfs forme en inhoude, zonder eenige dissimulatie of conventie, op pœne van privatie van hunlieder Officie (*)."

Hoe men daar tegen aanging.

Schoon der Staaten oogmerk met deeze Aankondiging aan geen twyfel altoos onderworpen was, bestondt men, egter, daar tegen aan te druisschen; 't geen zints te *Rotterdam* (†), en elders, voorviel (§), getuige hier van: als mede het vieren van den Verjaardag van den Erfprins in Oogstmaand te *Overschie*; wanneer dit wydstrekkend en wegens de doorvaard sterk bezogt Dorp, overal met Vlaggen en Wimpels pronkte; het geroep van *Hoezee! Oranje boven!* van alle kanten klonk, en verscheide Lieden, met Oranje Linten opgecierd, zich vertoonden. Een gedeelte der Garde Dragonders uit *Leyden*, by verwisseling der Bezettinge, in 't Naajaar, na *'s Gravenhaage* trekkende, hadt Oranje strikken aangedaan, en veel geschreeuws van *Oranje bo-*

(*) *Resol. van Holl.* 16 Juny 1784.
(†) Zie hier boven bl. 293. 356.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* VII. D. bl. 302.

boven! gemaakt. Een bedryf, als ſtrydig met het Plakaat der Hooge Overheid, te dier Stede, zeer euvel opgenomen, en van dat gewigt gerekend, dat de Afgevaardigden ter Vergadering van *Holland* voorſtelden om, by de bevelvoerende Officieren deswegen naavorſching te doen; om te weeten wie zich daar aan hadden ſchuldig gemaakt, als mede dat, ingevalle men zwaarigheid maakte om deswegen berigten te geeven, beſlooten mogt worden, tot zo lange de Soldyen van dat Corps in te houden. De Commandant DE LANNOY, die het Corps geleid hadt, kreeg bevel van hun Ed. Mog. tot het ſpoedig geeven van berigt; 't welk hy, met de noodige Bylaagen, binnen kort, ter Staatsvergaderinge, inleeverde (*).

XXII. BOEK. — 1784.

In *Zeeland* begon de Wapenoefening door te breeken. De Dichter BELLAMY te *Vlisſingen* verëerd.

De lust tot Wapenoefening begon ook onder de Ingezetenen van *Zeeland* door te breeken. De Schuttery van *Zierikzee* ſtak hier in boven andere uit. *Goes* en *Vlisſingen* ſcheenen gereed om dit voorbeeld te volgen. De denkwyze der Regeeringe te laatstgemelder Stede mogen wy eenigzins afmeeten uit derzelver gedrag ten opzigte van den Dichter JACOBUS BELLAMY, Burger dier Stad, en Student in de Godgeleerdheid te *Utrecht*, die zyne *Vaderlandſche Gezangen*, op een zeer vryen en ſter-

(*) *Reſol. van Holl.* 22. Dec. 1784. 13 Jan. 1785. *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1411. 1836.

XXII. BOEK. 1784. sterken toon gestemd, door den Pensionaris LAMBRECHTSEN, aan de Regeering van *Vlissingen* opdroeg. Zo veel welgevallen vonden hun Ed. Agtbaaren in de Toeëigening dier Gezangen, dat zy de Opperbestuurders van de Stads Boekery volmagtigden om, ten bewyze hier van, en tot verdere aanmoediging van dien toegejuichten Dichter, hem een voortreffelyk Geschenk van Boeken, vercierd met het Wapen der Stad, en een uittrekzel van dit Besluit, uit naam van den Raad, te vereeren (*). —— Vóór BELLAMY hadt *Nederland* maar weinig Gedichten van dien aart, als de Dichtstukjes van ZEELANDUS, onder welken naam hy dezelve uitgaf: deeze lagen den grondslag tot den onverganglyken roem deezes Zangers; men ontving ze met verrukking; de tydsomstandigheden werkten zeker niet weinig mede; doch zy hadden eene innerlyke waardy. „ Steeds," dit is het regtmaatig oordeel van een ongenoemden Waardeerder der verdiensten deezes, in den vaag zyner Jaaren, weggerukten Dichters, „ steeds spreekt daar in de Held, „ of de Vriend zyns Vaderlands, en dat „ niet eene gekunstelde en opgesmukte „ taal

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1524. en 1938. Dit Boekgeschenk berust, terwyl wy dit schryven, (1792) nog by Mejuffrouw FRANCINA BAANE, te *Vlissingen*, aan welke de Dichter, onder den naam van FILLIS, het grootste gedeelte zyner Jeugdige Gezangen gewyd hadt. *Mededeg. Berigt.*

„ taal, maar de ſchoone, de edele taal XXII.
„ der Natuur, de taal des mannelyken BOEK.
„ gevoels; geene flikkeringen van valsch ——
„ vernuft, maar het waare heerscht in 1784.
„ dezelve; zy ſtreelen, door haare Har-
„ monie het gehoor, doen de ziel des
„ Leezers aan, en boezemen, naar maa-
„ te der Onderwerpen, grootheid, ſchrik,
„ eerbied, of weemoed in; de bloodaart
„ gevoelt, voor het oogenblik dat hy ze
„ leest, moed in zynen boezem ontbran-
„ den (*)."

(*) *Voorbericht von Twee Leerredenen* van J. BELLAMY bl. XIII.

* * *

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

Ley-

pe-

Weesp